TEISĖ

TEISĖS MOKSLŲ IR PRAKTIKOS LAIKRAŠTIS

LEIDŽIA LIETUVOS TEISININKŲ DRAUGIJA

Nr. 40 | Spalių – Gruodis | 1937 m.

Petras Leonas

Nuosavybės teisės ir laisvos valios, sutartis darant ir vykdant, aprėžimai Prancūzijoje.

§ 1.

„Teisės“ 37 Nr. aš savo straipsnyje „Konstitucijos 23 § ir t. t.“ Lietuvos gyvenimo faktais vaizdavau, kaip tikros gyvenimo sąlygos, ypač ekonominės, priverčia valstybę leisti įstatymus plačiųjų masių interesams tenkinti, nors viešpataujančiame valstybės klode vyrautų įsitikinimai ir siekimai, priešingi tokių įstatymų leidimui.

Tie faktai vaizduoja tam tikrą socialinio gyvenimo reiškinių dėsningumą. Tam paremti aš šį kartą imsiu faktus iš Prancūzijos gyvenimo.

Asmeniškos nuosavybės teisės dėsnis ir laisva valia daromų sutarčių dėsnis Prancūzijoje yra išreikšti jau antrą šimtą metų veikiančiame civilinės teisės kodekse, vadinamame Napoleono Kodeksu, išleistame 1804 m. Šiame rašte aš vadinsiu jį NK.

Nuosavybės teisė to kodekso 544 str. apibūdinta: „Nuosavybės teisė yra teisė naudotis ir rikiuoti (rėdyti) daiktus be jokio apribojimo su sąlyga, tačiau, kad jie nebūtų vartojami įstatymų, arba ypatingų taisyklių uždraustu būdu“.

O 545 str. dar priduria: „Niekas negali būti priverstas perleisti savo nuosavybę, nebent visuomeniniam reikalui ir už teisingą, anksčiau išmokamą, atlyginimą“.

Sutartis taip nusakyta NK. 1101 str.: „Sutartis yra susitarimas, kuriuo vienas asmuo, arba keletas asmenų apsiima (pasižada) vienam asmeniui arba keletui kitų asmenų ką nors duoti, padaryti, arba ko nors nedaryti". To pat kodekso 1108 str. paaiškina, kad sutarčiai būtinas yra pasižadančios šalies sutikimas, o 1109 str. priduria, kad sutikimas esti netikras, kai jis duodamas per klaidą, iš prievartos, arba dėl apgaulės. Vadinasi, sutarties tikrumui yra reikalinga žmogaus laisva valia. Ar galima rasti prievarta, arba klaida, arba apgaulė tokiu atveju: šeimos galva, beturtis ir bedarbis, su savo žmona ir vaikais kurį laiką badauja; štai turtuolis siūlo jam darbą ir nustato darbo sąlygas: kiek laiko, už kokį atlyginimą, kokį darbą turės dirbti ir t. t. Bedarbis sutinka su visomis sąlygomis, bet tik gautų duonos kąsnelį sau ir šeimai užsidirbti. Tokiam santykyje nėra nei apgaulės, nei klaidos, nei prievartos; nori dirbk, nori nedirbk. Iš tikrųjų, beturčiui nėra kitos išeities kaip tik šioji: arba badu mirti pačiam ir šeimai, arba priimti turtuolio sąlygas.

Didžiosios Prancūzų Revoliucijos pirmtakūnams, enciklopedistams, buvo kilusi mintis, kad asmens nuosavybės teisė yra daug kam kenksminga; jie buvo numatę intereso socialumo būtinumą. Pvz., Didro taip piešė prigimties teisę: „Individas turi kreiptis į visuotinę (generalinę) valią, kad žinotų, iki kokios ribos jis turi būti žmogus, pilietis, valdinys, tėvas, vaikas ir kada jam pridera gyventi, mirti..., visa tai, ką jūs suprasite ir ką jūs galvosite, bus gera, didu, prakilnu, išaukštinta, jeigu tai bus visuotinis ir bendras interesas" [1]).

Bet Prancūzijos civilinis teisynas buvo sukurtas Nepoleonui įsakius, priešingoje išvardytų filosofų ir Did. Pr. Rev. dvasiai atmosferoje. Napoleonas, duodamas Prancūzijai teisyną, pasakė: „Revoliucijos romanas baigtas"[2]).

Napoleono komisarai buvo geri teisininkai, bet svetimi filosofinei dvasiai ir didybei; jie, norėdami užmiršti revoliuciją, nusigręžė tik į praeitį ir ieškojo sau įkvėpimo senuose papročiuose ir kanonų teisėje, vengdami geriausių revoliucijos įstatymų. Jie garbino prigimties teisę, bet jiems prigimties teisė buvo ne ta, kuri yra kolektyvi, bet patsai protas, kuriuo ir yra

---

[1]) Žurnalas „Europe" 1937.V. mn. Nr. 126 p.

[2]) Žiūr. ten pat.

nušviesti visi teisyno straipsniai... Tie teisynai užtaria tėvą prieš vaikus, vyrą prieš žmoną, šeimininką prieš darbininkus ir tarnus, stiprųjį prieš silpnąjį, turtingą prieš beturtį; todėl juos ir garbina buržuazija!

Renanas, 64 metams praėjus nuo teisyno paskelbimo, prikišo jam, kad jis negalėjo apimti silpnųjų ir mažųjų, pabrėždamas, jog filosofui individas yra svarbesnis nei celiulė, tauta, miestas svarbesni nei individas[3]).

Bet jau apie 60 metų Prancūzijoje pastoviai viešpatauja tam tikras demokratinis režimas; sakau „tam tikras" dėl to, kad moterų teisės dar labai apręžtos. Nors buržuazinėje demokratijoje parlamento rinkimams ir įstatymų leidimui nemaža įtakos daro turtas, nes turtingųjų reikalavimams pasiduoda balsuojančių dalis tiktai dėl savo neturto, vis dėlto, plačios masės turi įtakos socialiniam tvarkymuisi ir įstatymų leidimui. Tad įdomu pažinti, kuo pasireiškė toji įtaka civilinės teisės srityje. Į šį klausimą atsakyti aš pasinaudoju Paryžiaus universiteto ir politinių mokslų mokyklos profesoriaus Žoržo Riperto veikalu „Demokratinis režimas ir modernioji civilinė teisė" (Georges Ripert — Le régime démocratique et le droit civil moderne, Paris, 1936). Apie prof. Ž. Ripertą ir jo šį veikalą 1937 m. vasario mėn. žurnalo „Europe" recenzentas Andrius Žakas štai kaip atsiliepia: „Spindinčioje knygoje, pasisakydamas esąs bešališkas, iš tikrųjų sudaro kaltinamąjį aktą, kuris, tačiau, turi visus panegirikos demokratijai elementus. Visu šituo veikalu, aiškiu ir gyvu, nors dvilytinio žanro, stovinčio tarp moksliško etiudo ir vulgarizacinės knygos, nusmerktos tam tikram lengvumui, autorius įrodė savo labai plačią kultūrą, ne tik teisinę, bet ir filosofinę ir politinę: jis cituoja Alėną, Bendą, Diuhamelį ir net Julijų Gedą (Jules Guesde). „Autorius nemėgsta demokratinio režimo: jis gali rašyti apie jį dėl to, kad mes gyvename šitame režime. Bet, kiek jis yra kovojąs katalikas, jam yra neleistina smerkti tam tikras reformas, bažnyčios geidžiamas. Autorius sakosi rašąs savo mokiniams. Baigdamas jis reiškia pageidavimą, kad šitie jauni žmonės nepaliaujamoje įstatymų leidėjo akcijoje, daromoje neteisingos visų lygybės naudai ir vien medžiaginiams interesams patenkinti, pastebėtų pavojų, kuris gresia mūsų civilizacijai".

---

[3]) Ten pat 126—127 pp.

2 §.

Naudodamasis prof. Riperto knygos duomenimis mano sau užduotam klausimui išaiškinti, aš matau reikalą supažindinti su autoriaus pagrindinėmis mintimis, kiek jos yra išreikštos nurodytoje knygoje.

Laikams slenkant, kinta gyvenimas, kinta visuomenė, kinta ir teisė. Bet prof. Ripertas ne apie tai norįs kalbėti savo veikale, o apie politikos įtaką civilinei teisei ir tai tik pastarųjų 50—60 metų laikotarpyje, esant parlamentui, valdant demokratijai ir esant visuotiniam balsavimui. Būtų absurdas neigti ekonominių pakitimų įtaka teisei: NK. paskelbus, susikūrė stambioji industrija, išrastos ir įvykdytos naujos susisiekimo priemonės — geležinkeliai, garlaiviai ir k., naudojama elektros jėga, sukurtos ekonominės galingos bendrovės, organizuotas kreditas. Visa tai pakeitė gamybos ir pardos sąlygas. Tų faktorių įtaką buržuazijai klestėti autorius laiko normalia. Jis primena Jeringo konstatuotą kovą dėl teisės, kuri nuolat vyksta. Bet, lyg pašiepdamas, jis pabrėžia, kad demokratijoje sprendžia skaičius; vadinasi, ne protas. Tenka pastebėti, kad demokratija, spręsdama skaičiumi, vadovaujasi taip pat ekonominiais sumetimais, tik kitokiais, nei tie, kuriais vadovaujasi turtingoji mažuma. Pašiepdamas skaičiaus lemiamą reikšmę, autorius, vis dėlto, nurodo, kad, demokratiniam režimui esant, Prancūzijoje visus 60 metų nėra buvę revoliucijų, dėl to, kad įstatymus kuria dauguma. O šitoji demokratinio režimo savybė ir yra svarbiausias teigiamas jos pažymys; yra kraštų, kurie šimtus metų gyvena be kruvinų revoliucijų, keisdami savo teisę evoliucijos keliu, daugumai sprendžiant (Š. Amerika, Anglija, Švedija ir k). Savaime suprantama, kad visuotinis demokratijos balsavimas yra pagrindinis teigiamas jos pažymys tuomet, kai jisai yra normalus, toks, kokiu Ad. Hitleris priėjo prie valdžios, bet ne toks, kokį jis vykdo turėdamas valdžią ir vykdys saugodamas sau ją. Prof. Ripertas teisingai sako, kad fizikas gali aiškinti elektros fenomenus, neliesdamas respublikiškos vyriausybės formos; bet jis, autorius, negalįs aiškinti visuomenės, kurioje jis gyvena, įstatymų, nepasakęs, kas ir kodėl juos nubalsavo. „Praeities istorija, sako jis, yra man atidengta, kodėl neturi būt atidengta dabartinė? Aš turiu pasakyti savo mokiniams, kad Prancūzų Revoliucija iš meilės laisvei ir siekdama supasaulinti teisę įvedė susijungusių atsisky-

rimą, kad Restauracija panaikino vyro ir žmonos atsiskyrimą norėdama patikti bažnyčiai; ir aš neturėčiau teisės teigti, kad Trečioji Respublika vėl įvedė jį jam diskredituoti?".

Įstatymų projektų $^3/_4$ yra diktuojami parlamentininkams jų pažadų, duotų per rinkimų agitaciją. Jeigu norėtum ignoruoti tai, negalėtų būti išaiškinta dabartinė mūsų civilinės teisės evoliucija. Negalima atidalinti civilinės teisės istorijos nuo viešosios minties pakitimų istorijos... „Aš noriu, sako autorius, studijuoti, kiek demokratinis idealas keičia seną konsulato civilinę teisę. Bet aš draudžiu sau daryti sprendimą apie teisės tikrosios evoliucijos vertę..." „Tačiau gali būti, kad iš šito veikalo galima gauti nusivylimo, arba net kartumo įspūdį dėl einamos gadynės teisės. Tai nepagydoma proto nuotaika tų, kas savo jaunystėje pažino ir garbino kitą teisę".

Kalbėdamas apie naujos teisės kūrimą, prof. Ripertas primena, kad prancūzų visuomenė, o pirmiausia teisininkai, labai gerbia NK. ir nedrįsta kėsintis ardyti jį ir jo sistemą, bet kuria novelas, kurios sudaro išimtis iš NK. dėsnių, sudaro naują teisę. „Išimčių skaičius nuolat auga ir jų visame sudėtingume išsivysto teisė, apie kurią dar niekas negali pasakyti, kokia ji bus".

Anuomet, to kodekso „Šimtmečio knygoje" buvo padarę pastabų tie, kurie skelbėsi vadovaująsi nauja dvasia. Albertas Tisje (Tissier) paskelbė teisyną esant antidemokratišką ir kvietė teisininkus veikti, kad išnyktų legenda. Edmundas Pikardas knygoje „Istorinė prancūzų civilinės teisės evoliucija", 1898 m., be pasigailėjimo smerkė šitą buržujaus kodeksą, kuris pilietinę lygybę saugoja tik socialinei nelygybei patikrinti, šitą savininkų kodeksą, kuris rūpinasi tik įgytu turtu, bet ne darbu, kuris tą turtą kuria.

Vieni teisininkai nori ginti senuosius tekstus ir stengiasi įrodyti, kad teismai pritaiko juos naujoms gyvenimo aplinkybėms, o kiti, griežtesni, lygina tuos tekstus su naujais Europos kodeksais ir reikalauja civ. teisyno revizijos. Parlamentas nedrįsta griauti NK. ir kuria novelas. Beveik nuolat teisininkų choras garbina naują teisę, kurią demokratija duoda Prancūzijai. Šita naujoji teisė, pripažįsta prof. Ž. Ripertas, yra progresyvi teisė. „Mūsų civilinė teisė, sako jis, tampa revoliucine teise prasme, kurios siekė kodekso autoriai". Dabar nė vienas dėsnis nėra laikomas neliečiamas. Jei 1793 m. daiktų prigim-

tyje buvo ieškoma naujų taisyklių, tai 1935 m. galvojama jas rasti žmonių reikalavimuose. Gyvenama dviem dėsniais, būtent, kad parlamentas gali viską padaryti ir kad valstybė turi visa kuo rūpintis, — tai įstatymų leidimas pasidaro kasdienine būtinybe. Kadangi demokratija rūpina daugumos siekimus, tai ji negali būti konservatyvi ir retrogradiška, teigia profesorius. Šiai minčiai paremti gana nurodyti, kad, pvz., taisyklės, išleistos susisiekimui arkliais ir vežimais tvarkyti, negalima taikyti geležinkeliams. O juk pakitėjo visos soc. gyvenimo sąlygos. Demokratija ieško savo teisės dėl to, kad ji yra įsitikinusi, jog medžiaginį progresą turi atitikti moralinis ir socialinis progresas; ir, jei tai yra jos vienintelis idealizmas, tai reikia sutikti, sako prof. Ripertas, kad jam nestinga grožio.

Šių dienų politinėje demokratijos programoje pirmoje eilėje stovi žmonijos progresas. Pasiskelbti konservatorium, reiškia, pasmerkti save prieš visuotinį balsavimą. Joks kandidatas nedrįs dėti sau tokią iškabą. Saikingesnieji kartais skelbia save pažangiaisiais, bet jie nugalimi tų, kurie sakosi esą radikalai. Didelis prancūzų rinkiminės politikos dėsnis yra tai, kad kairioji partija visuomet nuveikia dešiniąją.

Kadangi taip yra, tai kairioji atstovauja progresui, dešinioji — tradicijai. Perėjimas iš dešinės kairėn yra eiga į progresą. „Ženkite, žmonija ne viena idėja gyvena", dainavo Lamartinas. Konkretus rinkimų stilius išvertė šį eigos pageidavimą, šitą žmonijos ėjimo atgal, arba tūpčiojimo vietoje baimę. „Dabartinis žmogus, sako M. Masarykas, yra visiškai pasidavęs progresui. Tikėti progresu, tai yra tikėti, kad dabar yra geriau nei vakar, kad ryt bus geriau nei šiandien. Evoliucionistas yra optimistas". „Nereikia bijoti, sako M. Bouglé, duoti drąsų šuolį į ateitį".

Bet, prof. Riperto teigimu, prancūzas lieka konservatorius, jam užtenka saugoti savo padėtį. Svajojimas apie geresnę ateitį, daugiausia, yra paprastas noras turėti platesnį, ištaigingesnį medžiaginį gyvenimą. Bendras gerovės didinimas, palinkimas į išlaidumą, ekonomijos nemėgimas, nukrypimas nuo tikybinės idėjos, arba paprastai nuo idealizmo, stumiąs žmonių daugumą rūpintis vien tik medžiaginių gėrybių saugojimu, esą, yra prancūzų visuomenės pažymiai. O kadangi tų gėrybių valdymas ir naudojimas nuolat yra trukdomas, tai šis trukdymas,

be to, individualinių padėčių išlaikymas ir gerinimas užima prancūzų protus.

Įstatymų leidėjas, kuris tai miniai atstovauja, nesiima žadinti pasišventimą, kelti tikybą, kurti idealų. Jisai net negalįs, nors kalbąs ir kartais noręs priversti dorybę vyrauti. Jisai išreiškiąs interesus ir siekimus ir stengiąsis patenkinti visus tuos, kurie į jį kreipiasi.

Kadangi šitas prancūzų visuomenės moralinės padėties vaizdas, aišku, nėra tikras, tai pačiam prof. Ripertui tame pat veikale tenka, kaip matėme iš aukščiau atpasakotų jo minčių, prieštarauti sau, kas dar labiau ryškėja iš kitų jo knygos vietų, kaip tai bus matyti toliau.

Prieš pilną demokratijos galybę juristai turi nutilti. Protestas prieš liaudies suvereninę valią būtų bergždžias ir net netikęs. Juozas Bortelemi (Joseph Barthelemy) yra išreiškęs šitą nusiminimą vaizdžiais sakiniais: „Gilus, mistiškas, nenugalimas, galingas ir lemtingas patraukimas, kaip gamtos jėga, masina liaudį į demokratiją. Laisva yra kritikuoti demokratinį judėjimą, bet reikia atsižvelgti, kad tai yra tuščias darbas, kaip ir kritikuoti metų dalių eigą ir žvaigždžių tvarką“.

Prieš monarcho valią buvo šaukiamasi amžinų įstatymų, prieš žmogaus įstatymą — Dievo įstatymo, prieš valdžios reikalavimą — teisėtumo jėgos. Gadynėje, kurioje buvo galima bijoti pikto absoliutinės valdžios naudojimo, teisininkai buvo tie, kurie sukūrė puikią prigimties teisės teoriją, kuri pastatė proto apsaugą prieš valdžios klaidžiojimus, žmogaus teises prieš valstybės jėgą. Šiandien, kai liaudies valdžia tvarko valstybę, jos valia yra lyginama gamtos įstatymui, ir demokratijos nuolatinis didėjąs įsigalėjimas yra laikomas socialinio gyvenimo dėsniu. Teisininkų mėginama dar šauktis prigimties teisės, bet ir šitoji laikoma, kaip Stammleris yra formulavęs, kintamo turinio, ir teisininkai, remdamiesi Jeringo paskelbtu kovos dėl teisės dėsniu, skatina įstatymų leidėją nesivėlinti kurti reikalingus įstatymus ir jais kovoti dėl socialinio progreso.

Istorinių tyrimų pamėgimas padeda teisės evoliuciją išaiškinti... Institucijų evoliucijos tyrimas yra madoje. Evoliucija visuomet piešiama kaip fatali, ir šis fatalizmas yra paveldėtas iš istorinės mokyklos. Šitųjų, būtent, idėjų įtakoje daugelis autorių yra studijavę prancūzų civilinės teisės evoliuciją, ypatingai nušviesdami ekonominio progreso įtaką. Sociologiniai

tyrimai daug padėjo šitam metodui. Pvz., Godemeto (Gaudemet) formuluota, kad teisės norma visuomet yra socialinio fakto funkcija. O vėlesni mokslininkai, kaip, pvz., Gurvičius, mėgina konstruoti socialinę teisę.

Tačiau, kaip aukščiau buvo nurodyta, teisininkai duoda pentino įstatymų leidėjui, kaltindami jį, kad negana skubiai daro drąsų šuolį į ateitį.

Tarp jų, anot prof. Riperto, yra didelių ir mažų pranašų. Mažieji pasitenkina neaiškiais nurodymais: kad reikią civilinei teisei progresuoti, kad demokratija skelbianti platesnę, visų teisėms palankesnę įstatymdavystę, kad faktai esą priešingi civiliniam kodeksui, kad šiandieninės visuomenės evoliucija traukianti fatalią teisės evoliuciją, kad teisę reikią socialinti. Bet daugelis jų, šį dėsnį skelbdami, toliau dėsto tradicinę teisę, kurią yra davęs Prancūzijai konsulatas, rodydami palinkimą į nedrąsias mažas pastabas dėl klasinių taisyklių.

Didieji pranašai svajoja apie pilną civilinės teisės pakeitimą.

L. Duguitas savo nedidelėje knygoje „Les transformations du droit privé“ (1913) yra išdėstęs, kaip jis supranta tąjį pakeitimą. Teisinė evoliucija, sako jis, pasireiškia nuolatiniu ir progresyviu realistinio turinio teisinės sistemos statymu vietoj metafizinio ir individualinio turinio sistemos. Tad reikia apleisti teisines koncepcijas, Žmogaus Teisių Deklaracijos ir NK. įšventintas, ir griežtai kurti civilinę teisę, paremtą naujomis koncepcijomis.

Lambertas visoje prakalbų serijoje veikalams, išspausdintiems Liono Lyginamosios Teisės Instituto rinkiniuose, yra metęs žvilgsnį į šitos būsimos visuomenės teisę. Jisai yra kvietęs teisininkus pasižiūrėti į civilinės teisės kodeksą, kokį yra davusi pasauliui Socialistinių Tarybų Respublikų Sąjunga, kaip pavyzdį teisės, kuri galėsianti būti realizuota rytinių visuomenių, jei jos nusistatys progresuoti.

Emanuelis Levis (Emmanuel Levy), kuris labiau už visus kitus, gal būt, yra nusipelnęs pranašo vardą dėl savo akylumo ir stiliaus, tiki teisiniu socializmu, kuris pakeisiąs visuomenę magiškų formulių žaidimu ir įšventinsiąs kūrinį, kurį darbas yra paskelbęs teise.

Tokių pranašų svajonės, anot prof. Riperto, neverčia protų nerimauti, bet verčia teisininkus reviduoti tradicinės privatinės

teisės koncepcijas, o kai turima reikalo su daiktų esme, nesunku esą šitame jautrumo paaštrėjime pastebėti dvasią, panašią į tą, kuri pasireiškė XVIII amž. filosofijoje, Revoliucijos išvakarėse. Bet prof. Ripertas vėl pastebi taip: „teisininkai daugiau netiki žodžių verte. Jie yra tie, kurie yra davę demokratijai savo žodyną. Mes esame profesorių respublikoje. Žodžius, kuriais naudojasi daktarai: Teisė, Teisingumas, Protas, Progresas, Demokratija, didelėmis raidėmis rašome rinkiminiuose skelbimuose. Teisininkai, kur juos skaito, nenori žinoti, kad jų prasmė yra pakitėjusi."

3 §.

Susipažinę, nors labai trumpai ir bendrai, su prof. Riperto mintimis, dabar imsime šio straipsnio temą dėstyti, pasinaudodami kai kuriais jo veikalo duomenimis. Dėstydamas teisės santykiuose silpnesniųjų padėties pagerėjimus, prof. Ripertas yra paskirstęs savo veikalą į skyrius: A. Revoliucijos palaikai: 1) Pasauliškumas, 2) Lygybė, 3) Laisvė. B. Silpnųjų rėmimas: 1) Skolininko laisvinimas, 2) Mažųjų globojimas, 3) Nelygybė sutartyse. C. Kova su stipriaisiais: 1) Legalus teisių apręžimas, 2) Subjektyvių teisių reliatyvumas, 3) Turtų socialinimas. D. Nukrypimas nuo sutarties ir ekonominis valstybės organizavimas: 1) Sutartinė laisvė ir viešoji ekonominė tvarka, 2) Sutarties gyvendinimas ir ekonominės būtinybės (reikalai). E. Rizikos taisymas: 1) Atsakingumas pataisoms, 2) Nuostolių padalinimas. F. Klasinė įstatymdavystė: 1) Profesinė teisė, 2) Korporacinė teisė, 3) Bendros teisės apleidimas.

A. 1. *Teisės supasaulinimas.* Didžiajai Prancūzų Revoliucijai vykstant, valstybė buvo atskirta nuo bažnyčios, ir civilinė teisė buvo supasaulinta. Žmogaus gimimo, mirties ir jungtuvių faktai turėjo būti valstybės valdininkų konstatuojami. Bet, užėjus reakcijai, bažnyčiai buvo grąžinta daugelis jos turėtų teisių. Ir tik III-oji respublika supasaulino civilinę teisę. 1884 m. liepos m. 27 d. įstatymas įvedė susijungusių atsiskyrimą, esant kuriai nors nurodytai įstatyme priežasčiai, pavedęs tas bylas valstybės organams. 1886 m. balandžio m. 18 d. įstatymas palengvino atsiskyrimo bylų procesą, o vėlesni 1919.VI. 26, 1924.VII.26 ir 1930.I.4 d. įstatymai vystė ir tobulino šios srities teisę. Buvo supasaulinti ir kiti žmogaus padėčiai konsta-

tuoti aktai, pvz., mirties aktai 1881.XI.14 d. įstatymu ir kiti, sutvarkyta teisinė pavainikių kūdikių padėtis.

Priminęs, kad daugelis prancūzų yra tikintieji, prof. Ripertas toliau nurodo, kad „mes buvome tikybinės teisės apveldyti“. Kova prieš bažnyčią įniršta arba aptilsta: tai priklauso nuo to, ar civilinė valdžia jaučiasi įveikta, ar pakankamai stipri, kad galėtų nebijoti kitos galios konkurencijos.

2. *Lygybė.* Demokratija negali būti ne egalitarinė, sako prof. Ripertas. Prancūzų Revoliucija paėmė šį žodį savo devizu ir įrašė viešųjų paminklų akmenyse... Kai Prancūzija paskelbė šventą lygybės tarp žmonių dogmą, ji formulavo kaip įsakymą idėją, kuria nuo XVII amž. buvo įkvėpti filosofai ir juristai... Kambaceres, kuriam buvo pavesta redaguoti civilinį kodeksą, rašė: „Nešime į mūsų įstatymų kūną tą pačią dvasią, kuri mūsų politiniame kūne kaip lygybė, vienybė ir nedalumas vadovavo respublikos formavimui; vienybė ir lygybė vadovauja ir naują civilinį kodeksą kuriant“.

Tačiau civiliniame kodekse lygybė nebuvo išlaikyta: moteris, ypač ištekėjusi, pavainikiai vaikai ir kai kurios kitos žmonių rūšys turi labai aprėžtas teises. Bet demokratija, gerai suprasdama, kad žmonės iš tikro nėra lygūs, tvirtina, jog jie gema lygūs ir turi likti lygūs prieš įstatymus. „Kiekviena nelygybė demokratijoje, sakė Monteskje, turi eiti iš demokratijos prigimties ir iš paties demokratijos dėsnio“.

3. *Laisvė.* Šių dienų prancūzas, sako prof. Ripertas, saugoja laisvės meilę, dėl to, kad ją yra davusi jam Revoliucija, ir tiranijos neapykantą dėl to, kad jis daug kartų yra matęs jos vaizdą, arba šešėlį. Jis turi aistringą asmeninės nepriklausomybės pamėgimą. Šiuo kartu mums rūpi ne politinė laisvė, bet jos idėjos įtaka civilinei teisei. Lygybė ir laisvė yra viena kitą remiančios idėjos. Jeigu žmonės yra lygūs, joks žmogus negalvos apie valdžią kitam. Privatinės galybės pėdsakai, kurie yra likę mūsų įstatymuose, yra nepakenčiami demokratiniam jautrumui, kaip rodą vieno žmogaus viešpatavimą kitam. Civilizacija turi panaikinti tokias galybes.

Bet nėra absoliučios laisvės gyvam žmogui, ji yra nesuderinama su socialine tvarka. Aš palieku šalyje prof. Riperto nurodytus asmens laisvės aprėžimus civilinės teisės srityje viešojo intereso sumetimais ir šeimynos saugojimo tikslu, tik pa-

stebėsiu, kad Prancūzijoje ilgą laiką buvo saugojama teisė, kuri reikalavo tėvų sutikimo ir pilnamečiams vaikams jungtis, bet ji jau 3-čios respublikos panaikinta, o dėl nepilnamečių aprėžta.

Laisvę saugodamas, „Darbo Kodeksas" aprėžia laiką, kuriam žmogus gali pasamdyti save. O apie absoliučios laisvės, NK. nustatytos sutartims daryti, aprėžimus, palengva naujos teisės daromus, kalbėsime kituose skyriuose. Čia tik pastebėsiu prof. Riperto žodžius: „Ekonominis liberalizmas mūsų dienomis atrodo kaip persenusi doktrina, ir valstybės kišimasis į ekonominius santykius yra nuolatinis. Iš to galime išvesti, toli gražu nesekant Revoliucijos tradicija, kad dabartinė gadynė yra paėmusi priešingą kryptį. Įstatymas, pilnai galingas, neturi svyruoti aukoti asmenines teises, jeigu viešas interesas reikalauja tos aukos".

B. Silpnųjų rėmimas. Patyrimas rodo, kad laisvės nepakanka lygybei patikrinti, nes stipresni greit tampa prispaudėjais. Tad valstybei reikia įsikišti silpniesiems užtarti visų vardan. Valstybės veiklą silpniesiems remti prof. Ripertas, kaip buvo nurodyta, skirsto į kelis klausimus.

1. *Skolininko gelbėjimas.* Prof. Ripertas pajuokia demokratiją, kad jai reikią balsų, o neišsimokantieji skolininkai netekdavo rinkimo teisių, tai trečios respublikos įstatymas 1889. III.4 d., papildytas 1890.IV.4 d., greta bankroto įvedęs teisinę likvidaciją, yra taikomas nelaimingam ir sąžiningam pirkliui, kuris, šiuo įstatymu, lieka rinkikų ir savo turto administratorium. Prof. Ripertas plačiai kalba apie įstatymus, kuriais tam tikras turtas išimamas iš priverčiamo pardavimo už skolas, ir apie to turto rūšių dauginimą palengva. Jisai kritiškai vertina 1925.III.7 d. įstatymą, kuriuo įvestos Prancūzijoje bendrovės su aprėžta atsakomybe, kurias seniai žino Vokietijos teisė. Gaila, šios rūšies bendrovių iki šiol neleidžia steigti Lietuvos įstatymai.

Po didžiojo karo miestuose per maža buvo butams patalpų. Valstybei teko įstatymu ginti butų nuomininkus prieš namų savininkus ir dėl nuomos dydžio ir dėl sutarties nutraukimo. Prancūzijoj toks įstatymas buvo išleistas 1918.III.9 d. Prof. Ripertas negiria šio įstatymo. „Per ketverius metus, sako jis, niekas nieko nemokėjo, išskyrus kai kuriuos geros valios asme-

nis, kuriuos viešoji nuomonė laiko naiviais. Nelaimė yra ta, kad šitos išimtinės priemonės pagaliau buvo laikomos normaliomis. Apkasų linijos užpakalyje kraštas dirbo, arba prekiavo. Tuo tarpu įstatymas atleido nuo mokėjimo net tuos, kurie galėjo tai padaryti".

Nepatinka prof. Ripertui ir teisinės priemonės skoloms lengvinti, užstojus ekonominei krizei. Trečioji respublika išleido tokių įstatymų: 1933.VII.5 d., 1934.V.19 d., 1934.VII.6 d., 1935.VI.29 d., pirklių skoloms lengvinti; 1935.VII.16 d. įstatymas kitų skolininkų skolų mokėjimui lengvinti ir 1935.VIII.8 d. žemės ūkio valdytojų skoloms lengvinti.

Prof. Ripertas dėl šios rūšies įstatymų reikšmės cituoja Alb. Buisono mintį: „Kreditas miręs, blogi mokėtojai nužudė jį. Dabar kreditas nėra miręs dėl to, kad kapitalų yra daug ir jie turi būti panaudoti, bet blogi mokėtojai daro juos labai sunkius ir siūlytoją bailų. Nuolatinis viešųjų valdžios organų įsikišimas į kreditorių ir skolininkų santykius, gal būt, yra taurios idėjos paskatintas gelbėti silpnuosius, bet jis yra piktai naudojamas baudžiamam pataikavimui nelaimingiems".

2. *Pagalba mažiesiems.* Kaip ką tik buvo sakyta, užtariant skolininkus, galima suklysti, nes kreditorius gali būti reikalingesnis užtarimo, nei skolininkas. Tokios klaidos negali būti, kai pagalba įstatymų leidėjo yra teikiama žmonėms, kurių silpnybė yra susijusi su jų asmenim: dėl amžiaus, proto stovio, patyrimo stokos, neturto, negalėjimo veikti arba suprasti. Šių rūšių silpnuosius autorius vadina mažaisiais. „Jie yra demokratijai, ir specialiai prancūzų demokratijai, malonūs, nes ji prisimena sau savo ilgą aukojimąsi. Danielius Halevis (Daniel Halévy) yra pastebėjęs, kad pasaulyje nėra krašto, kur mažasis būtų su didesne simpatija matomas, kaip Prancūzijoje: kareivis, kurį mylime, yra „mažas kareivis" *(le petit soldat)*, žurnalas, kuris yra skaitomas, yra *„Le petit Journal"*, arba *„Le petit Parisien"* ir p. Mažieji yra gausingesni už didžiuosius, tęsia prof. Ripertas. Juos patenkinti reiškia patikrinti paramą daugumai. Todėl įstatymų leidėjas visuomet mažiesiems palankus ir dar labiau būtų toks, jei didieji neturėtų lėšų įtakai: atlyginti už balsavimo biuletenius. Palankumas silpniesiems yra vadinamas teisingumu. Jisai iš tikro yra pateisinamas lygybės siekimu. Demokratija neprileidžia H. Spenserio aristokratiško individualizmo, Nicšės moralinio žiaurumo. Skurdas

neatrodo jai kaip Apvaizdos nepermaldaujamai duotas. Silpnieji demokratijai nėra žemesniosios visuomenės būtybės. Šituo nelaimingųjų padėties pakėlimu bus įvykdytas socialinis progresas. Taip pasisakęs, prof. Ripertas šiame skyrelyje nurodo įstatymus globai: nepilnamečių, ypač samdant juos fabrikų darbams, nepilnapročių, moterų darbui fabrikuose, neturtėliams, nukentėjusiems dėl nelaimingų įvykių darbininkams ir t. t. Nurodęs šių rūšių įstatymus mažiesiems remti, prof. Ripertas sako: „Šitas gailestingumas nelaimingiems yra vienas iš gražiausių demokratijos jausmų. Kai vėliau bus teisiama mūsų gadynė, į jos aktyvą bus įrašytos aukos, šios kartos žmonių padarytos neturtėliams gelbėti, kūdikystei globoti, kovoti su ligomis, patikrinti senatvės pagalbai... Mūsų amžius yra krikščioniškas šitąja artimo meile, kuri yra pirmasis Kristaus duotas įstatymas".

Tačiau, profesorius nesusilaiko nepašiepęs demokratijos. „Bet nelaimingiausieji yra taip pat gausingiausieji... Biblijoje esą pasakyta: *„Non miserabis in judiciis pauperis"* (nesigailėsi teisme neturtėlių)". Tai, kas yra tikra sprendimams, yra tikra ir įstatymui, tęsia autorius. Proteguoti silpnąjį tiktai todėl, kad jis silpnas, yra kurti jam privilegiją, įstatymų, kurie yra sudaryti atskirai teisės subjektų kategorijai, ir sunku negalvoti, kad tie, kurie iš tų įstatymų gauna gerų vaisių, yra tie, kurių politinė jėga yra didžiausia.

3. *Nelygybė sutartyse.* Kištis įstatymų leidėjui į sutarčių sritį vienos pusės naudai yra vienas iš opiausių kišimosi silpnųjų naudai būdų dėl to, kad pirmiausia reikia išaiškinti, kuris iš dviejų kontrahentų yra silpnas. Ir XIX amž. liberalizmas nebuvo palankus šitam kišimuisi: NK. 1134 str. skelbia, kad sutartis turi įstatymo jėgą jos dalyviams. Bet prof. Ripertas pabrėžia, kad jisai kitur yra mėginęs įrodyti, jog sutarčių laisvė nebūtinai realizuoja teisingumą ir kad doros norma nevisuomet saugojama susitarime, laisvai formuluotame.

NK. mintimi sutarties dalyviai turi lygiai vienas vieną reikalavimą, kitas kitą ir apsiima savitarpyje tuos reikalavimus vykdyti. Ir sutarties negaliojimui NK. numato tik kai sutikimas duotas per klaidą, prievartą, ar apgaulę (1109 str.), savaime suprantama, sveiko proto pilnamečiams sutarties dalyviams. Tačiau labai dažnai yra nelygios susitariančių jėgos, — labiausiai ekonomiškai socialinės jėgos. Net NK. jau yra nu-

matęs tokį santykį, kai ekonomiškai silpnas per pigiai parduoda nekiln. turtą (1674 str.).

Krikščioniški demokratai, sako prof. Ripertas, primena bažnyčios pamokymus prieš lupikavimą ir už teisingą nustatymą kainų, o pasauliniai demokratai kviečia įstatymų leidėją neleisti ekonomiškai turtingiems eksploatuoti silpnuosius. Prancūzų demokratija einanti, anot autoriaus, ekonomijos sumetimais. Ir taip 1907.VII.8 d. įstatymas leidžia žemdirbiams nutraukti trąšų pirkimo sutartį, jeigu jų interesas per daug įžeistas. Toji pat idėja randama 1935.VI.29 d. įstatyme, kuris leidžia nutraukti vertybinių popierių pirkimo sutartį, jei dėl jų staigaus kainų kritimo gaunamas per didelis intereso įžeidimas (lésion).

Ypatingai didelis reikalas susidarė įstatymdaviui įsikišti į sutarčių vykdymą dėl pinigų vertės kritimo. Paryžiaus pirklys Fajo (Failliot) sudarė projektą, kuris tapo 1918.I.21 d. jo vardo įstatymu. Šitas įstatymas leido teismui nutraukti, arba sustabdyti prekybines sutartis, sudarytas prieš 1914.VIII.5 d., o 1920.V.9 d. įstatymas paskelbė nutrauktas sutartis, kurių vykdymo nebuvo reikalauta nustatytu juose terminu.

Monopolio pobūdžio patarnavimai, kuriems sąlygų negali teikti besinaudojąs jais už atlyginimą, kaip, pvz., geležinkelių tarifai, arba koncesininko teikiama mieste elektros šviesa, yra įstatymų leidėjo įsikišimui sritis.

Kovos prieš eksploatavimą idėja atvedė įstatymų leidėją kištis į darbo sutartis. Šias sutartis sudarant, darbdavys teikia savo įstatymą, o darbininkas yra priverstas be svarstymo priimti jį. Pramonininkas visuomet gali nepriimti darbininko ir net visai sustabdyti savo įmonės eigą; darbininkas negali atsisakyti stoti į įmonę dirbti dėl to, kad dirbti ir uždirbti yra jo ir jo šeimos gyvybės klausimas. NK. maža straipsnių turi darbo samdos santykiui tvarkyti ir laiko susitariančias šalis lygiomis. Ir šiuo atveju demokratijos daromas teisės pataisas prof. Ripertas laiko balsų gaudymo rezultatu. „Darbininkai, sako jis, padarė 1848 metais revoliuciją, ir jų veiklos dėka buvo įvestas visuotinis balsavimas. Nuo šio laiko yra įstatymdavystė, vadinama „socialine", geriau pabrėžti, jog ji yra opozicijoje su NK. individualizmu. Darbo sutarčių dalyviai, darbininkai, galingi rinkikai, yra tie, kurie yra valstybės užtariami prieš darbdavius—šeimininkus. Civilistai šitai naujai įstatym-

davystei pateisinti teigia, kad darbininkas buvo užmirštas NK ir kad silpnas kontrahentas turi būti paremtas prieš sutikimą, duotą dėl savo silpnybės. Šita mintis buvo pradėta realizuoti, kaip tik darbininkai sudarė tarp savęs sąjungas, sindikalizavosi ir įgijo sau jėgos ir reikšmės įstatymų leidimui. Darbo sutarties šalių pasižadėjimai yra nustatyti visoje eilėje įstatymų, kurių visų, anot autoriaus, negalima čia atpasakoti ir kurie visi turi tikslo užtarti darbininką. Juose nustatyta: darbo dienos ilgumas, poilsio laikas savaitėje, saugumo ir sveikatingumo sąlygos ir t. t.

Prof. Ripertas ironizuoja: „Galima net tarti, kad reglamentavimas būtų buvęs dar platesnis, jeigu nebūtų energingai pasipriešinę tie, kurie turi ekonominę galybę. Net nekalbant apie korupciją, parlamentininkai per daug priklauso nuo pinigo jėgų, kad nebūtų lengvinamos intervencijos, kurių reikalauja rinkikai. Be abejo, teisingumas esti patenkinamas tam tikrais įstatymo vykdymo rezultatais. Bet reikia manyti, kad jų dauguma randa sau saiką nore patarnauti kartu ir skaičiui ir pinigui". Profesorius realiai galvoja dėl parlamentininkų doros, laikydamas ją neaukšto laipsnio ir neprileisdamas, kad tai yra normalus socialinio gyvenimo reiškinys, kai plačios minios turi balsavimo teisę. Juk neaukštesnio laipsnio buvo dora, kai jos tos teisės neturėjo.

C. Kova su stipriaisiais. Ekonominis pajėgumas, turtingumas, daro teisinę lygybę iliuzorinę. Nekilnojamieji turtai Prancūzijoje palengva yra skaldomi į dalis, paveldėjimo teise. O suskaldyti vėl koncentruojasi pajėgesnių rankose. Kilnojamieji turtai, pinigai, esant galimumui koncentruotis jiems, ypač kuriant bendroves, tikrai koncentruojasi ir tampa didele socialine galybe. Įstatymų leidėjui tenka kovoti su jų galybe. Toji kova yra trejopai vedama: 1. aprėžiant teises, 2. subjektyvias teises darant reliatyviomis ir 3. socializuojant turtus. Visos šitos priemonės turi pagrindą viešame interese. Pasiaiškinsime dėl kiekvienos.

1. *Teisių aprėžimas.* NK. yra davęs tų aprėžimų tik tokių, kurie yra būtini gyvenant žmonėms kaimynystėje; tai įvairūs kaimo ir miesto servitutai. Gyvenimui einant pirmyn, šitie aprėžimai daugėja: kraštui reikia, pvz., saugoti miškus, upių krantus, sausinti pelkes ir p. Daugumą teisės aprėžimų turi kęsti namų savininkai miestuose, miestų bendrai

gerovei ir gražumui skatinti. Šiame skyriuje prof. Ripertas aptaria ir kilnojamojo turto naudojimo teisės aprėžimus, pvz., prabangos dalykų, automobilių, radijo aparatų, meno kūrinių, spaudinių[4]), išradimų, biržos ir k. ir duoda tokią bendrą išvadą: „Štai dabar nauja mintis: laisvas individualinių teisių naudojimas laikomas priešingu bendram interesui; teisių aprėžimas turi tikslo ne patikrinti jų naudojimą, bet iš dalies panaikinti jų naudingumą. Šių dienų įstatymų leidėjas prižiūri privatines galybes. Tie, kur turi ginklus, yra viešosios tvarkos priešai; reikia juos nuginkluoti. Tačiau gerai yra žinoma, kad jie savo aktyvumu padeda gamybą intensyvinti ir tuo pat krašto turtus dauginti; tad reiktų juos skatinti plėsti eksploatavimus, kuopti kapitalus. Ekonominis interesas to reikalautų, o demokratinė mintis priešinasi tam... Teisės turėtojas yra tik konstitucinis suverenas, kuris dar turi suverenumą, bet negali naudotis juo".

2. *Subjektyviųjų teisių reliatyvumas.* Kai viešosios teisės srityje viešpatauja tokie demokratinės parlamentarinės tvarkos dėsniai, kokiais eina, pvz., monarchijų Anglijos, Švedijos ir k. gyvenimas, kai civilinės teisės srityje yra tiek nuosavybės teisės ir laisvos valios, sutartis darant, aprėžimu, kiek aukščiau buvo priminta (o tai tik jų dalis), tuomet netenka galvoti apie absoliutines asmens teises, bet tenka turėti omenyje reliatyvines teises. Be to, reikia plėsti teisėjo kompetenciją taikyti gyvenimui teisės dėsnius, vadovaujantis sąžine, tai yra, ne aklai sekant dėsnį *„Neminem laedit, qui suo jure utitur"*, bet nuolat atsižvelgiant į dėsnį *„Malitiis non est indulgendum"*. Nesant kuriam atvėjui atitinkamos novelos, ir senuose kodeksuose yra dėsnių (pvz., NK. 1382—1386 str., X t. I d. 574, 683—689 str.), kuriais remdamasis teisėjas gali reikšti gyvenime teisingumą[5]).

(B. d.)

---

[4]) Lietuvos Spaudos įstatymu, valdžios asmenys gali reikalauti, kad jų kalbos būtų spausdinamos, kaip redakcijos mintys.

[5]) Vyr. Tribunolas, būdamas dar apel. instancija, NK. 1383 str. priteisė nukentėjusioms žemės ūkio darbininkų šeimoms atlyginimą iš žymaus stiprios grupės nario.

———/———

V. Fridšteinas

Dėl pavainikių.

Beveik visose šalyse pavainikiai yra kitokioje, daug blogesnėje padėtyje, negu vaikai, gimę santuokoje. Vyrai, kurių rankose buvo ir yra ligšiol įstatymų leidimas, pasistengė apsisaugoti nuo pretenzijų gimusių iš jų, ne santuokoje, vaikų ir uždėti visą šių vaikų užlaikymo naštą jų suvedžiotoms moterims, panaudoję tam visokius, religijos, dorovės ir viešosios tvarkos argumentus. Ir juo nedorovingesnis yra tėvas, juo sunkesnė yra gimusio iš jo pavainikio padėtis.

Išimtį šiuo atžvilgiu sudaro tik dvi šalys: Norvegija ir Sovietų Rusija.

I.

Norvegijos 1915 m. balandžio 10 d. įstatymu, pavainikiai turi teisę į tėvo pavardę, išlaikymą ir auklėjimą, o taip pat paveldėti po tėvo ir jo giminių. Norvegijos įstatymas turi dar vieną charakteringą ypatybę: jis onus probandi uždeda tėvui: jeigu motina teigia, kad toks ir toks yra jos vaiko tėvas, tai pastarasis turi tą teigimą sugriauti.

Sovietų įstatymais pavainikiai visais atžvilgiais prilyginti teisėtiems vaikams. Jeigu įrodyta, kad su motina sugyveno keli vyrai, tai visi jie turi išlaikyti vaiką.

Kitų šalių įstatymai tvarko šį klausimą labai įvairiai.

Čia galima nurodyti dvi sistemas. Germanų (Vokiečių, Austrijos) teisės sistemoje veikia vaiko kilmės principas; gi romėnų teisės sistemoj (Prancūzijoj, Italijoj, Rumunijoj etc.) veikia tėvo pripažinimo sistema.

Mūsų įstatymai iš dalies priėmė germanų sistemą. Tėvas ir motina turi išlaikyti vaiką iki jo pilnų metų, jeigu jis to reikalingas, pagal savo lėšas ir vaiko motinos visuomeninį būvį (X t. 1 d. 132^{4} str.). Šita pareiga pasibaigia, jeigu duktė pavainikė išteka arba sūnus gali jau pats iš savęs gyventi (X t. 1 d. 132^{5} str.).

Įstatymas pripažįsta tik prigimtinę pavainikio giminystę su motina, bet ne juridinę giminystę su ja. Todėl jis nustato, kad pavainikiai ir teisėti jų žemutiniai paveldi iš įstatymų tik motinos įsigytinį turtą, o ne jos gimininį turtą. Motinos giminių turto jie negali paveldėti. Kas liečia tėvą, tai įstaty-

mai visai nepripažįsta net jo prigimtinės giminystės su pavainikiu, dėl ko pastarasis po tėvo nieko nepaveldi (X t. 1 d. 132^{12} str.).

Bet įteisinti pavainikiai turi lygias teises, kaip ir teisėti vaikai (X t. 1 d. 144^{1} str.). Reikalaujant iš motinos lėšų jos pavainikiui išlaikyti, ar ieškant jo paveldimųjų ar kitokių teisių, reikia pristatyti jo gimimo metriką. Jeigu metrikoj motina nepažymėta arba metrikos dėl tam tikrų priežasčių pristatyti negalima, tad vaiko gimimas iš tam tikros motinos galima įrodyti tiktai pastarosios rašytiniais patvirtinimais. (X t. 1 d. 132^{15} str.).

Kitaip klausimas išspręstas vokiečių civiliniuose įstatymuose (B. G. B.).

Pavainikis, motinos ir jos giminių atžvilgiu, turi visas santuokoje gimusiojo vaiko teises (B. G. B. § 1705). Bet motina neturi tėviškos valdžios; juridiniai ji negali jam atstovauti; tas yra globėjo dalykas; bet ji turi rūpintis pavainikio asmenybe (B. G. B. § 1707).

Tėvas turi išlaikyti pavainikį iki jam sukaks 16 metų, nepareinamai nuo to, ar motina turi ar neturi lėšų vaikui išlaikyti, o be to, ne pagal savo, bet pagal motinos visuomeninį būvį (B. G. B. §1708). Išlaikymas duodamas kas kartą už tris mėnesius iš anksto (B. G. B. § 1710). Motina gali dar prieš vaiko gimimą pareikalauti, kad tėvas išmokėtų reikiamą sumą pavainikiui išlaikyti per pirmus tris mėnesius; pinigai tokiu atveju įnešami į teismo depozitą (B. G. B. § 1716). Išlaikymas gali būti reikalaujama ir už visą praeitą laiką (B. G. B. § 1711). Mūsų įstatymais, reikalaujant išlaikymo išlaidų už praeitą laiką, tėvas turi atlyginti ne daugiau, kaip už metus prieš ieškinio iškėlimą (X t. 1 d. 132^{4} str.).

Tėvui mirus, pareiga pavainikį išlaikyti nenyksta; ji tenka tėvo įpėdiniams net ir tada, jei tėvas numirtų prieš pavainikiui gimus. Įpėdinis gali atsipalaiduoti nuo šitos pareigos, jei jis išmoka pavainikiui atitinkamą privalomą dalį, kuri jam tektų iš tėvo palikimo, jei jis gimtų santuokoje (B. G. B. § 1712). Vis dėlto vokiečių įstatymai pabrėžia, kad pavainikis nėra tėvo giminė juridine prasme (B. G. B. § 1589). Pareiga išlaikyti pavainikį atkrinta, jei būtų nustatyta, kad pastojimo metu motina sugyveno ir su kitu asmeniu (B. G. B. § 1717).

Tat yra vadinamoji *exceptio pluriorum,* kuri priimta ir mūsų teismų praktikos, nors mūsų įstatymai įsakmiai to ir nenurodo. Pripažindami, kad pavainikis nėra tėvo giminė, vokiečių įstatymai vis dėlto draudžia pavainikio susituokimą su jo tėvo tam tikrų laipsnių giminėmis (B. G. B. § 1310).

Austrijoj ir Čekoslovakijoj, apskritai, veikia tie patys pavainikių išlaikymo nuostatai, kaip ir Vokietijoj, su tuo tik skirtumu, kad Austrijos įstatymai nepripažįsta *exceptio pluriorum.* Šveicarijoj pavainikio juridinis santykis su motina prasideda nuo gimimo momento, o su tėvu nuo jo paties prisipažinimo ar teismo pripažinimo dienos. Negali būti pripažintas vaikas, gimęs iš svetimavimo arba kraujomaišos. Už tėvų nuodėmes baudžiamas niekuo nekaltas vaikas!

Tėvas turi išlaikyti pavainikį iki 18 metų amžiaus. Šią pareigą turi ir senolis, nes Šveicarijos teisė laiko (Z. G. B. 325) pripažintą pavainikį juridiniu tėvo gimine.

Jeigu pavainikio tėvas buvo pažadėjęs jo motiną vesti, arba jei sugyvenimas buvo nusikaltimo padarinys ar tėvo panaudojimas savo valdžios piktam, tai vaikui gali būti pripažintos tėvo civilinės padėties teisės. Tokiu atveju vaikas turi teisę paveldėti tėvo ir jo giminių turtą, bet jei jam tenka palikimą dalytis su santuokoje gimusiu vaiku, tai jis gauna tik pusę to, ką gauna teisėtas vaikas. Kas liečia paveldėjimą po motinos, tai pavainikis prilygintas teisėtam vaikui (Z. G. B. 461).

Pabaltijo Civilinių Įstatymų Rinkinys uždeda pareigą išlaikyti pavainikį labiausiai tėvui (168 str.). Giminystė tarp pavainikio ir jo tėvo nepripažįstama (166 str.).

Prancūzijos code civil. 340 str. (redakcijoj ligi 1912 m. lapkričio 16 d.), buvo uždrausta ieškoti tėvo, išskyrus tą labai retą atsitikimą, kai pavainikio motina buvo pagrobta. Be šito atsitikimo, pavainikis turėjo kai kurias paveldėjimo teises, jei jis tėvų ar vieno jų yra pripažintas gimimo metrikoj arba viešajam akte (c. c. 334). Pavainikiai, pripažinti tėvo ar motinos, gali paveldėti tik po juos pripažinusiųjų, bet ne po jų giminių (c. c. 757). Esant teisėtiems žemutiniams įpėdiniams, pavainikis gauna pusę to, kas tenka teisėtam vaikui (c. c. 758). Jis gauna tris ketvirtadalius viso palikimo, jeigu dar yra teisėtų aukštutinių įpėdinių arba brolių ar seserų arba jų žemutinių įpėdinių (c. c. 759). Tik tuo atveju, kai nepasiliko nei aukštutinių, nei žemutinių, nei šalutinių įpėdinių, pavainikiai gau-

na visą palikimą (c. c. 760). Si paveldėjimo teisė nepriklauso pavainikiams, kurie atsirado iš svetimavimo arba kraujomaišos, nes tokie vaikai negali būti pripažinti nei tėvo, nei motinos (c. c. 335). Jie turi tik teisę reikalauti išlaikymo (c. c. 762).

Ieškoti motinos pavainikiai gali; bet liudytojai prileidžiami tik tada, jei pradžiai yra jau rašytinių įrodymų (c. c. 341). Apskritai, pavainikiai nėra prilyginti teisėtiems vaikams (c. c. 338).

Prancūzijos 1912 m. lapkričio 16 d. įstatymas leidžia per teismą ieškoti tėvo atsitikimais, nurodytais c. c. 340 (naujos redakcijos), būtent:

1) pagrobimo ar smurto atsitikimu, jei tas sutampa su pastojimo laiku;

2) atsitikimu suvedžiojimo, padaryto per apgaulę, valdžios panaudojimo piktam, pažadėjimo vesti ar būti sužadėtiniu, jei tam yra rašytinio įrodymo pradžia[1]);

3) jeigu yra laiškai arba kuris kitas neoficialus dokumentas, kuris išeina iš ieškomo tėvo ir iš kurio neabejotinai matyti, kad jis yra tėvas;

4) jeigu ieškomas tėvas (le pèrepretendu) ir motina sugyveno per laiką, reikalingą apvaisinimui[2]);

5) jeigu ieškomas tėvas rūpinosi pavainikio išlaikymu ar dalyvavo, kaip tėvas, jo išlaikyme.

Ieškinys dėl tėvo pripažinimo negali būti keliamas:

1) jeigu nustatyta, kad apvaisinimo metu motina vedė žinomai nedorovingą gyvenimą arba sugyveno su kitu asmeniu;

2) jeigu ieškomas tėvas tuo laiku fiziniai negalėjo būti vaiko tėvu.

Ieškinys turi būti iškeltas pavainikio vardu. Vaikui esant nepilnamečiui, jis keliamas tiktai motinos (kaip įgaliotinės), nors ji būtų ir nepilnametė. Motina turi iškelti ieškinį ne vė-

---

[1]) Raštiškais įrodymais laikoma raštai, nors ir neoficialūs (pvz., laiškas), išeinantieji iš to, prieš kurį nukreiptas reikalavimas, arba iš jo atstovo, ir iš kurių galima spręsti, kad faktas, į kurį atsišaukiama, yra patikėtinas (c. c. 1347 str.).

[2]) Įvairių šalių įstatymai šiuo klausimu skiriasi. Minimalinis terminas Šveicarijoj 180 dienos (Z. G. B. Art. 314), Vokietijoj 181 d. (B. G. B. § 1717); maksimalinis gi terminas nuo sugyvenimo dienos — Prancūzijoj 300 d. (c. c. 315), Šveicarijoj 300 d. (Z. G. B. 314), Vokietijoj — 302 d. (B. G. B. 1717), o pas mus — 306 d. (X t. 1 d. 132 str.).

liau, kaip per 2 metus po vaiko gimimo. Po to ji jau nebegali ieškoti. Bet pats pavainikis gali ieškoti per vienerius metus, pasiekęs pilnametystę (c. c. 340).

Mes matome, kad ir veikiant šiam įstatymui, dar lieka daug atsitikimų, kada ieškoti tėvo negalima.

Bet Prancūzijos teismai laiko nesuderinta su savo sąžine griežtai šios taisyklės laikytis. Taip, pvz., Apeliacinis Teismas Puatje (Poitier) mieste 1928 m. spalių 29 d. sprendimu pripažino, kad motina ir tais atvejais, kada ji c. c. 340 str. negali ieškoti vaiko vardu, turi teisę iškelti ieškinį ieškomam tėvui pagal c. c. 1382 str. dėl nuostolių, padarytų jai ar vaikui. Šituo straipsniu kiekvienas žmogaus veiksmas, padaręs kam kitam žalą, įpareigoja tą žmogų, dėl kurio kaltės žala padaryta, atlyginti ją.

Italijos įstatymai pripažįsta pavainikio teises tėvo atžvilgiu tik tada, kai jis tėvo pripažintas. Negali būti pripažinti: 1) vaikai, gimę iš svetimavimo ir 2) vaikai, gimę iš kraujomaišos. Ieškoti tėvo uždrausta, išskyrus tą atsitikimą, kada vaiko prasidėjimas buvo apgaulės ar smurto padarinys. Vadinasi, pavainikio tėvas iš viso neturi jį išlaikyti, jei jis vaiko nepripažino. Ši pareiga visais atvejais tenka tik motinai (c. c. 186), kurios leidžiama ieškoti (c. c. 190). Įrodymai kilmės iš tam tikros motinos yra tie patys, kaip ir prancūzų teisėje.

Pripažinimo principas veikia taip pat Ispanijoj, Portugalijoj, Rumunijoj ir Brazilijoj, t. y. visose romėnų tautų šalyse.

Brazilijos įstatymais „pavainikis, pripažintas tik vieno iš tėvų, negali gyventi viename bute su tėvais, be antrojo susituokėlio sutikimo.“

Atsisakymas nuo teisės reikalauti išlaikymo negalioja (c. c. 404).

Pavainikis gauna visą palikimą tada, jei nėra teisėtų ar įteisintų vaikų, o prie jų jis gauna tik pusę to, kas tenka teisėtam ar įteisintam vaikui (c. c. 1605).

Vaikai, gimę iš svetimavimo ar kraujomaišos, negali būti pripažinti (c. c. 358).

Anglijoj pavainikis gali reikalauti išlaikymo ne daugiau, kaip 20 šilingų per savaitę. 1926 metų įstatymu, pavainikis paveldi po motinos, kaip ir teisėti vaikai. Iki to įstatymo jis neturėjo paveldėjimo teisės po motinos ir net negalėjo turėti jos pavardės.

Beveik visi įstatymai, kurie įvedė pavainikio pripažinimo principą, duoda teisę užginčyti šitą pripažinimą, o taip pat ir teisę ieškoti pripažinimo, tiek pačiam pavainikiui, tiek ir kitiems užinteresuotiems asmenims (Pranc. c. c. Art. 339; Italų c. c. Art. 188—191; Braz. c. c. Art. 362, 365).

II.

Kyla klausimas, kieno status personalis (lex patriae) svarstoma tėvo pareiga išlaikyti pavainikį: ar status personalis motinos, tėvo ar vaiko? Šis klausimas yra itin svarbus, kada motina ir tėvas priklauso įvairiems status personalis, pvz., tėvas yra italas, o motina vokietė ir t. t. Ir vaiko status gali turėti reikšmės, nes jis kartais, kad ir retai, gali būti kitoks, negu motinos. Pvz., jei pavainikis gimė Prancūzijoj, o motina, italė ar ispanė, jo nepripažino, tai vaikas yra be pilietybės; jeigu jis gimė Anglijoj, o motina prancūzė, tai jis yra Anglijos pilietis (kiekvienas asmuo, gimęs Anglijos teritorijoj ar net Anglijos laive, yra Anglijos pilietis); jeigu jis gimė Anglijoj, o motina vokietė, tai jis yra dviejų valstybių pilietis.

Klausimas, koks status taikytinas tam tikram atsitikimui, iškyla jau tada, kada svarstoma, ar atsakovas galėjo būti pavainikio tėvu. Sakysim, motina yra iš Palangos, o atsakovas (tėvas) iš Suvalkijos. Pripažinus, kad lemiamos reikšmės turi motinos status, tai, nuo prasidėjimo praėjus daugiau kaip 300 dienų, atsakovas negali būti pripažintas pavainikio tėvu (Pabaltijo Civ. Rink. 165 str.); o pritaikant atsakovo status, pastarąjį galima pripažinti tėvu (Civ. Įst. 1825 m., 275 str.), jei nuo prasidėjimo dienos praėjo ne daugiau, kaip 306 dienos.

Kartais ir dvi dienos gali turėti didelės reikšmės. Pvz., motina vokietė ar klaipėdietė, o ieškomas tėvas prancūzas ar suvalkietis. Jei pritaikyti tėvo status ir jei nuo prasidėjimo iki vaiko gimimo praėjo daugiau kaip 300 dienų, tai atsakovas negali būti pripažintas tėvu (c. c. Art. 315); o jeigu pritaikyti motinos status ir jei nuo prasidėjimo praėjo ne daugiau, kaip 302 dienos, tai atsakovas gali būti pripažintas tėvu (B. G. B. §§ 1592, 1717). Tik kai kurių valstybių įstatymuose yra nurodymų, kieno įstatymai turi būti taikomi, svarstant tėvo pareigą išlaikyti pavainikį. Vokiečių įstatymas, veikiąs ir pas mus

Klaipėdoj, nustato: „tėvo pareiga išlaikyti pavainikį svarstoma pagal įstatymus tos valstybės, kuriai priklauso motina vaiko gimimo dieną; bet reikalavimai iš tėvo negali viršyti to, ką leidžia vokiečių įstatymai" („Įvedamasis įstatymas" prie B. G. B. 21 str.). Jeigu lietuvaitė iškelia ieškinį dėl alimentų tėvui Klaipėdoj, tai ji gali reikalauti pinigų vaikui išlaikyti tik iki jam sukaks 17 metų (B. G. B. § 1708); tuo tarpu, Didžiojoje Lietuvoje tėvas įpareigotas išlaikyti pavainikį iki jo pilnų metų (X t. 1 d. 132^4 str.).

Lenkų 1926 m. rugpiūčio 2 d. įstatymo 21 str. nustato tėvo pareigą pavainikio atžvilgiu pagal įstatymus tos valstybės, kuriai priklauso motina ir vaikas jo gimimo dieną. Jei motitina ir tėvas vaiko gimimo dieną gyveno Lenkijoje, tai taikomas Lenkijos įstatymas, jei tik jis palankesnis vaikui. Lenkijos įstatymai nenumato to atsitikimo, kada motina ir vaikas jo gimimo dieną priklauso įvairioms valstybėms (pvz., vaikas gimęs Anglijoj iš motinos prancūzės). Iš bendros įstatymų prasmės reikia manyti, kad tokiu atveju turi būti pritaikytas tas įstatymas, kuris yra palankesnis vaikui.

Prancūzijos, Belgijos, Italijos įstatymai visai neturi panašių nuostatų, o praktika labai svyruoja.

Didžiojoj Lietuvoj taip pat nėra atitinkamo įstatymo šiam klausimui spręsti.

Šveicarijos 1891 m. birželio 25 d. įstatymas (9 str. 2 d.) pritaiko tėvo status. Šis įstatymas numato tėvo kilmę iš kito Šveicarijos kantono; bet iš analogijos taikomas ir tada, kai tėvas kilęs iš kitos valstybės.

Taip pat sprendžia šį klausimą ir Japonų 1898 m. birželio 15 d. įstatymas.

III.

Gali įvykti įvairių šalių įstatymų kolizija. Pvz., italė Kaune pagimdė pavainikį iš tėvo italo; abudu yra Italijos piliečiai, nuolat gyvenantieji Kaune. Ar tėvas gali atsikirsti teisme, kad vaikas jo nepripažintas ir todėl Italijos įstatymais jis neturi vaiko išlaikyti? Jei laikytis tėvo status'o, tai į šį klausimą reikėtų atsakyti teigiamai. Bet, nesant mūsų įstatymuose jokių nurodymų, kuriuo statuts personalis turi būti apsvarstyta tėvo pareiga išlaikyti pavainikį, tai galima rasti išeitį iš tokios neleistinos padėties, kuri pasmerkia vaiką badauti, vien pritaikant

pažodžiui IX t. 822 str., kuris nustato, kad svetimšaliai, būdami Lietuvoje, tiek asmeniškai, tiek savo turto atžvilgiu, naudojasi Lietuvos įstatymų globa, o tada išlaikymas bus priteistas.

Bet kaip šis klausimas išspręsti, jei italai gyvena ir pagimdo pavainikį Klaipėdoj? Kaip jau buvo nurodyta, Įvedamojo įstatymo prie B. G. B. 21 str. tėvo pareiga pavainikio atžvilgiu nustatoma pagal įstatymus tos valstybės, kuriai priklauso motina vaiko gimimo dieną. Italijos gi įstatymais nepripažintas pavainikis neturi teisės reikalauti iš tėvo išlaikymo. Bet čia pagalbon ateina to pat įstatymo 30 str., kuriuo neleidžiama taikyti užsienio įstatymą, jei tik jis prieštarauja dorovei ar vokiečių įstatymo tikslui. Priversti vaiką badauti, be abejo, prieštarauja geriems papročiams; todėl minėtas atsitikimas bus išspręstas vaiko naudai.

Klausimas, ar Įvedamojo įstatymo prie B. G. B. 21 str. 2 d. liečia ir tą atsitikimą, kai tėvas yra svetimšalis, yra ginčijamas literatūroj ir praktikoj. Daugelis komentatorių pažymi, kad 21 str. 2 d. liečia ir svetimšalius. Tačiau toks aiškinimas labai dažnai yra nepalankus vaikui, nes daugumo valstybių įstatymai (Lietuvos, Latvijos, Šveicarijos, Norvegijos, Švedijos, Suomijos, Sovietų Rusijos, Prancūzijos, Brazilijos, Japonų) šiuo atžvilgiu pavainikiui yra palankesni.

Keista pavainikio padėtis paveldėjimo atveju, kai susiduria įvairių valstybių įstatymai. Pvz., klaipėdietė pagimdė pavainikį iš suvalkiečio; abudu gyvena Suvalkijoj. Jeigu vaikas yra tėvų ar nors vien tėvo pripažintas, tai jis turi teisę paveldėti po tėvo, kad ir su aprėžimais, nurodytais Nap. Kod. 756—761 str. Bet jei suvalkietė pagimdė pavainikį iš klaipėdiečio, gyvenančio Klaipėdoj, tai vaikas, kad ir būtų tėvo kur nors pripažintas (Klaipėdoj pripažinti vaiką negalima; B. G. B. tokio instituto nežino), vistiek negali paveldėti po tėvo (B. G. B. § 1589).

Pavainikių civilinių teisių aprėžimas pateisinamas tuo, kad, prilyginant juos vaikams, gimusiems santuokoje, bus suardyta šeima. Šis samprotavimas yra neteisingas ir veidmainiškas. Šeima ardoma ne tuo, kad pavainikis gautų tas pat teises, kaip ir santuokoje gimęs vaikas, bet tuo, kad vedę vyrai nepasitenkina savo žmonomis.

Pavainikių padėtis būtinai reformuotina ta prasme, kad jiems būtų suteiktos tos pačios teisės, kaip ir santuokoje gimusiems vaikams.

Be to, reikėtų nustatyti, kad už priteistų alimentų nemokėjimą būtų baudžiama, kaip tat jau praktikuojama nuo 1924 m. Prancūzijoj teisėtų vaikų atžvilgiu.

Profesorius Baumgartel

Pagrindiniai skirtumai prekybos bendrovių konstrukcijoje.

Įprastas skirstymas prekybos bendrovių į asmenines ir kapitalines reiškia tik tai, kad vienose bendrovėse turi didesnės įtakos kapitalo dalyvavimas, o kitose bendrininkų asmenybė.

Tie pagrindiniai skirtumai ir sudaro mano temos objektą.

Įvairių prekybos bendrovių struktūros pagrindų pažinimas yra svarbus ne tik mokslininkui ar studentui - teisininkui, bet ir praktiškame gyvenime, nes tat palengvina ir net įgalina pasirinkti tikrą formą, steigiant naują ar keičiant jau egzistuojančią bendrovę.

Į naivų ir dažnai girdimą klausimą, kokia gi yra geriausia bendrovių forma, jokiu būdu negalima atsakyti. Jeigu kas patiekia kurį nors universalų receptą, tai tat rodo atsakomybės jausmo stoką. Kiekvienu atsitikimu reikia turėti galvoj visai skirtingus dalykus: įmonininko tikslą — pramonė ar prekyba, — kapitalo sumą, kurią galima disponuoti, laukiamos rizikos didumą, manomo gyvavimo laiką, be to, mokesčių klausimą ir atsargos kapitalų susidarymą. Šitie ir kiti ekonominiai sumetimai turi didelės reikšmės; bet kartu su jais svarbūs yra ir grynai teisės klausimai, apie kuriuos čia tik ir kalbėsiu.

Tirdamas bei aiškindamas kaikuriuos principus, kuriais pagrįsta šiandieninių prekybos bendrovių struktūra, aš vadovausiuos veikiančiąja vokiečių prekybos teise, nes iš dalies man trūksta kompetencijos spręsti apie romėnų ir anglosaksų teisės sistemas. Kaikurios problemos visai nepriklauso nuo

pozityvinės teisės nuostatų, o tiesiog iškyla iš kiekvienos teisės sistemos.

Kaip aukščiau pasakyta, bendrovės skirstomos į kapitalines ir asmenines. Prie pirmųjų priskiriamos akcinės bendrovės, kommanditinės akcinės bendrovės ir bendrovės su aprėžta atsakomybe; prie antrųjų — pilnosios prekybos bendrovės (Handelsgesellschaften), kommanditinės bendrovės ir tam tikru atžvilgiu iš tyliosios bendrovės (stille Gesellschaft). Paprastos kommanditinės bendrovės ir kommanditinės akcinės bendrovės tuo tarpu nenagrinėsime, nes jos savo pagrindiniais dėsniais iš dalies sutampa su paprasta pilnąja bendrove (Offene Handelsgesellschaft) ir iš dalies su akcine bendrove. Be to, kommanditinė akcinė bendrovė labai retai užtinkama; ji yra beveik išmirštanti forma. Gi tylioji bendrovė tiek įstatymų, tiek ir teisės mokslo visai nepripažįstama prekybos bendrove; ji yra vidujinė bendrovė (Innengesellschaft), kurioj, nors teisės santykių tarp bendrovės viešųjų savininkų ir tylaus dalininko ir yra, bet jie nuo išorinio pasaulio slepiami. Prekybos registrui šitie vidaus santykiai nežinomi; tylusis dalininkas neturi jokių teisės santykių nei su debitoriais, nei su kreditoriais, nepaisant to, ar dalyvauja jisai dideliu kapitalu, ar jo įtaka bendrovėje yra didelė ar maža. Visuose teisės santykiuose su trečiaisiais asmenimis figuruoja tik įmonės savininkas.

Akcinė bendrovė yra juridinis asmuo ir net korporacija, kuri turi savo teises ir pareigas. Pilnoji bendrovė, kurios teisinė prigimtis iš senų laikų yra didelių ginčų ir prieštaravimų objektas, veikiančiąja teise, be abejo, nėra juridinis asmuo, nors ji, kai kuriais įstatymų nuostatais tam tikrais atžvilgiais jam (juridiniam asmeniui) prilyginama. Ji yra savarankiška „apibendrinta“ bendrovė (Gesamthandsgesellschaft) su atskiru turtu ir su aiškiai žinomų žmonių susijungimu. Ji gali savo firmos vardu įgyti nuosavybę ir kitas daiktines ar obligacines teises, skolintis, ieškoti ir atsakyti teisme.

Klausimas, ar žmonių susijungimas yra juridinis asmuo ar ne, turi reikšmės ne tik sistemos, bet ir praktikos atžvilgiu. Juridinis asmuo tvarkomas pagal Civilinių įstatymų (B. G. B.) korporatyvinių sąjungų teisę, kiek, žinoma, atskiri specialūs įstatymai, kaip Prekybos įstatai (H. G. B.), bendrovių su aprėžta atsakomybe įstatymas, draugijų įstatymas ir apdraudimo bendrovių įstatymas nenustato kitaip; tuo tarpu kitiems

žmonių susijungimams Civilinių įstatymų „bendrovės“ teisė tenka taikyti dirbtiniu būdu.

Skirtumai tarp pilnosios bendrovės ir akcinės bendrovės ypač pasireiškia:

a) atsakomybės klausime,

b) valdybos struktūroj ir

c) bendrininko dalies paveldėjime ir perleidime.

Atsakomybė yra laidavimas savo turtu už kokią nors prievolę. Jeigu aš iš pirkimo, paskolos arba kito teisės pagrindo skolingas 100, tai aš atsakau už tai visu mano turtu. Jeigu aš laiduoju už svetimą skolą iki tam tikros aukščiausios sumos, kuri yra mažesnė už skolą, tai aš atsakau visu mano turtu, bet tik iki laiduotos sumos. Jeigu iš manęs, kaipo įpėdinio, reikalaujama palikėjo skola, tai įstatymai leidžia man aprėžti mano atsakomybę gautojo palikimo verte. Skola ir atsakomybė gali sutapti, būti vienodos, bet gali ir neatitikti viena kitos. Bet kai kalbama apie korporacijų ir bendrovių atsakomybę, tai neturima galvoje pačios korporacijos ir bendrovės atsakomybės — ar ji atsako visu savo turtu, ar tik aprėžtai — bet daugiausiai galvojama apie tai, ar ir kaip šalia pačios korporacijos ar bendrovės atsako ar ir jos bendrininkai bei dalyviai. O šiuo atžvilgiu kaip tik akcinių bendrovių ir pilnųjų bendrovių padėtis yra itin skirtinga. Pilnosios bendrovės dalyviai atsako už bendrovės prievoles taip pat, kaip už savo asmeniškas prievoles, t. y. neaprėžtai ir, be to, solidariai, vienas už visus ir visi už vieną. Net ir tuo atveju, kai bendrovės sutarties nustatyta, jog tūlas bendrininkas dalyvauja tik 10% pelno ir nuostolių, šis vidujinis atsiskaitymo būdas neliečia trečiųjų asmenų ir nekliudo nė vienam kreditoriui reikalauti iš jo. Ir tas, kuris dalyvauja pilnoje bendrovėje tik maža savo turto dalimi, niekados negali išvengti rizikos, kurią šis jo dalyvavimas sudaro jo visam turtui. Žinoma, jeigu jis buvo priverstas mokėti už bendrovę, jis turi regreso teisę į ją ir į likusius jos dalyvius; tačiau, turint galvoje, kad b-vės dalyvis atsako tada, kada pati bendrovė neišpildė savo prievolių, tai ši regreso teisė mažai naudos tegali jam duoti.

Iš čia matome, koks pavojus gresia susidėjus su ne visai patikimu bendrininku, nes aukščiau minėta atsakomybė yra net ir tada, kada vienas iš bendrininkų daro bendrovę atsakingą už jo privatinę, vekselinę ar kitokią skolą. Pažinimas šitos

rizikos už kito asmens veiksmus stumte stūmė vis ieškoti tokių susijungimo formų, kur to pavojaus nebūtų ar jis bent būtų sumažintas.

To ypač pageidavo tie žmonės, kurie arba dalyvauja ar nori dalyvauti bendrovėse tik su mažu indėliu, arba dėl nepakankamo įmonių reikalų vedimo supratimo bei patyrimo visai negali numatyti nulemiančius įmonės vedimą atsitikimus. Visai natūralu, kad šitokie žmonės bijo atsakomybės, kurią gali nešti tik tas, kuris sugeba numatyti ar nukreipti įmonės eigą ir daryti į ją atitinkamą įtaką. Todėl ypač reikia atsargumo, kai tenka leisti mirusiojo dalyvio našlei ar vaikams toliau dalyvauti įmonėje.

Visai priešinga yra akcininko padėtis. Kas įgyja visai apmokėtą akciją ir tuo tampa bendrovės turto bendrasavininku, tas pasiima aprėžtą ir aiškiai matomą atsakomybę. Pablogėjus akc. b-vės reikalams, jo dalyvavimo vertė mažėja, kuri, jei bendrovei bus įsteigtas konkursas, paprastai lieka visai bevertė. Bet bendrovės kreditorius, kuris turėjo nuostolių ar tikisi jų turėti, niekados negali padaryti patį akcininką atsakingu už tuos nuostolius. Šis pagrindinis dėsnis liečia kiekvieną akcininką, nežiūrint to, ar jis turi didesnę ar mažesnę pagrindinio kapitalo dalį. Tiesa, jau ne kartą buvo keliamas reikalavimas, kad akcininkas, turįs visas akc. b-vės akcijas (Alleinaktionaer), būtų priverstas atsakyti ir savo asmenišku turtu, nes ūkiškai jis yra identiškas su akcine bendrove. Iš pirmo žvilgsnio atrodo visai teisinga, kad tas, kuris materialiai pats valdo visą akcinę bendrovę ir su ja identifikuojamas, būtų visai atsakomingas už bendrovės veikimą. Bet nereikia pamiršti to pavojaus, kurį sukeltų senų tradicijų sulaužymas. Tuo būtų ne tik sulaužytas, bet visai panaikintas juridinio asmens teisinio savarankiškumo principas. Po pirmo žingsnio turėtų būtinai sekti, kaip artimesnis, reikalavimas, kad atsakyti turi ir tas, kuris turi savo rankose beveik visas akc. b-vės akcijas, ir nuo čia jau nebetoli ligi tezės, kuri kartais jau dabar propaguojama de lege ferenda, būtent, kad turėtų būti atsakomingas savo asmenišku turtu ir tas, kuris turi paprastą akcijų daugumą ir tuo būdu turi lemiamą įtaką bendrovės veikimui. Ar šitie pasiūlymai kada nors bus įgyvendinti, negalima šiandien numatyti; bent veikiančiąja teise tokios atsakomybės kreditorių atžvilgiu nėra.

Akcininkas ir netiesioginiai neturi duoti akc. b-vei kokių nors papildomų vertybių. Nėra įstatyminės pareigos papildomai įmokėti pinigų, jei b-vė nustojo viso savo pagrindinio kapitalo arba jo dalies; taip pat tokios pareigos negali nustatyti akcinės bendrovės įstatai. Net ir įsteigus konkursą, kreditoriai negali nei betarpiškai, nei per konkurso valdytoją (Konkursverwalter) reikalauti iš akcininkų primokėjimų. Jeigu kartais, kaip tat buvo, pvz., subankrutavus Austrijos kredito įstaigai (Creditanstalt), stambus akcininkas ir duoda savo pinigų kreditorių reikalavimams patenkinti, tai jis tat daro laisva valia, gal būt, dėl savo asmeniško kredito, o gal dėl grynai moralinių sumetimų. Akcininkas negali būt priverstas net dalyvauti pagrindinio kapitalo padidinime.

Taip pat, kaip akcinėje bendrovėje, sureguliuotas yra atsakomybės klausimas ir bendrovėje su aprėžta atsakomybe (G. m. b. H.). Ji yra meistriškai sudaryta nauja teisės forma. Pirmiau ji atsirado Vokietijoj, bet greit ji išsiplatino daugelyje Europos valstybių, pvz., Austrijoj, Lenkijoj, Prancūzijoj, Šveicarijoj. Praėjo beveik 20 metų, kol pagaliau 1892 metais įstatymų leidėjas patenkindamas įvairių ekonominių sričių veikėjų dažnai reiškiamus pageidavimus, įvedė šią moderninę asociacijos formą, kuri neturėjo nei tradicijų, nei praktikos kitų bendrovių formų, ir kuri turėjo užpildyti aiškiai matomą spragą bendrovių teisėje.

Akcinė bendrovė dėl jos steigimo išlaidų, jos privalomo valdymo aparato, pareigos skelbti balansą ir dėl labai beasmenės narių teisių formos (der sehr unpersoenlichen Gestaltung der Mitgliedschaftsrechte) tinka labiausia didelėms įmonėms. Greta to reikėjo įsteigti tokią įmonių formą, kuri aprėžtos atsakomybės patrauklumą patiektų ir kuklioms mažesnėms įmonėms, kuriose visų ar beveik visų dalyvių aktyvus veikimas yra galimas. Ši forma visų pirma norėta pritaikyti visiškai naujoms įmonėms, pasistačiusioms visiškai naują tikslą, kuriose rizikos didumas ir reikalingo kapitalo kiekis iš anksto negali būti apskaičiuotas, pvz., bendrovės patentams išnaudoti, kolonijalinės bendrovės, tyrimo bendrovės kalnų pramonėje ir t. t. Iš to įstatymo istorijos žinome, kad iš pradžių buvo norima steigti pilnąją prekybos bendrovę su aprėžta atsakomybe, o tikrumoj iš to pasidarė savo rūšies maža akcinė bendrovė,

kiek intymiškesnio pobūdžio, turinti palyginamai mažą privalomą kapitalą — mažiausia 20.000 RM; nuo akcinės bendrovės ji tesiskiria faktiškai tuo, kad joje nėra privalomos priežiūros tarybos ir apsunkintas dalyvavimo teisių perleidimas. Jau iš pavadinimo „bendrovė su aprėžta atsakomybe“ matyti, kad tas, kuris joje dalyvauja, nesiima neaprėžtos atsakomybės. Pavadinimas yra ne tik negražus, bet ir ne visai tikslus. Negražus jis dėl to, kad neaprėžtos atsakomybės principas lyg priverčiamai iškeliamas aikštėn; netikslus jis tiek gramatiška žodžio prasme, tiek ir atžvilgiu to, kas iš tikrųjų buvo galvota. Juk bendrovė, kaipo tokia, atsako neaprėžtai visu savo esamu ir būsimu turtu, už visas savo prievoles, vis vien iš kokio teisės pagrindo jos bekiltų. Galvota buvo iš tikrųjų apie ką kitą, būtent, duoti raminantį nurodymą, kad atskirų bendrovės narių atsakomybė yra aprėžta. Principiniai tat yra tikra, bet jokiu būdu ne tikslu (praeciz). Daugumas bendrovės su aprėžta atsakomybe narių, žinoma, nėra išėję juridinių mokslų, ir todėl, prisilaikydami kalbos vartosenos, jie tikri, kad virš jų indėlio, virš jų aiškaus dalyvavimo, jiems negresia jokia atsakomybė, kokia ji bebūtų. Tat yra klaidinga, ir dėl to dažnai tenka didžiai nusiminti. Mat, jei narys nėra įmokėjęs dar pilno savo indėlio, arba, jei pardavus nario dalį bendrovėje, nėra pilnai gautas visas jo indėlis, tai kiti nariai turi padengti trūkstančią sumą proporcingai jų dalių vertei, o tai, kas ir šiuo keliu negauta, vėl iš naujo uždedama likusiems pasiturintiems nariams. Tuo būdu vienintelis pasiturintis narys gali būt priverstas padengti beveik visą pagrindinį kapitalą, jei tik — kas, deja, neretai atsitinka — jo bendrininkai pasirodys ekonomiškai silpni esą. Tam tikromis sąlygomis šita atsakomybė gali pasikartoti dėl narių skolų pačiai bendrovei.

Kreditorių interesams apsaugoti uždrausta mokėti bendrovės nariams iš turtų, reikalingų pagrindiniam kapitalui palaikyti; išmokėjimai, padaryti priešingai šiam nuostatui, turi būt grąžinti bendrovei; jeigu narys gavo tokį išmokėjimą bona fide, jis turi grąžint bent tiek pinigų, kiek jų reikia kreditorių reikalavimams patenkinti. Šiuo atveju visi bendrininkai atsako solidariai. Apskritai, kiekvienas bendrovės dalyvis atsako už pagrindinio kapitalo neliečiamybę; tatai yra apsauga prieš savavališką jo pasidalinimą. Tačiau jis neatsako už kapitalo sumažėjimą dėl bendrovės veiklos nuostolingumo. Bet ir čia gali

būt tam tikra išimtis, jei tik bendrovės įstatuose numatyta neaprėžta ar aprėžta papildomo įmokėjimo prievolė (Nachschusspflicht). Iš to eina, kad kiekvienam, kuris nori dalyvauti tokioje bendrovėje, patartina yra, ne tik susipažinti su jos įstatais, bet dar, peržiūrėjus bendrovės sąskaitybos knygas, įsitikinti, ar kiekvienas narys jau įmokėjo ir kiek jis įmokėjo sąskaiton pagrindinio kapitalo. O prieš galimumą atsakyti ir po to už uždraustą išmokėjimą iš pagrindinio kapitalo yra tik vienintelė apsauga, būtent, išrinkti visai patikimus ir sąžiningus reikalų vedėjus. Principiniai, b. s. a. a. nario atsakomybė yra panašesnė į akcininko, negu į pilnosios b-vės nario atsakomybę; ši yra neaprėžta, tiesioginė ir solidari kiekvieno bendrovės kreditoriaus atžvilgiu. Vis dėlto ta akcentuota aprėžta atsakomybė reikalinga dar kaikurių paaiškinimų.

Antras pagrindinis įvairių bendrovių formų skirtumas yra jų valdymo būdas. Juridinis asmuo yra tik galvojimo forma, juridinio mąstymo (Vorstellung) padarinys (produktas). Jis pats negali galvoti, spręsti ir veikti, bet jam reikalingi tokie žmonės, kurie yra pašaukti, įteisinti ir sugeba už jį galvoti ir jo vardu veikti. Jie vadinami organais arba taip pat įstatyminiai juridinio asmens atstovai, kaip kad vaiko globėjas vadinamas jo įstatyminiu atstovu.

Akcinėje bendrovėje kalbama apie direkciją arba valdybą (Vorstand); bendrovėje su aprėžta atsakomybe — apie reikalų vedėjus. Pavadinimas neturi čia lemiamos reikšmės; funkcija visur ta pati. Neturi reikšmės ir ta aplinkybė, ar organo nariai gauna algą, ar jie dirba vien honoris causa. Valdyba ir Taryba (vokiečių kalba vadinama vienu žodžiu: „Verwaltung") juridinio asmens sudaromos iš išrinktų asmenų, pareigūnų. Jie prilygintini valdininkams, nors, savaime suprantama, jie neatlieka viešosios teisės funkcijų. Vokiečių įstatymais jie gali būt ir neakcininkai, arba dalininkai. Jeigu jie yra akcininkai ar dailininkai, tai jie sujungia savo asmenyje Valdybos ar Tarybos nario ir bendrovės nario padėtį. Kartais gali kilti interesų priešingumas, kurio nemalonius padarinius įstatymai stengiasi sušvelninti tuo, kad tam tikrais atsitikimais draudžiama tokiems akcininkams dalyvauti balsavime. Prekybos įstatų (H. G. B.) 252 § ir bendrovių su aprėžta atsakomybe (G. m. b. H.) įstatymo 47 § sutartinai draudžia tokiems dalininkams dalyvauti už save arba, kaipo kito asmens įgaliotiniai, balsavi-

me, kuriuo nuimama atsakomybė, t. y. kuriuo jis, kaipo Valdybos narys, paliuosuojamas nuo atsakomybės arba nuo kurios nors prievolės. Tas pat nuostatas galioja dėl nutarimo, kuris liečia juridinio santario sudarymą su dalininku arba ieškinio iškėlimo ar jo baigimo geruoju su juo. Šiuo principiniai nustatyta, kad prievolinio konflikto atveju pirmumą turi svetimo turto valdytojo padėtis (Stellung). Kiekvienas svetimo turto valdymas paremtas principu, kad pavesti interesai bus sąžiningai ir rūpestingai saugojami ir ginami. Juridinių asmenų organų atsakomybės mastu nustatytas sąžiningo pirklio rūpestingumas. Taip atsako valdymo organai tik prieš pačią bendrovę, o kaikuriais išimtiniais, ypatingai svarbiais akcinės teisės atsitikimais — taip pat betarpiškai prieš kreditorius, jei šie negali gauti savo nuostolių atlyginimo iš akcinės bendrovės.

Pastangos interesų kolizijų išvengti nenuėjo tiek toli, kad būtų visai uždrausta valdybos nariams dalyvauti balsavime, kuomet klausimas liečia jų asmeniškus interesus. Taip, pvz., jie gali balsuoti renkant juos į valdybą. Tat atrodo keista, bet vis dėlto beveik neišvengiama, nes priešingu atveju ypač mažose bendrovėse su aprėžta atsakomybe dažnai turėtų teisę balsuoti tik nežymi mažuma. Bet labai pavojingas yra leidimas valdybos nariui dalyvauti balsavime, balsuojant jo paties atšaukimo iš valdybos klausimą. Formaliai teisiškai tokia padėtis pateisinama tuo, kad juridinis santoris (Rechtsgeschäft) tarp bendrovės ir valdybos nario yra tik jo pasamdymo sutartis (Anstellungsvertrag) ir tos sutarties panaikinimas, bet ne jo paskyrimas ir atšaukimas; pastarieji yra daugiau vienašaliniai korporatyviniai bendrovės teisiniai aktai (Rechtshandlungen). Tiesa, atšaukimas (pašalinimas) pačios samdos sutarties ir iš jos išplaukiančių algos reikalavimų nepaliečia; jei atšaukimas buvo savavališkas ir nepagrįstas, alga turi būt mokama ir toliau; vis dėlto vidujinis abiejų teisės santykių ryšys yra toks stiprus, kad bent tais atsitikimais, kada pasiūlymas atšaukti valdybos narį yra pagrįstas prikišimu jam žalingu bendrovei elgesiu — nesąžiningumu, kyšio ėmimu, ypatingu nesugebėjimu ir t. t., — reikėtų dėl aiškios interesų kolizijos uždrausti jam dalyvauti balsavime. Tenka pastebėti, kad ir Reichsgericht'as pripažino, kad tokiu atsitikimu, tam tikroms aplinkybėms esant, balsavimo

teisė turi pasiduoti bendrovės interesams. Šita problema neturi didelės reikšmės akcinių bendrovių teisėje ir Aukščiausiajam Teismui (Reichsgerichts) labai retai teko dėl jos pasisakyti, nes akcinėse bendrovėse dažniausia valdybos paskyrimas ir atšaukimas priklauso ne nuo visuotinio akcininkų susirinkimo, o nuo Tarybos (Aufsichtsrat). Mat, akcinė bendrove, be Valdybos, turi dar vieną privalomą valdymo organą, būtent, Tarybą. Tuo vokiečių akcinių bendrovių teisė ir skiriasi nuo beveik visų kitų teisės sistemų, kurios numato tik vieną Valdybą.

Susidedanti mažiausiai iš 3 narių Taryba stovi tarp Valdybos, kuri atstovauja akcinei bendrovei teisme ir už teismo bei veda visus jos einamus reikalus, ir tarp visuotinio susirinkimo, aukščiausiojo bendrovės organo. Valdyba turi nuolat, net ir nebūdama užklausta, pranešinėti Tarybai apie visus svarbius reikalus. Taryba, be to, turi teisę reikalauti iš Valdybos specialių pranešimų, žiūrėti knygas ir aktus, tikrinti kasą ir depozitus, žodžiu, daryti visa, kas reikia ir naudinga, įmonės reikalams tinkamai ir visapusiškai prižiūrėti. Įstatyminė Tarybos funkcija todėl visai teisingai ir vadinama kontrolės organo funkcija.

Praktikoj dalykai visai kitaip išsirūtuliojo. Taryba daug mažiau sugeba prižiūrėti dideles įmones ir visus jos skyrius, negu revizoriai-profesionalai. Antra vertus, Taryba, ypač jei jos priešakyje stovi energingas asmuo, dažnai veikia įmonės reikalų vedimą. Kontrolės organas tampa tuo būdu bendravaldytoju. Toks valdžios praplėtimas, be abejo, neatitinka įstatymų leidėjo minties, bet vienkart ir neprieštarauja įstatymui, nes Prekybos įstatų (H. G. B.) 246 § leidžia bendrovės įstatais suteikti Tarybai papildomų funkcijų, bet jokiu būdu neatleidžiant jos nuo atsakomybės už kontrolę. Tuo besinaudojant, labai dažnai suteikiama Tarybai teisė skirti ir atleisti Valdybos narius, kartais Taryba skiriama Valdybos vyresnybė ir ji įgaliojama bendrai ar atskiroj srityje duoti Valdybai privalomus nurodymus. Tuo, žinoma, Valdyba neatleidžiama nuo atsakomybės už jos veiksmų teisėtumą; tačiau tikslingumo klausimą spręsti jau turi daugiausia Taryba. Kaip bepasiskirstytų tarpusaviai funkcijas Taryba ir Valdyba, vis tiek aukščiausiu bendrovės organu pasilieka neatšaukiamai visuotinis akcininkų susirinkimas. Jame žodį turi pats akcininkas, jei tik

jis, kaip beveik visi mažai akcijų turintieji (Kleinaktionaer) akcininkai, nėra perkuklus ar pasyvus naudotis savo, ir be to aprėžta, balsavimo teise. Visuotinio susirinkimo nutarimai daromi balsų dauguma, daugiausiai paprasta balsų dauguma, o tik kai kuriais svarbiais atsitikimais — kvalifikuota balsų dauguma. Balsavimo teisė susieta su kiekviena akcija. Tuo būdu, balsavime nulemia skaičius turimų akcijų. Yra taip pat privilegijuotų akcijų, kurių kiekviena duoda kelis balsus, bet štai jau 10 metų, kai daromos pastangos šitą instituciją panaikinti. Šitos daugbalsinės akcijos, kurios atsirado iš dalies infliacijos metu, iš dalies dėl baimės, kad nevyrautų svetimšaliai, o iš dalies dėl valdžios siekimo, neatitinka šių dienų interesų, bet sanacijos atveju jos ir ne visai išvengiamos.

Prie svarbiausių ir neatšaukiamų visuotinio susirinkimo užduočių priklauso metinio balanso tvirtinimas, pelno sąskaitos nustatymas, pelno paskirstymas, Tarybos ir eventualiai Valdybos narių rinkimas, Tarybos ir Valdybos atleidimas nuo atsakomybės, įstatų keitimas, pagrindinio kapitalo padidinimas ar sumažinimas. Kiekvienas akcininkas turi visuotiniame susirinkime teisę, bet ne pareigą, balsuoti. Jei jis nei pats, nei per įgaliotinį susirinkime nedalyvauja, tai dėl to jokia žala jam negresia; jis net turi teisę, dalyvaudamas susirinkime, susilaikyti nuo balsavimo. Balsuoti akcininkas gali laisvai, kaip jam patinka. Net susitarimai dėl balsavimo krypties, kaip tat neretai pasitaiko tarp didelių akcininkų renkant Tarybos narius, neverčia būtinai balsuoti pagal susitarimą; tad gali daugiausia duoti pagrindą ieškoti nuostolius dėl susitarimo sulaužymo. Principinė balsavimo laisvė yra aprėžta tik aukščiau nurodytais balsavimo uždraudimais ir jų analoginiu taikymu visoms tikroms ir neabejotinoms interesų kolizijoms, toliau bendru moralės reikalavimu, kuris vyrauja kiekviename teisiniame veiksme. Ir akcininkas turi sąžiningai elgtis atžvilgiu įmonės, jo bendradarbių ir bendraakcininkų. Jis neturi teisės, piktam panaudodamas savo balsų daugumą, parūpinti sau ar jam artimam žmogui ar įmonei naudą bendrovės sąskaiton arba žinomai ir tyčia kenkti bendrovei.

Nutarimai, kurie buvo priimti nedorovingo įvykdymo balsavimo teisės dėka, gali būt ieškinio keliu nuginčyti ir teismo pripažinti niekingais.

Nustatyti ribą tarp leisto savo interesų gynimo ir nusižengimo korporatyviniam sąžiningumui reikalauja kiekvienu atskiru atsitikimu iš teismo didžiausio sprendžiamojo dalyko pažinimo ir ypatingai švelniai išauklėto teisės pajutimo.

Bendrovės su aprėžta atsakomybe valdymo organų teisinė padėtis beveik nesiskiria nuo akcinės bendrovės; tik joje Taryba nėra būtina.

Visai kas kita matome pilnosios bendrovės reikalų vedime. Čia bendrininkai vieną ar du kartu per metus iškilmingai susirenka svarbiems nutarimams padaryti; čia jie yra prigimtiniai vieninteliai valdytojai ir įstatyminiai savo bendros įmonės atstovai. Jie jungia savyje visas funkcijas, kurios akcinėje bendrovėje yra suskirstytos tarp tarybos, valdybos ir visuotinio susirinkimo, jeigu tik kuris bendrininkas nenustojo tos teisės sutartimi ar teismo sprendimu.

Vis dėlto netaip jau lengva yra, kaip įprasta manyt, būti vienkart ir bendrininkas ir reikalų vedėjas. Bendrininkui, kaipo tokiam, leista apsaugoti ir ginti savo interesus, jei tam nepriештarauja sutartis ar dorovė, ligi bendras korporatyvinis sąžiningumas neužgautas. Bendrininkui — reikalų vedėjui pavesta valdyti savo ir svetimą turtą ir, esant abejojimui, jis turi duoti pirmumą jam pavestiems svetimiems interesams; jis turi juos saugoti lygiai taip, kaip samdos sutarties įpareigotas nebendrininkas, aukštai kvalifikuotas vienintelis prokuristas.

Tikrai keista yra, kad pilnųjų bendrovių sutartyse beveik niekados nėra smulkiai nustatyta bendrininkų valdymo teisės ir pareigos. Ypač beveik nepastebima, kad tas pats asmuo, darant nutarimus, turi išreikšti savo valią, tai kaipo bendrininkas, tai kaip valdytojas.

Jeigu, pvz., reikia nutarti, ar tarnautojas turi būt pašalintas dėl nesąžiningumo ar nesugebėjimo, tai čia yra reikalų vedimo klausimas, prie kurio reikia priskirti visa, kas akcinėj bendrovėje ir bendrovėje su aprėžta atsakomybe yra Tarybos kompetencijoj. Darant tokį nutarimą, bendrininkas turi vadovautis tiktai bendrovės interesais, net jei jis yra tarnautojo giminė ar asmeninis bičiulis; jo paties norai neturi čia pasireikšti ir, jei jis jaučiasi šališkas esąs, jis turi susilaikyti nuo balsavimo. Jeigu klausimas eina apie tai, ar reikia pakeisti bendrovės tikslą, įnešti naują kapitalą, priimti naują

bendrininką ar įsteigti naują skyrių, tai kiekvienas bendrininkas dalyvauja nutarime ir gali vadovautis tik savo tikslais ir interesais; tame ir glūdi jo asmeniško dalyvavimo pasireiškimas ir iš to išplaukianti bendro tvarkymo teisė. Bendrininko veikimo laisvė yra tokia pat, kaip akcininko. Kadangi pilnosios bendrovės veikime viešpatauja formų ir sutarčių laisvė, tai praktikoj nevisai lengva nustatyti, ar turime reikalą su nutarimu, panašiu į akcininkų ar į valdybos nutarimą.

Ir dėl kito pagrindo pilnosios bendrovės valios išreiškimas yra sudėtingesnis, nekaip kad paprastai įsivaizduojama. Nors iš vienos pusės principiniai kiekvienas bendrininkas pats už save turi teisę b-vės reikalus vesti ir bendrovei trečiųjų asmenų atžvilgiu atstovauti, tačiau iš kitos pusės projektuotas veiksmas turi būti sustabdytas, jeigu kitas bendrininkas tam prieštarauja; visi nutarimai turi būt padaryti vienbalsiai, jei sutartyje nenustatyta kitaip.

Tokiu būdu, greta nepaprasto savarankiškumo ir judėjimo laisvės mes matome gan stiprų suvaržymą, kuris kartais yra lygus visiškam paralyžiavimui. Be to, iš įstatymo jokiu būdu negalima numatyti, kokiais atvejais bendrininkų nutarimas turi būti padarytas vienbalsiai. Jeigu, kaip tat paprastai yra, bendrovės sutartis apie tai tyli, tai vienbalsinio nutarimo tenka vis dėlto reikalauti šiais 3 atsitikimais:

a) dėl veiksmų, kurie neįeina į reikalų vedimo sąvoką, būtent: balanso patvirtinimas, pelno padalinimas, b-vės sutarties pakeitimas;
b) dėl sumanymo, kuris išeina iš paprasto reikalų vedimo (Geschaeftsbetrieb) ribų;
c) bent vienam bendrininkui pareikalavus.

Dėl savotiškos bendrininkų teisinės padėties pilnoje bendrovėje kiekvienas bendrininkas, jei tik jis tam tikrais atsitikimais dėl interesų kolizijos nenustoja teisės balsuoti, turi dalyvauti balsavime. Jeigu jis nebalsuoja, tai jis gali atsakyti už nuostolius lygiai taip, kaip ir už panaudojimą savo prieštaravimo ar balsavimo teisės kenksmingu bendrovei būdu. Atkaklus ir pakartotinis atsisakymas balsuoti gali privesti prie pašalinimo tokio bendrininko iš bendrovės. Tas atitinka viešpataujančią, nors ir ginčytiną, nuomonę, esą ieškinio keliu galima priversti bendrininką balsuoti.

Baigdamas šį rašinį, turiu pasakyti dar keletą žodžių apie dalyvavimo teisių paveldėjimą ir perleidimą. Praktikoje, akcinėse bendrovėse dažniausiai užtinkame nevardines akcijas. Vardinės akcijos retai pasitaiko, o todėl jų čia galime ir neliesti. Joms galima pritaikyti bet kurią perleidimo formą. Nevardinės akcijos laisvai perduodamos tiek gyvųjų tarpe, tiek ir įpėdiniams; jokios formos čia laikytis nereikia. Priešingai, mažiausio ir net kai kada jokios vertės neturinčio žemės sklypo perleidimui, galima perduoti portfelį didžiausios vertės nevardinių akcijų, visai nedalyvaujant valdžios įstaigai, žinoma, nekalbant čia apie apdėjimą mokesčiais. Čia lemiamą reikšmę turi pačių akcijų vertybinis pobūdis, o todėl užfiksuoti tą teisę visai nereikalinga.

Kai dėl bendrovės su aprėžta atsakomybe, tai jos dalių perleidimas yra sąmoningai ir tyčia labai apsunkintas. Nežiūrint dalies vertės, teisinis santoris gyvųjų tarpe dėl dalies perleidimo yra reikalingas teismo ar notaro paliudijimo (Beurkundung). Be to, bendrovės įstatai gali nustatyti dar esminius apsunkinimus. Taip, gali būti nustatyta, kad perleisti savo dalį bendrovėje tegalima, esant įsakmiam sutikimui bendrininkų susirinkimo daugumos ar net kiekvieno bendrininko atskirai.

Tokia tvarka yra visai suprantama, nes bendrovei su aprėžta atsakomybe, kuriai reikalingas ypatingas tvirtumas ir dermė, ne kiekvienas pašalinis asmuo gali būt pageidaujamas bendrininkas. Reikia tik priminti patentams išnaudoti bendroves ir jų konkurenciją arba laikraščio leidyklą ir jos politinius priešus.

Akcijos ir bendrovės su aprėžta atsakomybe dalys paveldėjamos.

Klaidingas yra dažnai girdimas teigimas, esą įstatais galima uždrausti bendrovės su aprėžta atsakomybe dalių paveldėjimą. Pats įstatymas yra aiškus ir jis kaip tik numato paveldėjimą. Kitaip ir būti negali, iš tikrųjų: jeigu tokios bendrovės dalyvis miršta, tai nejaugi jo dalis turi pasilikti be savininko arba net visai žūti?

Įstatai gali tik nustatyti, kad, mirus bendrininkui, jo įpėdiniai turi pasiūlyti bendrovei, arba jos atstovui, arba iš anksto numatytam asmeniui nupirkti iš jų paveldėtą dalį. Kaina gali būti nustatyta įstatuose, o jei to nėra, tai ją, reikalui esant,

nustato trečiųjų teismas arba valstybinis teismas, savo sprendimu, tačiau kaina turi būti tinkama ir atitikti dalies vertę.

Kitaip yra pilnoje bendrovėj. Čia iš tikrųjų turime reikalą su grynai asmenišku dalyvavimu ir, teisiškai kalbant, čia iš viso negalima kalbėti apie dalių perdavimą. Asmeniška, neaprėžta ir solidari bendrininkų atsakomybė neleidžia, kad jiems staiga būtų primestas pašalinis, nesimpatiškas, gal būt lengvo būdo ar neišsimokantis bendrininkas. Jeigu kuris bendrininkas turi išstoti iš b-vės ir jo vieton nori įstoti kitas asmuo, tai tas gali būt padaryta tik visiems bendrininkams rašytiniai susitarus; vadinasi, sudaroma nauja bendrovė ar bent pakeičiama esamoji bendrovė.

Dėsnis, kad pilnosios bendrovės dalis negali būt perduota, atsispindi ir įstatymo nustatytoje tvarkoje, bendrininko mirties atveju. Bendrininko mirtis uždaro ir naikina bendrovę, išskyrus atsitikimą, kada bendrovės sutartyje nustatyta kitaip, sakysim, kad likusieji gyvi bendrininkai tęsia bendrovės veikimą ir išmoka mirusiojo įpėdiniams jų palikėjo dalį, arba bendrovė pertvarkoma, įstojant į ją po bendrininko mirties, automatiškai jo įpėdiniams.

A. Tamošaitis

Fiducija moderniojoje teisėje.

Tarptautiniame civilinės teisės kongrese, įvykusiame 1937 metų liepos 19—24 d. Paryžiuje, tarp kita ko, buvo svarstomas ir fiducijos moderniojoje teisėje klausimas. Šiuo klausimu kongresui buvo pateikti raštu septyni įvairių kraštų pranešimai. Tų pranešimų ir kongrese pareikštų nuomonių bei informacijų santrauką padarė Paryžiaus universiteto teisių fakulteto civilinės teisės profesorius Demogue, kurio pagrindines mintis čia pateikiu.

Romėnų teisėje, kaip žinoma, fiducija vaidino labai svarbų vaidmenį; pvz., kol dar nebuvo pripažintos visos realinės sutartys, fiducija atstodavo depozito, suteikties ir užstato vaidmenis. Moderniojoje teisėje fiducijos vaidmuo, žinoma, yra sumažėjęs, bet ne visai išnykęs, ypač jis pasireiškia testamento vykdymo srityje.

Šių laikų kodeksai apie fiduciją tiesiogiai beveik nieko nekalba. Vienintelę šiuo atžvilgiu išimtį sudaro 1879 metų Kvebeko provincijos (Kanadoje) įstatymas, kuriuo papildytas tos šalies civilinis kodeksas. To kodekso 981a str. sudaro pagrindą fiducijos definicijai, o tolesnieji trylika straipsnių duoda šiek tiek detalesnių fiducijos nuostatų. Tiesa, 1922 ir 1923 m. Japonijos civilinių įstatymų novelės reglamentuoja trust'o instituciją, kuri yra labai artima fiducijai. Pati fiducija yra neatlygintinis teisių perleidimas, atliekamas tarp gyvųjų arba testamentu tokiam asmeniui (fiduciarius), kuriam galima perleisti kilnojamuosius ir nekilnojamuosius daiktus dovanojimo arba legato pagrindu. Tam asmeniui (fiduciarius) paprastai pavedama gautąjį turtą administruoti tol, kol ateis laikas tą turtą perduoti apdovanotajam.

Čia nurodytoji fiducija yra kilusi iš anglų trust'o, nuo kurio ji skiriasi tik smulkmenomis.

Greta šios fiducijos koncepcijos, labiausiai palaikomos Prancūzijoje ir Belgijoje, yra kita jos koncepcija, randama Japonijoje ir germanų šalyse. Pastarąja koncepcija fiducija yra teisinis aktas, kuriuo perkeliama teisė tam tikram tikslui pasiekti pačios teisės ir neperleidžiant; pvz., nuosavybės perleidimas kreditui garantuoti.

Čia visų pirma tenka išžiūrėti fiduciją, kurios tikslas apdovanoti, o paskui — fiduciją, kuri to tikslo neturi.

Fiducija, turinti tikslą apdovanoti, technikiniu atžvilgiu yra aprėžta laikinė nuosavybė. Kadangi dovanotojas (nuosavybės perleidėjas) praranda nuosavybę, o apdovanotasis dar jos neįgyja, tai tuo metu daikto savininku esti fiduciarijus. Nepakanka fiduciarijų vadinti tik depozito laikytoju arba daikto administratorium.

Fiduciarijus yra savininkas, bet jo nuosavybė aprėžta, nes visi jo veiksmai turi būti derinami su apdovanotojo interesais. Administruodamas šią nuosavybę, jis turi elgtis kaip geras šeimininkas. Jis gali nusavinti, bet tik už atlyginimą, ir tiek tą atlyginimą, tiek kitas tos nuosavybės pajamas kapitalizuoti apdovanotajam.

Iš Kanados įstatymo nematyti, kad fiducija tik laikinę nuosavybę galima perleisti. Fiducijos negalima sudaryti tokiam asmeniui, kuriam įstatymas draudžia priimti dovaną. Vadinasi, fiducijos negalima panaudoti įstatymo draudimui apeiti.

Įdomiausias klausimas išsiaiškinti, ar šita institucija galėtų būti perkelta į kitų šalių teisę.

Kadangi beveik visų šalių įstatymai numato įvairias draugijas ir fondus, kurios siekia to paties tikslo, tai fiducija būtų beveik nereikalingas dalykas, tik paralelizmas, nors jos teisinis funkcionavimas nuo anų ir skiriasi: fondai arba draugijos, kaipo teisiniai asmenys, yra administruojamos jų organų, tuo tarpu fiducijos atveju administratorius yra teisinis savininkas.

Fiducija daug naudingesnė privačiam reikalui, ypač tuo atveju, kai apdovanotasis pats negali tinkamai gautosios dovanos tvarkyti, o skirti teisminę rūpybą, būtų per daug didelis ir nereikalingas dalykas. Tačiau čia iškyla klausimas, ar galima fiducijos priemone pasinaudoti tose šalyse, kurių įstatymai fiducijos nenumato. Norint atsakyti į šį klausimą, tenka paanalizuoti visą eilę kitų klausimų.

Visų pirma kyla klausimas, ar fiducija, ypač jei ji turi trukti labai ilgai, nėra niekinga dėl to, kad ji, uždrausdama laisvą nusavinimą, prieštarauja principui, kuris reikalauja laisvos turtų apyvartos. Kadangi fiducija neįsako saugoti gautąjį turtą *in natura*, o tik reikalauja saugoti to turto vertę, tai laisvos turtų apyvartos principui ji neprieštarauja.

Toliau galima paklausti, ar fiducijos neuždraudžia įstatymai, kurie kai kuriose šalyse beveik visai uždraudžia fideikomisinę substituciją? Jei turtas turi tekti apdovanotajam, fiduciarijui mirus, tai tuo atveju fiducija labai panaši į fideikomisinę substituciją. Tačiau nereikia išleisti iš akių ir šių dviejų institucijų skirtumo, kuris yra gana ryškus: fideikomisines substitucijos atveju paisoma intereso ir substituto ir asmens, turinčio substitutui perduoti turtą, tuo tarpu fiducijos atveju paisoma tik apdovanotojo intereso, nes fiduciarijus, negaudamas jokio atlyginimo (žinoma, jei atlyginimo nėra įsakmiai numatyta), turi administruoti turtą vien apdovanotojo naudai.

Pagaliau, iškyla dar vienas bendras teisinis klausimas, būtent, ar fiducija nėra niekinga dėl to, kad čia įvyksta vadinamoji asmenų interpozicija (panaudojimas kito asmens savo tikslui pasiekti, kurio savo vardu negalėtum pasiekti). Atsakant į šį klausimą, reikia atsiminti, kad asmenų interpozicija pati savaime nėra akto niekingumo priežastis. Asmenų inter-

pozicija panaudojama pavaduoti tam asmeniui, kurio naudai pats aktas negali būti padarytas.

Be čia nurodytų bendro pobūdžio klausimų, kyla dar eilė ypatingų klausimų. Visų pirma, ar galima fiducijos priemonėmis atimti fiducinio turto administravimo teises iš apdovanotojo legalinio atstovo (fiduciarijaus), jei apdovanotasis yra nepilnametis? Į šį klausimą įvairių šalių teisė atsako įvairiai; pvz., Prancūzijos teise galima tai padaryti, o Belgijos — negalima. Kai kurie mokslininkai, ypač Belgijos, mano, kad fiducija nėra galima, jei ji nėra aprėžta laiko atžvilgiu, nes, pasak jų, niekas negalįs apsiimti sau ir visai savo padermei tokių prievolių, kurios niekad nesibaigia. Belgijos teisininkai taip pat mano, kad testatorius negalįs uždėti fiduciarijui prievolę kapitalizuoti fiducinio turto pajamas, nes tai, pasak jų, būtų jau mirusiojo valios primetimas naujam savininkui. Tai galįs leisti tik įsakmus įstatymas.

Taip pat dar galėtų iškilti klausimas, ar dovanotojas, darydamas fiducijos aktą, galėtų paslaptyje laikyti apdovanotojo vardą ir ar dėl tos paslapties nereikėtų preziumuoti, kad šiuo aktu norima apdovanoti tokį asmenį, kurio teisiniu atžvilgiu apdovanoti negalima. Atrodo, kad tokia prezumpcija būtų truputį perdaug žiauri. Priešingai, atrodo, kad reikėtų nepripažinti tokios fiducijos, kuria būtų perleidžiamas turtas, sudarąs būtinąją įpėdinio dalį, nes tokia fiducija būtų galima nuskriausti įpėdinį, kurio interesus aiškiai saugoja įstatymas.

Pati pagrindinė fiducijos problema tokia: ar fiducija suderinama su nuosavybe (bent Europos kontinento pripažintos nuosavybe)? Šią problemą iškėlė Šveicarijos delegatas Lozanos un-to prof. Guisanas, pasak kurio, romėnų fiducija apimanti du dalykus, būtent: daiktinės teisės srityje nuosavybės perleidimą ir asmeninės teisės srityje prievolę, nuosavybę perduoti, kuri nesiskirianti nuo kitų paprastų prievolių. Priešingai, anglų trusto inspiruotoji fiducija fiduciarijui uždeda daiktinio pobūdžio prievolę, kuri aprėžia pačią fiduciarijui suteiktą galią. Fiduciarijus turi savo paprastą turtą ir fiducijos aktu jam pavestą turtą, kuris sudaro fiduciarijaus nuosavybę. Fiducinio turto negalima parduoti dėl fiduciarijaus asmeninių skolų; taip pat fiduciarijus pats neatsako dėl skolų, liečiančių fiducinį turtą. Fiducinio turto nepaveldi fiduciarijaus įpėdi-

niai. Fiducinio turto administravimą prižiūri teismai, kurie gali fiduciarijų atstatyti, jei jis negerai administruoja (Kvebeko Įst. 981e, 981i str. str.).

Vieni autoriai fiducinę nuosavybę mėgino laikyti nuosavybe, kuri priklauso nuo naikinamosios sąlygos; antri — reliatyvine nuosavybe, nes, pasak šių autorių, fiduciarijus esąs savininkas tik trečiųjų asmenų atžvilgiu, bet ne apdovanotojo atžvilgiu.

Iš visų čia pateiktų pastabų matyti, kad yra dvejopa fiducija, būtent: 1. romėnų, arba asmeninė, kuri yra ne kas kitas, kaip apdovanojimas su tam tikru aprėžimu. Tą aprėžimą sudaro grynai asmeninė fiduciarijaus prievolė, kurios atlikimą garantuoja tik fiduciarijaus garbės jausmas ir išsigalėjimas; 2. angliškąją, arba daiktinę, kuri fiduciarijui suteikia daiktinę teisę, glaudžiai susijusią su daiktine prievole. Ši fiducija sukuria specialų turtą, arba, galima sakyti, net fondą, privatiniam interesui saugoti.

Kadangi yra dvejopa fiducija, tai aišku, kad tam tikros šalies įstatymai gali pripažinti tik asmeninę fiduciją, visai neleisdami funkcionuoti daiktinei fiducijai.

Jei būtų pripažintas pats fiducijos principas, tai tektų išspręsti visą eilę klausimų, į kuriuos atsakė Kvebeko kodeksas. Štai tie klausimai. Jei fiduciarijus, paskirtas testamentu, nesutiktų administruoti fiducinio turto arba, paėmęs tą turtą administruoti, tuojau numirtų, o kitas fiduciarijus nebūtų testamentu numatytas, tai, ar teismas galėtų paskirti naują fiduciarijų? Ar fiduciarijų gali suvaržyti dovanotojo nustatyti suvaržymai? Ar fiduciarijus, fiducijos laikui pasibaigus neturėtų duoti savo veiklos apyskaitą apdovanotojam? Jei yra keli fiduciarijai, tai, ar jų daugumas galėtų nutarti, kaip konkrečiu atsitikimu reikia pasielgti su fiduciniu turtu? Ar fiduciarijus neturėtų atsakyti už savo kaltę, padarytą administruojant fiducinį turtą?

Nors kai kuriose šalyse fiducijos formališkai nėra, vis dėlto faktiškai ji vartojama, pasinaudojant tam reikalui netiesioginėmis teisinėmis priemonėmis. Ypač ji plačiai vartojama paveldėjimo srityje. Fiducijai pasireikšti gerą dirvą sudaro Šveicarijos teisės labai plati testamento vykdymo sritis. Prancūzijos teisės numatytas testamento vykdymas tik siaurąja to žodžio prasme, nes jis numato tik tiesiogines testamento vykdytojo funkcijas. Bet ir šios teisės vienas nuostatas, kuris ap-

režia tam tikrą automatiško paveldėjimo rūšį (saisine) vieneriais metais, leidžia gana plačiai pasireikšti fiducijai. Tai vykusiai pastebėjo ir gerai išaiškino Belgijos delegatas prof. Graulichas, pasak kurio, negalima sutikti, kad numirusis galėtų pergyventi pats save ir aprėžti legato gavėjo teises, išskiriant įstatymo įsakmiai numatytus atsitikimus.

Šveicarijos teisės mokslas, nepaisydamas Civ. kod. 517 ir tol. str. str., nelabai precizuotai kalbančių apie testamento vykdytojo pareigas, taip pat beveik pripažįsta fiduciją ta prasme, kad pavestasis turtas apsaugojamas nuo išaikvojimo. Nors Šveicarijos autoriai fiducinio turto savininku nuo pat fiducijos pradžios laiko patį apdovanotąjį, legato gavėją, vis dėlto dėl legato gavėjo skolų negalima parduoti paties fiducinio turto; jo skoloms apmokėti galima paimti tik to turto pajamas, ir tai tik atskaičius tą jų dalį, kuri yra būtina legato gavėjo ir jo šeimos egzistencijai. Pažymėtinas ir tas Šveicarijos teisės nuostatas, kuris leidžia fiduciją daryti net tam turtui, kuris sudaro įpėdinio būtinąją dalį, jei tik įpėdinis tinkamu aktu atsisako nuo visos jam rezervuotosios dalies.

Be čia nurodytosios fiducijos, yra dar ir kitokia fiducija, kuri pasireiškia tuo, kad vienas asmuo perleidžia antram asmeniui daikto nuosavybės teises, nors nuosavybės teisių perleidimas ir nėra būtinai reikalingas pasiekti tam tikslui, kuriam perduodamas daiktas, sakysime, kredito garantijai. Ši fiducija yra paprastoji romėnų fiducija, kuria fiduciarijus tampa daikto savininku ir turi tik paprastą asmeninę prievolę grąžinti daikto nuosavybę, sumokėjus jam skolą, kuri čia nurodytu būdu buvo garantuota. Jei fiduciarijus pražudytų paimtąjį daiktą, tai jis turėtų atlyginti fiducijos davėjui (dispozantui) nuostolius, bet pastarasis, reikalaudamas atlyginti nuostolius, turėtų konkuruoti su kitais asmeniniais fiduciarijaus kreditoriais, nes jo kreditas yra paprastas asmeninis kreditas. Vadinasi, fiducijos davėjo teisinė padėtis yra blogesnė už padėtį pardavėjo, kuris parduoda daiktą, pasilikdamas sau teisę tą daiktą atsipirkti, nes toks pardavėjas turi atgal veikiančią (retroaktyvinę) daiktinę teisę ne tik pirmojo įgijėjo (pirkėjo), bet ir tolesnių įgijėjų atžvilgiu.

Čia nurodytoji romėnų fiducija šių laikų teisės nėra draudžiama. Deja, ji, palyginti, labai mažai vartojama dėl to, kad

šiandien niekas nenori perleisti daugiau teisių, negu reikia numatytam tikslui pasiekti. Ši fiducija kiek daugiau yra vartojama tik tose šalyse, kuriose nėra užtektinai ištobulinta įstatyminė garantijų sistema, pvz., Japonijoje.

Prof. Demogue, reziumuodamas įvairių šalių referatuose pateiktas mintis, padarė išvadą, kad tik pirmoje šio rašinio dalyje nurodytoji fiducija, būtent, fiducija, kurios tikslas apdovanoti, yra įdomi ir verta didelio įstatymų leidėjo dėmesio.

—/—

J. Brazinskas

Baudžiamosios teisenos įstatymo pakeitimo reikalu.

Tarptautinis Baudžiamasis ir Penitenciarinis Kongresas, įvykęs 1935 m. rugpiūčio mėn. Berlyne (*žr.* K. Žalkauskas, Teisė Nr. 32), baudžiamųjų bylų teisenai sutrumpinti pasiūlė tokias priemones: 1. atmesti, kiek galima, tuos kaltinimus, kurie galutiniam bylos sprendimui neturi reikšmės. Tuo būdu bus galima išvengti per didelio skaičiaus kaltinamųjų punktų. Valstybės, kurios laikosi legaliteto principo (privalomasis kaltinimas), turi tą principą sušvelninti, kad įgalintų prokuratūrą nustatyti proceso dalykus; 2. pakeisti įstatymus, neleidžiančius teisėjui atmesti nereikšmingus teisybei surasti įrodymus; 3. neleisti nė vienam kaltinamajam turėti daugiau, kaip du gynėju; 4. leisti teisėjui bylos sprendimo metu trumpinti prokuroro ir gynėjo kalbas, ir 5. neleisti atskirų teismo veiksmų skųsti atskirai, o tik kartu su teismo sprendimu.

Baudžiamosios teisenos sutrumpinimo klausimas itin aktualus Lietuvoje, priėmusioje 1864 m. Rusijoje išleistą Baudž. Teis. Įstatymą.

Tam įstatymui, anais laikais, gal būt, ir labai geram, bet jau sulaukusiam daugiau kaip 70 metų, dabar vis dažniau daroma priekaištų. Gyvenimas nesustodamas eina pirmyn, tolydžio greitindamas tempą ir reikalaudamas tą tempą atitinkančios teisinės santvarkos. Todėl nenuostabu, kad ir mūsų visuomenėje vis dažniau reiškiamas nepasitenkinimas mūsų

baudžiamosios teisenos lėtumu, ypač po 1935—1936 m. didžiųjų bylų.

1. *Teisingumo Ministerijos projektas baudžiamajai teisenai sutrumpinti ir nesąžiningiems bylininkams suvaržyti.*

1932 m. Teisingumo Ministerija išsiuntė teismų pirmininkams ir prokurorams tam tikrą projektą, kurio pagrindiniai nuostatai tokie: 1. leisti teismams, jų pačių iniciatyva ar valstybės gynėjų pasiūlymu, dėti bylininkams pinigines baudas nuo 5 iki 250 litų, jei visai aiškiai matyt, kad byla keliama ir tęsiama be reikalo; 2. atleisti apeliacines instancijas nuo pirmosios instancijos sprendimų suvaržymo, t. y. leisti apeliacinės instancijos teismui skirti mažesnę ar didesnę bausmę, neatsižvelgiant, ar yra įteiktas apeliacijos skundas ar protestas, ar ne; 3. leisti gautas iš taikos teisėjo apeliacijos tvarka bylas spręsti vienam apygardos teismo teisėjui, išskyrus tik tas bylas, kurias pats apygardos teismas tars reikiant spręsti trims teisėjams. Daugumas iš tų, kuriems projektas buvo išsiuntinėtas, pasisakė dėl jo neigiamai. Įdomesnius pareiškimus čia paduodame.

Projekto šalininkai nurodo, kad yra pastebėta, jog daugis, ypač miestelėnai, dažnai bylinėjasi visai be reikalo. Tai matyt iš smulkių, vad. policijos bylų. Tokių visai nereikalingų bylų apygardos teisme yra nemaža; apeliacijos dėl jų labai dažnai įteikiamos tik tam, kad bylą užtęstų, nes įteikusieji apeliaciją tolesne bylos eiga visai nesirūpina ir, gavę raginimus, net į teismą neatvyksta. Geriausia priemonė tokiems nesąžiningiems bylų kėlėjams sudrausti būtų piniginės baudos nuo 5 ligi 250 litų. Būtinai reikia apeliacines instancijas atleisti nuo suvaržymų I-os instancijos sprendimais ir įgalinti jas skirti didesnes ar mažesnes bausmes, atsižvelgiant į bylos aplinkybes, nes dabar daug apeliacijų duodama tik todėl, kad apeliatorius žino, jog jam tai nieko nekainoja ir kad jis nieku nerizikuodamas gali laukti tik švelnesnės bausmės. Be to, antrosios instancijos teisėjai kartais turi tvirtinti mažą bausmę, nors jie ir esti visai įsitikinę, kad reikėtų skirti žymiai didesnę bausmę. Kai kuriuose kraštuose, pvz., Anglijoje, tokio dirbtinio teisėjų sąžinės suvaržymo visai nėra. Leidus smulkias apel. bylas spręsti vienam apygardos teismo teisėjui, būtų pasiekta greitesnė bylų eiga, o bylų išsprendimas iš esmės ne tik nė kiek nenukentėtų, o, priešingai, patobulėtų.

Projekto priešininkai teigia, kad jei įstatymas leidžia spręsti bylas keliose teismo instancijose, tai bylininko negalima bausti už pasinaudojimą ta savo teise, t. y. negalima bausti žmogaus už apeliacijos padavimą arba už pasiskundimą. „Kas savo teise naudojasi, niekam žalos nedaro", — sako Romėnų teisė. B. Pr. Įst. I str. žmogus gali būti nubaustas tik už nusižengimą įstatymui, už nevykdymą to, ką pagal įstatymą jis turėjo padaryti. Kelti ar nekelti bylą, tęsti ar pabaigti iškeltą bylą tesprendžia tie, kam ta teisė priklauso. Teismo funkcija spręsti iškeltas bylas, o ne vykdyti priežiūrą dėl bylų kėlimo bei jų tęsimo. Teismas būtų bejėgis ką nors padaryti dėl „nereikalingo bylų kėlimo ir jų tęsimo", nes nėra objektyvaus mąsto išspręsti klausimui, kada nusmerktasis galėjo apeliuoti ir kada nuo tokio žygio turėjo susilaikyti. Nusmerktajam kiekviena bausmė yra per skaudi, o prokurorui ta pati bausmė gali atrodyti per maža. Kuo remiantis galima būtų pripažinti, kad kaltinamasis turėjo būti patenkintas jam paskirta bausme ir kad jam nevalia skųstis? „Aiškiai nereikalingas bylų kėlimas ir jų tęsimas" nėra teisinė sąvoka, tad, kokioms sąlygoms esant reikėtų bausti žmogų už pasinaudojimą apeliacijos teise, kaip reikėtų surašyti atitinkamą įstatymo projektą?

Žmogus gali būti nubaustas už kreipimąsi į teismą, jei jis sąmoningai netiesą praneša apie nebūtą didįjį arba šiaip nusikaltimą, jei jis ką sąmoningai neteisingai įskundžia teismui (B. St. 156 ir 157 str.). Visais kitais atsitikimais asmuo gali visai nebijodamas kreiptis į teismą ir prašyti išspręsti jo bylą. Baud. Teis. Įst. 52[1] str. nurodo, kad taikos teisėjas gali iškeltą bylą nutraukti, kai joje nėra nusik. darbo žymių arba kai nesurandama kaltininko. Tai apsaugoja teismą nuo nereikalingo darbo. Jei apeliaciniam teismui būtų leista savo nuožiūra, bylininkams nereikalaujant, bausmes didinti ir mažinti, tai iškiltų klausimas, ar galima tai taikyti privataus kaltinimo byloms, ar galima bausmę paskirti bei padidinti tuo atveju, kai sprendimas skundžiamas tik dėl žalos ir dėl nuostolių atlyginimo. Suteikus teismui tais atsitikimais teisę keisti sprendimą dėl bausmės, negalima būtų vykdyti neapskųstosios sprendimo dalies (151 ir 874 str.), ir tuo būdu bylos eiga, užuot pagreitėjus, sulėtėtų. Leidus teismams savo nuožiūra pakeisti pirmosios instancijos sprendimus, atkristų reikalas rašyti protestus. Dėl to šalių

aktyvumas sumažėtų, ir tai neigiamai atsilieptų bylos paruošimui apeliacinei instancijai.

Didinant antrosios instancijos teises, negalima pavesti vienam teisėjui spręsti apeliacines bylas. Taikos teismui geresnės sąlygos byloms spręsti, negu apeliaciniam teismui: teisėjas esti geriau susipažinęs su sprendžiamosios bylos būkle ir su bylininkais, jis arčiau yra prie bylininkų ir liudytojų, sprendimus daro remdamasis tiesioginiais liudytojų ir ekspertų parodymais, kaltės įrodymo daiktų ir civilinio ginčo objekto apžiūrėjimu; taikos teisėjas bylą sprendžia netrukus po įvykio, kai bylos aplinkybės dar nėra išdilusios iš bylininkų ir liudytojų atminties. Tuo tarpu apeliacinis teismas susipažįsta su byla tik iš teismo posėdžio protokolų, kurie ne visuomet tiksliai surašomi.

Kolegija, palyginus su vienu teisėju, daugiau nepriklausoma ir bešališka. Kiekvienas parašas didina sprendimo moralinį svorį. Kadangi taikos teisme bylas sprendžia vienas asmuo, tad svarbu, kad apeliacinius skundus spręstų tobulesnio kolegialinio teismo sudėtis.

Visos bylos tiek vieno teisėjo, tiek kolegialinio teismo, turi būti greitai sprendžiamos. Jei apygardos teismo kolegija kasdien išsprendžia apie 50—60 apel. bylų, tai vienas teisėjas tuo pačiu laiku neišspręs daugiau kaip 25 bylas — neturės laiko susipažinti su byla, įsigilinti į jos aplinkybes. Pagaliau bylą galima spręsti tik taip greit, kad tai nepakentų sprendimo esmei ir kad ją būtų galima nuodugniai išžiūrėti.

Teisingumo Ministerio sukviesta teismų pirmininkų ir prokurorų konferencija projektą atmetė, tačiau pasiūlė atgaivinti neveikusį Baudž. Teis. Įst. 124 str.

2. *Legaliteto ar tikslingumo pradai.*

Pagal veikiančius Baudž. Teis. Įstatymo nuostatus nei prokuroras, nei teismas negali atsisakyti pradėti nustatyta tvarka bylos, jei gauna žinių arba skundą dėl padaryto nusikalstamojo darbo, išskyrus atsitikimus, nurodytus Baudž. Teis. Įst. 16 ir 52[1] str.

Griežtas teisėtumo principo vykdymas ne tik nepasiekia tinkamo efekto, bet dažnai padaro žalos tiek valstybės iždui, tiek paskiriems asmenims, kai dėl smulkaus ir nereikšmingo nusikaltimo tenka daryti gana sudėtingomis taisyklėmis kvotą,

tardymą, rašyti kaltinamąjį aktą ir spręsti bylą. Pvz., tuo metu, kai vagis recidivistas, nuteistas kalėti ketverius metus sunkiųjų darbų kalėjime, atlieka bausmę, paaiškėja, kad prieš nusikaltimą, už kurį jau atlieka bausmę, jis yra padaręs dar kelias smulkias vagystes, kurių kiekvienos nusikaltimo objektas mažai vertas. Kiekvieną tų nusikalstamųjų darbų tenka atskirai tirti, perduoti teismui; pagaliau, teismas, išsprendęs visas bylas, daro vieną sudėtinį sprendimą, palikdamas tą pačią ketverių metų kalėjimo bausmę. Štai kitas pavyzdys. Dar prieš siunčiant bylą teismui, policijai jau paaiškėja, kad kaltinamasis, nusižengęs policijos taisyklėms, yra nesveiko proto. Tuo atveju, apylinkės teismas per prokurorą siunčia bylą apygardos teismui kaltinamojo sveikatai ištirti. Sveikatą tiriant dalyvauja trys teisėjai, prokuroras, sekretorius ir trys ekspertai gydytojai.

Tad, ar nevertėtų tam tikrais atsitikimais pakeisti teisėtumo principą tikslingumo (oportuniteto) principu.

Tiesa, tikslingumo principo šalininkai sako, kad nusikalstamųjų darbų persekiojimas kartais gali paliesti svarbius visuomenės ir politikos reikalavimus ir dėl tam tikrų sąlygų su jais susikirsti. Kai kurie nusikalstamieji darbai savo individualinėmis savybėmis esti tokie smulkūs, jog dėl jų neverta pavartoti sudėtingo valstybės teisingumo aparato. Dėl to viešojo kaltinimo organai, keldami ar nekeldami bylas, turi parodyti daug lankstumo, individualizuoti kiekvieną bylą, derinti savo veiksmus su socialinėmis ir politinėmis sąlygomis, su nusikaltimo priežastimi, su kaltinamojo asmenybe ir pan. Šis principas yra geras tuo, kad jis derinasi su gyvenimo reikalavimais. Tačiau viešojo kaltinimo atstovai privalo daug pritymo ir takto, nes, priešingu atveju, galima susilaukti iš visuomenės priekaištų dėl atskirų asmenų nevienodo traktavimo.

3. *Baudžiamosioms byloms kelti senaties laikas ir B. Teis. Įst. 5 straipsnio pastabos pakeitimai.*

Viena iš svarbiausių priežasčių, galinčių sumažinti bylas, — senaties terminų sutrumpinimas. Nors senaties klausimas liečia materialinę baudžiamąją teisę, tačiau turint galvoje tai, kad jis glaudžiai susijęs su proceso teise, tenka manyti, kad, reformuojant baudžiamosios teisenos įstatymą, bus atitinkamai suderintos su juo ir materialinės teisės normos, susijusios su proceso teise.

Byloms dėl nusižengimų kelti senaties terminas turėtų būti nustatytas ne ilgesnis kaip trijų mėnesių. Tiesa, kai kas gali bijoti, kad per tokį trumpą laiką paliktų nepastebėti tarnautojų tarnybiniai nusižengimai. Jei kartais taip ir atsitiktų, tai nusižengusį tarnautoją vis tiek galima būtų kitu būdu nubausti: konstatavus tarnautojo tarnybinį nusižengimą ir nutraukus bylą dėl pasenėjimo, nusižengusįjį galima atleisti iš tarnybos, o tai jau būtų didesnė bausmė, negu kelios paros arešto.

Atitinkamai turėtų būti sutrumpinti senaties terminai paprastiems ir didiesiems nusikaltimams.

Reikėtų pakeisti veikiantį Baudž. St. 71 str. nuostatą, pagal kurį teisėtas bylos eigos sustabdymo laikas neįskaitomas į pasenėjimo laiką. Pvz., nemanydamas vengti teismo, jaunuolis išvyksta į užsienį, pragyvena ten 50 m. ir, grįžęs į tą šalį, kur prieš 50 metų buvo padaręs nusikaltimą, šaukiamas teisman atsakyti dėl savo jaunystės klaidos, nors, per visą savo amžių dorai ir sąžiningai gyvendamas, būtų išauklėjęs šeimą ir įsigijęs visuomenėje pagarbą ir autoritetą.

Kitas labai svarbus šio klausimo veiksnys — išplėtimas bylų skaičiaus, kurios keliamos tik nukentėjusių skundais ir dėl kurių šalims būtų leista taikintis; kelti bylas dėl B. St. 408 str. 1 d., 471 str. 1 d. 1 p. 3 sk. ir 2 d. 3 sk., 408 str. 1 d., 505 str. 2 d., 506 str., 507 str. 1 d., 514 str. 3 p. 2 sk., 521 str., 574 str. 1 ir 2 d. (be globėjų) numatytų nusikalstamųjų darbų, kurie nepaliečia platesnės visuomenės interesų ir negresia nei visuomenei, nei jos santvarkai, turėtų būti palikta nukentėjusiems asmenims savo nuožiūra.

Dėl nusikalstamųjų darbų, kurie keliami tik nukentėjusiam pasiskundus ir dėl kurių neleidžiama taikintis, pvz., B. St. 522 str. 2 ir 3 p. p., reikėtų veikiančius nuostatus sušvelninti ta prasme, kad ir čia ligi tam tikro tardymo momento būtų leista taikintis.

Į nusikalstamųjų darbų skaičių, kurie keliami viešojo kaltinimo tvarka, t. y. be nukentėjusio skundo, reikėtų įtraukti B. St. 208 str., 517 str., 522 str. 1 p. ir 523 str. 2 p. Įstatymas turėtų griežtesnėmis priemonėmis apsaugoti nepilnamečių ir globojamų asmenų gerovę. Gyvenimo faktai rodo, kad čia nusikalstamieji darbai neretai padaromi pataikaujant tėvams ir „globėjams" tam tikrais materialiniais sumetimais, o

skundo iš jų tokiais atvėjais netenka laukti. Tad nusik. darbai, nurodyti B. St. 208 str. (padidinus jo sankciją ligi sankcijų B. St. 208^1 str.), 517 str., 522 str. 1 p., 523 str. 2 p. turėtų būti išbraukti iš B. Teis. Įst. 5 str. pastabos.

Pastebėtinas čia dar ir nesuderinimas tarp suminėtų B. T. Įst. 5 str. past. straipsnių. Pvz., nusikalstamieji darbai, numatyti B. St. 513 str. 1 p. ir 515 str. 1 p. (gašlavimas), keliami be nukentėjusio skundo, o tuo tarpu B. St. 522 str. 1 p. (sangūliavimas su mergaite ar vaiku, kuriems nesukako 14 m. amžiaus) didesnis nusikaltimas, negu numatytas anais dviem straipsniais, keliamas tik nukentėjusiam pasiskundus.

4. *Bylų eiga apylinkės teisme.*

Apylinkės teismui priklausančioms byloms teisenos formos suprastintos, ir bylos eina gana sparčiai. Tačiau nesąžiningiems bylininkams dar yra pakankamai spragų bylų eigai vilkinti, pvz., reikalavimas atidėti bylą ir šaukti naujus liudytojus. Čia tenka pastebėti, kad tai daryti bylininkams leidžia netobulai sutvarkytas Baudž. Teisenos Įstatymas. Kaltinamasis, gavęs šaukimą atvykti teisman, kartais nežino nei kas, nei kuo jį kaltina. Tik posėdžio metu sužinojęs, kieno ir kuo kaltinamas, jis gali nurodyti sau pateisinti liudytojus. Ta spraga lengvai pašalinama, įvedant į Baudž. Teis. Įstatymą jau veikiantį Civ. Teis. Įstat. nuostatą, pagal kurį skundėjas, paduodamas skundą, turi kartu pridėti ir skundo nuorašą. Skundo nuorašas teismo siunčiamas kaltinamajam su paaiškinimu, kad jis, gavęs skundo nuorašą, nustatytu laiku gali nurodyti savo liudytojus. Nurodydamas liudytojus, kaltinamasis turi pažymėti, ką kuris iš jų galės paliudyti. Tokiu būdu daugumą bylų galima būtų išspręsti per vieną posėdį. Viešojo kaltinimo bylų kaltinamieji dažniausiai pristatomi teismui, kuris, skirdamas jiems kardomąją priemonę, paskelbia, kuo kas kaltinamas ir gali paaiškinti, kad kaltinamieji turi teisę prašyti šaukti jų liudytojus. Jei kaltinamasis laisvas, tai teismas siunčia jam pranešimą, nurodydamas, kuo jis kaltinamas, ir paaiškina teisę nurodyti liudytojus. Bylai spręsti dieną teismas skiria tik gavęs prašymą šaukti liudytojus ar išėjus nustatytam terminui prašymui paduoti.

Kita priemonė liudytojų nurodinėjimui suvaržyti — versti prašytoją deponuoti atitinkamą pinigų sumą liudytojų kelionės išlaidoms apmokėti. Tokios išlaidos nebūtų per sunki naš-

ta bylininkams ir priverstų juos apdairiau nurodinėti liudytojus, kurie kartais visiškai nieko nežino apie bylą, dėl kurios jie šaukiami liudyti.

Liudytojų atlyginimo kelionės išlaidų normas reikėtų sumažinti, nes 15 ct. (trys kapeikos) už kilometrą neatatinka dabartinius pervežimo, bent autobusais, tarifus.

Neturtingus bylininkus teismas galėtų atleisti nuo pristatymo avansų liudytojams atlyginti.

Toliau, reikėtų sumažinti sprendimų skaičių, skundžiamų apeliacijos tvarka. Ši priemonė verstų šalis visus turimus įrodymus pateikti pirmai instancijai. Kasaciniam teismui betgi turėtų būti suteikta revizijos teisė (Klaipėdos krašte, Baudž. Teis. Įst. 394 str.), kuria kasacinis teismas galėtų pakeisti skundžiamąjį sprendimą ir iš esmės arba pavesti bylą išžiūrėti iš esmės ne tos pačios kategorijos teismui, o apeliacinei instancijai. Apie 50% smulkiųjų bylų apeliacijų paduodama norint užvilkinti bylą ligi amnestijos ar pan. arba prašant tik sumažinti skirtąją bausmę.

Teisimas įsakymais atrodo pakankamai sutvarkytas, tik nesuprantama, kuriam tikslui įdėtas suvaržymas (180^6 str.), įpareigojąs teismą išspręsti bylą ne vėliau kaip vienai savaitei išėjus nuo tos dienos, kada byla teisme gauta.

Teisimą už akių reikėtų visiškai panaikinti, nes bylų eigai jis tikrai kenksmingas.

5. *Nutarimų ir sprendimų darymas, jų skundimas ir terminai.*

Reikėtų įpareigoti teismą, kad jis, darydamas nutarimus, kuriuos galima skųsti skyrium nuo apeliacijos, arba jau bent juos siųsdamas su apeliacijos skundu aukštesnei instancijai, pateiktų ir motyvus.

Baud. Teis. Įst. 127 str. reikalauja, kad sprendimas (ne rezoliucija) būtų paskelbtas tame pačiame posėdyje, kuriame byla išspręsta, vadinasi, teismas turi paskelbti ir motyvus, kuriais sprendimas pagrįstas (130 str.). Tačiau B. T. Įst. 129 str. leidžia didesnių arba painesnių bylų sprendimą su motyvais surašyti per tris dienas, rezoliuciją paskelbus. Dėl to susidaro štai kokia padėtis: sprendimo nuorašui gauti šalys turi įteikti prašymą, ir teisėjas tik tada ima rašyti motyvus; nuorašo pagaminimas užtrunka, išeina skundimo terminas ir ša-

lis turi paduoti naują prašymą terminui atnaujinti. Teismas dėl tokio prašymo turi daryti nutarimą ir t. t. Žodžiu, susidaro nereikalingas šalių ir teismo varginimas. Jeigu 127 str. teismai laikytų pagrindiniu, o 129 str. išimtimi, t. y., jei kartu su kiekvienos bylos sprendimu paskelbtų ir jo motyvus, tai šalių būklė tikrai palengvėtų, o teisėjo darbas vargu bau pasunkėtų. Priekaištas, kad tokiomis sąlygomis teisėjas mažiau bylų išspręstų, nerimtas: teisėjas, spręsdamas bylą, čia pat galvoja, kuriais įrodymais, kuriuo įstatymu ir kurią bausmę skirs, ir visa tai trumpai surašo iš anksto parengtame blanke. Motyvai paprastai rašomi labai trumpi. Praėjus ilgesniam laikui, nereikia iš naujo skaityti bylą ir prisiminti, kuriais įrodymais ir samprotavimais sprendimas padarytas. Žinoma, išimtis reikėtų užfiksuoti įstatyme, bet jos turėtų būti taip išreikštos, kad netaptų sistema. Rašyti iš karto motyvus pageidautina dar ir dėl to, kad kartais motyvai gali būti reikalingi kitai kuriai bylai.

Priėmus šitokią tvarką, būtų teigiamai išspręstas ir kitas svarbus klausimas, būtent, sutrumpinimas proceso terminų. Vietoje dabartinių septynių dienų atskiram skundui paduoti, pakaktų trijų dienų, o apeliacijos arba kasacijos skundui paduoti visiškai užtektų septynių dienų.

Šiame skyrelyje tenka išžiūrėti dar vieną negerovę: apylinkės teismų sprendžiamų viešojo kaltinimo bylų kaltintojais esti policijos atstovai, bet sprendimą policija gali apskųsti tik per prokurorą (yra ir išimčių). Reikėtų arba įgalioti policiją betarpiškai paduoti apeliacijos skundus, arba laiką skundui paduoti skaityti nuo teismo sprendimo nuorašo gavimo dienos, kaip kad įstatymas (1190 str.) leidžia iždo bylose.

6. *Bylų eiga apyg. teisme, kaip II instancijoj.*

Apeliacinė instancija, apygardos teismas, šalių įrodymus ir prašymus šaukti liudytojus turi žiūrėti teisiamajame posėdyje, vadinasi, jau paskyrus bylą, iššaukus šalis ir pranešus bylos turinį. Tokios tvarkos pasėka yra ta, kad reta kuri byla esti išsprendžiama viename posėdyje, nes šalys dažniausiai prašo šaukti jau pirmosios instancijos klaustus arba naujus liudytojus. Dėl neišžiūrėjimo šalių prašymo šaukti liudytojus arba — taip dažniausiai atsitinka — dėl netinkamo nutarimo motyvavimo prašymą atmetant atsiranda kasacinė vada ir bylą tenka spręsti iš naujo.

Jei įstatymas griežtai įpareigotų apeliantą, įteikiant apeliacijos skundą, pristatyti visus turimus įrodymus ir nurodyti liudytojus, paaiškinant ką kuris iš jų galės paliudyti, tai atidėliojimas bylų iš karto išnyktų arba bent sumažėtų. Apeliacijos nuorašą reikėtų įteikti priešingai šaliai, kad ši galėtų nustatytu laiku pateikti savo įrodymus. Tiek apeliacijos skundą, tiek priešingosios šalies paaiškinimus reikėtų išžiūrėti tvarkomajame posėdyje, kur teismas nutartų, kuriuos šalių prašymus patenkinti ir kuriuos atmesti. Tiesa, jau ir dabar kai kurie teismai, svarstydami šalių prašymus šaukti liudytojus, sprendžia juos vadinamuose „teisiamuosiuose posėdžiuose be šalių". Bet į tuos posėdžius patenka ne visos bylos, o tik tos, kurios jau kartą teisiamajame posėdyje atidėtos ir kurių šalims suteikta teisė nurodyti liudytojus.

Dėl dalyvavimo apygardos teismo apeliacinių bylų posėdžiuose prokuroro padėjėjo reikėtų įnešti kai kurių pastabų. Įstatymas sako, kad, prieš darant sprendimą, prokuroro padėjėjas aiškina iškeltų įrodymų reikšmę, nurodo tinkamus bylai įstatymus ir pareiškia savo nuomonę dėl jų pritaikymo šiam atvejui. Prisiminus dėsnį „jura novit curia", tenka paabejoti, ar reikalingas teismui juriskonsultas. Pagal Rusų Senato aiškinimus prokuroras apygardos teismo, kaip apeliacinės instancijos, bylų nėra nei šalis, nei kaltintojas, o tik įstatymų saugotojas. Sutikdami su tokiu prokuroro vaidmens apibūdinimu, turėsime taip pat sutikti, kad prokuroro dalyvavimas visose apeliacinėse bylose nėra būtinas. Reikėtų betgi suteikti prokurorui fakultatyvinę teisę dalyvauti tose bylose, kuriose jis pats ras reikalo dalyvauti ir apie tai praneš teismui. Neabejojame, kad prokuroras tiek viešojo kaltinimo bylose, kur dažniausiai paliečiami opūs valstybės santvarkos bei saugumo arba iždo reikalai, tiek privatinio kaltinimo bylose, kurios kreipia į save platesnės visuomenės dėmesį, visada pasirūpins atlikti savo „įstatymų dabotojo" pareigą ir bus tinkamas teismo patarėjas.

7. *Kvota.*

Keisdamas baudžiamosios teisenos įstatymą (V. Ž. 312), įstatymų leidėjas suteikė policijai ir administracijos organams gana plačias teises parengiamosios teisenos darbui, tačiau jis nesiryžo jų išplėsti ligi tų ribų, kurios nustatytos tardytojui. Neturėdami įstatymo motyvų, nežinome, kuriais sumetimais

nesiryžta tų teisių toliau plėsti. Tad galime tik spėlioti, daryti išvadas, pasiremdami kvotos ir rengiamojo tardymo bendrais teisiniais apibūdinimo skirtumais.

Kadangi įstatymų leidėjas įgalino policiją klausinėti liudytojus, daryti kratas ir apžiūrėjimus, vadinasi, atlikinėti teisminius aktus, ir net pabrėžė, kad kvotos veiksmai prilygsta rengiamojo tardymo veiksmams, tai nevisai suprantama, kuriais sumetimais policijai uždrausta: 1) daryti lavonų skrodimus; 2) iškasti jau palaidotą lavoną; 3) daryti kratas ir poėmius svetimų valstybių pasiuntinių būstuose; 4) reikalauti, kad makleriai ir notarai parodytų savo knygas; 5) apžiūrėti raštus, įteiktus advokatui laikyti paslaptyje, ir 6) atlikti atskirus tardymo veiksmus tardytojo pavedimu. Neaišku, kodėl neleista tardytojui, kai esti reikalas, pavesti policijai išklausinėti liudytoją, gyvenantį toli nuo tardytojo kameros, padaryti kratą ir pan. Jei jau įstatymas pasitiki policija ir suteikia jai teisę daryti visą kvotą, tai, rodos, nebūtų jokio pagrindo neleisti jai atlikti dalį kvotos (tardymo). Įstatymų leidėjas taip pasielgė, matyt, todėl, kad, kai prieš aštuonerius metus buvo keičiamos kvotos darymo taisyklės, policijos išmokslinimo ir prityrimo lygis dar buvo neaukštas. Abejodamas policijos sugebėjimais atlikti tokiems veiksmams, kurie privalo teorinių žinių, išsilavinimo, prityrimo ir pagaliau korektiškumo santykiaujant su žmonėmis, kurių padėtis tarnybinėj ierarchijoj arba visuomenėje yra aukšta, įstatymų leidėjas nesiryžo sudėtingesnių kvotos (tardymo) veiksmų pavesti žemesnio rango policijos agentams ir paliko tuos veiksmus atlikinėti teoriškai ir praktiškai paruoštam teismo organui—tardytojui.

Dabar ta padėtis jau pasikeitusi. Daugelis saugumo ir kriminalinės policijos valdininkų yra išėję teisių mokslus. Ši policija daugiausia dirba tik teismo srities darbą. Kad tą jos darbą galėtų daugiau kontroliuoti teismo organai, reikėtų ją ne tik siaura prasme (kvotų priežiūra), bet ir tarnybinės priklausomybės atžvilgiu perkelti teisingumo ministerio žinion ir sudaryti iš jos Vakarų Europos valstybių pavyzdžiu teismo policiją.

Kvotos metu labai svarbų vaidmenį vaidina policijai suteikta teisė suimti įtariamąjį. Baudž. Teis. Įst., įvesdamas šį nuostatą, įgyvendino Lietuvos Valstybės Konstitucijos 12 §, pagal kurį suėmimui svarbūs trys momentai: a) pilietis gali

būti suimtas užtiktas bedarąs nusikalstamąjį darbą (in flagranti); b) teismo organo nutarimu, ir c) suimtąjam per 48 valandas turi būti įteiktas teismo organo nutarimas dėl suėmimo ir nurodytas suėmimo pagrindas. Kai kurie teisininkai linkę manyti, kad suėmimas ir laikymas suimtojo ilgiau kaip 48 valandas būtų teisėtas ir tuo atveju, kai policija, bedarydama kvotą, suimtų įtariamąjį ir įteiktų jam nutarimą dėl suėmimo, nurodydama suėmimo pagrindą. Tokia nuomonė, betgi, prieštarauja Baudž. Teis. Įst. 257 ir 257[1] str. Bet turint galvoje, kad Baudž. Teis. Įst. 48 val. laiką paskirsto pusiau suimančiai įstaigai ir tardytojui ir kad suėmimui pateisinti nurodo ne įteikimą suimtajam nutarimo, bet pateikimo kaltinimo ir nustatymo kardomosios priemonės, negalima būtų teigti, kad ta nuomonė visiškai nepagrįsta, juo labiau, kad tokia interpretacija palengvintų kovą su nusikalstamaisiais darbais. Pvz., policija, bedarydama suimtojo bute kratą, patiria, kad pagrobtieji daiktai arba nusikaltimo įrankiai paslėpti kitoje, toli esančioje vietoje; kol policija nuvyks į tą vietą ir padarys kratą, gali išeiti 24 val. laikas; gali būti dar blogiau, kai, suėmus vieną įtariamąjį, paaiškėja kiti to paties nusikaltimo bendrininkai, gyvenantieji atskirose ir toli viena nuo kitos esančiose vietose. Policija kartu su suimtuoju turi nusiųsti tardytojui ir kvotą, o, kvotą perėmus tardytojui, policija jau neturi teisės daryti kvotos (260 str.), taigi, negali daryti nei kratų, nei suėmimų. Norint Lietuvos Valstybės Konstitucijos 12 § išaiškinti pageidaujama prasme, reikėtų ir Baudž. Teis. Įstatyme nustatyti, kad policija gali laikyti suimtąjį, neperduodama teismo organams, kol bus baigti neatidėliotini kvotos veiksmai. Kad tie neatidėliotini veiksmai nepriklaustytų nuo darančio kvotą policijos agento nuožiūros ir kad suimtojo laikymas nebūtų be reikalo užtęsiamas, policija turėtų per 24 val. nusiųsti nutarimo nuorašą apie suėmimą prokurorui, kuriam suteikta teisė duoti policijai privalomus nurodymus (281 str.) ir uždėta prievolė žiūrėti, kad niekas nebūtų suimtas be atitinkamo organo nutarimo (10 str.), o pačiam suimtajam turėtų būti suteikta teisė skųstis artimiausiam apylinkės tardytojui.

Tačiau, jei ir šitas siūlymas, kaipo nesuderinamas su Valstybės Konstitucijos nuostatais, būtų nepriimtinas, tai policijos suimtą įtariamąjį reikėtų pristatyti artimiausiam tardytojui arba apylinkės teismui, kuris, išžiūrėjęs suėmimo pagrin-

dą ir surinktus įrodymus, suėmimą patvirtintų arba suimtąjį paleistų ir po to kvotą grąžintų policijai toliau tęsti, arba nusiųstų prokurorui. Kvotos veiksmai, jei įtariamasis suimtas, neturėtų trukti ilgiau kaip vieną mėnesį nuo suėmimo dienos.

8. *Rengiamasis tardymas.*

Dėl to, kad tardytojui nereikia kartoti tų veiksmų, kurie tinkamai atlikti kvotos metu, tardymo eiga žymiai pagreitėjo, ir dabar jau neretai byla su kaltinamuoju aktu perduodama teismui po septynių dienų nuo nusikaltimo. Bet, apskritai, tardymo eiga per lėta, apkrauta ištisa eile nereikalingų formalumų ir valstybei per brangiai kainoja.

Čia dedama lentelė rodo, kiek per dešimtį metų visoje Lietuvoje baigta rengiamųjų tardymų:

Metai	Viso baigta bylų	Kiek kitiems metams liko bylų, kurių tardymas truko daugiau kaip metus
1925	7.022	305
1926	6.604	350
1927	6.793	366
1928	7.289	286
1929	7.215	260
1930	7.180	295
1931	6.508	101
1932	7.446	156
1933	7.488	153
1934	8.454	101

Iš šios lentelės matome, kad kiekvienos rengiamojo tardymo bylos tardytojo darbas apskritai kainoja daugiau kaip 50 lt. (tardytojams išlaikyti iždas kasmet išleidžia 364.048 lt.), neįskaitant išlaidų grafologinėms, buhalterinėms, mikroskopinėms ir kitokioms ekspertyzoms, liudytojams atlyginti ir tardytojų kelpinigiams ir dienpinigiams sumokėti.

Ieškodami kelių rengiamojo tardymo eigai suprastinti visų pirma sustosime ties klausimu, ar nereikėtų praplėsti bylų skaičių, kurioms rengiamasis tardymas nebūtų būtinas. Kuo gi pasireiškia rengiamojo tardymo veiksmai daugumoje bylų?

Tardytojas, gavęs iš policijos kvotą su suimtu įtariamuoju, surašo trafaretinį nutarimą tardymui pradėti, paskui kaltinamąjį nutarimą ir pagaliau tardo policijos iškvostą kaltinamąjį. Kaltinamasis dažnai atsako: „Neprisipažįstu kaltas ir tvirtinu savo parodymus, duotus policijai". Po to daromas nutarimas kaltinamajam kardomajai priemonei paskirti, pateikiama tardymo medžiaga ir byla siunčiama prokuroro padėjėjui. Kadangi iš tos tardymo medžiagos naudos maža, tad reikėtų nustatyti, kad rengiamasis tardymas būtinas tik toms byloms, dėl kurių kaltinamajam gresia ne mažesnė bausmė kaip sunkiųjų darbų kalėjimas (ne grąsos kalėjimas), arba, kai tardymo reikalauja kaltinimo organai ar įtariamasis. Kad įtariamasis galėtų teisintis, policija turėtų, prieš pradėdama jį klausinėti, pranešti jam surinktą kaltinamąją medžiagą, o iškvotus turėtų patikrinti tas aplinkybes, kurias įtariamasis nurodė sau pateisinti.

Jei policija randa reikalo įtariamąjį suimti, tai kvota siunčiama tardytojui, o jei įtariamasis paliekamas laisvas, tai kvota siunčiama prokurorui, kuris arba nutraukia kvotą, arba surašo kaltinamąjį aktą ir drauge išvadą dėl kardomosios priemonės, arba siūlo atlikti rengiamąjį tardymą.

Tardymo spartumą trukdo įstatymo reikalavimas būtinai rašyti prie bylos prijungiamų įrodomųjų daiktų apžiūrėjimo protokolus. Čia turime galvoj, žinoma, ne visus daiktus, pvz., atimtus iš kaltinamojo nusikalstamojo darbo įrankius ir pan., bet raštus, pateikiamus šalių arba išreikalautus paties tardytojo. Tuos raštus tardytojas dažniausiai tik nukopijuoja, ir be reikalo dar verčiamas tą nuorašą duoti pasirašyti dviem kviestiniam. Todėl pakaktų, jei tardytojas šalių pateiktą arba jo paties išreikalautą bet kurį raštą arba dokumentą įjungtų į bylą, surašydamas trumpą nutarimą, kuriame būtų nurodyta, kas ir kuriam reikalui jį pateikė. Tokia priemonė nė kiek nepakenktų teisingumui, ir ją galima būtų įvesti, atitinkamai pakeitus Baudž. Teis. Įst. 687 str.

Rengiamojo tardymo paruošimą pagreitintų nuostatas, įgaliojąs mūsų konsulus užsienyje klausti liudytojus, Lietuvos piliečius, gyvenančius užsienyje ir atlikti kitus tardymo veiksmus, kurie liečia Lietuvos piliečius. Tokius konsulų veiksmus reikėtų laikyti lygiais su rengiamojo tardymo veiksmais.

Pagaliau reikėtų panaikinti atgyvenusias savo amžių kardomosios priemonės rūšis — atėmimą paso ir atidavimą ypa-

tingai policijos priežiūrai. Pirmoji priemonė prieštarauja Pasų įst. 6 §, kuris reikalauja, kad asmuo visuomet turėtų su savim pasą, o, be to, apsunkina atimtojo paso savininko būklę ieškant darbo ir pan. Antroji priemonė ypatingai apsunkina darbininkus ir kaimo gyventojus, kai policija, įsteigdama jiems priežiūrą, reikalauja vieną, du, o kartais ir daugiau kartų savaitėje registruotis policijoje. Policijos priežiūros vykdymas apsunkina ir pačią policiją, nes įstatymuose nėra nustatytų sankcijų dėl nesiregistravimo ir todėl policija negali priversti registruotis. Tokiais atvejais jai tenka šauktis teismo pagelbos, kad pakeistų kardomąją priemonę.

Nuostatus, leidžiančius rengiamojo tardymo metu prisaikinti liudytojus tik tuo atveju, jei liudytojas pasirengęs ilgon kelionėn, jei serga pavojinga liga ir jei gyvena kito teismo apygardoje, reikėtų pakeisti taip, kad visi liudytojai ir ekspertai rengiamoo tardymo metu klausiami prisaikinti arba prisaikinami bent tie iš jų, dėl kurių abejojama, kad be priesaikos nepasakys teisybės. Pavyzdžiai rodo, kad liudytojai paprastai teisybę pasako per pirmąjį klausinėjimą, o paskui, nors ir prisaikinti, dažnai keičia savo parodymus: laikas ir pašalinės įtakos verčia liudytojus švelninti savo parodymais kaltinamojo likimą.

9. *Baudžiamųjų bylų perdavimas teismui ir baudžiamųjų bylų nutraukimas.*

Lietuvos teismuose „kaltinamosios kameros" funkcijos pavestos prokuratūrai. Teisininkų nuomonės šiuo klausimu skiriasi: vieni linkę manyti, kad prokuratūra gerai atlieka tas pareigas, kurios pirmiau buvo pavestos Apeliacinių Rūmų kaltinamajai kamerai, kiti tuo abejoja. Buvusioji kaltinamoji kamera, susipažindama su tardymo medžiaga, t. y. žiūrėdama bylą iš esmės, nurodydavo liudytojus ir ekspertus, kurie turėjo būti šaukiami teisman, vadinasi, ir liudytojus bei ekspertus, naudingus kaltinamojo pasiteisinimui. Lietuvos prokuratūra, objektyviai išdėstydama kaltinamajame akte visas bylos aplinkybes, tiek kaltinančias, tiek teisinančias kaltinamąjį, paprastai nešaukia teisman tų liudytojų bei ekspertų, kurie tardymo metu paliudija ar pareiškia naudingas kaltinamojo pasiteisinimui aplinkybes, ir palieka tuo reikalu rūpintis pačiam kaltinamajam.

Tolesnis žygis teisenai suprastinti padarytas pakeičiant Baudž. Teis. Įst. II dal. I sk., pagal kurį (277 str.) kvotą ir tokį rengiamąjį tardymą, kuriuo įtariamasis asmuo dar nėra patrauktas kaltinamuoju, gali nutraukti prokuroras. Taigi, panaikintas senasis nuostatas, kuriuo šie veiksmai buvo pavesti teismui.

Tie įstatymai gerokai atpalaidavo teismą nuo kaltinamųjų funkcijų, tačiau galutinai klausimo neišsprendė. Lig šiol teismui paliktos kaltinamosios funkcijos: 1) skundai dėl prokuroro nutarimo nutraukti kvotą arba tardymą paduodami Apeliaciniams Rūmams (277 str.), kurie gali pasiūlyti patraukti įtariamąjį kaltinamuoju; 2) prokuroras negali savo valia nutraukti arba sustabdyti kaltinimą dėl stokos įrodymų arba dėl kitų teisėtų priežasčių, bet savo išvadą drauge su byla pateikia apygardos teismui (518 str.). Apygardos teismas, nesutikdamas su prokuroro išvada, kaltinimo nutraukimo klausimą perduoda spręsti Apeliaciniams Rūmams (528 str.), vadinasi, ir čia teismui tenka spręsti klausimas dėl perdavimo kaltinamojo teisti teismui.

Šių dienų baudžiamoji teisinė santvarka stengiasi visiškai atpalaiduoti teismą nuo kaltinimo funkcijų. Subūrimas vienoje įstaigoje teisimo ir kaltinimo funkcijų neapsaugoja kaltinamojo teisių, bet netiesiogiai gali net pakenkti jo likimui. Vienai to paties teismo teisėjų sudėčiai pasisakius a priori už pakankamumą duomenų kaltinti, kita teisėjų sudėtis, kuriai tenka tas pats kaltinamasis teisti, patenka į keblią padėtį.

Jei įstatymas prokuratūros institucijai paveda tokias svarbias funkcijas, kaip kad perduoti kaltinamąjį teismui, tai būtų visai nuoseklu pavesti tai pačiai įstaigai ir nutraukti bylą, kai ji neranda pakankamai pagrindo atiduoti kaltinamąjį teisti. Visai nesuprantama, kodėl prokuratūrai neleidžiama sustabdyti bylą, kai kaltinamasis pasislepia, nutraukti bylą, kaltinamajam mirus, susitaikius su nukentėjusiu, išleidus amnestijos įstatymą ir pan. Juk tai, palyginus su teise atiduoti teismui, yra mažmožiai. Iš 518 str. nurodytų suvaržymų galima pateisinti tik vienas, būtent, draudimas prokurorui pakeisti bylos priklausomumą, nes ginčus dėl bylų priklausomumo tarp teismų paprastai sprendžia aukštesnysis teismas.

Veikiančius tik ką paminėtais atsitikimais nuostatus galima paaiškinti tik tuo, kad nutraukiant bylą tenka panaikinti

tardytojo nutarimus patraukti kaltinamuoju ir nutarimas kardomajai priemonei paskirti. O kadangi tardytojas yra teismo organas, tai tik teismo nutarimu jo veiksmai gali būti panaikinti. Tačiau, jei ši teisė būtų suteikta prokuratūrai, tai būtų galima drąsiai tvirtinti, kad dėl to teisingumui žalos nebūtų padaryta.

Prokuroro nutarimus reikėtų leisti nukentėjusiam skųsti Apeliacinių Rūmų Prokurorui, o šio pastarojo nutarimus kasacijos tvarka skųsti Vyriausiajam Tribunolui, kaipo aukščiausiam teismui, žiūrinčiam bylas ne iš esmės, o tik aiškinančiam įstatymų prasmę ir jų pritaikymą.

Tą pat tenka pasakyti ir dėl prokuroro nutarimo nutraukti bylai 277 str. tvarka apskundimo. Priekaištą, kad byla nuo pradžios ligi galo iš esmės sprendžiama ne kolegialinės įstaigos, o vieno asmens organo (tardytojo, apygardos teismo prokuroro ir Apeliacinių Rūmų prokuroro), galima atremti tuo, kad ir kolegialiniuose teismuose tokie skundai faktinai sprendžiami vieno teisėjo — pranešėjo, kuris dažniausiai vienas išstudijuoja bylą ir jo referavimu paprastai pasitenkina kiti du teisėjai.

10. *Prokuroro vaidmuo baudžiamose bylose.*

Prokuroro kaltinamosios funkcijos skirstomos į bylos kėlimo funkcijas ir kaltinimą teisme.

Kadangi kaltinamasis aktas yra kaltintojo kaltinimo programa ir nurodyti jame įrodymai turi būti tikrinami teismo tardymo metu, tai čia paminėsime K o n i (Sudebnyja rieči) ir Rusų Senato (17/95 ir 9/13) rekomenduotinus patarimus. Tuose leidiniuose pažymima, kad per didelis teisminio tyrinėjimo išplėtimas, įnešdamas į bylą daugybę smulkmenų, kartais labai įdomių buities atžvilgiu, sudaro margą vaizdą, sumaišantį atsitiktinumus su tikrove ir sužadina tiktai tuščią smalsumą. Nusikaltėlio būdo savybės, jo profesija ir panašūs dalykai gali būti tiriami tik tiek, kiek jie susiję su nusikalstamuoju darbu, jo sudėtim ir gali padėti išaiškinti nusikaltimo motyvus, atsitiktinius arba įsišaknijusius nusikalstamus palinkimus. Tiktai tokia prasme gali būti tiriamas ir kaltinamojo praeities gyvenimas, iš kurio pagal nusikalstamojo darbo savybes galima spręsti apie patį inkriminuojamą nusikalstamąjį darbą, o ne bendra kaltinamojo charakteristika, nes teisiami ir baudžiami

ne blogi palinkimai ar įpročiai, ne nepadorus gyvenimas bendrai, o tiktai padarytas nusikalstamasis darbas.

Į kaltinamąjį aktą įrašytini tiktai tokie dalykai ir aplinkybės, kurie yra išaiškinti rengiamojo tardymo arba kurie gali būti patikrinti teismo tardymu. Kaltinamojo pasiaiškinimai ir rengiamuoju tardymu patikrinti įrodymai turi būti įrašomi į kaltinamąjį aktą. Teisman turi būti šaukiami kaltinamojo pasiaiškinimams patvirtinti nurodyti liudytojai, o taip pat turi būti prijungiami ar išreikalaujami kaltinamojo nurodyti dokumentai, jei jie gali turėti bylai reikšmės.

Dėl kaltinamojo akto reikšmės Vyriausiasis Tribunolas 1921. VII. 23 pasisakė: kaltinamąjį aktą drauge su tardymo byla prokuroras perduoda tiesiog apygardos teismui. Ši taisyklė (L. L. T. S. 31 str.) panaikino B. T. Įst. 529—542 str. ir tas 523 ir 543 str. dalis, kur buvo nustatyta svarbesnėms byloms apygardos teisme pradėti atskira tvarka Dabar, tą atskirą tvarką panaikinus, visoms byloms, keliamoms be nukentėjusio skundo, taikoma bendra tvarka, nurodyta B. T. Įst. 527 ir 543 str. 2 p. Ta tvarka apygardos teismas, gavęs kaltinamąjį aktą, negali nei savintis buvusiųjų Teismo Rūmų teisių ir pareigų, nurodytų panaikintuose 529 ir kt. straipsniuose, nei kelti ginčo dėl kaltinamojo akto išvados. Teismas turi priimti dėmesin tą išvadą, nekeldamas dėl jos jokių ginčų ar abejojimų. Tai aiškiai matyti iš 543 str. 2 p. Teismas pagal 231 str. turi patikrinti, ar byla priklauso jam, kaip pasakyta 527, 547 ir kt. str.. Kaltinamojo akto išvada tikrinama tik teismo tardymu. Kitame spendime (29/118) Vyriausiasis Tribunolas pažymi: Ap. Teismas neturi teisės keisti kaltinamuoju aktu nustatytos kvalifikacijos arba kaltinamojo akto nepriimti, nebent kaltinamajam akte išdėstytas nusikaltimas priklausytų spręsti ne jam; jis turi bylą spręsti iš esmės ir padaryti šiokį ar tokį sprendimą, ir tik sprendimu gali keisti nusikaltimo kvalifikaciją, remdamasis paaiškėjusiais bylos daviniais.

Tačiau ir šitaip tvarkomas kaltinamasis aktas duotų tik daugiau garantijų kaltinamajam pasiteisinti, bet neišspręstų klausimo, kurį mes čia svarstome, būtent, teisenos nesutrumpintų. Šiam klausimui teigiamai išspręsti Prokuratūra turėtų būti įgalinta atmesti visus pašalinius ir antraeilius kaltinimus, kurie galutinai išvadai paprastai jokios reikšmės neturi.

11. *Gynimas.*

Mūsų laikais vis dažniau reiškiamos nuomonės, neigiančios rungtyninio proceso formas ir šalių lygybės principus, tuo pačiu neigiamai pasisakydamos ir gynimo klausimu Nacionalsocialistinėje Vokietijoje rengiamajame naujame baudžiamosios teisenos įstatyme nuo šalių lygybės principo atsisakyta ir tvirtinama, kad pagal juridinę nacionalsocialistų tvarką neleistina ir neįmanoma atskiro asmens kova su visuomene, kuriai jis nusikalsta. Šių dviejų šalių teisės negali būti lygios. Lygaus partnerio idėja išnyksta ir tuo būdu išnyksta kova kito su kitu. Nusikaltėlis negali lygintis su valstybe, su visuomene ir negali turėti lygių su ja teisių (žr. 1935 m. Kriminalistikos Žinyno Nr. 5, Dr. B. Kalvaičio straipsnį „Reformuojamosios naujos nacianalsocialistinės baudžiamosios teisės pagrindai"). N. V. Krylenko savo knygoje *„Sud i pravo v SSSR č. II osnovy ugol. sudopr."*, tik iš dalies pripažindamas rungtyninio proceso naudingumą ir paneigdamas gynimą baudžiamose bylose, sako, kad rungtynių principas techniškai procesualiniu požiūriu nustoja prasmės, nes du asmenys, norėdami sąžiningai atlikti savo pareigas, verčiami tvirtinti aiškiai priešingus dalykus, t. y. vienas iš jų verčiamas slėpti nuo teismo materialinę tiesą ir meluoti teismui, nes dviejų tiesų negali būti. Todėl Krylenko nepripažįsta: 1) privalomo gynimo, 2) gynimo prievolės „išlaisvinti" iš teismo „nagų" teisiamuosius ir 3) gynimo teisės žinoti tiesą, bet ją slėpti nuo teismo.

Prof. S. A. Bieliackinas, priešingai, savo knygoje *„Zaščita po ugolovnym dielam"* pažymi: gynimas baudžiamoje byloje yra atstovavimas teisiamojo reikalams. Gynėjas tegali būti tik teisiamojo reprezentantas. Apibūdindamas gynimo reikalingumą ir gynėjo pareigas, prof. Bieliackinas sako, kad teisiamojo nežinojimas įstatymų, nemokėjimas išreikšti savo minčių, stoka įsitikinimų ir teisinio išsilavinimo neleidžia teisiamajam rungtis su išmokslintu ir savo darbą išmanančiu prokuroru. Gynėjas neturi užmiršti, kad jis yra kaltinamojo užtarėjas ir atstovas ir gali pasitraukti tik atsiradus aiškiai teisiamojo ir visuomenės reikalų kolizijai. Bet ir tuomet gynėjas negali pereiti į priešingą pusę ir „išduoti" savo klijentą, nors „aukštieji sumetimai" ir verstų jį tatai daryti. Gynėjas neturi teisės pateikti jokios teisiamojo kaltę įrodančios medžiagos, vis

tiek ar ji būtų byloje ar kur kitur, ir jokiu būdu neturi teisės padėti kaltintojui.

Pagal veikiančius įstatymus ginti leidžiama tik pasibaigus rengiamajam tardymui ir įteikus kaltinamajam kaltinamojo akto nuorašą. Tačiau pėdsakus leidimo ginti, kai byla dar tik rengiama, užtinkame B. T. Įst. 476[1] str., kur sakoma, kad nepilnamečio kaltinamojo tėvams ar globėjams leidžiama susipažinti su byla ir prašyti, kad tardymas būtų papildytas; šiaipjau kitiems pašaliniams asmenims ir advokatams rengiamojo tardymo metu ginti neleidžiama, ir tardymo aktai laikomi paslaptyje, nors prof. Bieliackinas teigia, kad tardytojai šio dėsnio griežtai nevykdo ir leidžia advokatams susipažinti su tardymo aktais.

Atrodo, kad baudžiamąją teiseną galima sutrumpinti, leidžiant ginti kaltinamąjį rengiamojo tardymo metu.

Gynėjas, susipažinęs su tardymo medžiaga, galėtų pateikti tardytojui tuos klausimus, kurių išaiškinimas galėtų įrodyti arba kaltinamojo nekaltumą, arba bent galėtų sušvelninti bausmę. Jeigu kaltinamojo pasiteisinamieji įrodymai suformuluoti teisinius dalykus gerai išmanančio žmogaus būtų tikrinami tardytojo, tai visų pirma teismui netektų tikrinti visų pateiktų įrodymų, nes, tardytojui patikrinus, gal jie pasirodytų visiškai nereikšmingi, ir kaltinamasis nuo jų atsisakytų. Tuo būdu teismo darbas jau palengvėtų. Antra vertus, tų įrodymų patikrinimas rengiamojo tardymo gal sugriautų kaltinimo pagrindus ir kaltinimo organai, užuot kaltinę, turėtų kaltinimą nutraukti.

Šiais sumetimais vadovaudamiesi manytume, kad gynimas leistinas nuo to laiko, kai tardytojas laiko tardymą baigtu ir kai tardymo medžiagą pateikia kaltinamajam. Leidžiant ginti pirmiau, susidarytų daug nepatogumų, nes bylos tardymo metu ir patsai kaltinamasis dažnai esti tyrimo objektu, nekalbant jau apie gynimą ankstyvesniu metu, t. y. tada, kai įtariamasis dar nėra patrauktas tardyman kaltinamuoju. Įtariamasis nėra proceso šalis ir naudojasi tiktai liudytojo teisėmis.

Čia reikėtų padaryti išimtį tik nebyliams, kurtiems ir nepilnamečiams, leidžiant juos ginti, kai tik jie jau esti patraukti kaltinamaisiais.

Gynėjų skaičių reikia būtinai apriboti, nustatant, kad vienas kaltinamasis gali turėti ne daugiau kaip du gynėjus, nes

didesnis gynėjų skaičius dažniausiai esti tik turtingesniųjų privilegija. Be to, didelis gynėjų skaičius pasunkina ir pailgina teismo darbą, nes gynėjai kartoja tuos pačius klausimus ir savo kalbose liečia tuos pačius dalykus, dėl kurių jau pasisakyta. Pagaliau, tai prieštarauja ir lygybės dėsniui, nes kaltinimo funkcijai paprastai atstovauja tik vienas prokuroras. Gynėjų kalbų formos ir turinio klausimą vargu bau galima iš anksto griežtomis įstatymo taisyklėmis sutvarkyti. Čia gali įsikišti tik posėdžio pirmininkas, nuo kurio sugebėjimų priklauso pašalinimas iš kalbų neesminių ir tiesiogiai bylą neliečiančių dalykų.

12. *Bylų eiga apygardos teisme, kaip I instancijoje.*

Veikiantis įstatymas reikalauja, kad teisiamuose posėdžiuose būtų laikomasi betarpiškumo, žodžio ir viešumo principų, kitaip tariant, tai, apie ką teismo posėdy viešai nebuvo kalbėta, negali būti dedama sprendimo pagrindan. Šių principų griežtai reikėjo laikytis ir tada, kai bylos buvo sprendžiamos prisiekusiųjų sprendėjų, nes visas bylos aplinkybes, įrodymus, kaltinamojo pasiteisinimus ir jo pateiktus įrodymus prisiekusieji galėjo išgirsti tik teismo tardymo metu iš šalių ginčų ir iš pirmininko paaiškinimų. Visai kas kita, kai byla sprendžiama valstybinio teismo: čia ją skaito teisėjai, kaltintojas, civilinis ieškovas, kaltinamasis ir jo gynėjas. Todėl betarpiškumo, žodžio ir viešumo principai nustoja prasmės ir į neleidimą remtis vienu ar kitu byloje esančiu dokumentu neturėtų būti žiūrima, kaip į juo nepasinaudojimą. Reikėtų tarti, kad visa, kas byloje yra, buvo žinoma tiek šalims, tiek teismui darant sprendimą.

Reikalas šaukti teisman rengiamojo tardymo arba kvotos metu klaustus ekspertus visiškai atkristų, jei prie teismų būtų prisiekusieji ekspertai ir jei jų pareikštos nuomonės būtų vertinamos lygiai taip pat, kaip klaustų prisaikintų liudytojų, arba jei ekspertai būtų prisaikinami tardymo metu. Neprisaikintus ekspertus tektų teisman šaukti tik tada, jei to reikalautų šalys. Jau ir dabar ne visada ekspertai šaukiami teisman. Nešaukimas teisman ekspertų pagreitintų teiseną ir sumažintų teisenos išlaidas.

Baudžiamosios teisenos eigą labai užtęsia ilgi skundimo terminai ir sprendimų skelbimo tvarka. Dabartine tvarka skelbiama tik sprendimo rezoliuzija, o motyvuotas sprendimas pa-

prastai skelbiamas po dviejų savaičių ir skundimo terminas prasideda tik nuo motyvuoto sprendimo paskelbimo dienos. Jeigu kartu su rezoliucija būtų skelbiami ir sprendimo motyvai, tai teisena žymiai pagreitėtų. Pagal dabartinę tvarką motyvuotame sprendime kartojama daug byloje esamų dalykų, būtent: sprendimo rezoliucinė dalis yra pačiame kaltinamajame akte ir klausimų lape; sprendime sužymėti kaltinamojo pasiaiškinimai ir liudytojų parodymai esti teismo posėdžio protokole; įstatymai ir bausmė nurodyta klausimų lape, o sprendimo esmė išdėstoma rezoliucijoje. Taigi, kaip matome, motyvuotame sprendime tik kartojama tai, kas jau anksčiau surašyta kituose dokumentuose. Todėl motyvuose paliktų tik aptarti, kuriais įrodymais pasiremdamas teismas pripažino teisiamąjį esanti kaltą ar nekaltą, o tokius motyvus surašyti čia pat pasitarimo kambaryje, kai teisėjai tariasi, pasako savo nuomones, nebūtų labai sunku, nebent tektų sugaišti kiek daugiau laiko. Aišku, kad šitokia priemonė tiktų ne visoms byloms, nes būna didelių ir sudėtingų bylų. Praktika rodo, kad ir dabar išvažiuojamose sesijose teisėjai suspėja surašyti išspręstų bylų motyvuotus sprendimus ir juos paskelbti.

Apskundimo terminus reikia būtinai sutrumpinti ligi septynių dienų.

Atskirųjų skundų skaičių reikėtų sumažinti ir terminą tiems skundams paduoti reikėtų nustatyti ne ilgesnį kaip trijų dienų, turint galvoj nedidelius atstumus nuo apygardos teismų ir tai, kad provincijoj prie kiekvieno apylinkės teismo yra advokatai arba privatiniai gynėjai.

Tokie sutrumpinti terminai jau taikomi bylose dėl nusikalst. darbų, numatytų Tautai ir valstybei saugoti įstatymo.

13. *Suprastinta bylų eiga.*

Po įvykusių 1935 m. pabaigoje ir 1936 metais žiaurių užmušimų, sukrėtusių visuomenės rimtį, visuomenėje pasigirdo balsų, prikaišiojančių mūsų teismams lėtą ir vilkinančią teisenos eigą ir reikalaujančių skubiai žmogžudžius nuteisti. Negalima pasakyti, kad visuomenės susirūpinimas būtų visai nepagrįstas. Žinoma, pasiduoti įsisiūbavusios visuomenės nuotaikai būtų neatsargu, tačiau kai kurių priemonių, sutrumpinančių teisimo procedūrą, galima surasti.

Tokiomis priemonėmis visų pirma galėtų būti rengiamojo tardymo panaikinimas. Jei nusikaltėlis, užtiktas nusikaltimo vietoje su nusikaltimo įrankiais arba su aiškiais nusikaltimo pėdsakais, arba tuoj po nusikaltimo, prisipažįsta padaręs nusikalstamąjį darbą ir tas prisipažinimas nesukelia abejonių, tai rengiamojo tardymo nereikėtų daryti, o pakaktų kvotos, kuri turėtų būti daroma dalyvaujant prokuratūros atstovui. Artimiausias tardytojas arba apylinkės teismas turėtų patvirtinti tik kaltinamojo suėmimą. Kaltinamasis aktas turėtų būti rašomas be rengiamojo tardymo. Kaltinamajam, jei jis prašytų, jau kvotos metu turėtų būti paskirtas gynėjas. Antroji priemonė procedūrai sutrumpinti teisimas iš esmės tiktai vienoje instancijoje. Teisingam bylos išsprendimui daugiau laiduoti apygardos teismo sudėtis galėtų būti padidinta ligi penkių teisėjų. Apygardos teismo motyvuotas sprendimas turėtų būti skelbiamas kartu su rezoliucija. Sprendimą apskųsti reikėtų leisti tik kasacijos tvarka per 48 valandas po sprendimo paskelbimo. Kasacijos skundas žiūrėtinas nesilaikant eilės.

Kalbėdami apie sutrumpintąją teiseną, turime galvoje tik didžiuosius nusikaltimus, dėl kurių įstatymuose numatyta mirties bausmė arba sunkusis kalėjimas ligi gyvos galvos.

Kitokios rūšies sutrumpintoji teisena pageidaujama apygardos teismui priklausančioms byloms, dėl kurių įstatymuose bausmė lengvesnė už sunkųjį (grąsos) kalėjimą. Tokių bylų yra nemaža, pvz., valstybės ir savivaldybių tarnautojų bendro pobūdžio nusikaltimai, padaryti einant tarnybos pareigas (įžeidimas, smurtas, grąsinimas, lengvas kūno sužalojimas) ir tarnybiniai nusikaltimai (seniūnų, viršaičių, policininkų, eigulių ir t. t.). Dabar šias bylas apygardos teismas sprendžia bendra tvarka, t. y. dalyvaujant trims teisėjams. Atrodo, kad teisingumas ir teisėtumas nenukentėtų, jei tas bylas spręstų vienas teisėjas, o bylos eitų daug sparčiau.

———

Dr. G. Rutenbergas

Suomijos vedybų teisės klausimai.

Suomija nuo 1809 m. iki 1917 m. drauge su kitomis dabar nepriklausomomis Baltijos valstybėmis įėjo į rusų imperijos sudėtį. Prijungus Suomiją prie rusų valstybės, veikusieji tenai ligi ti laiko švedų civiliniai įstatymai pasiliko galioje. Tačiau per bendrą su Rusija sugyvenimo laiką į tuos įstatymus buvo įnešta nemaža pakeitimų. Bet vedybų teisės srityje suomių novelos buvo išleistos jau Suomijai tapus nepriklausoma valstybe. Iš tų įstatymų tenka pažymėti: 1) 1929-VI-13 vedybų įstatymą, 2) tam įstatymui vykdyti 1930-I-1 įsakymą ir 3) 1929-XII-5 įstatymą apie kai kuriuos privatinės tarptautinės šeimos turto teisės dalykus.

I. *Susižiedavimas, jungtuvių skelbimas ir jų sudarymas.*

Suomių įstatymai nežino specialaus susižiedavimo (pažadėjimo susituokti) instituto ir formalinių susižiedavimui atlikti nuostatų. Tačiau, atsisakius tuoktis, kiekvienas iš susižiedavusiųjų turi teisę pareikalauti iš antrojo grąžinti dovanas (arba jų vertę), padarytas ryšium su susižiedavimu. Mirus vienam iš susižiedavusių, antrasis negali reikalauti dovanų grąžinti. Be to, tėvai arba kiti asmenys turi teisę reikalauti atlyginti už nuostolius, kurių jie turėjo ryšium su jų padarytais žygiais belaukiant vedybų (pvz., sutarties turto reikalu arba jo dovanojimo sudarymas). Tačiau globojamasis sužieduotinis, susižiedavęs be globos sutikimo, negali reikalauti atlyginti už nuostolius.

Jei susižiedavęs turėjo su sužieduotine prieš vedybas lytinius santykius ir vėliau atsisakė tuoktis, suomių teise, sužieduotinis turi sužieduotinei už tai atsilyginti, jei ne dėl jos kaltės sužiedavimas buvo nutrauktas. Mirus sužieduotiniui, sužieduotinė turi teisę tokiu atveju (t. y. jei turėjo su sužieduotiniu lytinius santykius po susižiedavimo) reikalauti to atlyginimo iš jo įpėdinystės turto, tačiau nedaugiau kaip pusės to, kas iš įpėdinystės liks. Šiuo atveju suomių įstatymai yra griežtesni negu vokiečių B. G. B. Suomių įst. nededama sąlyga tokiam atlyginimui gauti sužadėtinės nekaltybė. Kaip žinoma, B. G. B. numato atlyginimą tik tuo atveju, kai nekaltoji sužadėtinė leido

savo sužadėtiniui turėti su ja lytinius santykius, belaukdama vedybų, nuo kurių šisai vėliau atsisako be svarbaus pagrindo.

Gimęs iš susižiedavusių santykių vaikas, jei tėvas vėliau atsisakytų tuoktis, suomių įstatymu, yra laikomas teisėtu vaiku su visomis iš to išplaukiančiomis teisinėmis pasėkomis (paveldėjimo ir kit.).

Užsakai gali būti paskelbti bažnyčioje, arba civilinės padėties užrašų skyriuje, destis, koks vedybų būdas pasirenkamas. Jungtuvės skelbiamos įstaigoje tos vietos, kur sužieduotinė yra įtraukta į bažnyčios bendruomenę arba civiliniame registre. Skelbimai atliekami pastoriaus arba bendruomenės pirmininko, valsčiaus teisėjo, arba teismo pirmininko, arba tam reikalui skiriamo valdininko, o miestuose magistrato pirmininko ar nario.

Bažnytinės jungtuvės atliekamos dvasininko tos tikybos, kuriai priklauso sužieduotinė, civilinės jungtuvės — įstaigos, kurioje buvo padaryti užsakai, arba kitos tą reikalą įgaliotos vesti įstaigos. Jungtuvės sudaromos tokia pat tvarka, kaip vokiečių Standesamte. Pvz., jei praėjo 6 mėnesiai nuo užsakų paskelbimo dienos, tai jungtuvės negali įvykti, nebent susituokusieji dėl tam tikrų teisėtų priežasčių nuo užsakų atlikimo buvo atleisti. Jungtuvių atlikti sužadėtiniai patys vyksta į civilinės metrikacijos įstaigą ir pareiškia savo norą susituokti. Šitie pareiškimai negali būti lygtiniai arba tam tikram laikui duoti. Civilinės metrikacijos įstaigos valdininkas liudytojų akivaizdoje turi susituokiančius paklausti, ar jie nori susituokti. Gavęs teigiamą atsakymą, valdininkas pareiškia, kad įstatymais jie yra teisėti sutuoktiniai. Bažnytinės jungtuvės įvyksta atitinkamos tikybinės bendruomenės nustatyta procedūra.

II. *Jungtuvių kliūtys ir vedybų asmeninės ir turtinės teisės.*

Prieš darant užsakus ir atliekant jungtuves turi būti atsižvelgta, ar nėra įstatymų numatytų kliūčių jungtuvėms. Suomių įstatymo 2 str., sutuoktiniai: vyrai turi turėti nemažiau kaip 18 metų, o moterys — 17 metų. Toliau, antros jungtuvės negali būti sudarytos, jei nuo pirmųjų perskyrimo nepraslinko, mažiausia, 6 mėnesiai. Moterims tas laikas prailginamas iki 10 mėnesių, jei po pirmųjų vedybų perskyrimo jos buvo nėščios, arba pagimdė vaiką. Jei jungtuvės perskirtos dėl vedybi-

nės neištikimybės, tai teismas dėl tam tikrų priežasčių gali persiskyrusiems uždrausti vesti, kol nepraeis vieneri metai nuo perskyrimo dienos. Kurtnebyliai negali susijungti, jei jie tokie yra iš prigimties. Yra dar neesminių kliūčių. Pvz., belaisvis negali tuoktis be teisingumo ministerijos leidimo. Tačiau respublikos prezidentas gali leisti sudaryti jungtuves, nepaisant esamų kliūčių, išskyrus susituokiančių giminystės pagrindą, arba dėl kurtnebylių priežasties.

Kiek liečia vedybomis įgytąsias teises, tenka pažymėti, kad kiekvienas sutuoktinis turi rūpintis antrojo išlaikymu. Tuo reikalu nėra skirtumo tarp vyro ir žmonos prievolių.

Ligi 1929 metų įstatymo, turto santykiai tarp sutuoktinių buvo tvarkomi, išeinant iš turto bendrumo principo. Vedybų sutartis, kuria sutuoktiniai galėjo kitokiu pagrindu savo turto santykius tvarkyti, pagal senąją suomių vedybų teisę turėjo būti sudaryta prieš jungtuves (panašiai kaip Suvalkijoje pagal Napoleono Kodeksą), o naujuoju įstatymu vedybų sutartį dėl sutuoktinių turto santykių galima sudaryti ir jungtuvių metu. Ligi 1930 metų sutuoktiniams dėl turto dalykų galioja senosios suomių vedybų teisės nuostatai, nebent jie savo gera valia pareikalautų taikyti jiems turto atskyrimo principą, kuris numatytas ir įvestas Suomijoje 1929 metų įstatymą išleidus (§§ 34—40). Tuo įstatymu tiek vyras, tiek žmona yra lygūs visais atžvilgiais ir gali savarankiškai disponuoti savo įneštu arba įgytu vedybų metu turtu. Vedybų sutartimis, susižiedavusieji ar sutuoktiniai gali savo turto santykius įvairiai nustatyti, dovanojimus daryti ir t. t. Tačiau pagal suomių novelą, vienas iš sutuoktinių negali pažadėti antrajam ko nors, kas turėtų būti įvykdyta vedybų metu, negaunant už tai jokios kompensacijos. Vedybų metu sutuoktiniai gali daryti vienas kitam dovanas ir be jokios kompensacijos, tačiau tų dovanų vertė turi atitikti dovanotojo turtinę padėtį.

Kreditorių interesams apsaugoti suomių 1929 m. įst. nustatė, kad jei sutuoktiniai prieš vedybas padovanojo kitam tam tikrą turtą ir vėliau negali apmokėti savo skolų, tai antrasis gavęs tą dovaną sutuoktinis už tą skolą turi atsakyti.

Vedybų sutartys daromos raštu 2 liudytojų akivaizdoje, teisme tos vietos, kur gyvena vyras. Tokia sutartis įtraukiama į protokolą, ir teismas apie tai skelbia vyriausybės žiniose.

Kiekvienas sutuoktinis asmeniškai atsako už savo skolas tiek už prieš vedybas, tiek vedybų metu padarytas. Tačiau už skolas, padarytas šeimai išlaikyti, abudu sutuoktiniai atsako solidariai. Jei vienas sutuoktinių pasinaudos piktam savo teise daryti skolas, už kurias antrasis sutuoktinis atsako, teismas gali iš tokio sutuoktinio tą teisę atimti.

Kreditorių interesams apsaugoti, suomių 1929 m. įst., nors leidžia sutuoktiniams tarpusavyje daryti paskolas ar kitokias sutartis, bet ieškant iš antrojo sutuoktinio, sutuoktinis-skolintojas turi mažesnes teises, negu kiti kreditoriai. Parduodant iš varžytynių sutuoktinio-skolininko turtą, net sutuoktinis įkaito laikytojas neturi pirmumo prieš kitus paprastus kreditorius, išskyrus nuostolių atlyginimą, padarytą jam nusikalstamuoju darbu. Kreditorių interesams apsaugoti, suomių vedybų įst. numato dar, kad atlyginama sutuoktiniui už atliktą darbą, jei bus įrodyta, kad tarp sutuoktinių toksai susitarimas anksčiau buvo ir kad numatytas tuo susitarimu atlyginimas atitinka esamąsias aplinkybes. Šiaip toksai atlyginimas laikomas dovanojimu, kuris tam tikromis sąlygomis ir aplinkybėmis kreditorių gali būti panaikintas, t. y. pripažintas neleistinu.

Dėl vaikų teisių suomių vedybų įst. (§ 32) nustato, kad iš vedybų gimusieji vaikai laikomi teisėtais ir jie įgyja tėvo pavardę, jei net vėliau tos vedybos pripažįstamos neįvykusios. Vaikas, gimęs iš nesusivedusių, jei jo tėvai vėliau susivestų, laikomas teisėtu vaiku, ir jokio įteisinimo jam nereikia. Mažamečio vaiko globėjais laikomi abudu tėvai bendrai ir, kaipo tokie, turi savo vaiku rūpintis. Net tuo atveju, jei iš jų globos teisė atimta — išskiriant tą atsitikimą, kai tėvai būtų psichiški ligonys — jie turi teisę ir turi savo vaikus auklėti, nebent teismas iš jų tą teisę atimtų. Toliau suomių vedybos įst. numato šitokią vaiko atstovavimo tvarką. Jei abudu tėvai yra vaiko globėjai, tai tėvas atstovauja vaikui teismo ir kitose įstaigose, jei tik motina nebūtų pripažinta labiau tinkanti tam atstovavimui. Toks pat nuostatas galioja ir dėl vaiko turto valdymo. Mirus vienam tėvui, arba jei iš jo teismo atimta globos teisė, kitas sutuoktinis lieka vienintelis globėjas. Jei sutuoktiniai, vedybiniam gyvenimui suirus, gyvena skyrium, arba jei jie teismo perskirti, tai vaiką globoja tas sutuoktinis, kuriam teismas yra tai pavedęs. Jei tėvai dėl globos yra kitaip susitarę, tai teismas tą susitarimą tvirtina, nebent vaiko interesai reika-

lautų kitokio to reikalo sutvarkymo. Kilus abejojimui šiuo reikalu, teismas globą paveda tam sutuoktiniui, kuris pripažintas nekaltas vedybinį gyvenimą suardęs. Tačiau ir tokiu atveju antrasis sutuoktinis, vis dėlto, neatleidžiamas nuo savo prievolių vaiko atžvilgiu (išlaikymo prievolės). Jei tėvai nesusitartų dėl išlaikymo dydžio, tai teismas savo nuožiūra nustato, kokio dydžio išlaikymą turi duoti sutuoktinis, iš kurio vaiko globa atimta.

Dėl amžiaus vaiko, prie kurio išlaikymo tėvai turi prisidėti, tai suomių vedybų teisėje jokių nurodymų šiuo reikalu nėra. Tačiau suomių teismai šiuo reikalu vadovaujasi 1922-VI-1 neturtėlių išlaikymo įstatymu, kur išlaikymo prievolė vaikų atžvilgiu yra nustatyta iki 16 metų ir, esant reikalui, ir iki vyresnio amžiaus.

III. *Vedybų neįvykimo pripažinimas ir jų perskyrimas.*

Suomių įstatymai, panašiai kaip vokiečių B. G. B. ir šveicarų Z. G. B., numato dvejopą būdą vedyboms pripažinti neįvykusias.

Matrimonium non existens (nebūtosios jungtuvės), kurių faktui konstatuoti net nereikia teismo pagalbos, jei jungtuvės nebuvo formaliai atliktos, pvz., jei jungtuvių procedūrą atliko asmuo, kuris neturėjo teisės to daryti, arba jei nebuvo išlaikyti visi formalūs reikalavimai jungtuvėms atlikti, pvz., atlikęs jungtuves asmuo nepaskelbė juos susituokus. Tokiu atveju jokios bylos kelti pripažinti vedyboms neįvykus nereikia. Visai kas kita, jei jungtuvės formaliniu atžvilgiu buvo atliktos, bet vėliau pasirodė, kad nebuvo prisilaikyta tam tikrų materialinių-teisinių nuostatų, privalomų susituokiantiems, pvz., dėl giminystės laipsnio, sutuoktinių psichinės ligos, bigamijos ir kit. Tais atvejais prokuroras, o kai kada ir sutuoktiniai, kelia bylą pripažinti vedyboms neįvykusioms. Pvz., sutuoktinis gali kelti bylą pripažinti vedyboms neįvykusioms, jei vienas iš sutuoktinių susituokdamas buvo neveiksnus, arba nesąmoningas, arba psichiškai nesveikas. Jei, išnykus neveiksnumui, nesąmoningumui ar psichinei ligai, sutuoktinis jungtuves patvirtina, jos laikomos tikromis. Jungtuvės laikomos neįvykusiomis, kai vienas iš sutuoktinių jų metu yra teisėtai susituokęs su kitu asmeniu, arba kai jos yra sudarytos tarp tiesioginės linijos giminiečių,

tarp brolių ir seserų, ir t. t. Jungtuvės gali būti ginčijamos taip pat, kai viena iš šalių nežinojo, jog turėta reikalo su jungtuvėmis, arba, nors ir žinojo, bet nebuvo pareiškusi savo norą vesti.

Toliau, jungtuvės gali būti sutuoktinių ginčijamos, jei viena šalis vedybų metu buvo apsirikusi dėl kitos šalies asmenybės arba jos asmeniškų ypatybių, t. y., nebūtų vedusi tai žinodama. Ginčijamos ir jungtuvės, sudarytos grasinimu.

Tokioms byloms kelti sutuoktinių iniciatyvai nustatytas šešių mėnesių terminas nuo to laiko, kada sutuoktinis sužinojo apie tą faktą, kuris gali būti padėtas į jo skundo pagrindą, arba kai tą skundą galėjo iškelti. Suomių įst. toliau nustato nuostolių atlyginimo prievolę tam sutuoktiniui, kuris nukentėjo pripažinus vedybas neįvykus.

Pereinant prie vedybų perskyrimo, suomių įstatymas numato 8 pagrindus persiskyrimui. Senasis švedų 1734 m. įstatymas, kuris veikė Suomijoje, pažino iš viso tik 2 pagrindus, būtent, vedybinę neištikimybę ir piktavališką antrojo sutuoktinio pametimą.

Pirmasis vedyboms perskirti pagrindas yra sutuoktinio neištikimybė, arba homoseksualizmas, lesbizmas, arba sodomija. Antrasis vedybų įst. numatomas pagrindas yra vieno iš sutuoktinių susirgimas lyties liga jungtuvių metu, nebent bus įrodyta sutuoktinio, kad ta liga neapkrečiama ir ji kilo ne dėl lyties santykių. Trečiasis pagrindas — pasikėsinimas prieš vieno sutuoktinio gyvybę arba sunkus jam padarytas sužalojimas. Ketvirtasis — nubaudimas, mažiausia, 3 metais kalėjimo arba jei paskiriama tokia bausmė, dėl kurios sutuoktinis nustoja garbingumo. Tuo atveju teismas turi ištirti, ar dėl šios priežasties vedybų perskyrimas yra pagrįstas. Penktuoju perskyrimo bylai kelti pagrindu eina vieno sutuoktinių girtavimas; šeštuoju — vieno iš sutuoktinių psichinė liga ar silpnaprotybė, jei tai atsitiko vedybų metu, tęsiasi be pertraukos 3 metus ir nėra jokios vilties išgyti; septintuoju — pametimas sutuoktinio be jokios rimtos priežasties per vienerius metus; aštuntuoju — vieno iš sutuoktinių dingimas ir jei per paskutinius prieš bylos kėlimą 3 metus nebuvo žinių, ar jis yra gyvas. Suomių vedybų įst. leidžia taip pat abiem sutuoktiniams persiskirti, jei jie, vedybiniam gyvenimui suirus, paskutinius 2 metus gyveno skyrium. Tačiau tuo atveju, kai dėl vedybinio gyvenimo

suirimo kaltas tik vienas sutuoktinis, tai persiskyrimas neleidžiamas, nebent tam bus kitos svarbesnės priežastys. Suomių vedybų įst. numato persiskyrimo teisės įsisenėjimą, jei pirmaisiais keturiais atvejais per 6 mėnesius nuo to laiko, kai nekaltas sutuoktinis sužinojo apie persiskyrimo pagrindą, šis nepasinaudojo savo teise kelti persiskyrimo bylą. Tokiu atveju tariama, kad nekaltas sutuoktinis dovanojo kaltajam kaltę.

Suomių vedybų įst. gali uždėti kaltajam sutuoktiniui ne tik nekaltojo sutuoktinio ir iš vedybų gimusių vaikų išlaikymo prievolę, bet ir nuostolių atlyginimo prievolę. Tas nuostolių atlyginimas, o taip pat perskirto sutuoktinio ar vaikų išlaikymo prievolė nustatoma, atsižvelgiant į kaltojo sutuoktinio padėtį ir kitas aplinkybes. Kalta dėl vedybinio gyvenimo suirimo šalis taip pat turi teisę gauti išlaikymą, jei teismas tai ras teisinga dėl tam tikrų aplinkybių, pvz., dėl skurdo ir kit. Jei perskirtasis sutuoktinis, kuriam atiteistas išlaikymas iš antrojo sutuoktinio, veda, tai išlaikymo prievolė atkrinta.

Suomių ved. įst. turi nuostatų dėl sutuoktinių santykių per tą laiką, kol nebus išspręsta iškelta byla dėl vedybų neįvykimo ar perskyrimo pripažinimo. Tuo atveju teismas gali provizoriškai nustatyti, ar sutuoktiniai turi tuojau apsigyventi skyrium, jei randa, kad tai yra svarbu ir naudinga patiems sutuoktiniams ir vaikams, taip pat nustato, kas turi vaikus globoti ir išlaikyti. Teismas, pagaliau, gali paskirti tam tikrą asmenį sutuoktinių nuosavybės ir skolų sąrašui sudaryti ir leisti vienam iš sutuoktinių laikinai naudotis bendrais sutuoktinių namų daiktais. Perskirta žmona atgauna savo tėvo pavardę, jei sutuoktiniai tarp savęs nesusitaria, kad žmona ir toliau galės naudotis vyro pavarde, ir apie tą savo susitarimą nepraneša teismui iki bylos išsprendimo. Bet teismas gali, ir nesant tokio susitarimo, palikti žmonai perskirto vyro pavardę, atsižvelgdamas į tai, kad ji nekalta dėl vedybinio gyvenimo suirimo ir, be to, pavardės pakeitimas jai galėtų pakenkti.

IV. *Procesualiniai ir privatinės tarptautinės teisės nuostatai.*

Vedybų reikalais taikomi bendrieji civilinės teisenos nuostatai su kai kuriomis išimtimis. Suomių procesualiniais įstatymais, byla dėl vedybų pripažinimo, dėl vedybų neįvykimo pripažinimo ir dėl vedybų perskyrimo keliama teisme tos vietos, kur gyvena apskųstasis.

Svetimšaliai gali iškelti persiskyrimo bylą Suomijos teisme, jei sutuoktinis gyvenęs ar turėjo bendrą gyv. vietą Suomijoje. Tačiau, jei svetimšalio valstybės įstatymai nustato išimtinę savo jurisdikciją vedybų perskyrimo bylose, tai tokiu atveju suomių teismas negali spręsti svetimšalio perskyrimo bylos. Tačiau, suomių pilietis visuomet turi teisę iškelti Suomijoje perskyrimo bylą. Tokia pat teise naudojasi ir moteris, ištekėjusi už svetimšalio, bet anksčiau turėjusi suomių pilietybę.

Vedybų reikaluose šalių teisės yra aprėžtos. Teismas *ex officio* gali rinkti žinias ir jas tikrinti. Prokuroro dalyvavimas persiskyrimo bylose būtinas. Jam suteikta teisė pristatyti naujus įrodymus, nurodyti naujas aplinkybes, ypatingai tose bylose, kur galima atstatyti santuokinį gyvenimą. Vadinasi, valstybės atstovui pavesta rūpintis šeimos sugyvenimo išlaikymu ir priešintis, kur aplinkybės tai pateisina, vedybų suardymui ar jų suirimui. Bylose dėl vedybų neįvykimo pripažinimo prokuroro teisės ir pareigos yra dar platesnės. Jis gali paduoti aukštesnei instancijai apeliacijos skundą.

Pereinant prie privatinės tarptautinės teisės nuostatų, tenka apsistoti prie specialiai tarp skandinavų valstybių sudarytos Šiaurės valstybių tarpusavio konvencijos šeimos teisės reikalais. Pagal tą konvenciją vienos iš konvenciją pasirašusiųjų valstybių teismo sprendimai vedybų reikalais, k. a. dėl vedybų perskyrimo, vedybų neįvykimo pripažinimo, sutuoktinių turto santykių ir išlaikymo prievolės ir kit., pripažįstami kitoje valstybėje be jokios atskiros procedūros. Tam nereikia net paduoti prašymo ir atlikti formalinės procedūros, šiaip numatytos panašiose konvencijose, pvz., neseniai sudarytoje mūsų konvencijoje su Latvija ir Estija arba dar anksčiau su Čekoslovakija dėl teisminių sprendimų pripažinimo ir jų vykdymo. Tuo būdu, vienos signatarės teismo sprendimo pripažinimas ar vykdymas kitos, konvencijos signatarės, valstybės teritorijoje nereikalauja absoliučiai jokių formalumų, nebent tik paliudyto sprendimo vertimo į kalbą tos valstybės, kur jis turėtų būti pripažintas ar vykdomas. Tokią suprastintą procedūrą, gal, reikėtų ir mums įsivesti bent mūsų artimųjų kaimynų atžvilgiu ir atitinkamai pakeisti mūsų be galo sukomplikuotą procedūrą, tam reikalui numatytą aukščiau nurodytoje konvencijoje su Baltijos valstybėmis.

Kiek liečia pripažinimą teismo sprendimų, padarytų valstybėse, nepriklausančiose prie minėtos konvencijos signatarų, pagal suomių įstatymą prisilaikoma *lex patriae* principo, t. y. persiskyrimo sprendimai pripažįstami, jei jie sudaryti pagal sutuoktinių tėvynės valstybės įstatymus. Suomijoje svetimšalių perskyrimai pripažįstami, jei tėvynės įstatymais tas persiskyrimas taip pat pripažįstamas. Tačiau, jei vienas iš perskirtinių yra Suomijos pilietis, tai Suomijoje tasai perskyrimas pripažįstamas tik jį patvirtinus atitinkamose suomių įstaigose. Patvirtinimo klausimą sprendžia vyriausiasis teismas Turkaus mieste ir galutine forma. Sprendžiant šį klausimą, vadovaujamasi, svarbiausia, bendru principu dėl perskyrimo sprendimo suderinimo su suomių įstatymais.

Nors Suomija nėra prisidėjusi prie Hagos 1902-VI-12 ir 1905-VII-17 konvencijų, vis dėlto, vedybų teisės srityje vadovaujamasi Hagos konvencijų dėsniais. Pvz., atsižvelgiama į *lex patriae*, sprendžiant svetimšalio vedybų teisės klausimą užsienyje, atsižvelgiama į tėvynės įstatymus, tiek vyro, tiek žmonos, jei jie nėra vienos valstybės piliečiai. Bet 1) dėl giminystės ryšių, 2) dėl kitų svarbių vedybų uždraudimo priežasčių (vedybinė neištikimybė, pasikėsinimas nužudyti ir t. t.) sudarytos sutuoktuvės *a priori* laikomos neteisėtos pagal *lex loci* įstatymus.

Kilus klausimui dėl svetimšalio teisės vesti, jis turi įrodyti, kad tėvynės įstatymai jam leidžia vesti. Būtent, svetimos valstybės pilietis turi pristatyti tam tikrą liudijimą iš diplomatinio arba konsularinio savo tėvynės atstovo, kad materialinės teisinės normos jam leidžia vesti. Nevienos valstybės piliečiai turi abu įrodyti savo teisę vesti pagal *lex patriae*. Jeigu uždraudimo motyvas būtų tikybinio pobūdžio, *lex loci* gali leisti vedybas, bet jų pripažinimas, išskyrus valstybę *lex loci celebrationis*, t. y. valstybę, kurios įstatymai leido šias vedybas, priklauso nuo atskirų valstybių įstatymų.

Kiekvienas užsienio valstybės diplomatinis ar konsularinis atstovas turi teisę atlikti vedybų formalinę procedūrą savo tėvynės įstatymais, bet šios vedybos pripažįstamos, jei: 1) nė vienas iš susituokiančiųjų nėra pilietis tos valstybės, kur vedybos daromos; 2) jei ši valstybė neprieštarauja tokių vedybų atlikimui. Tačiau į šį protestą neturi būti atsižvelgiama, jei jis paremtas tuo, kad vietos įstatymai neleidžia vedybų dėl ti-

kybinių motyvų. Tačiau diplomatinės arba konsularinės vedybos turėtų būti sureguliuotos tarptautinės ir valstybinės teisės nuostatais, būtent, reikia: 1) tam tikros sutarties su atskiromis valstybėmis, kur susitariančių šalių diplomatiniai bei konsulariniai atstovai turi savo būstines; 2) teisės, suteikiamos diplomatiniams arba konsulariniams atstovams, turi būti įstatymo forma priimtos ir patvirtintos susitariančios valstybės konstitucijos nustatyta tvarka. Jei tie klausimai nėra sureguliuoti, arba viena iš tų sąlygų nėra įvykdyta, pvz., Lietuvoje, tai diplomatinių arba konsularinių vedybų sudaryti negalima, nors Lietuvos konsularinėse konvencijose su Estija ir Latvija yra numatytos konsularinės vedybos.

Suomių įstatymais, valstybės prezidentui yra suteikta teisė leisti Suomijoje esančiai užsienio bažnyčios bendruomenei atlikti jungtuves tarp asmenų, iš kurių bent vienas yra pilietis tos valstybės, kuriai priklauso tas dvasininkas. Tačiau, vedybas sudarant, turi būti atsižvelgta į suomių vedybų įstatymų reikalavimus.

Dėl suomių piliečių vedybų užsienyje, suomių įstatymais tos vedybos laikomos teisėtomis ir galiojančiomis Suomijoje, jei laikomasi šių nuostatų. Suomių piliečių vedybos gali būti sudarytos trejaip: 1) svetimos valstybės įstatymais tam tikroje metrikacijos įstaigoje (Standesamte Vokietijoje); 2) pas suomių diplomatinį ar konsularinį valdininką, kuriam Suomijos prezidentas yra pavedęs svetimose valstybėse atlikti suomių piliečių arba suomių piliečio jungtuves su svetimšaliu; 3) pas suomių tikybinės bendruomenės dvasininką, kuris turi teisę jungtuves atlikti ir kuriam suomių respublikos prezidento tai pavesta, jei bent vienas iš susituokiančių yra suomių pilietis. Šiais paskutiniais dviem atvejais, žinoma, turėtų būti atitinkamas svetimos valstybės vyriausybės sutikimas.

Dėl vedybų teisinių pasėkų tiek asmeninių, tiek turtinių sutuoktinių santykių srityje, Suomijos privatinės tarptautinės teisės nuostatais šie klausimai sprendžiami einant iš *lex patriae* dėsnio, t. y. taikant įstatymus tos valstybės, prie kurios susituokusieji priklauso, o turtinių sutuoktinių santykių srityje — įstatymus tos valstybės, kurios pilietis buvo vyras. Tačiau trečiųjų asmenų atžvilgiu, kuriems tie santykiai gali rūpėti, galima remtis sudaryta svetimos valstybės įstatymais vedybų sutartimi, tik tada, jei ta sutartis Suomijoje paskelbta. Bet

net jei vedybų sutartis ir būtų paskelbta, bet jos nustatyti sutuoktinių santykiai pasirodytų kenksmingi kreditorių interesams, tai tokia sutartis Suomijoje neturės galios.

Bylą dėl vedybų perskyrimo ir jų neįvykimo pripažinimo keldamas, sutuoktinis gali pasiremti įstatymais tos valstybės, kuriai jis priklausė vedybų sudarymo metu, ir, jei jis po vedybų priėmė kitos valstybės pilietybę, tai turi būti atsižvelgta ir į naujos tėvynės įstatymų perskyrimui numatytą pagrindą. Pagaliau, taip pat turi būti atsižvelgta į tai, ar toksai perskyrimo pagrindas numatytas ir suomių įstatymais. Perskyrimai tarp sutuoktinių svetimšalių leidžiama tiktai tada, jei perskyrimo pagrindas yra duotas tiek pagal jų *lex patriae*, tiek pagal *lex domicili*, t. y. suomių įstatymus.

Literatūra ir šaltiniai:

1. *Bergmann.* Internationales Ehe- und Kindschaftsrecht, Berlin 1926.

2. *Bogeng.* Internationales Privat- und Zivilprozessrecht, Berlin 1908.

3. *Dungs.* Sechs Haager Abkommen, Berlin 1908.

4. *Kahn.* Das Eherecht der europaeischen Staaten und ihrer Kolonien 1904.

5. *Karl Neubecker,* Finnlands Eherechtsreform. Der finnlaendische Entwurf eines Gesetzes ueber die Rechtsverhaeltnisse der Ehegatten unter Bezugnahme auf die skandinavischen Entwuerfe, 1921.

6. Verordnung vom 22 November 1929 betreffend die Ausfuehrung des Ehegesetzes und seiner Einfuehrungsgesetze.

7. Verordnung vom 28 Dezember 1929 zur Ausfuehrung des Gesetzes ueber gewisse familienrechtliche Verhaeltnisse internatonaler Natur.

8. Gesetz vom 13 Juni 1929 ueber die Einfuehrung des Ehegesetzes.

9. Gesetz vom 5 Dezember 1929 ueber gewisse familienrechtliche Beziehungen internationaler Natur.

10. Gesetz vom 15 April 1889 betreffend Eigentum und Schulden der Ehegatten.

11. *Vilijo Sainio,* Das Eherecht Finnlands (Leske-Loewenfeld, Rechtsverfolgung im internatinalen Verkehr, Band IV, 2 Auflage, 1 Teil).

A. Vaitiekavičius

Naujas Latvijos Civilinis Kodeksas.

1937 m. sausio 28 d. Latvijoje buvo išleisti nauji civiliniai įstatymai. Ligi tol Latvijoje veikė įvairūs įstatymai: X t. 1 d., Baltijos įstatymai, sutrumpintai vadinami „Lcl", ir vietiniai Baltijos įstatymai, kuriuose buvo bendrų ir vietinių, arba partikuliarinių, normų. Bendrosios normos veikė visoje valstybės teritorijoje, vietinės — tam tikrose jos dalyse. Jų veikimo ribos buvo nustatytos ne tik pagal geografinius plotus, bet ir pagal asmenis, pagal jų pirmesnįjį priklausomumą šiam ar kitam luomui. Vidžemėje vietinėmis normomis ėjo žemės, miesto ir valstiečių teisės, o taip pat ir įvairūs nuostatai dėl dvasininkų; Kurššemėje ir Žemgalėje — Kurššemės ir Piltenės žemių, miestų (Jelgavos, Bausko ir Jaunjelgavos) ir valstiečių teisės.

Lcl įsigaliojo 1865 m. liepos 1 d. ir turėjo XXXVI+4600 straipsnių. Palyginus Lcl su užsienio kodeksais, reikia pripažinti, kad pastarieji daug geriau atitinka savo tikslus. Tai galima pasakyti ne tik dėl naujų kodeksų, kaip vokiečių „BGB", šveicarų „ZGB", bet ir dėl senesnių — prancūzų „Code civil". Tuose kodeksuose randame tam tikrus aiškius principus, kurie sudaro jų vidujinį priežastingumą ir vienodumą. Jie stengiasi civilinius įstatymus sujungti ir suprastinti, išmesti visus pasenusius nuostatus, todėl jie nedideli: Code civil turi 2281 straipsnį, BGB — 2385 str., o Šveicarijos civiliniai įstatymai — tik 1798 str. Šveicarijos civil. įstatymuose visai nėra kazuistikos ir jie suteikia teisėjui plačias teises. Čia tenka paminėti pagarsėjusį pirmą jų straipsnį: jei nėra įstatymuose atitinkamų normų, tai teisėjas turi spręsti pagal tokias normas, kurias jis pats būtų nustatęs, jei jis būtų buvęs įstatymų leidėjas.

„Svarbiausias naujojo civilinio kodekso tikslas yra duoti latvių tautai vienodą privatinės teisės sistemą, sujungti mūsų žemę ir valstybę privatinės teisės srityje taip, kaip tai jau yra padaryta kitose valstybės ūkinio ir visuomeninio gyvenimo srityse", — sako Latvijos teisingumo ministeris H. Apsits.

Paprastai yra du keliai naujoms normoms sudaryti: revizija, arba reforma, vadinasi, veikiančių įstatymų pakeitimas ir papildymas, ir naujų įstatymų išleidimas. Latviai ėjo antruoju keliu.

Visai originalių civilinių kodeksų nėra. Daugelis romėnų teisės principų, dažnai šiek tiek pakeistų, tebeveikia lig šiol Europos valstybių kodeksuose. Iki šio laiko tėra nepakeisti nuosavybės sąvokos pagrindai ir kai kurie civiliniai institutai, pavyzdžiui, adopcijos, servitutų, testamento, legatų ir kt. Kaip religija, dora ir mokslas turi tam tikras tiesas, kurios yra bendros visoms kultūringoms tautoms ir kurios šimtmečiais nesikeičia, taip ir teisė turi pagrindus, į kuriuos laikas mažai teįneša arba visai neįneša pakeitimų. Naujame Latvijos kodekse yra palikti visi teisės principai, kurie per ilgus amžius tautoje asimiliavosi, ir visa tai, kas, kaip pats gyvenimas ir teismo praktika parodė, atitiko tautos gyvenimo sąlygas ir dvasią. Senosios latvių teisės pavyzdžiais įstatymų leidėjas negalėjo pasinaudoti, nes svetima kalba rašyti latvių istorijos šaltiniai nieko nėra išsaugoję iš latvių tautos teisės. Svetimais, nors ir labai tobulais kodeksais (BGB, ZGB), nedaug tepasinaudota, nes kiekvienas kodeksas savo tautai ir valstybei lieka savitas; be to, kiekvienas įstatymas turi eiti iš tautos teisinės sąmonės, jos gyvenimo būdo ir sąlygų, o taip pat ir iš valstybinės bei visuomeninės santvarkos. Naujas civilinis kodeksas, vietoje 4636 straipsnių senojo kodekso, teturi tik 2400 straipsnių. Jis susideda iš įžangos ir 4 dalių: šeimos, paveldėjimo, daiktinės ir prievolės teisės.

Įžangoje yra svarbus pirmasis straipsnis, kuris nusako, kad teisėmis naudojamasi ir priedermės pildomos „pec labas ticibas", vadinasi, bona fide. Tas straipsnis turi didelės moralinės reiškmės, nes jis reikalauja, kad kiekvienas elgtųsi sąžiningai; pavyzdžiui, kreditorius neturi teisės reikalauti daugiau, negu jam iš tikrųjų priklauso, skolininkas negali daryti neteisingus atsikirtimus. Paminėtinas dar ir penktasis straipsnis, kuris kalba, kad, jei trūksta atitinkamų normų ir bylą tenka spręsti pagal teismo nuožiūrą, tai teisėjas turi spręsti vadovaudamasis teisingumu ir bendrais teisiniais principais. Teisėjas turi vadovautis ne savo subjektyviu nusistatymu, bet objektyvinėmis normomis, kurias, jei jos nėra surašytos, galima metodišku būdu nustatyti.

Įžangoje randame kolizijų normas, kurios tvarko tuos atsitikimus, kada įstatymai susiduria ir konkuruoja su svetimos valstybės įstatymais. Naujame civiliniame kodekse yra paliktas vadinamasis domicilium'o principas: fizinių asmenų teisės

ir veikimo galia yra nustatoma pagal jų gyvenamąją vietą. Vadinasi, kiekvienas, net ir svetimšalis, klauso įstatymų tos valstybės, kur jis gyvena ir dirba. Tais retais atsitikimais, kai Latvijoje galima taikyti svetimos valstybės įstatymus, reikalaujama, kad jie nebūtų priešingi Latvijos visuomeninei tvarkai ir geriems papročiams, o taip pat ir Latvijos įstatymų normoms, kuriomis yra kas nors draudžiama arba įsakoma.

Daugiausia pakeitimų ir naujenybių yra įtraukta į šeimos ir paveldėjimo teisės sritis, nes čia kaip tik ir buvo didžiausias nuostatų margumas ir įvairumas. Senas įstatymas moterį buvo pavedęs vyro globai; naujas kodeksas atpalaidavo žmoną nuo tos globos. Žmonos sudaromiems teisiniams sandėriams vyro dalyvavimas nebereikalingas. Šeimos gyvenimo tvarkyme abu sutuoktiniai turi vienodas teises, ir žmona gali namų ūkio reikalais atstovauti vyrui ir sudarinėti jo vardu sandėrius. Kiekvienas iš sutuoktinių turi teisę savarankiškai rikiuoti savo turtą mirties atveju. „Santuoka uždeda vyrui ir žmonai priedermę būti vienas antram ištikimiems, draugėje gyventi, vienas antru rūpintis ir drauge rūpintis šeimos gerove“ (84 str.). Buvusiems lig šiol labai komplikuotiems sutuoktinių turto santykiams suvienodinti ir suprastinti naujasis įstatymas nustato: kiekvienam sutuoktiniui pasilieka tas turtas, kuris jam priklausė prieš santuoką, o taip pat ir tas turtas, kurį jis yra įgijęs santuokos metu. Turtas, kurį sutuoktiniai yra įgiję santuokos metu drauge arba tik vienas iš jų, bet abiejų sutuoktinių lėšomis arba kito sutuoktinio darbo pagalba, yra laikomas bendru sutuoktinių turtu, ir jis jiems priklauso lygiomis dalimis.

Įstatymas įgalioja vyrą santuokos metu valdyti ir žmonos turtą, kuris jai priklausė prieš santuoką, o taip pat ir santuokos metu įgytąjį, išskyrus jos atskirą turtą, kurį žmona pati nori rikiuoti. Reikia pabrėžti, kad žmonos atskiro turto sąvoka yra gana plati ir čia įeina, visų pirma, tas turtas, kuris jai priklauso nuosavybės teisėmis, o, be to, ir tas, kurį ji pati naudoja arba kuris yra reikalingas jos nuolatiniam darbui. Be vyro sutikimo žmona negali rikiuoti turto, kuris yra vyro valdomas ir naudojamas, ir padarytieji dėl šio turto sandėriai be vyro sutikimo negalioja. Tačiau vyras visomis priemonėmis turi saugoti ir globoti jo žinioje esantį žmonos turtą ir, žmonai pareikalavus, turi teikti jai žinias apie to turto būklę. Žmonos ne-

kilnojamąjį turtą vyras gali išnuomoti ne ilgesniam kaip 3 metų laikui. Žmonos pinigai įnešami saugoti žmonos vardu. Jei vyras nori su žmonos turtu elgtis nesilaikydamas paprasto turto valdymo ir naudojimo ribų, tai jis turi gauti jos sutikimą. Vyras turi padengti šeimos ir bendras namų ūkio išlaidas. Jis savo turtu atsako dėl sandėrių, žmonos sudarytų šeimos ir bendriems namų ūkio reikalams, o taip pat ir dėl sandėrių, kuriuos ji sudaro kaip vyro pavaduotoja. Žmonos turtas neatsako dėl vyro sandėrių. Todėl, jei dėl vyro skolų išieškojimas yra kreipiamas į jo valdomą ir naudojamą žmonos turtą, tai žmona gali prašyti tą turtą nuo aprašo atleisti. Savo turtą, kurį valdo ir naudoja vyras, žmona gali atšaukti šiais atsitikimais: kai turtas gali išnykti, kai kyla nuostoliai, kai vyras nepildo žmonos ir vaikų išlaikymo prievolės ir kitais atsitikimais. Kraitis, kuris yra moteriai skiriamas tėvų, giminių ar kitų asmenų, visuomet priklauso žmonai, nors jis ir būtų įduotas vyrui. Įstatymas leidžia sutuoktiniams savo turto santykius nustatyti, pakeisti arba panaikinti santuokos sutartimis, sudarytomis prieš santuoką arba santuokos metu. Kad tos sutartys turėtų galios trečiųjų asmenų atžvilgiu, jos turi būti įrašytos pas taikos teisėją į sutuoktinių turtų rejestrą, o sutartys dėl nekilnojamojo turto, be to, dar ir į žemės knygas.

Tiems sutuoktiniams, kurių šeimos gyvenime turtas užima pirmą vietą ir kurie vienas antru ne visai pasitiki, įstatymas leidžia turtą pasidalinti, vadinasi, kiekvienas sutuoktinis pasilieka sau ne tik prieš santuoką jam priklausiusį, bet ir santuokos metu įsigytą turtą, ir tuo turtu jis gali naudotis ir jį rikiuoti savarankiškai. Jei šeima turi vaikų, tai abu tėvai santuokos metu savo valdžią vykdo drauge. Tik atsiradus nuomonių skirtumui, tėvui priklauso lemiamas balsas. Našlaičių teismas gali pavesti auklėti vaikus tik vienai motinai. Vaikų išlaikymu, visų pirma, rūpinasi tėvas. Tenka dar pažymėti, kad moters būklei sustiprinti naujasis kodeksas leidžia žmonai neklausyti vyro nurodymų, jei jis savo teises išnaudoja piktam. Nors naujas kodeksas neįveda visiškos lygybės tarp vyro ir žmonos, vis dėsto ta „privilegijuotoji“ teisinė vyro padėtis šeimoje yra pagrįsta ne sena pažiūra į vyrą, kaipo į stipresnį, gudresnį ir gabesnį, bet ji paaiškinama jo prigimties skirtumais ir ekonominiais sumetimais. Jis paprastai rūpinasi šeimos išlaikymu, ir tai suteikia jam tam tikras priedermes ir uždeda tam tikrą

atsakomybę. Atsiradus šeimoje nuomonių skirtumui, turi būti vienas, kas pasakytų paskutinį žodį ir nulemtų ginčą.

Kaip jau minėjau, paveldėjimo teisės srityje iki šiol buvo didžiausia painiava, nes atskiros valstybės dalys, tam tikri miestai, o taip pat ir luomai turėjo skirtingas normas; Latgalijoje, be to, paveldėjimo reikalus tvarkė dar ir papročio teisė. Pagal naują kodeksą paveldėjimas yra viso mirusiojo turto perėjimas įpėdiniui. Paveldėtojas yra tas asmuo, kuris perima visus mirusiojo santykius, o ne tas, kuris gauna kurį nors atskirą daiktą, vadinamąjį legatą. Palikimui priimti kviečiami įpėdiniai. Tačiau palikimą galima priimti, bet galima jo ir išsižadėti; tai yra laisvos valios aktas.

Paveldėti pagal įstatymą kviečiami: 1) sutuoktiniai, 2) giminės ir 3) adoptuotieji. Be to, kodeksas nusako, kad kiekvienas turtas, į kurį per 5 metus nuo publikacijos įpėdiniai savo teisių nebus pareiškę arba per tą laiką jie tų teisių nebus įrodę, pasilieka valstybei kaip turtas be įpėdinių. Palikimui priimti įstatymas kviečia įstatyminius paveldėtojus. Pagal naująjį kodeksą gyvojo sutuoktinio paveldėjimas nepriklauso nuo turtinių santykių, buvusių sutuoktinių tarpe santuokos metu. Sutuoktinių paveldėjimo tvarka priklauso nuo to, ar sutuoktinis pasiliko vienas ar su vaikais. Antruoju atsitikimu sutuoktinis, vyras ar žmona, gauna vaiko dalį, jei pasilikusių vaikų skaičius yra mažesnis kaip 4; bet jei vaikų yra 4 arba daugiau, tai sutuoktinis gauna tik $^1/_4$ palikimo dalį. Jei vaikų nėra, tai sutuoktinis dalinasi su mirusiojo tėvais, broliais ir seserimis, gaudamas pusę palikimo ir, be to, dar buto įrengimą. Jei kas miršta, nepalikdamas nei vaikų, nei tėvų, nei brolių, nei seserų, tai jo turtas pasilieka gyvam sutuoktiniui. Klausimą, ar sulaukęs pilnų metų vaikas turi teisę kada tik nori pareikalauti išskirti jam priklausančią palikimo dalį, latvių kodeksas sprendžia kompromiso keliu. Jis nedraudžia vaikams atsiimti savo dalis iš palikimo viseto, jei palikimas yra pakankamai didelis. Tuo būdu įstatymas žiūri, kad nebūtų sunaikintas tas pamatas, kuriuo turi remtis likusioji šeimos dalis. Bet jei tas palikimas yra toks mažas, jog, jį padalinus, nebūtų iš ko nepilnamečius vaikus išlaikyti, tai gyvas sutuoktinis turi teisę valdyti ir naudotis visu nepadalintu palikimu; iš jo pajamų, visų pirma, turi būti padengtos vaikų išlaikymo išlaidos. Pilnamečiui įpėdiniui

gali būti išskirta jo palikimo dalis tik dėl svarbių priežasčių ir tik našlaičių teismui sutikus.

Paveldėjimas pagal kraujo giminystę yra nustatytas keturiomis eilėmis. Pirmoje eilėje paveldi vaikai ir vaikaičiai. Antroje eilėje paveldi tėvai drauge su mirusiojo tikrais broliais ir seserimis, o mirusių brolių ir seserų vietą užima jų vaikai. Trečioje eilėje paveldi pusbroliai ir pusseserės, o mirusių vietas užima jų vaikai. Ketvirtą įpėdinių eilę sudaro šalutiniai giminės, bet artimiausia eilė pašalina tolesnę. Adoptuoti vaikai paveldi taip pat, kaip ir sutuoktinių vaikai, tačiau adopcija neatima iš adoptuotojo teisės paveldėti iš savo giminių, jei jis nuo tos teisės nėra atsisakęs. Gimę iš kelių santuokų vieno sutuoktinio vaikai paveldi iš savo bendro tėvo bendrai, bet iš atskiro — kiekvienas atskirai. Vaikai dalinasi palikimą pagal asmenų skaičių; mirusiojo vaiko vaikai gauna drauge tą pačią dalį, kurią jis pats būtų gavęs, jei būtų buvęs gyvas. Jei palikimą paveldi tėvai drauge su tikrais broliais ir seserimis, tai pusė palikimo tenka tėvams, kita pusė — tikriems broliams ir seserims, kurie jį tarp savęs dalinasi pagal asmenų skaičių; mirusiojo brolio arba sesers vaikai drauge gauna tokią pat dalį, kurią gautų brolis arba sesuo, jei jie būtų buvę gyvi.

Turto palikėjas gali laisvai rikiuoti savo turtą, jo mirties ištikčiai, jei tik jis laikosi visų paveldėjimo pagal testamentą nuostatų. Testamentas yra kiekvienas turėtojo valios pasireiškimas dėl jo turto. Testamentą gali sudaryti kiekvienas, kas yra sulaukęs pilnų metų ir kas turi teisę savo turtą rikiuoti. 18 metų nepilnamečiai gali rikiuoti savo laisvą turtą, kurį jiems įstatymas pripažįsta jau nuo 16 metų amžiaus. Vaikų laisvu turtu, kuris nepriklauso tėvų valdymui, jei vaikai turi 16 metų amžiaus, yra laikoma viskas, ką vaikai yra įgiję savo darbu, arba ką tėvai iš vaikams priklausančio turto yra jiems davę laisvai valdyti, ir, pagaliau, visas turtas, kuris yra paskirtas vaikams be atlyginimo giminių arba kitų asmenų su sąlyga, kad pats vaikas jį valdytų ir rikiuotų. Nepilnametis savo laisvą turtą gali rikiuoti kaip tinkamas beveik be jokių suvaržymų. Savo laisvą turtą jis valdo savarankiškai ir gali dėl jo sudarinėti santorius paprasto valdymo ribose ir už jų nepildymą jis atsako savo laisvu turtu. Našlaičių teismas, globėjui pasiūlius, gali leisti nepilnamečiui savarankiškai dirbti kurį nors amatą, o taip pat dirbti amato dirbtuvėse ir prekyboje. Tokiais atsi-

tikimais nepilnamečiai gali sudaryti santorius, kurie yra susiję su jo nuolatiniu darbu, ir už juos jie atsako visu savo turtu. Sukakęs aštuoniolikos metų, nepilnametis, kaip minėjome, dėl savo laisvo turto gali sudaryti testamentą.

Jei kas sudaro testamentą, tai tuo pačiu nori, kad turtas būtų tvarkomas ne taip, kaip nusako paveldėjimas pagal įstatymą. Turėdamas galvoje šeimos interesus, įstatymas nustato tam tikrus suvaržymus savo nuostatais, liečiančiais nepašalinamus įpėdinius ir neliečiamą jų dalį. Naujas įstatymas nusako, kad nepašalinami įpėdiniai yra sutuoktinis ir žemutiniai giminės, o jei pastarųjų nėra, tai artimiausios eilės aukštutiniai. Šiems nepašalintiniems įpėdiniams kiekvienu atsitikimu turi būti palikta pusė tos palikimo dalies, kurią jie paveldėtų pagal įstatymą. Šitos nenusavinamos dalies palikėjas negali apriboti jokiais suvaržymais bei terminais ir negali jos apsunkinti jokiais išmokėjimais. Tuo būdu, pvz., savo testamente tėvas negali apeiti sūnų ir jam nieko nepalikti; jei jis yra jo vienintėlis įpėdinis, tai jam turi būti palikta pusė viso palikimo, ir tėvai laisvai rikiuoti gali tik antrą palikimo pusę. Tačiau įstatymas numato ir pašalinimą nuo palikimo, vadinasi, kai testamente yra pareikštas noras, kad tas, kas turi teisę paveldėti pagal įstatymą, nepasiliktų įpėdiniu. Taip, pavyzdžiui, tėvas gali pašalinti savo sūnų palaidūną, vyras savo žmoną, tik reikia nurodyti testamente priežastis, dėl kurių jie pašalinami nuo įpėdinystės. Kilus dėl to ginčui, teismas turi nustatyti, ar nurodyta pašalinimo priežastis atitinka tikrenybę. Naujas kodeksas nurodo šias pašalinimo priežastis: nusikalstamieji darbai prieš turto palikėją arba prieš jam artimų žmonių gyvybę, sveikatą, laisvę, bei garbę; įskundimas čia paminėtų asmenų dėl nusikalstamų darbų; palikimas testatoriaus beviltiškoje būklėje, jei galima buvo jam padėti; turto aikvojimas ir palaidas gyvenimas; nepildymas įstatymu uždėtos priedermės dėl testatoriaus arba jo žmonos išlaikymo; mėginimas sutrukdyti testatorių testamentą padaryti ir, pagaliau, sudarymas sutarties dėl būsimojo palikimo palikėjui dar gyvam esant. Dėl šių priežasčių gali pašalinti nuo įpėdinystės tėvai vaikus, o vaikai savo tėvus, tiktai vaikai gali remtis dar ir tuo, kad tėvai nesirūpinę jų auklėjimu. Sutuoktiniai gali vienas antrą pašalinti nuo įpėdinystės tiek dėl aukščiau paminėtų priežasčių, tiek ir dėl tų priežasčių, kurios jiems leidžia prašyti panaikinti santuo-

ką dėl antrojo sutuoktinio kaltės. Pašalinimo priežastys, tačiau, pranyksta, jei prieš sudarant testamentą palikėjas savo įpėdiniui yra jo kaltę atleidęs arba įpėdinis yra tinkamai sutvarkęs savo gyvenimą.

Testamentas reikalauja tam tikros garantijos, kad jis iš tikrųjų išreiškia testatoriaus valią ir kad toji valia yra pareikšta be prievartos, sukčiavimo ir apsirikimo. Todėl įstatymų leidėjas reikalauja, kad testamentas būtų sudarytas tam tikra forma. Latvijos kodeksas pripažįsta tik viešuosius ir privatinius testamentus. Testamentas viešuoju yra pavadintas dėl to, kad jis yra sudaromas pas notarą, valsčiaus teisme arba pas Latvijos konsulą užsienyje. Jei testamento turinį palikėjas nori palikti paslaptyje, tai to jis gali pasiekti atiduodamas testamentą uždarame voke notarui, konsului arba valsčiaus teismui saugoti. Viešojo testamento orginalas yra įrašomas į paminėtų įstaigų knygas, ir tas suteikia tam tikras privilegijas, kilus ginčams dėl testamento tikrumo. Privatiniai testamentai sudaromi dalyvaujant 2 liudytojams, kurie jį ir pasirašo. Testatorius turi pasirašyti liudytojų akivaizdoje arba jiems pasakyti, kad testamentą jis yra savo ranka pasirašęs. Jei jis nemoka arba negali pasirašyti, tai už jį gali pasirašyti kuris nors kitas asmuo, tik ne liudytojas. Jei palikėjas nori, kad testamento turinys pasiliktų paslaptyje, tai pakanka jo pareiškimo liudytojams, kad dokumente yra pareikšta jo paskutinioji valia. Naujasis latvių kodeksas įvedė „holografišką" testamento formą: palikėjas pats savo ranka surašo visą testamentą ir jį pasirašo, ir toks testamentas galioja ir be liudytojų. Testamentas žodžiu leidžiamas tik ypatingais atsitikimais, kai dėl mirties pavojaus, epidemijos bei karo negalima sudaryti testamentą raštu. Bet ir šis privilegijuotas testamentas per tris mėnesius nuo išorinių sąlygų išnykimo turi būti išdėstytas raštu. Testamentas, sudarytas tokiomis sąlygomis, kai negalima pakviesti liudytojų, arba sudarytas kario karo metu, įgyja privilegijuoto testamento reikšmę.

Testamentą galima neigti dėl jo formos trūkumų, o taip pat ir tais atvėjais, kai palikėjas negalėjęs testamentą daryti arba kai testamentas yra sudarytas per prievartą, apgaulę ir kitu kuriuo nors klastojamu būdu. Testamentas, kuris yra palikęs nepabaigtas arba kuriame visa išreikštoji valia yra neteisėta arba nesuprantama, taip pat testamentas su nusikalstamuo-

ju arba priešdoroviniu turiniu, yra laikomas neturinčiu galios. Jei testamentu yra paliesta nepašalinamo įpėdinio neatimamoji dalis, tai įpėdinis gali paneigti tą testamento dalį, kuri užgauna jo teises. Jei testamentinis įpėdinis, kuris galėjo testamentą paneigti, kuriuo nors būdu yra jį pripažinęs, pavyzdžiui, vykdydamas jo atskiras dalis, tai po to jis nebegali testamento užginčyti. Palikėjas bet kada gali panaikinti savo testamentą. Tačiau, jei jis, nedarydamas naujo testamento, nori atšaukti ankstyvesnįjį, tai gali tai padaryti tam tikru liudytojų akivaizdoje surašytu aktu. Padariniai bus tokie pat, jei palikėjas testamentą sunaikins; bet pakanka liudytojui parodyti, kad testamentas yra sunaikintas netyčia, ir tada kyla ginčas dėl testamento tikrumo, nes netyčia sunaikintas testamentas palieka galioti, jei tiktai galima įrodyti jo turinį.

Tenka dar pažymėti, kad naujuoju latvių kodeksu nepilnamečiai, kuriems suėjo 18 metų amžiaus, dėl savo laisvojo turto gali sudaryti testamentą; kad privatiniai (naminiai) testamentai gali būti surašyti bet kuria kalba; kad padarytos testamente pataisos nenaikina jo galios, jei tiktai bus įrodyta, kad pataisas yra padaręs pats testatorius savo ranka arba kad jos yra padarytos pagal jo norą ir su jo žinia; ir, pagaliau, kad viešasis testamentas gali būti atšauktas naminiu testamentu.

Turtą galima palikti vienam arba keliems įpėdiniams. Jei kiekvieno įpėdinio dalis nėra nurodyta, tai palikimas dalinamas įpėdiniams lygiomis dalimis. Testamente galima nurodyti įpėdinio pavaduotoją, jei įpėdinis nepanorėtų arba negalėtų priimti palikimo. Tas pavaduotojas, arba substitutas, gauna tokią pat palikimo dalį, kokią gautų įpėdinis. Naujas kodeksas iš principo nepripažįsta turto palikimo kelioms kartoms, tačiau tam tikrais atsitikimais palikėjas gali nustatyti turtui kurį nors ypatingą tikslą, kurio nebūtų galima pasiekti paprastai turtą palikus įpėdiniui. Tuo tikslu gali būti noras turto rikiavimą pavesti kuriam nors tolesniam įpėdiniui arba jį palikti ilgesniam laikui naudingiems bei labdaros tikslams. Visų pirma čia paminėtinas antrinio įpėdinio institutas. Testatorius, be įpėdinio žinios ir sutikimo, gali uždėti jam kaip pirminiam įpėdiniui prievolę nurodytu momentu (paprastai pirminiam įpėdiniui mirus) išskirti palikimą, jo dalį arba atskirus daiktus kuriam nors kitam asmeniui, ne antriniam įpėdiniui. Šiuo atveju esti lyg ir du įpėdiniai, kurie, tačiau, paveldi iš ei-

lės, vienas po kito. Žinoma, rikiuodamas savo turto likimą pagal antrinio įpėdinio instituto nuostatus, palikėjas negali užgauti nepašalinamojo įpėdinio nenusavinamosios dalies. Savo nenusavinamą dalį įpėdinis įgyja be jokių apribojimų, ir prievolė atiduoti antriniam įpėdiniui gali liesti tik kitas palikimo dalis. Pirminis įpėdinis pasilieka palikimo savininku, tačiau, jo veiksmai yra apriboti prievole tam tikru momentu palikimą atiduoti antriniam įpėdiniui, ir todėl įstatymas žiūri, kad ligi to laiko palikimas būtų tinkamai apsaugotas. Antrinis įpėdinis palikimą gauna testamente nustatytu laiku. Jei jis to laiko nesulaukia, tai palikimas tenka jo įpėdiniams, jei tik palikėjas nėra kitaip nustatęs. Įstatymas draudžia uždėti prievolę antriniam įpėdiniui palikimą perduoti kitam, vadinasi, sudaroma tik dvieilė įpėdinystė.

Naudingiems ir labdaringiems tikslams palikėjas gali palikti visą savo turtą, jo dalį arba atskirus daiktus. Palikti galima ne tik fiziniams arba juridiniams asmenims, bet ir naujai steigiamam juridiniam asmeniui. Tais atvėjais, kada turtui jau yra nusakytas tikslas, tai turtas gali būti išnaudotas tik pagal palikėjo nurodymus. Jei tikslas, kuriam turtas yra paliktas, išnyksta, arba jo tam tikslui išnaudoti negalima, tai turto likimas yra sprendžiamas Ministerių Kabineto.

Be suminėtų paveldėjimo būdų įstatymas numato dar paveldėjimą pagal pareikštą pas notarą sutartį. Nuo testamento toji sutartis skiriasi tuo, kad be įpėdinio sutikimo palikėjas negali taip laisvai pakeisti savo parėdymų dėl turto. Paveldėjimo sutartyje turi būti saugojami nuostatai dėl nepašalinamų įpėdinių ir jų nenusavinamos dalies; be to, draudžiama pašalinti nuo įpėdinystės. Tenka dar pabrėžti, kad naujas įstatymas kalba apie „negarbingų asmenų“ kategoriją, kuri pačiu įstatymu nustoja paveldėjimo teisių. Pavyzdžiui, kas tyčia leido palikėjui mirti, kas nesirūpino jo laidotuvėmis, arba kas suklastojo jo testamentą, tas yra laikomas negarbingu ir negali gauti palikimo. Taip pat gyvas sutuoktinis, kuris iš naujo susituokia, prieš tai nepasidalinęs su vaikais palikimo, nustoja įpėdinystės teisių savo vaikų naudai. Jei iš negarbingo įpėdinio palikimas yra atimtas, tai į jo vietą ateina tas, kas yra kviestas paveldėti drauge su pašalintu įpėdiniu arba tiesiai po jo.

Labai svarbus yra naujo įstatymo nuostatas, liečiąs paveldėtų ūkio pobūdžio žemių padalinimą. Įstatymas sau-

goja žemę nuo suskaldymo, nustatydamas, kam tenka pirmenybė žemei ir kas turi išmokėjimą gauti. Žemė turi maitinti visus valstybės gyventojus, todėl valstybei rūpi, kaip keli savininkai tarp savęs pasidalins žemę. Suskaldžius ūkius, paprastai sumažėja jų našumas, ir vietoje vieno gero ūkio atsiranda keletas vargingų. Naujo ūkio atsiradimas yra susijęs su išlaidomis ūkio trobėsiams pastatyti, o tuo tarpu senojo ūkio trobesiai, žemės plotui sumažėjus, savo didumu paprastai nebeatatinka naujam žemės plotui. Be to, naujas ūkis turi turėti tokį žemės kiekį, kad galėtų egzistuoti. 1933 m. įstatymu Vokietijoje pripažinti nedalomi tie ūkiai, kurių plotas yra mažesnis už 125 ha. Ūkių skaldymui išvengti teko pasidalinimą taip sutvarkyti, kad vienas įpėdinis gautų ūkį, o kitiems būtų išmokėta pinigais. Nuo senų laikų daugelis valstybių (Latvija, Austrija, Bulgarija, Čekoslovakija, Danija, Vengrija) tokiais atvėjais pirmenybę užleidžia vyriškiui moters atžvilgiu ir vyresniajam šeimoje jaunesniųjų atžvilgiu. Tačiau šiais laikais tas lyties ir amžiaus principas negali būti pateisintas. Dabar tinkamesnis yra tas principas, kuriuo ūkiui paveldėti pirmenybė duodama ūkiniu atžvilgiu tinkamesniam įpėdiniui, tam, kas padėjo tėvui ūkį vesti ir jį tvarkyti, kas yra žemę dirbęs arba kas nori ir gali ją dirbti. Žemė, visų pirma, duodama ūkininkui, kuris yra su ja susijęs savo gyvenimu ir darbu, o ne tiems, kurie lengviau pajėgtų išmokėti dalis arba kurių dalys yra didesnės (pavyzdžiui, Švedijoje pagal 1890 m. įstatymą). Todėl latvių įstatymas sako: „Negali savo dalies reikalauti natūra, jei visiems jos neužtenka, tas įpėdinis, kuris žemės nedirba". Toliau įstatymas nustato, kad negali prašyti savo dalies natūra ir tas įpėdinis, kuris pats arba jo sutuoktinis turi žemės ir jos plotas yra didesnis už įstatyme numatytą normą. Dėl ūkio sodybos ir trobesių (įstatymas vadina „trobesių vieta") nustatyta, kad juos gauna tas įpėdinis, „kuris ilgiau yra ūkyje dirbęs arba daugiau jį šelpęs savo pinigais". Jei ūkio šelpimo atžvilgiu būtų vienodi abudu „trobesių vietos" prašytojai, tai pirmenybė suteikiama giminei, giminaičių tarpe — vyriškiui, o vienodos lyties giminių tarpe — vyresniajam. Latvių kodekse randame ir tokį nuostatą: „tėvas ir motina, dalindamiesi su savo pilnamečiais vaikais, o taip pat patėvis arba pamotė, dalindamiesi su povaikiais, negali prašyti savo dalies natūra". Tas gana šiurkštus nuostatas yra įvestas tam, kad apsaugotų vaikų

interesus, nes palikęs gyvas tėvas arba motina gali sudaryti naują šeimą ir mirusiojo tėvo arba motinos turtas gali patekti į svetimos giminės rankas. Įvedus pirmenybės teisę, kitiems įpėdiniams pasilieka tik teisė gauti atlyginimą. Tačiau tas atlyginimas turi būti toks, kad jis nesunaikintų ūkio, o tai pasiekiama tam tikromis lengvatomis, būtent: tam tikrą ūkio dalį naujas savininkas gauna be atlyginimo, arba nustatomas pakeliamas atlyginimas, ir pagaliau, galima išdėstyti dalių sumokėjimą. Tokiu ar panašiu keliu eina Šveicarijos, Estijos, Austrijos ir Čekoslovakijos įstatymai, o 1933 m. Vokietijos įstatymas jokio piniginio atlyginimo nenumato. Pagal tą įstatymą vaikai, kurie į ūkį teisių neturi, gauna iš jo atatinkamą išlaikymą, auklėjimą ir mokslą, ir, pagaliau, jei kada jie atsidurtų sunkioje būklėje, tai turi teisę tėvo namuose gauti pastogę. Latvijos naujas įstatymas eina kiek tiesesniu ir atviresniu keliu. Jis aiškiai nusako, kad palikimą įpėdinių pretenzijomis galima apsunkinti tiktai iki $^{2}/_{3}$ jo rinkos vertės. Tuo būdu ūkio arba jo dalies gavėjas gauna jo $^{1}/_{3}$ dalį vertės veltui, tačiau dėl turto palikėjo skolų atsako ir toji veltui gautoji dalis. Įstatymas dar pabrėžia, kad trobesiai įkainojami ne skyrium, bet drauge su žeme, ir kad ūkyje įgytas inventorius nėra ūkio priklausinys, todėl jis dalinamas skyrium nuo žemės; pirmenybė jam gauti paliekama tam įpėdiniui, kuriam tenka žemė. Neteisinga būtų buvę, jei išmokslintas vaikas dalyvautų tėvo palikime lygia teise su neišmokslintu įpėdiniu, nes mokslas brangiai kainoja ir dažnai ūkiui jis yra sunki našta. Latvių kodeksas ir sako, kad tai, ką žemutinės linijos giminaičiai yra gavę iš aukštutinės linijos giminaičių mokslui eiti, turi būti įskaityta į aukštutinės linijos giminaičio palikimą, ir dalybų metu jis yra atskaitomas nuo apskaičiuojamos palikimo dalies. Dėl išmokėjimų laiko tenka pasakyti, kad tais atvėjais, kai įpėdinis, kuris yra gavęs savo dalį natūra ir turi išmokėti grynais pinigais daugiau kaip 50% gautojo turto vertės, o taip pat ir tada, kai jis yra gavęs žemę be trobesių ir dėl to pirmais ūkininkavimo metais jo būklė yra labai sunki, teismas gali išmokėjimo laiką prailginti ligi 10 metų, atsižvelgdamas į išmokėtiną sumą, ūkio našumą ir kitas aplinkybes. Bet jei įpėdinis, kuris yra gavęs savo dalį natūra, nusavina savo ūkį arba jo dalį, nesuėjus 10 metų nuo dalies gavimo dienos, tai kiti įpėdiniai gali prašyti, kad jiems būtų sumokėtas skirtumas tarp įkainojimo, pagal kurį

jiems yra dalys išmokėtos. Be to, šiuo atveju, įpėdiniai turi atpirkimo teisę. Paminėtos privilegijos suteikiamos naujam ūkininkui tuo tikslu, kad jis laikytųsi ir saugotų tėvo namų tradicijas ir nesigailėtų joms savo jėgų.

(B. d.)

Petras Atkočaitis

Testamentai ir įsakytinė dalis.

I.

Civ. Įst. X t. 1 d. 1010, 1011 str., kiekvienas gali surašyti testamentą, jame užrašyti įpėdiniams arba kam jis randa reikalinga savo kilnojamą ir nekilnojamą turtą. Įstatymai daro išimtį dėl giminінio turto. Gimininis turtas yra tam tikra nekilnojamojo turto rūšis, to turto turėtojui tekęs paveldėjimo keliu pagal įstatymą arba įgytas, kad ir pirkimo aktu ar testamentu, paties įgijėjo, kuris yra atstovas giminės to asmens, nuo kurio turtą įgijo (Civ. įst. X t. 1 d. 396, 399 str. str.).

Mūsų įstatymai varžo testatorių, kai kuriais atvejais draudžia užrašyti testamentu savo turtą, pavyzdžiui, dėl įsigytinių turtų (Civ. įst. X t. 1 d. 1067 str.): 1) nuomos, terminui nepasibaigus, gali būti užrašomos tiktai žmonai ir vaikams tų asmenų, kuriems jos buvo skirtos, arba vienam iš jų įpėdinių iš tiesioginės eilės; o kitiems užrašyti draudžiama; 2) nors nedraudžiama užrašyti nekilnojamąjį turtą vienuolynams ir bažnyčiai, bet toks turtas tvirtinamas jiems nuosavybe nekitaip, kaip gavus tam įstatymų leidžiamojo organo leidimą; 3) iššventintiems vienuoliais, kaip netekusiems teisės paveldėti, užrašyti jų asmens naudai tiek kilnojamąjį, tiek nekilnojamąjį turtą draudžiama (1025 str. past.); 4) visiems tarnautojams karantinų įstaigose draudžiama imti bet kokią dalį mirusio karantine palikėjo turto. Pacituoti turto surikiavimo suvaržymai liečia testatoriaus įsigytinį turtą. Bet dar didesnis yra suvaržymas gimininiams, arba paderminiams, turtams. Paderminiai turtai iš viso testamentu neužrašomi (Civ. įst. X t. 1 d. 1068 str.). Vadinas, tokie turtai, savininkui arba turto turėtojui mirus, atitenka jo įpėdiniams įstatymo keliu — paveldint. 1068^{1-2} str. str. nurodo du nuo tos taisyklės nukrypimus: 1) as-

muo, turįs žemutinių tiesioginės eilės giminiečių, šaukiamų pagal įstatymą paveldėti paderminio turto, gali testamentu paskirstyti jiems savo nuožiūra paderminį turtą arba jo dalį, arba pavesti jį kai kuriems arba vienam jų; čia palikėjas dėl visų nurodytų testamentinių surikiavimų nevaržomas sutuoktinių įsakytinės dalies nuostatais (1148—1155 ir 1157 str.) ir turi teisę užtraukti pareigą asmenims, kuriems užrašomas paderminis turtas ar jo dalis, sumokėti iš karto arba mokėti protarpiais, ligi jų gyvos galvos, pinigus, kitiems, nurodytiems aukščiau, palikėjo žemutiniams giminiečiams, arba aukštutiniams asmenims, kuriam užtraukiama pareiga mokėti; 2) asmuo, neturįs nurodytų žemutinių giminiečių, gali pavesti visą savo paderminį turtą arba jo dalį, nepaisydamas savo artimiausių įpėdinių ir jokio giminystės laipsnio, vienam iš tolesnių giminių, arba asmenų, arba lygiai artimų savo giminiečių. Be to, paderminis turtas gali būti užrašomas ligi gyvos galvos likusiam vyrui ar žmonai tiktai testamentu, padarytu notarine tvarka (Civ. įst. X t. 1 d. 1070 str.).

Matant testamentinio turto surikiavimo laisvės suvaržymus, savaime turėtų kilti klausimas, koks tokio suvaržymo tikslas? Ar toksai suvaržymas gali turėti šiais laikais reikšmės ir prasmės? Ar toksai suvaržymas pasiekia įstatymo leidėjo siektą tikslą? Tai klausimai, kuriuos turėtų išspręsti Lietuvos civilinių įstatymų reforma ar kodifikacija.

Testamentinių turtų surikiavimų laisvės principas daugelio Europos valstybių yra apribotas artimiausių įpėdinių ar giminiečių naudai. Tie įstatymai paremti romėnų teisės principais. Iš pradžių ir romėnų teisė pripažino testamentinių surikiavimų laisvę, bet ilgainiui, besiremdama gyvenimo patyrimu, ėmė tą laisvę varžyti ir ją apriboti, įvesdama savo įstatymuose vadinamąją *„portio legitima“*, — įsakytinę dalį. Toji įsakytinė dalis aptikrindavo aukštutinius ir žemutinius giminiečius, brolius bei seseris. Panašių apribojimų dėl įsakytinės dalies buvo ir germanų teisėje, jie atitiko germanų tautos papročius ir iš senovės sudarė paveldimosios teisės pradus. Pagal Prūsijos įstatymus įsakytinė dalis buvo aukštutiniams giminiečiams pusė pagal įstatymą paveldimosios dalies, o žemutiniams giminiečiams — $^2/_3$; prancūzų teisėje, jei yra viena žemutinė linija, toji dalis paliečia iki pusės palikimo (Code civil 913—919 str.).

Civiliniai įstatymai X t. 1 d. teikia kuone pilną laisvę ir nesirūpina šeimos narių materialiniu aprūpinimu. Mūsų įstatymais testatorius yra suvaržytas vadinamojo gimininio turto laisvu surikiavimu.

Be abejo, tokie suvaržymai turi galvoje testatoriaus šeimą, jo artimus asmenis arba artimiausius įpėdinius. Pasitaiko gyvenime šeimų, dažnai patekusių į materialinį skurdą dėl šeimos tėvo ar motinos, turto savininko, palaido ir nerūpestingo savo šeimos atžvilgiu gyvenimo, o mirties atveju neatsižvelgiančio į šeimos medžiaginį reikalą ir užrašančio savo turtą svetimiems. Valstybė, proteguodama dideles šeimas, turėtų tiesiogiai materialiai jas paremti. Tad valstybė įpareigota įstatymais rūpintis, kad šeimos stiprėtų arba turėtų galimumo stiprėti medžiagiškai, kad tų pačių šeimų turtas, jos savininko mirties atveju, būtų tai pačiai šeimai skirtas, kad jis nenutoltų nuo šeimos, kuri nors iš dalies būtų prisidėjusi prie to turto įsigijimo. Teisingumo vardan, turėtų būti įvesti apribojimai, suvaržą laisvę testatorių artimiausių įpėdinių naudai. Toks visuotinis mūsų įstatymuose principo įvedimas būtų moralinis ir materialinis šeimų gerovės sustiprinimas, patenkintų visuomenės materialinio teisingumo jausmą.

Įstatymo laisvė dėl testamentinio turto surikiavimo yra priešinga tautų papročiams, vadinas, priešinga teisės pradams arba teisės šaltiniams, iš kur yra ir pati teisė gimusi. Jei pažvelgtume į rusų senovinę visuomenę, į Rusiją Pravdos laikais, naminiais testamentais ir tuomet negalėjo visiškai laisvai surikiuoti savo turtą, ir tada pagal papročius turtas priklausė visai šeimai, ir testamentas turėjo religiškai dvasinės turto sutvarkymo reikšmės; testamentai buvo šventas įsakymas. Kuone su tuo pat charakteriu — „šventu žodžiu" yra ir prieškariniai rusų valstiečių testamentai. Šeimos nariai neturėdavo testamentinio turto surikiavimo laisvės, turtas būdavo dalinamas šeimos, kurie turėtų teisę į turtą ir pagal esamą tautoje ar šeimoje papročių teisę (Efimenko „Sbornik jurid. obič." — 71 p., Beliajev — „O nosledovanii bez zaveščanija" — 52 p.). Iš tikrųjų, prieš Didįjį Karą valsčiaus sueiga arba valsčiaus teismas kai kada ir netvirtindavo tokių testamentų, jie būdavo laikomi neteisingais ir nevykdytinais. Gal būt, dėl tos priežasties kai kuriose vietose (valstiečiuose) Rusijoje kuone visai nebūdavo testamentų, o jei ir būdavo, tai visai retai (Kom. Darb. I t. 3, 12,

21, 48, 59, 77, 124, 85, 95, 130, 134, 142, 160, 174 p. p.). Negalima sutikti su pažiūromis, kad vadinamojoje didžioje šeimoje, kuriai priklauso kelios giminystės ryšiais susijusios mažesnės šeimos, negali būti kalbos apie testamentus. Iš tikrųjų yra kitaip. Testamentai yra galimi ir didelėje šeimoje, valdančioje nuosavybę bendros šeimos pagrindu, nes tuomet be bendros šeimyninės nuosavybės, šeimos nariams būna ir savo atskira nuosavybė, kurią jie laisvi tvarkyti savo nuožiūra. Lietuvių tautoje tokių didelių šeimų nėra. Tačiau testamentų reikšmė ir susmulkėjusioms šeimoms paliko ta pati, gal, dar didesnė, nes jos turi nuosavybę, turi įpėdinius, šie pastarieji turi moralinį pagrindą reikalauti, kad turtas, kurį jie padėjo įsigyti ir išlaikyti, jiems ir paliktų, kad šeimos galva, kurio dėka jie radosi ir gyvena, juos savo išgalėmis ir aprūpintų.

Kaip žinoma, įpėdinis gauna visas teises, kurias turėjo palikėjas, ir įpėdiniui pereina visos teisės, sudariusios turtinę palikėjo sferą, t. y. tiek daiktinis turtas, tiek visos skolos. Iš kitos pusės, veikia paveldėtiniai užrašai arba legatai. Nustatyti sienas tarp testamentu užrašomojo turto — palikimo ir paveldėtinio užrašo yra svarbu, ir visų šalių įstatymo leidėjai, pradedant romėnų senovės valstybe, šiam dalykui skiria žymią vietą. Mūsų įstatymai apeina tą klausimą tylėjimu ir neteikia griežtai jokio aptarimo. Tas klausimas įgauna ypatingai svarbią reikšmę tuo atveju, jei, testatoriui mirus, liko skolų: sprendimas ta ar kita prasme asmeniui, gavusiam paveldėtinį užrašą, nėra tas pats. Teismai, šį klausimą išžiūrėdami, sprendžia nevienodai, o kai kurie iš jų, nesuvokdami skirtumo tarp palikimo ir paveldėtinio užrašo, uždeda asmeniui, gavusiam paveldėtinį užrašą, prievolę dalyvauti mokant palikėjo skolas. Taip ir rusų senatas, civ. kas. depart. sprendimais 1868 m. Nr. 777, 822, 838; 1871 m. Nr. 780, 781, 392; 1872 m. Nr. 624; 1873 m. Nr. 201, 1306, 1530; 1874 m. Nr. 596, nepadarė jokio žingsnio tam klausimui sureguliuoti. Įsižiūrėję į valstiečių testamentų turinį, matome, kad ir tautos papročių teisei nereikalingas supratimas apie „paveldėtinį užrašą“ — tam tikrų ypatingų prievolių pavidalu, testatorių dedamų įpėdiniams tretųjų asmenų naudai (Rus. red. koms. darb. II t. 500 p.; IV t. 406 p.; V t. 527 p.). Todėl to instituto teisė būsimame civiliniame kodekse turėtų būti neišvengiamai aptarta.

Romėnų teisėje ir kai kuriose Vakarų Europos valstybėse veikia ypatinga sąlyginių testamentų rūšis, vadinamų „substicijomis“, arba įpėdinio paskyrimas tam asmeniui, kuriam užrašomas palikimas. Toji testamentų rūšis yra paplitusi ir mūsų papročių teisėje. Rusų literatūroje randame testamentų pavyzdžių, tą išvadą ir pažiūrą patvirtinančių. Pavyzdžiui, viename testamente sakoma, kad „testamentu palikimas lieka sūnui su sąlyga, kad po jo mirties tas pat palikimas pereis jo sūnui ir „toliau tiesioginės linijos įpėdiniui vyriškoje eilėje; jeigu Dievo būtų valia išmarinti visus šiuos įpėdinius ir palikti visus vaikus moteriškos linijos, tai visi mano vaikaičiai nuo įpėdinio turi pasidalinti mano turtą lygiomis dalimis“ (Kom. darb. VI t. 405 pusl.). Arba kaip kitame testamente pasakyta: „Bet atsitikus, kad A mirtų, tepereina sakytasis įgijimas mano vaikaičiams, vaikams A“ (Kom. darb. I t. 811 p.). Lietuvos pozityvioji teisė neleidžia „substitucijos“, ir jei turtas kam nors užrašomas nuosavybėn, tai tolesnis to turto likimas negali būt testamente aptariamas, išskiriant tiktai majoratus, dabar jau Lietuvos valstybėje nesamus.

Tenka dar atkreipti dėmesį į veikiančius valstiečių gyvenime ypatingos rūšies sąlyginius testamentus dėl susituokimo, pvz., jaunoji daro testamentą būsimojo savo vyro naudai su sąlyga, kad po jo mirties turtas teks jos sūnui, gimusiam po pirmųjų sutuoktuvių (Kom. darb. II t. 586 p., I t. 555 p.). Juridiniuose aktuose užtinkame tokios rūšies testamentą: jaunikis daro testamentą jaunosios naudai su sąlyga, kad jei jis mirs anksčiau už savo žmoną, jų vaikai turės gauti pusę jų turto, o kitą pusę gaus žmona. Aiškus dalykas, tokie aktai ne testamentai technine prasme, greičiausiai, priešsantuokinė sutartis, atitinkanti Vakarų Europos *„pacta testamentaria“*. Kaip jau sakyta, kaimiečių gyvenime kai kada testamentiniai surikiavimai daromi su tam tikromis sąlygomis, nuo kurių įvykimo ar neįvykimo priklauso tų surikiavimų tikrumas. Vienas iš tokių labiau vartojamų sąlygų yra tokia, kad įpėdinis teiks testatoriui maistą ir išlaikymą iki jo paties mirties, arba kokiam nors kitam asmeniui pagal testatoriaus nurodymą; tokiu atveju testatoriaus turtas, dar jam esant gyvam, pereina tokiam įpėdiniui. Iš to aišku, kad panašūs aktai, nors ir turi kai kuriuos testamentų požymius, nepatenkina visų sąlygų, reikalingų naminių testamentų juridinei prigimčiai, nustatytai pagal dabartinio teisės mokslo supratimą.

Povilas Beleckas

Piniginė bauda.

Įvairiais laikais ir įvairiose valstybėse įvairi buvo piniginė bausmė, ar apsimokėti už nusikaltimą, ar pamokėti susitaikant su nuskriaustuoju. Piniginį atlyginimą priėmęs nuskriaustasis esmėje vidujai nusileidžia nuskriaudėjui ir vietoje keršto pasitenkina atlyginimu. Psichologiškai piniginis atlyginimas skriaudos, susitaikinimas, nuskriaustąjį ir skriaudėją palenkė prie humaniškumo. Tautose, kurių charakteris kietesnis, žiauresnis, skriaudos atsipirkimas pinigais, nusileidimas, kaipo priemonė konfliktui spręsti, buvo mažai vartojama. Pavyzdžiui, senovės germanai konfliktą spręsdavo bausme, kerštu, ir, kaipo bausmės priemonės, pinigai ar kitoks turtas dievams nebuvo aukojamas. Kitaip elgdavosi graikai, kurie net savo politinių priešų turtus mielai konfiskuodavo bausmei, o romėnų „consecratio bonorum" buvo kaip ir galvos nuo dievų pykčio turtais išgelbėjimas[1]). Ir vėlesniais laikais Romos valstybėje piniginės baudos buvo valstybės iždui ar maldykloms skiriamos. Tos baudos buvo be jokio aprėžimo, kitaip negu šių laikų piniginės baudos.

Viduramžių pradžioje valstybės ar nuskriaustojo reikalavimai kompensuoti pinigais ar kitomis natūralijomis buvo atskiri. Tik vėliau, sudarant nuskriaustajam su nuskriaudėju taiką, tie taikpinigiai, kurie eidavo valstybei, tekdavo vien nuskriaustajam.

Villingerio[2]) teisėje piniginės baudos buvo pirmoje vietoje (Badeno valst.). Beveik visas bausmes buvo galima pakeisti pinigine bauda. Dėl to miesto kasa, imdama sau tuos pinigus, galėjo gerai savo materialinius reikalus sutvarkyti.

Piniginių bausmių sistema iki šiolei dar visai mažai ištirta psichologiniu atžvilgiu. Piniginė bauda subjektyviai yra gera pagal nubaustojo piniginguma. Objektyvinis piniginės baudos trūkumas yra tas, kad neigiamai veikia nubaustąjį, kuris neturi pinigų baudai sumokėti. Kai skiriamos bausmės ilgesniam laikui, ar tai pataisymui ar auklėjimui, piniginės baus-

---

[1]) Plg.: Hans von Heutig, Die Strafe, 1932, Berlin (Die Geldstrafe 259—272).

[2]) Ten pat 261 (R. Maier, Das Strafrecht der Stadt Villinger, 67).

mės neturi įtakos, ir jų įspūdis ilgesniam laikui nelieka, nes nubaustasis dažnai būna surištas ne su bausmės priemone, kaip pataisymu ar auklėjimu, bet dažnai su antraeiliu dalyku — turtu. Idealesnis piniginės bausmės paskyrimas būna šykštuoliams, turto savininkams, kurie neturi atliekamų pinigų, ir kurie savo turtą ypatingai vertina, o to turto dalies atėmimas, piniginė bauda, kad ir maža, juos smarkiai moraliai paveikia. Taigi, tokiems asmenims piniginės baudos paskyrimas naudingas. Bet gali būti ir priešingai, kai asmuo yra išlaidus ar savo turto eikvotojas arba kai asmuo, turėdamas atliekamų pinigų, jų nevertina. Tokie atsitikimai gali privesti prie turto naikinimo, ir tokia bausmė nieko nepadeda. Bet, iš antros pusės, dažnai galima lengviau laisvą žmogų sugauti kaip atliekamų pinigų, nes turtą pamainyti į pinigus ne taip jau greitai ir lengvai galima. Ir, be to, esant didelėms piniginėms baudoms, ne taip lengvai galima jas išgauti, kad ir iš minkštų rankų, nes dažnai geriau pasirenka kitą pakeičiamąją bausmę, kaip kad dideles pinigų sumas sumokėti. Pavyzdžiui, iš Vokietijoje 1926 m. nubaustųjų piniginėmis baudomis lentelės[3]) matome, kiek asmenų nuo šimto sumokėjo piniginių baudų:

20 markių ir mažiau	80,1
20 „ iki 100	68,1
100 „ „ 300	56,4
300 „ „ 1.000	39,2
1.000 „ „ 10.000	22,7
daugiau kaip 10.000	6,3

Matome, kad kuo mažesnės baudos, tuo didesnis procentas jų sumokėta. O paskutinės eilutės baudos, nuo 10.000 markių, tesumokėjo labai mažas procentas — 6,3%. Vadinasi, buvo pakeista kitomis bausmės priemonėmis. Be to, žinant šių laikų materialines sunkenybes, piniginės baudos, kaipo piniginių bausmių priemonė, savo tikslo nebepasiekia. Be to, žinoma, kad šiais laikais valstybės savo iždo pinigais remia ne tik bedarbius darbininkus, bet ir įvairias ūkio šakas, tai, iš antros pusės, kad ir netiesiogiai duotų išteklių atėmimas sudaro žalos. Dažnai asmuo, sumokėjęs piniginę baudą, nebeturėtų iš ko sa-

[3]) Ten pat 263 (Anlage II zum deutschen Entwurf von 1927, 46).

ve išlaikyti. Tuo galima būtų privesti prie didesnio nusikaltimo.

Įstatymai leidžia skirti aukštesnes ar žemesnes bausmes už tą patį nusikaltimą, žiūrint įvairių aplinkybių. Bet teismas, skirdamas piniginę bausmę už vienodus ir net tuos pačius nusižengimus (pvz., kolektyvinė kaltė), gali paskirti turinčiam išteklių ir jokių išteklių neturinčiam, o dažnai ir pagalbos reikalingam, vienodas bausmes. Asmenims, skirtingiems socialine padėtimi, nevienodai tokios bausmės bus pakeliamos ir nevienodai jos paveiks nubaustuosius. Turįs išteklių lengvai sumokės piniginę bausmę, bet asmuo, neturįs išteklių, sunkiai sumokės arba visai negalės sumokėti. Taigi, ir piniginė bausmė gali paveikti neigiamai asmenis, nors ir už tuos pačius nusižengimus baustus, bet nevienodai galinčius tą bausmę pakelti tiktai dėl socialinio skirtumo. Toks piniginės bausmės paskyrimas gali taip paveikti, kaip kad, sakysime, normaliai gyvenančiam 1.000 metų paskirtų 5 metus kalėti ir normaliai gyvenančiam 50 metų būtų paskirta irgi 5 metai kalėti. Šios abi vienodos bausmės nevienodai paveiks tų nubaustųjų psichiką ir ateitį.

Vokietijoje gali būti baudžiami nusikaltusieji asmenys valstybės įstatymams piniginė bauda. Šių piniginėmis baudomis baudimo rezultatai[4]) procentais buvo tokie:

	1925 m.
Baudos, mažesnės kaip 20 markių	44,5
20 markių iki 100 „	47,9
100 „ „ 300 „	6,3
300 „ „ 1.000 „	1,0
1.000 „ „ 10.000 „	0,2
daugiau kaip 10.000 „	0,05

Šalia to duodame lentelę[5]), kurioje pažymėtos piniginės baudos už įvairias kaltes:

	1926 m.
Baudos, mažesnės kaip 20 markių	32,7
20 markių iki 100 „	56,2
100 „ „ 300 „	9,5
300 „ „ 1.000 „	1,4
1.000 „ „ 10.000 „	0,2
daugiau kaip 10.000 „	0,01

---

[4]) Ten pat 265 (Anlage II zum deutschen Entwurf von 1927, 46).

[5]) Ten pat 266 (Anlage II zum deutschen Entwurf von 1927, 183).

Iš čia abiejų nurodytų lentelių matome, kad piniginės baudos, pirmiau nurodytoje lentelėje, baudos žemiau 100 markių, sudaro tos lentelės 92,4% visų tos rūšies baudų, o antroje lentelėje baudos žemiau 100 markių sudaro tos lentelės 88,9% visų lentelėje nurodytų baudų. Vadinasi, nebe didelis procentas lieka aukštesnių baudų sumai. Daugiausia bausta mažesnėmis baudomis, bet, kaip aukščiau matėme, daugiausia piniginių baudų sumoka mažesnėmis baudomis nubaustieji. Piniginių baudų skaičiaus pakilimas yra įdomus reiškinys. Taigi, rasta išeitis, kad nubaudus asmenį bausmė išpildoma, ar piniginė bauda ar kita pakeičiamąja, bet įvykdymui daugiau galimybių. Ir rasta priemonė, kurią įvykdžius, nėra reikalo asmens suimti arba visai nebaustą palikti už nusikaltimą.

Štai dar pavyzdys iš Vokietijos valstybės, kuris parodo bausmių kitėjimą per metų eilę. Iš šimto nubaudimų buvo bausta:

	Mirties bausmė	Sunk. darbų kalėjimas	Kalėjimas	Piniginė bauda
1882 m.	0,03	4,1	69,1	25,3
1892 „	0,01	2,8	62,4	32,6
1902 „	0,01	2,0	52,8	42,6
1912 „	0,01	1,3	44,7	51,4
1925 „	0,02	1,4	33,9	63,6

Iš šios lentelės matome, kad sunkiųjų darbų kelėjimu bausmių procentas sumažėjo $^3/_4$, o kalėjimu bausmių skaičius sumažėjo per pusę, bet už tai piniginių baudų skaičius daugiau kaip dvigubai padidėjo.

Dabar daugelyje valstybių piniginė bauda yra pagrindinė bausmė baudžiamuose įstatymuose. Ten labiau nukreiptas dėmesys į tų bausmių įtaką ir jų psichologines išdavas. Už tai anglų kriminalistai sako, kad tokios sankcijos mintis daugelį žmonių priverčia mokėti. „Jeigu tokios sankcijos nebūtų, tai tūkstančiai bausmių būtų neatlikta ir iš viso tūkstančiai žmonių nebūtų grįžę prie įstatymo". Anglijoje 1928 m. buvo pasodinta į kalėjimą 13.260 asmenų, kurie nesumokėjo piniginės baudos, o tuo tarpu 1899 m. buvo pasodinta 83.855 asmenys. Anglijoje ir Valijoje[6]) 1925 m. pinigine bauda buvo bausta

[6]) Ten pat 269 (Crim. Stat. f. t. year 1925, London, 1927, 10).

403.325 sprendimais asmenys. Kiek žmonių apsaugota nuo blogos įtakos ir kiek pakilo įstatymų autoritetas!

Teismo skirtą bausmę pirmiausia reikia įvykdyti ar dėl visai rimto pagrindo ją galima sulaikyti. Tai vietoj piniginės baudos arba užuot pakeitus tą baudą areštu atlikti areštinėje, turėtų būti atsiskaitoma darbu. Asmens uždarymas yra asmens turto dalies paėmimas, ir kuo asmuo ilgiau laikomas uždarytas, tuo daugiau turto sunyksta. Išnaudoti produktyviau asmens turtui, kad iš to būtų valstybei ir visuomenei naudingiau, nereikia leisti tam turtui žūti. Atlyginimas darbu būtų priemonė pašalinti trūkumui, kuris yra asmenims, kurie negali užsimokėti skirtos piniginės baudos arba, kad ir gali užsimokėti, bet iš to būtų aiškus nuostolis valstybei ir visuomenei. Be to, šį klausimą pilnai sprendžiant, valstybei būtų nauda, nes darbo jėgos nebūtų laikomos be darbo ir nenyktų darbo vaisiai. Šiuo metu plačiai ir visur įsigalėjęs pasakymas „sėdėti“ daugeliui asmenų atkristų ir kartu su juo blogos įtakos, kurių gauna sėdintieji nematomai, bet gyvai ir stipriai. Žinoma, tokių darbų atlikimo metas turi būti duotas asmenims pagal jų profesijos sezoną, pvz., ūkininkams žiemą, o miestelėnams laisvesniu metu. Be to, tuos darbus būtų galima atlikti ne tik valstybei, bet ir savivaldybėms ir privatiniams asmenims arba net savo nuolatinio darbo vietose. Valstybė, savo keliu, su tomis vietomis atsiskaitytų. Darbu atliktos ar pinigais sumokėtos bausmės pajamos būtinai turi eiti tų pačių asmenų reikalamas, kad ir ne tiems patiems, bet kitiems apsaugoti nuo nusikaltimų. Ir piniginės baudos nereikėtų keisti į taip sunkią daugeliui bausmę — areštą.

Mūsų leidžiamuose įstatymuose daug yra vietos, kur galima pritaikyti piniginę baudą, o tuo labiau šią sritį praplatina bent apylinkių teismų kompetencijai tai, kad baudžiamųjų įstatymų pakeitimo 21[1] str. nustatyta, kad prie arešto ir kalėjimo bausmės gali būti skirta dar ir piniginė bauda kaip papildomoji bauda. Baudžiamojo Statuto 21 str. leidžiama nubaustus nedaugiau kaip 7 paromis arešto leisti tą areštą atlikti savo gyvenamoje vietoje. Areštas atlikti savo gyvenamoje vietoje yra viena iš kultūringiausių bausmių, bet už tai, rodos, jis ne per daugiausia skiriamas, o jei skiriamas, tai dažniausiai tiems, kuriuos bausmė paveikia intelektualiai ar moraliai. Bet asmenims, teisėjo psichologiniu ir bylos davinių tyrimais, kuriems

reikia ar galima skirti piniginę bausmę, o įstatyme numatytas areštas, gali būti skiriama pridedamoji piniginė bauda, o areštas, ne didesnis kaip 7 paros, gali būti pakeistas areštu namie. Iš anksčiau nurodytų pavyzdžių matyti, kad apie devyniasdešimt procentų visų piniginių bausmių sudaro iki 100 markių, tai pagal Baudž. Statuto 59 str. 125 litų piniginė bauda arba keičiant ją areštu — 7 paros, yra maždaug tas pats, kaip vokiečių 100 markių bauda. Iš viso to atrodo, kad ir pas mus turėtų būti einama daugiau prie piniginių baudų skaičiaus, kad galėtų žmonės tikresniu keliu grįžti prie įstatymo.

——/——

J. Januška

Fiktyvūs vekseliai.

Kreditorius ir skolininkas gali tarpusavio susitarimu nustatyti ne tik skolos grąžinimo terminą, vietą ir procentus, bet ir jos apsaugojimo būdą. Vienas iš apsaugojimo būdų yra vekseliai. Vekselių Įst. 2 str. sakoma: „Pasižadėti tiek paprastais, tiek įsakytiniais vekseliais gali visi tie asmenys, kuriems įstatymai leidžia daryti skolos įžodžius". Santoriai, sudaryti mažamečių, nepilnamečių, bepročių, pamišėlių, nečių, nebylių ir turto eikvotojų (Civ. Įst. 217, 220, 381 str. str.), be globos ir rūpintojo sutikimo, niekingi, ir jais pasižadėjęs asmuo neatsako. Neatsako taip pat ir vekselio davėjai, nes vekselio pagrinde yra sutartis, numatyta Civ. Įst. (X t. 1 d.) 1528 str. Vekselių Įst. 27 str. pasakyta, „kad, išduodamas vekselį, vekselio davėjas imasi atsakingumą dėl jo sumokėjimo". Taigi, vekseliai, kaip ir paprasti paskolos raštai, yra pagrįsti šalių susitarimu ir sąžiningu to susitarimo vykdymu. Tačiau apyvartoje esti ir nepiniginių (įvairių garantijų formos) vekselių. Tiesa, įstatymai tokių vekselių nenumato, ir dėl to dažnai kyla įvairių neaiškumų, bylų ir noro mokėjimą iš esmės nuginčyti Civ Teis. Įst. 161^{11} str. tvarka.

Pas mus daugumas išdavinėja tuščius vekselių blankus tik su vieno davėjo arba davėjo ir žiranto parašais, o tekstą vekselyje paliekama įrašyti pačiam turėtojui. Vyr. Tribunolo visuotinis susirinkimas 1936 m. vasario 20 d. išaiškino, kad „jei vekselio išdavimo laikas nenurodytas toks, kada pasirašiusis

blanką skolininkas jau buvo miręs, vekselis nenustoja vekselinės galios, nes vekselio gavėjai neprivalo išdavimo datas tikrinti, ir toks vekselis privalomas vekselio davėjui, o jam mirus jo įpėdiniams, žinoma, jei nėra kitų kliūčių, kurios atleidžia nuo mokėjimo". Tuo būdu išdavimo ir mokėjimo termino nustatymas ir teksto įrašymas priklauso nuo vekselio laikytojo. Vekselių Įst. 24 str. pasakyta, kad: „Vekselio laikytojui priklauso visos vekselio teikiamos teisės, nepareinamai nuo pirmtakūno, teisių jam, nebent pasirodytų, kad vekselis yra išėjęs iš pastarojo valdymo be jo valios ir kad vekselio laikytojas apie tai žinojo".

Vekselių blankai, išduoti įvairioms sutartims apdrausti, vad. nepiniginiai vekseliai, yra laisvai disponuojami laikytojo. Kadangi juose dažnai nesti jokių pažymėjimų, nes vekselio blanką gaunąs neišduoda jokio rašto, tai atsitinka, kad vekselio blanko turėtojas, įrašęs jame tekstą, vekselį suprotestuoja ir ieško visai nepaskolintų pinigų. Kol nėra įrodyta, kad vekselis nepiniginis ir mokėjimas nepaneigtas, jis yra laikomas piniginiu, ir išdavusis turi mokėti.

Įrodyti, kad vekselis nepiniginis, Rusų Senato nuomone, galima tik dokumentais. Dokumentais įrodžius, kad vekselis nepiniginis, Senatas leisdavo liūdytojais įrodinėti tik tai, kad vekselio įgijėjas žinojo, jog vekselis nepiniginis.

Vyr. Tribunolas taip pat pasisakė (30/106, Chvolesų bylos sprendimas ir 30/918, Efimo Glušakovo bylos sprendimas), kad įrodinėti, jog vekselis nepiniginis vien tik liudytojais negalima; tai reikia įrodyti dokumentais. Šie kasaciniai teismo aiškinimai paremti Civ. Teis. Įst. 409 str., nes to pat įstatymo 410 str. turinys rašytinių dokumentų, nustatyta tvarka sudarytų arba paliudytų, negali būti griaunamas liudytojų parodymais, išskyrus ginčus dėl suklastojimo.

Nepiniginio vekselio davėjas, nenorėdamas pagal ieškomus vekselius mokėti, turi įrodyti (Civ. Teis. Įst. 81 str.) savo atsikirtimus, o pagal Civ. Teis. Įst. 410 str. tai įrodyti gali tik raštais.

Esti dar didesnė skriauda, kai vekseliai išduodami norint pakenkti kreditoriams. Dažnai atsitinka, kad, žmonai ėmus ieškoti iš vyro atiteisto išlaikymo arba kreditoriui pradėjus ieškoti paskolintų pinigų, antstolis aprašo skolininko nekilnojamąjį turtą ir skelbia varžytynes. Skolininkas tada išduoda

savo geriems pažįstamiems nepiniginių vekselių. Šie, įrašę atgalines datas, vekselius suprotestuoja ir prisijungia prie varžytynių bylos (Civ. Teis. Įst. 1122 str.). Kadangi išieškotosios sumos dažnai nepakanka visų kreditorių reikalavimams patenkinti, tai suma dalinama proporcingai (Civ. Teis. Įst. 1215 ir 1216 str. str.). Tuo būdu tikrojo ieškovo dalis pinigų žūsta, o nesąžiningasis skolininkas, nepiniginiais vekseliais gaudamas dalį pinigų, dažnai nuskriaudžia ne tik svetimus žmones, bet palieka be duonos kąsnio savo vaikus ir žmoną. Panašių atsitikimų teismų praktikoje esti gana daug.

Pagal B. St. 606[4] str. tokie asmenys, kurie tyčia išduoda vekselius ar sudaro kokius kitokius dokumentus kreditoriams pakenkti, baudžiami kalėti, bet nevisada pavyksta jų kaltę įrodyti.

Remiantis Civ. Įst. X t. 1 d. 1529 str. 2 p. ir „Kreditoriams kenksmingų skolininko aktų ginčijimo įstatymu" (Vyr. Žin. Nr. 367), galima ginčo tvarka ginčyti sutartis ir kitokius aktus, kurie kenkia kreditoriams (1 str.). Įstatyme taip nurodyta, kokius skolininko sudarytus aktus galima panaikinti.

Tačiau ir šie įstatymai neapsaugoja nuo nesąžiningų skolininkų kombinacijų. Kaip jau buvo sakyta, nepiniginių vekselių laikytojas gali išdavimo datą įrašyti tokią, dėl kurios paskutinis įstatymas nevaržo. Kad vekselis buvo išduotas nepiniginis — neatlygintinis, įrodyti beveik neįmanoma. Be to, skolininkas gali išduoti vekselius svetimiems, ir „Kreditoriams kenksmingų skolininko aktų įst." 2 str. jo nepalies.

Įstatymo 12 str. 2 p. dėl asmenų, su kuriais sudarytas aktas, nustato, kad „kiti tų asmenų teisingaviai atsako prieš skolininko kreditorius tais pat pagrindais, kaip ir jų teisiadaviai, jeigu jie žinojo aplinkybes, dėl kurių teisiagaviai būtų turėję atsakyti, arba jeigu jie yra gavę turtą neatlygintinai". Ir vieną ir antrą aplinkybę sunku įrodyti ir todėl tokius aktus, tekusius tretiesiems asmenims, kreditoriams labai sunku panaikinti.

Civ. Teis. Įst. 1099 str. pasakyta, kad skolininko turto sutartys, sudarytos ligi gavimo vykdytinio raginimo apie išieškojimo kreipimą į nekilnojamąjį turtą, galioja ligi pažymėto jose laiko. To paties įst. 1100 str. pasakyta, kad sutartys, skolininko sudarytos po gavimo vykdytinio raginimo, gali būti,

išieškotojui prašant, teismo panaikintos. Tuo būdu ir skolininko sudarytos sutartys ir vekseliai, išduoti prieš vykdytinio raginimo įteikimą, yra laikomi tikrais, kol nėra įrodyta, kad tai padaryta norint pakenkti kreditoriams.

Tad kyla klausimas, kaip apsisaugoti nuo nepiniginių vekselių išdavimo ir jų nesąžiningų ieškojimų?

Manau, kad reikėtų įvesti išduodamų vekselių registraciją, kurią, patogumo sumetimais galima būtų pavesti atlikinėti valsčių savivaldybėms, arba tolygioms įstaigoms. Vekselio išdavimo data būtų laikoma registracijos data. Norįs išduoti vekselį turėtų, jį įregistruoti. Tada būtų užkirstas kelias atgalinėms datoms vekselių įrašyti. Įvedus tokią tvarką, būtų galima nustatyti, kada iš tikrųjų vekselis išduotas ir ar juo norėta pakenkti kreditoriams. Taip pat reikėtų įvesti sutarčių registraciją, kuri užkirstų kelią sudarinėti sutartis atgaline data.

Apskritai, reikia imtis visų teisėtų priemonių prieš nesąžiningumus, kurie pastaraisiais laikais yra labai paplitę.

——/——

N. Trifskinas

Valdymo ir nuomos teisių perleidimas.

Civ. įst. X t. 1 d. 14 str., jei savininkas, pasilikdamas nuosavybės teisę, ...perleidžia atskirtą valdymo teisę kam nors pagal susitarimą...., tai šis valdymas sudaro savaimingą teisę...

Įpotekos įst. 35 str., į ipotekos knygas įrašomos šios daiktinės teisės svetimame turte:

1) atskirtinio valdymo teisė (amžino, ligi gyvos galvos arba ligi tam tikro laiko) ir teisė statytis trobesius.

Įpotekos įst. 37 str., nustatoma arba perleidžiama sutartimi teisė svetimame turte įgyjama ją įrašius į ipotekos knygas nuo įrašymo laiko.

Possessorius, valdydamas gautąjį valdyman nejudamąjį turtą, santykiauja ne tik su pašaliniais asmenims, kurie gali jo valdymo faktą gerbti ar negerbti, bet ir su turto savininku. Romėnu teise valdytojas buvo asmuo, kurio valdymas susideda iš dviejų elementų: objektyvaus (corpus) ir subjektyvaus

(animus domini). Tik valdytojai galėjo ginti savo faktinį valdymą nuo trečiųjų asmenų pretensijų. Prie jų nebuvo priskaitomi detentoriai, kurie valdė turtą alieno nomine, pvz.: nuomininkai ir kiti. Bet vėliau ir detentoriams buvo suteikta teisė pareikšti i n t e r d i c t a u t i l i a savo vykdymui apsaugoti nuo trečiųjų asmenų. Išsirutuliavus visuomeniniam gyvenimui, pasikeitė pažiūra į valdytoją. Įstatymas ir praktika neskiria possessoriaus nuo detentoriaus. Rusų Senato 68/771, 73/119 civ. kas. sprendimais, faktinis turto laikymas ir yra tas valdymas; valdymas nesiskiria nuo naudojimosi. Ligi 1864 metų Civ. Teisenos Įstatų paskelbimo valdytojas galėjo pažeistą valdymą atstatyti arba su policijos pagalba, jei nuo valdymo sutrukdymo nepraėjo 10 savaičių, arba teismo keliu, jei tas terminas jau buvo praėjęs. Šiandien tie dalykai priklauso teismui spręsti. Bet kokie santykiai susidaro tarp nejudamojo turto savininko ir jo valdytojo, jei atskirtinis valdymas nėra perleistas valdytojui pripažinimo tvarka, jei sutartis apie valdymo teisės perleidimą nėra įtraukta į ipotekos knygas? Atsižvelgiant į tai, kas aukščiau pasakyta, toks valdymo perleidimas būtų niekinas, ir savininkas kiekvienu metu gali savo turtą pareikalauti iš nelegalizuoto kito asmens valdymo. Bet realus gyvenimas rodo ką kita.

Vyriausiasis Tribunolas 1936 m. civ. kas. sprendimu išaiškino, kad Civ. įst. (X t. 1 d.) 514 str. galima perleisti žemės valdymą ir naminiu raštu ir, kol pirkusiam ar valdančiam naminiu raštu žemę nebus grąžinta už ją sumokėti pinigai, žemės savininkas neturi teisėto pagrindo reikalauti žemės iš pirkėjo valdymo. Žemės savininkas dažnai atiduoda savo nejudamąjį turtą naudotis kitam asmeniui, vietoje %%, tai sandorai sutartis nedaroma, o įskolytiems pinigams aptikrinti detentorius gauna neterminuotų ar terminuotų vekselių. Nesant nustatytąja tvarka sudarytos sutarties, anksčiau kiekvienas iš susitariusių galėjo vykdyti savo teisę ir grąžinti buvusią padėtį: žemės savininkas išreikalauti savo turtą iš kreditoriaus valdymo, o kreditoriui buvo palikta asmeninė teisė savo laiku ieškoti priklausančių jam pinigų. Dabar, jei nėra grąžinta kreditoriui įskolytų pinigų suma, nė vienas savininkas negali tikėtis išreikalauti iš minėto asmens valdymo savo turtą, ir keltas šiuo reikalu ieškinys bus atmestas kaipo priešlaikinis. Kreditoriaus

asmeninė teisė, priešingai Ipotekos Įstatymo reikalavimams, virsta daiktine teise.

II. *Nuoma ir valdymas.*

Ipotekos įstatymas atskiria nekilnojamojo nuomos teisę nuo daiktinės teisės svetimame turte, jų tarpe nuo atskirtinio valdymo teisės. Kiekvienam nekilnojamam turtui nuosavybės teisei įregistruoti ipotekos knygų skiriamas reikalingas skaičius puslapių. Nekilnojamam turtui nuosavybės teisei prilygsta atskirtinio valdymo teisė ir teisė statytis trobesius, Civ. įst. X t. 1 d. 542^{1-27} str. str. Teisė statytis trobesius iš esmės ir formaliai skiriasi nuo nuomos teisės. Ji yra daiktinė teisė, ir dėl to šios rūšies sutartys turėjo būti sudaromos pripažinimo tvarka. Bet sudarytos sutartys dėl išnuomojimo miesto ribose žemės su tikslu statydintis trobesius neatitinka Civ. įst. X t. 1 d. 542^{26} str.; jos neatžymėtos pas Vyresnįjį Notarą. Tuose sklypuose yra pastatyta daug brangių pastatų. Atsižvelgiant į šių asmenų padėtį, Civ. įstatymų X t. 1 d. pakeitimu 542^{28-31} str. str. (V. Ž. 539 Nr.) jiems buvo leista prašyti Vyresnįjį Notarą įrašyti jų teisę į išnuomotąją žemę pripažinimo aktų rejestre, kaip atskirą nekilnojamąjį turtą, jei nuomos sutartis sudaryta su miesto savivaldybe arba notarine tvarka, ir po to tie trobesiai gali būti įkeičiami kartu su teise tai žemei, kurioje trobesiai yra pastatyti. Bet pasirodė, kad daugelio miesto gyventojų su miestų savivaldybėmis sutarčių neturi arba sutartys dėl privačios žemės sudarytos nenotarine tvarka. Todėl vėlesniu tų pačių įstatymų pakeitimu $542^{28=30}$ str. (V. Ž. 543 Nr.) leista kiekvienam asmeniui, pasistačiusiam g y v e n a m ą j į trobesį išnuomotoje miesto ribose žemėje, prašyti Vyresnįjį Notarą įrašyti jo valdomąją nuomos teisėmis žemę į pripažinimo aktų rejestrą, kaip atskirą nekilnojamąjį turtą, ir po to leisti įkeisti trobesius kartu su teisėmis tai žemei, neatsiklausiant išnuomotos žemės savininko sutikimo. Kadangi nevisi asmenys turi nuomos sutartis, aplinkybė, kad išnuomotoje žemėje pastatytas gyvenamasis trobesys, paliudija miesto savivaldybė.

Tuo būdu įregistruotoji nuomos teisė tiek skiriasi nuo tikros nuomos teisės, kad savo esmėje ji yra panaši į emphyteusį. Nuosavybės teisė ar valdymo teisė, kaip turto debetas ir reali teisė, įrašomos į ipotekos knygos I dalį, o nuomos sutartys į

ipotekos knygos III dalį; šiuo atsitikimu nuomininko—valdytojo turtas yra konkretizuotoji nuomos teisė, tai yra jo debetas, todėl šią teisę tenka įrašyti atidaromoje knygoje, I dalyje. Tuo būdu, laikytojo - nuomininko asmeninė nuomos teisė ilgainiui iš esmės pasikeitė ir dėl įvairių ekonominių—visuomeninių priežasčių virto daiktine teise.

——/——

G. R.

Nekilnojamojo turto nusavinimas Lietuvoje ir svetur.

Ryšium su klaipėdiškių tautos atstovų iškeltu klausimu dėl žemei nusavinti kariuomenės, susisiekimo, uosto ir muitinių reikalams Klaipėdos mieste ir apskrityje įstatymo būtų pravartu bent trumpais bruožais panagrinėti, kaip nusavinimo reikalas tvarkomas kitose valstybėse, visų pirma, Vokietijoje, ir palyginti su mūsų nuostatais šioje srityje.

Nusavinimo klausimu Vokietijoje tenka nurodyti Vokietijoje tebeveikiančios Veimaro konstitucijos 153 str, kuris štai kaip skamba:

„Nuosavybės teisė konstitucijos garantoujama. Tos teisės turinys ir jos ribos išplaukia iš atskirų įstatymų. Nusavinti leidžiama tik viešiesiems reikalams ir įstatymo pagrindu. Nusavinimas įvyksta sumokant teisingą atlyginimą, jei valstybės įstatymo nėra kitaip nustatyta. Jei dėl atlyginimo dydžio kyla ginčas, tai jis sprendžiamas teismo keliu, nebent valstybės įstatymo yra kitaip nustatyta. Atskirų kraštų, bendruomenių ir viešojo pobūdžio sąjungos turtas gali būti nusavintas tik sumokėjus atlyginimą. Iš nuosavybės teisės išplaukia ir prievolė, būtent, nuosavybės naudojimas turi taip pat patarnauti bendram reikalui“.

Iš pacituoto įstatymo teksto matyti, kad vokiečių konstitucijos 153 str. atitinka mūsų konstitucijos 23 str., kuriame nustatyta, kad nuosavybės teisė saugojama, bet piliečių turtas gali būti nusavintas viešajam reikalui įstatymų leidžiama tvarka. Pagaliau jis sutampa ir su Klaipėdos statuto 32 str., kuris garantuoja nuosavybės teisę ir nustato privatinio turto nusa-

vinimo atvejus bei sąlygas. Privatinis turtas tegali būti nusavintas tik viešajam reikalui už teisingą, iš anksto sumokėtą, atlyginimą. Tačiau vokiečių konstitucijos 153 str. eina dar toliau. Juo aiškiai nustatoma, kad valstybės centro valdžia gali nusavinti atskirų kraštų, bendruomenių ir kitą turtą, tik sumokėjus atlyginimą. Vadinasi, čia būtų gana vykusi analogija dėl Lietuvos centro valdžios ir Klaipėdos krašto santykių šiuo atžvilgiu. Esant viešajam valstybės reikalui (aišku, kad kariuomenės, susisiekimo, uosto ir muitinių reikalai yra viešojo ir svarbaus valstybės pobūdžio), nusavinti gali centro valdžia, visiškai neatsiklausdama autonominės valdžios. Tačiau vienintelė sąlyga, kuri suvaržo centro valdžią (arba Vokietijoje reicho valdžią), yra atlyginimo būtinumas.

Taigi, vokiečių konstitucija aiškiai numato, kad valstybės įstatymai turi šiuo atveju pirmenybę prieš atskirų kraštų įstatymus, sprendžiant nusavinimo klausimus. Tokia pat yra teisinė padėtis šiuo reikalu ir Lietuvoje. Turint galvoje Klaipėdos statuto 7 str,. kuriuo dalykai, nepavesti autonominiams organams, priklauso centro valdžios organams ir kad specialių įstatymų, kuriais tie dalykai pavedami tvarkyti autonominiams organams, nėra, tai prieinama išvada, jog nusavinimai Klaipėdos krašte turi būti daromi valstybės įstatymų nustatyta tvarka, rezervuojant statuto 32 str. reikalavimą — nusavinti galima viešajai naudai už teisingą, iš anksto suteiktą, atlyginimą.

Įvado prie vokiečių civilinių įstatymų 52, 54 ir 109 §§ ir Prūsijos nusavinimo įstatymo iš II—VIq 1874, § 49 turinio nustatomi šie pagrindai nusavinimui: 1) esant žemės ūkio kultūros reikalui; 2) esant krašto apsaugos interesui ir dėl kitų viešojo pobūdžio interesų.

Svarbiausias skirtumas neseniai paskelbto Lietuvos įstatymo liečia atlyginimo nustatymą: ginčui dėl atlyginimo spręsti vokiečių įstatymais yra numatytas teismo kelias. Tačiau, kaip matyti iš aukščiau pacituoto vokiečių konstitucijos 153 str., valstybės įstatymas gali ir kitaip tą reikalą tvarkyti. Lietuvos įstatymais tas dalykas atiduotas ne teismui, bet tam tikrai komisijai spręsti. Lietuvos išleistasis įstatymas žemei nusavinti kariuomenės, susisiekimo, uosto ir muitinių reikalams Klaipėdos krašte ir apskrityje yra paremtas įstatymu dėl atlyginimo už priverčiamą nekilnojamųjų turtų nusavinimą, už laikiną jų

paėmimą ir už sudarymą teisės dalyvauti jų naudojime. („V. Ž." Nr. 87). Šis įstatymas veikia visame Lietuvos plote, vadinasi, ir Klaipėdos krašte. Pagal jį priverčiamai nusavinti nekilnojamąjį turtą leidžiama tik už atlyginimą, o pats nusavinimas yra tvirtinamas įstatymų leidžiamuoju keliu. Šiuo reikalu įstatymų projektus paduoda atitinkami ministeriai, nurodydami visas žinias, kuriomis aiškinamas įmonės naudingumas ir priverčiamo nusavinimo reikalas. Tam tikrą nekilnojamojo turto nusavinimo įstatymą išleidus, atitinkamas ministeris tuojau susižino su turto savininku dėl galutinės turto kainos. Jei prašomoji kaina nesutinka su tikra turto verte arba jei jos nepakanka ipotekos skoloms išmokėti, turtas surašomas ir įkainojamas. Turtą surašo, Civ. Proc. Įst., vietos policijos valdininkas, dviejų ar trijų kviestinių akivaizdoje. Į turto surašymą kviečiamas savininkas arba jo įgaliotinis, ir šiam reikalui jiems yra duodamas trijų mėnesių terminas nuo pakvietimo įdavimo dienos; jei jie neatvyksta, suėjus tam terminui, surašymas nestabdomas. Taigi, savininkui leidžiama, tiek turtą surašant, tiek įkainojant, dalyvauti ir savo interesus ginti.

Įkainojant turtą, laikomasi šių taisyklių: 1) diena, kurią atidaromi komisijos posėdžiai įkainojimo reikalu, pranešama šalims ir skolintojams, jeigu jie įrašyti ipotekos knygose, raštu; 2) šalims leidžiama duoti komisijai paaiškinimų tiek raštu, tiek žodžiu; 3) šalių neatvykimas komisijos posėdžių metu nesulaiko turto įkainojimo; 4) komisija turi teisę kviestis ekspertų techniniams klausimams paaiškinti ir paskirti vieną arba kelis savo narius apžiūrėti vietai ir iškvosti aplinkiniams žmonėms; 5) įkainojama arba iš pelno, kurį duoda turtas, arba iš vietos kainų ir tam tikrų turto padėties aplinkybių; 6) savininkui reikalaujant, turtas įkainojamas iš duodamo pelno, pasiremiant savininko duotomis žiniomis ir įrodymais, kuriuos komisija ras tikrus. Šiuo atsitikimu turto kaina nustatoma, kapitalizuojant iš keturių procentų vidutinį grynąjį pelną, apskaitytą per paskutinius penkerius metus prieš įkainojimą; 7) visais atsitikimais, išskyrus pažymėtąjį pirmesniame punkte, įkainojama iš vietos kainų ir tam tikro turto padėties aplinkybių; 8) nusavinant dalį nekilnojamojo turto, atsižvelgiama ne tik į tos dalies kainą, bet ir į visą tą sumą, kuria dėl nusavinimo sumažėja paliekamo savininkui turto vertė. Todėl reikia žiūrėti, ar, atėmus arba paėmus žemės sklypą, sa-

vininkas nustoja tiktai gaunamo pelno, ar sklypas yra toks, kad plotas, paliktas savininkui, atrėžus sklypą, nebegali duoti pelno pagal savo didumą; taip pat reikia žiūrėti, ar trobesys duoda atskirą pelną, k. a. gyv. namai, krautuvė ir t. t., ar jis priklauso svarbiausiems namams, pvz., sandėlis, rūsys ir t. t., ir dėl to turi šiokios tokios įtakos viso pelno sumažėjimui; 9) įkainojant neturi būti žiūrima į galimą turto vertybės padidėjimą įsteigus įmonę, kurios reikalui turtas nusavinamas; 10) savininkas gali reikalauti nusavinti visą turtą, jei atrėžus paliekamoji turto dalis būtų jam nenaudinga. Dėl komisijos sprendimų šalis gali pareikšti jai prieštaravimų ir pastebėjimų per dvi savaites sprendimą paskelbus. Komisija, peržiūrėjusi pareiškimus ir radusi juos svarbius, gali kainoti iš naujo; antru kartu įkainojusi ir paskelbusi tai, jokių pareiškimų nebepriima. Galutinai išsprendus atlyginimo dalyką, iš pinigų, skiriamų darbams arba įmonėms, tuojau išmokami savininkams ne tiktai pinigai, paskirti už nusavinamąjį turtą, bet ir palūkanos iš 6% metams nuo tos dienos, kai turtas yra paimtas, ligi mokamosios dienos, ir patį turtą paima savo žinion ta ministerija, kurios pasiūlymu jis yra įgytas.

Taigi, palyginus šiuos nuostatus su vokiečių ir kitų Vakarų Europos valstybių (Prancūzijos, Šveicarijos ir kitų) įstatymų nuostatais, prieisime išvadą, kad mūsų nusavinimo nuostatai lygiai gina tiek valstybės bei visuomenės, tiek nusavinamojo turto savininko interesus. Turint galvoje nacionalsocialistinę pažiūrą į valstybės ir individo santykius, kuria pastarojo interesai visuomet turi nusilenkti prieš bendro labo interesus, reikia manyti, kad numatomi nauji vokiečių įstatymai tiek konstitucijos teisės, tiek civilinės teisės srityje, vargiai bus liberalesni negu liberalistinės dvasios įkvėpti Veimaro konstitucijos ir civilinių įstatymų rinkinio (B. G. B.) nuostatai nuosavybės teisės srityje.

——/——

J. Kairys

Mažamečių nusikaltėlių drausmės įstaigos Jungtinėse Amerikos Valstybėse*).

Pastaruoju metu, kovojant su nusikaltimais, teikiama daug reikšmės įvairioms drausmės įstaigoms. Jose nusikaltėliai ne tik atlieka paskirtą bausmę, bet taip pat auklėjami, lavinami ir mokomi kokio nors amato. Tokios įstaigos yra ypač naudingos mažamečiams nusikaltėliams. Čia kalbėsime tik apie mažamečių nusikaltėlių drausmės įstaigas Jungtinėse Amerikos Valstybėse.

Mažamečiams nusikaltėliams teisti kiekviename J. A. V. štate yra išleisti atitinkami įstatymai ir įsteigti vadinamieji vaikų teismai. Tokių teismų neturi tik du J. A. V. štatai. Kai kuriuose štatuose tokie teismai teisia mažamečius nusikaltėlius iki 18 metų amžiaus. Tiesa, yra ir tokių štatų, kur ši amžiaus riba yra žemesnė — 16 ar 17 metų.

Pakaltinamumo klausimas sprendžiamas bendraisiais įstatymais. Pagal juos vaikai iki 14 metų amžiaus yra nepakaltinami. Tiesa, įstatymai leidžia kelti ir įrodinėti nuo 7 ligi 14 m. amžiaus nusikaltėlių nusimanymo klausimą. Nepilnamečiai, sulaukę 14 metų, jau laikomi atsakingais.

Mažamečiams nusikaltėliams laikyti specialių kalėjimų J. A. V. nėra. Jei būna reikalas, tai jie sodinami į paskirtas jiems bendruose kalėjimuose kameras. Apskritai reikia pasakyti, kad mažamečiai labai retai laikomi kalėjimuose. Vietoj kalėjimų čia yra įkurta daugybė drausmės įstaigų.

Nusikaltėlių amžiaus atžvilgiu drausmės įstaigos skirstomos į tokias, kuriose laikomi mažemečiai nusikaltėliai iki 21 amžiaus, ir į tokias, kuriose laikomi jau subrendę nusikaltėliai — nuo 21 metų ir iki kokių 35 metų amžiaus.

Įstaigos, kur laikomi nepilnamečiai nusikaltėliai, nesukakę 18 m. amžiaus, yra vadinamos pramonės mokyklomis, bendro lavinimo mokyklomis ir amatų mokyklomis. Visos kitos įstaigos paprastai vadinamos pataisos namais (reformatories).

---

*) Plačiau apie tai žiūr. „Les institutions pour enfants dévoyés et délinquants", Société des nations, Geneve, 1934 m., 137—153 psl.

Yra taip pat specialių įstaigų nenormaliems bei šiaip silpnapročiams nusikaltėliams.

Į drausmės įstaigas mažamečiai nusikaltėliai siunčiami mažamečių teismų, mokyklų administracijos ir globos įstaigų nutarimu.

Tos drausmės įstaigos, kuriose laikomi nusikaltėliai tik iki 18 metų amžiaus, yra steigiamos kur toliau nuo centrų ir yra panašios ne į spygliuotomis tvoromis aptvertus kalėjimus, o į tam tikras vasarotojų palapines.

Tokių įstaigų yra įkurta atskirai berniukams, atskirai mergaitėms ir bendrų.

Drausmės įstaigas steigia ir išlaiko čia federalinė valdžia, čia štatai, čia grafystės arba miestų savivaldybės ir privačios organizacijos. 1932 m. štatų išlaikomų drausmės įstaigų iš viso buvo 112. Iš jų 55 buvo skirtos berniukams, 48 — mergaitėms ir 9 bendros. Be to, kai kuriuose štatuose tokių įstaigų yra įkurta vien tik spalvotiems. Grafysčių bei šiaip didesnių miestų įkurtų ir laikomų drausmės įstaigų buvo 21 štate, o privačių organizacijų net 35 štatuose.

Pataisos namuose dažniausiai laikomi tik nuo 18 metų ir iki 21 metų amžiaus nusikaltėliai. Tiesa, pasitaiko, kad laikomi ir vyresnio amžiaus nusikaltėliai.

Pataisos namų yra 21 štate — iš viso 25. Iš jų 12 skirta vyrams, 12 — moterims ir 1 — bendras. Federalinė valdžia jų teturi tik 3.

Jaunesni kaip 17 m. amžiaus nusikaltėliai į pataisos namus visai nesiunčiami, išskyrus tuos atvejus, kai jie yra padarę sunkų nusikaltimą. Vis dėlto 1932 metais ir šios rūšies namuose mažamečių nusikaltėlių buvo net 14.576. Iš jų — 13.869 berniukų ir 707 mergaičių.

Privačių organizacijų išlaikomų drausmės įstaigų administravime bei jų globojimo darbe labai plačiai dalyvauja ir įvairios organizacijos, bažnyčia ir pan. Valstybė, betgi, nuo savo kontrolės teisių neatsisako. Ta teisė yra suteikta ir mažamečių teismams.

Išlaidas, susijusias su nusikaltėlio laikymu drausmės įstaigose, kai kuriuose štatuose sumoka ta apylinkė, iš kur nusikaltėlis kilęs. Bet teismas gali nutarti, kad jas sumokėtų vaiko tėvai arba giminės. Praktikoje tai pasitaiko retai.

Privačių organizacijų laikomos drausmės įstaigos yra šelpiamos valstybės, atitinkamų grafysčių ir savivaldybių.

Mažamečiai nusikaltėliai tose įstaigose paprastai laikomi ne ilgiau kaip iki 21 m. amžiaus.

Kaip sakėme, įstaigos yra steigiamos kur nors toli, provincijoje. Todėl ir nenuostabu, kad kai kurios iš jų turi didelius žemės plotus ir varo intensyvų ūkį, iš kurio išmaitina ne tik laikomus nusikaltėlius, bet dar nemažą produktų dalį parduoda.

Išorinė tų įstaigų organizacija, kaip jau minėta, yra palapinių sistemos. Ši sistema yra charakteringa tuo, kad nusikaltėliai apgyvendinami tam tikromis grupėmis atskirose palapinėse, kur ir atlieka jiems paskirtą darbo programą. Bet kai kuriose palapinėse mokomasi, dirbama ir valgoma kartu, nors organizacijos pagrindan ir dedamas palapinių principas.

Priimami ir jau priimti mažamečiai nusikaltėliai yra nuodugniai tiriami ir, jei reikia, gydomi tiek nuo fizinių, tiek ir psichinių ligų. Tam tikslui kai kurios įstaigos turi net savo laabaratorijas, operacines sales ir t. t.

Mažemečiai nusikaltėliai yra įpareigoti išeiti bendro lavinimo mokyklas. Kai kuriose drausmės įstaigose jie išeina net 4 gimnazijos klasių programą.

Daug reikšmės teikiama moraliniam ir religiniam auklėjimui bei lavinimui. Kai kurios įstaigos turi net savo kapelionus, pamaldoms laikyti sales ir pan. Visa vidaus drausmė bei disciplina nukreipta į mažamečių nusikaltėlių moralumo ugdymą. Nepamirštama, žinoma, mažamečius nusikaltėlius lavinti ir fiziniu atžvilgiu. Tam tikslui labai plačiai naudojama įvairi gimnastika, sportas ir pan. Apskritai, čia fizinės kultūros lygis labai aukštas. Nemažai yra įvesta ir visokių pramogų: atitinkamų teatrėlių, kinų ir kt.

Mergaitės yra mokomos megzti, skalbti, namų ruošos, virti, žemės ūkio darbų ir daugybės kitų. Berniukai mokomi prekybos, elektrotechnikos, mechanikos, kalvystės, statybininkystės, šoferiavimo, siuvimo ir kitokių specialybių.

Drausmės įstaigose esančių mažamečių nusikaltėlių darbas laikomas mokykliniu darbu ir todėl jis yra neapmokamas.

Nemažai kreipiama dėmesio ir į visuomeninį mažamečių nusikaltėlių auklėjimą. Drausmės įstaigų vadovybė rūpinasi

kiek įmanydama, kad nusikaltėliai taptų socialūs, visuomeniški ir kad paleisti į laisvę nebūtų visuomenei pavojingi.

Į drausmės įstaigas mažamečiai nusikaltėliai siunčiami ribotam ir neribotam laikui. Bet tiek vienų, tiek ir kitų paleidimas priklauso daugiausia nuo to, ar nusikaltėlis jau pasitaisė ir pasirengė normaliai ir savarankiškai gyventi.

Nusikaltėlį teismas gali paleisti bet kada, nepaisant to, kaip buvo pirmiau nutarta. Tačiau nusikaltėlis iš drausmės įstaigos paleidžiamas tik lygtinai.

Daugumas mažamečių nusikaltėlių drausmės įstaigų nenutraukia ryšių su savo buvusiais kaliniais. Tas santykių palaikymas su paleistaisiais reiškiasi jiems vietų ar darbo suradimu, patarimų davimu ir kt. Be to, J. A. V. yra nemaža ir privačių organizacijų, kurios rūpinasi buvusiais kaliniais.

Mažamečių nusikaltėlių klausimo sutvarkymu reikėtų daugiau susirūpinti ir Lietuvoje.Tokių nusikaltėlių yra ne tik Kaune ir kituose didesniuose mūsų miestuose, bet ir net kaimuose.

Įsteigus mažamečiams nusikaltėliams tam tikrus namus, reikėtų juose laikyti ne tik teismo jau nubaustus nepilnamečius, bet ir tuos, kurie neturi kur dėtis, kurių tėvai alkoholikai ar šiaip menkos dorovės žmonės ir savo vaikų ne tik neauklėja, bet, priešingai, juos demoralizuoja. Steigiant tokius namus, tektų išleisti ir tam tikrų įstatymų. Ligi šiolei Lietuvoje nėra įstatymo, kuris įgalintų teismą arba administracijos bei globos įstaigas atimti iš pakrikusios moralės tėvų vaikus.

Apskritai reikia pasakyti, kad iš mažens atgrasius vaikus nuo valkatavimo ir įpratinus darbą dirbti, ypač dar išmokius kokio amato, žymiai sumažėtų ir patys nusikaltimai bei kitokios negerovės, kurių labai daug atsitinka ir vis daugėja.

——/——

J. Januška

Turto dalybos ir įpėdinystės teisių pripažinimas.

Kol nebuvo išleista Žemės tvarkymo įstatymo (V. Ž. 494) arba, teisingiau sakant, ligi Vyr. Tribunolo visuotinis susirinkimas nebuvo klausimo išaiškinęs (1936 m. Nr. 81), turto dalybos tarp įpėdinių ir ne tarp įpėdinių, kurių nepalietė žemės tvarkomosios įstaigos, skirstydamos kaimus viensėdžiais, būdavo atliekamos teismo Civ. Teis. Įst. 1409—1421 str. ir Civ. įst. X t. 1 d. 1315—1338 str. str. tvarka. Mirusio asmens palikto turto dalybos buvo vykdomos apsaugos tvarka, o šiaip paveldėtų turtų — ginčo tvarka.

Išleidus Žemės tvarkymo įstatymą, kilo klausimas, kam priklauso turto dalybos: teismams, ar žemės tvarkymo įstaigoms? Vyr. Tribunolo visuotinis susirinkimas 1936 m. sausio mėn. 9 d. išaiškino: „Žemės tvarkymo įst. 1 str. nustato žemės tvarkymo įstaigų kompetenciją; šio straipsnio 7 punkt. paveda žemės tvarkymo įstaigoms bendrosios nuosavybės teisėmis valdomos žemės padalinimą, o 132 ir 133 str. str. nustato, kad bendroji nuosavybė gali būti per žemės tvarkymo įstaigas dalinama, bent vienam savininkui prašant, kai savininkai turi nuosavybės dokumentus, kuriuose kiekvieno teisės yra nustatytos, arba nors ir nėra nustatytos, bet dėl jų savininkai ginčų nekelia". O tų pat metų sausio mėn. 30 d. Vyr. Tribunolo visuotinis susirinkimas pareiškė: „Naujo Žemės tvarkymo įstatymo 1 str. 7 p. ir 132—134 str. str. (Vyr. Žin. Nr. 494) naujai įstojančios bylos dėl bendrosios nuosavybės teisėmis valdomos žemės padalinimo priklauso spręsti žemės tvarkymo įstaigoms". Tuo būdu, dabar turtas dalinti priklauso žemės tvarkymo įstaigoms, išskyrus tuos atvėjus, kai kyla ginčas dėl šalių dalių nustatymo į tą turtą. Tačiau kyla klausimas, ar, išleidus tvarkymo įstatymą ir Vyr. Tribunolui paskelbus savo išaiškinimą, žemės padalinimai priklauso tik žemės tvarkymo įstaigoms, ar ir teismui. Kadangi anksčiau pažymėti Civ. Teis. Įst. ir Civ. Įst. straipsniai nėra nei panaikinti, nei pakeisti, tai turtams dalinti yra dvi įstaigos: teismas ir žemės tvarkymo departamentas.

Aišku, kad šį dvilypumą reikia panaikinti ir įstatymų neaiškumus išaiškinti.

Visų pirma, Žemės tvarkymo įstatymas tvarko žemės ūkius ir, kaip matyti iš to įstatymo 1 str. 7 p. ir 25 str. 3 p., dalina valdomas žemes. Tačiau tame įstatyme nieko nepasakyta apie kilnojamąjį turtą, nesurištą su žeme. Iš to eina, kad žemę su jos priklausiniais turi padalyti matininkas, o kilnojamąjį turtą — teisėjas. Dabar jau kartais taip ir daroma. Pasitaiko, kad žemę dalina matininkas, o trobėsius padalyti prašomas teisėjas. Kas iš tikrųjų turi trobesius padalyti, neaišku. Taip pat neaišku, kas turi padalyti turtus, numatytus Civ. Įst. 1324 str.: žemės tvarkymo įstaigos, ar teismai.

Civ. įst. X t. 1 d. 1003 str., jei nėra rašytinio įrodymo, jog duktė, tėvams tebesant gyviems, gavusi išrangą, atsisakė nuo paveldėjimo, tai ji nepraranda teisės, dalyvauti dalijantis likusį turtą, iš kurio jai reikia duoti pareinančią dalį, įskaitant išrangą, tiek pinigų, tiek ir visokio kito turto. 1929 m. Vyr. Tribunols preiškė: „...kad klausimas dėl įskaitymo ieškovams duotų pinigų gali būti tik per dalybas“.

Bet matininkas dalija turtą pagal teismo sprendimą, kuriuo pripažintos įpėdinystės teisės. Sprendime nieko nesti pasakyta, kad ieškovei jau pinigų duota. Tad kyla klausimas, kaip matininkas gali nustatyti duotą išrangą, jos didumą ir kaip ją įskaityti per dalybas?

Teismas, spręsdamas įpėdinystės teisių pripažinimo bylas, dažniausiai išklausinėja prisaikintus liudytojus, tuo tarpu matininkas, Žemės tvarkymo įst. 59 str., klausia liudytojus neprisaikintus, ir dėl to esti mažesnė garantija teisybei surasti.

Matininkas dalija esamąjį turtą, o įpėdinystės teisių pripažinimo bylose nustatomas tas turtas, kuris liko turto palikėjo mirimo dieną. Dalybų metu turtas dažnai esti jį valdančio įpėdinio jau pakeistas kitu, išaikvotas, ar žymiai papildytas, pastačius naujų trobėsių, nupirkus naujų gyvulių ir t. t. Tokį turtą dalijant, šalys beveik niekad nesusitaria, o matininkas negali jo kaip reikiant nei komisijos padedamas įkainoti, nei neprisaikintų liudytojų parodymais nustatyti. Tiesa, Žemės tvarkymo įstatymas ir nenumato, kad, tokiems ginčams kilus, matininkas galėtų klausimą išaiškinti liudytojų parodymais: jis gali klausti liudytojus tik dėl sienų kilusiems nesutarimams išaiškinti (Žem. tvar. įst. 58 str.).

Teko iš matininkų girdėti nusiskundimų teismų sprendimais, kur bendrais posakiais nustatoma įpėdinio teisė į nekilnojamąjį turtą, nenurodant smulkiau, į kurį turtą, iš ko susidedantį. Kai toks teismo sprendimas esti, tai turtą dalijant, tenka vėl iš naujo nustatyti, kuris turtas liko po palikėjo mirties. Tokiu būdu vėl kyla antra byla, kurioj tenka klausti prisaikintus liudytojus, viską nustatinėti. Jei turtas padalytas matininko, tai nustatyti turto kiekybę ir kokybę be galo sunku.

Tad, ar ne tiksliau būtų, jei teismai, pripažindami įpėdiniams teises į tam tikrą turto dalį, iš karto sprendime smulkiai nurodytų, į kurį turtą teisės pripažįstamos, iš ko jis susidėjo palikėjo mirimo dieną. Juk įpėdinystės pripažinimo bylose dažniausiai klausiami seni kaimo žmonės, kurie turtą matė, palikėją pažinojo. Todėl, klausiant prisaikintus liudytojus, geriausia būtų iš karto visa išaiškinti ir net nustatyti, kiek tas ar kitas buvęs trobesys, ar ūkio padargas vertas. Tokiu sprendimu turtą padalyti ir teismui ir matininkui visai lengva.

——/——

V. Burkevičius

Nelegali advokatūra.

Be abejo šunadvokatavimas yra vienas gana žymus pikto reiškinys mūsų gyvenime. Apie tai jau nemaža ir teisinėje Lietuvos spaudoje buvo rašyta. Ten ši žaizda vadinama švelniai: „nelegali advokatūra"; bet žmonių jai duotasis vaizdingas pavadinimas ar tik nebus pats tinkamiausias, ir kitos terminologijos kol kas neieškosime.

Šia proga prisiminsime, kad neseniai dar „Lietuvos Aidas", dėstydamas teismo salės įspūdžius ir naujienas, nurodė, kad šunadvokačių lizduose išaugę yra jau ir savo „garsenybės", ir šia proga dienraščio korespondentas praneša, kad esą „atatinkamose įstaigose" kai kas rengiasi suvaržyti šunadvokačių veikimą įstatymais. Priemonių apsaugoti žmonėms, rašinio autoriaus nuomone, „lengvai ras atatinkami administracijos organai" („Liet. Aido" 1936.VI.25, 1937.VI.23, IX.27).

Kaip gi iš tikrųjų reikia su tuo kovoti, teismo ir administracijos organų priemonėmis? Ar iš tikrųjų lengva yra ši kova su piktu? Ką rodo dėl to žmonių prityrimas? Juk iš viso tai

nėra kokia naujiena, mūsų vienų šių dienų liga, laikina ar atsitiktinė blogybė.

Pasiteirauti svetimose kronikose gali mums visiems būti naudinga ir įdomu. Čia trumpai noriu atpasakoti šį tą iš gana senų Rusijos gyvenimo laikų, ir tada paaiškės, su kokiu rimtu priešininku turime reikalo, kokios bejėgės čia atrodo kartais administracijos ir net teismo organų kovos priemonės.

Štai vienas miesto gyvenimo vaizdelis. Čia veikia puikiai organizuota šunadvokačių gauja. „Agentų" būrys neleidžia niekam prieiti, lenda prie visų, be jokių išimčių; jų veikimo vieta — visos viešos įstaigos, pradedant taikos teisėjų kameromis ir baigiant ūkininkų administracijų įstaigomis. Prie atvykusio teisybės ieškoti teisme ūkininkų būrelio prieina dažnai du neva tarp savęs besiginčiją šunadvokačiai. Iš jų ginčo nuolat girdėti žodžiai: „kasacija", „rezoliucija", „ieškinys". Nustebę kaimiečiai žiūri į juos, kol vienas šitų besiginčijančių asmenų, pagaliau, paklausia juos: „Ar ir jūs, vyručiai, turite bylą?" Baigiasi visa tai tuo, kad kaimiečiai patenka į agento rankas ir nustoja paskutinių savo skatikų. Kitame mieste du prityrę šunadvokačiai mėgdavo gaudyti kaimiečius, ieškančius advokatų, ir vesdavo juos pas savo draugus, tokius pat, kaip ir jie, agentus.

Šunadvokatūra eina vis didyn ir pastaruoju laiku nepaprastai išaugo, dėl ypač palankių tam pas mus aplinkybių. Šunadvokačiai, kaip žinoma, rūpinasi įvairiais pinigų išieškojimais pagal vekselius ir kitokius raštus, kuriuos kreditoriai jiems yra perleidę. Teisme dažnai matyti jaunų vyrų ir moterų, kurie ieško, remdamiesi perleistais jiems paskolos raštais. Naivūs žmonės, ypač atvykę iš kaimo ūkininkai, nesuprasdami raštų perleidimo reikšmės ir nežinodami, kad pagal jų užrašus įgaliotinis gali išieškotus pinigus pasiimti sau, dažnai patenka čia į keblią padėtį, ir dėl to kyla visokių ginčų.

Įžymiame kultūros centre advokatūros sferose išsivysčiusi buvo savotiška, gana stipri organizacija — advokatams klientų pristatymo agentūra. Vietos visuotinis advokatų susirinkimas išrinko specialią kovai su tuo piktu komisiją. Tuo tarpu tie agentai akiplėšiškai veikia. Pas vieną prisiekusį advokatą atvyko kartą du nemoką rusiškai kalbėti piliečiai su tariamu vertėju. Susitarę dėl bylos vedimo ir palikę advokatui rankpinigių, jie išėjo. Netrukus „vertėjas" grįžo vienas ir pareika-

lavo iš advokato 25% jo honararo sau už „agentūrą". Advokatas atsisakė ir pasiūlė jam 5 rublius už vertimą. Tada agentas išėjo, atsivedė tuos pačius piliečius atgal, ir jie pareikalavo iš advokato grąžinti jiems jų raštus ir rankpinigius. Daug panašių ir dar daug didesnių dalykų čia dedasi.

Vienos gubernijos apylinkėje šunadvokačiai plačiai naudojasi advokatų stoka. Šie „advokatai", daugiausia, yra nuolatiniai smuklių lankytojai, nusigėrę, iš tarnybos išvaryti policijos ir kiti raštinių tarnautojai, buv. valsčiaus raštininkai ir kiti. Jie veikia labai energingai. Apgaudinėdami tamsius kaimiečius ir viliodami iš naivių savo klientų paskutinius skatikus, jie dažnai dėl neišmanymo, ar dėl piktos valios, ne tik duoda raštams netinkamą eigą, bet ir išdėsto reikalą taip, kad jis darosi visai nebesuprantamas; be to, jie rašo prašymus ir kitus raštus ir priešingai bylos šaliai, nesivaržydami tuo, kad jie dažnai stengiasi patys sau prieštarauti; atsitinka ir taip, kad atskleidžia savo klientų patikėtas paslaptis. Tokių „vorų" atsiranda nustojusių advokatūros teisių tarpe ir taip pat tarp tokių žmonių, kurie bendro nei su advokatūra nei su kokia administracine įstaiga neturi.

Nesitenkindami savo nuolatiniu šunadvokatavimu, viename mieste jie pradėję, naudodamiesi trečiųjų asmenų pagalba, gauti iš depozitų dideles pinigų sumas, kurios priklausė mirusiems asmenims. Šį reikalą jie varė plačiu mastu, ir jiems pasisekė išimti keletą dešimtų tūkstančių rublių. Du žymūs šunadvokačiai pasislėpė. Bet pabėgusieji paliko daug pradėtų teismo įstaigose ir nebaigtų bylų. Savo veikimą jie paliko savo „pavaduotojams". Dėl to daugiausia nukentėjo neturtingi žmonės.

Iš kelių faktų matyti, kad Rusioje anais laikais darėsi tas pats, ką mes šiandien matome pas save.

Taip pat būdavo šunadvokačių biurų, kurie turėdavo imponuojančias iškabas: „Bylų kabinetas", „Juridinis kabinetas", „Advokatų kontora", „Juridinės konsultacijos kabinetas" ir pan. Plačiose žmonių masėse šis piktas buvo tinkamai atjaustas, ir šios srities veikėjams teisingai buvo duoti vaizdingi pavadinimai: „Podvorotnaja" advokatūra, „Domoroščennyje" juristai, „Podpolnaja" advokatūra, „Uličnyje chodataji", „Kabackij advokat", „Ablakaty" ir kit. Kurioziškai kartais reagavo į tai ir pats teismas. Teisėjai kai kuriose vietose savotiškai irgi į tai reagavo. Vieno apygardos teismo pirmininkas, norė-

damas apsaugoti beraščius žmones—bylininkus nuo šunadvokačių išnaudojimo,, paskelbė įspėjimą, išsiuntinėtą po kaimus, tokiu turiniu: „Iš gaunamų apygardos teisme įvairių prašymų ir skundų matyti, kad daugumas jų surašyti kaimiečių vardu šunadvokačių, kurie visai neišmano įstatymų ir apgaudinėja naivius kaimiečius. Apsaugoti kaimiečiams nuo tokių šių asmenų nesąžiningų veiksmų, šiuo pranešama visiems, kam reikalinga pagalba bei patarimai teismo ar administracijos bylose, kreiptis šiuo reikalu tik į įsteigtą prie apygardos teismo prisiekusiųjų advokatų konsultaciją, kur patarimai duodami ir prašymai rašomi nemokamai, arba — betarpiškai į prisiekusius advokatus, jų padėjėjus ar privatinius advokatus, turinčius tam teismo liudijimus. Nuo visų kitų asmenų, kurie siūlo savo patarnavimus, patartina reikalauti atitinkamų liudijimų".

Štai ir kitas teismo reagavimo vaizdelis, taip pat gana savotiškas, bet reikšmingas pamatyti, kaip pačiame teisme šunadvokačių darbas buvo jaučiamas: prieš pradedant teismo posėdį vienoje naujai įsteigtoje taikos teisėjo kameroje, pats taikos teisėjas kreipėsi į susirinkusius su prakalba, nurodydamas, kokią žalą daro gatvės advokatai, kurie randasi prie teismo įstaigos vartų, ir prašė žmones niekad į juos nesikreipti. „Jeigu jums reikalingi bet kokie nurodymai, teisiniai patarimai, prašau kreiptis į mane, — sako teisėjas, — aš būsiu raštinėje penkis kartus per savaitę ir su malonumu jums padėsiu. Jei kas nors iš jūsų yra beraštis ir nori surašyti prašymą, aš pats jam tokį prašymą surašysiu".

Rusijoje į energingą kovą su šunadvokačiais stojo, visų pirma, savivaldybės („Zemstva"), advokatūra, teismo darbininkai, blaivybės draugijos, administracija. Visa eilė savivaldybių įsteigė juridines konsultacijas įvairiose vietose, miestuose ir provincijoje, ypač tokiose vietose, kur gyventojų dauguma buvo neturtingi žmonės. Ten visai nemokamai ar už labai prieinamą mokestį reikalingieji teisinės pagalbos piliečiai gaudavo bylų vedimo ir kitais reikalais patarimų, jiems buvo surašomi įvairūs prašymai. Kuriais sumetimais vadovaujantis visa tai buvo daroma, matyti, pvz., iš tų motyvų, dėl kurių viena savivaldybė laikė reikalinga šios priemonės imtis: 1) esą būtinai reikia sukelti provincijos gyventojų masėse teisinę sąmonę, išvystyti ją ir tuo bendrai prisidėti prie tamsių masių švietimo darbo; 2) reikia neatidėliojant liaudyje sukelti pasitikėjimą teis-

mu, šalinant skirtumą tarp turtingųjų ir neturtingųjų bylininkų, ypač aukštesniuose teismuose; 3) reikia sudaryti žmonėms tokią juridinę pagalbą civilinėse ir baudžiamose bylose, kuri galėtų apsaugoti juos nuo išnaudojimo ir 4) sudaryti tuo tokias sąlygas, kuriose ūkininkai neturėtų nereikalingų, neproduktyvių išlaidų.

Juridinėse konsultacijose dalyvaudavo ne tik prisiekusieji advokatai, jų padėjėjai ir privatiniai gynėjai, kurių profesija — svetimas bylas vesti, bet ir kitokio užsiėmimo teisininkai. Vienoje tokioje konsultacijoje dalyvavo, pvz.: miesto burmistras, mokesčių inspektorius, teismo tardytojas, notaras, teismo sekretorius ir kit. Patarimai buvo duodami keturis kartus per savaitę, nustatytomis valandomis, prisitaikant prie turgadienių, kada iš kaimo į miestą suvažiuoja daug ūkininkų. Nepasiturintiems pagalba būdavo teikiama visai nemokamai, o iš kitų imamas nedidelis atlyginimas: nedaugiau kaip vienas rublis už prašymo surašymą ir nedaugiau kaip 25 kapeikų už patarimą arba kiek kas gali. Ši įstaiga greit įgijo didelį populiarumą ir noriai buvo žmonių lankoma. Tokios konsultacijos daugiausia rasdavo sau patalpas teismo įstaigų rūmuose. Moterų globos labdarinės draugijos iniciatyva, vietos teismo įstaigose buvo nustatyta, bendradarbiaujant su advokatais, kiek galima, palengvinti gauti teisinę pagalbą visoms arešto namuose laikomoms suimtoms moterims.

Prisiekusiųjų advokatų padėjėjai buvo keliose vietose organizavę juridinę konsultaciją ir teisiamųjų gynimą baudžiamųjų teismų išvažiuojamose sesijose. Šie jaunieji teisininkai keliose vietose buvo nusistatę neduoti jokių patarimų patiems šunadvokačiams ar jų bendrininkams.

Blaivybės draugijos prisidėjo prie šio darbo daugiausia tuo, kad duodavo konsultacijos biurams nemokamai patalpas ir apmokėdavo visas jų raštinės išlaidas. Iš vienos advokatų organizacijos 1901 m. veikimo apyskaitos matyti, kad teisinė pagalba žodžiu ar raštu buvo teikiama visai nemokamai ar išimtiniais atsitikimais leista lankytojams mokėti savo nuožiūra, pagal išgalę. Organizacijos veikimas buvo labai plačiai reklamuojamas; plakatai iškabinėti buvo teismuose, valsčių savivaldybėse, ligoninėse, geležinkelių stotyse, kalėjimuose, nakvynės namuose ir kitur.

Darydavo kartais šį tą ir administracijos organai. Vienoje vietoje, pvz., gubernatorius išsiuntinėjo aplinkraščius policijai, įsakydamas neatidėliojant uždaryti šunadvokačių kontoras ir visas kitas jų įrengtas įstaigas, „kabinetus“, neleidžiant ateityje tokių naujų atidarinėti, įspėjant, kad kaltininkai bus traukiami atsakomybėn.

Valdžia, apskritai, gana nepalankiai ir savotiškai žiūrėdavo dažnai į šį savivaldybių darbą teikti gyventojams juridinę pagalbą. Ji manė, kad tai yra išimtinai valdžios organų kompetencijoje ir kad sėkmingai tą darbą atlikti gali tik valdžios, o ne savivaldybės įstaigos. Senatas, kuriam savivaldybės dėl šio valdžios organų trukdymo kartais nusiskųsdavo, irgi linkęs buvo manyti, kad, imant formaliai, savivaldybėms įstatymas nebuvo įsakmiai šios teisės suteikęs.

1882 m. vidaus reikalų ministerijai buvo pavesta paruošti įstatymo projektą apie ūkininkų įgaliotinių veikimo tvarką. 1886 m. buvo parengtas vidaus ir teisingumo ministerijų įstatymo projektas suvaržyti žalingai ūkininkų reikalų vedėjų veiklai. Nė vienas tų projektų neįgijo įstatymo galios. Daugiau praktiškos reikšmės turėjo Civ. įst. X t. 1 d. 2295 str. veikimo praplėtimas Suvalkijoje. Dėl šio įstatymo nuostatų, kad įsteigti kontoras, apsiimančias vesti bylas, neleidžiama, praktikoje kilo daug ginčų ir neaiškybių. 1880 m. teisingumo ministerija išaiškino, kad, įstatymo dvasia, visai uždrausta steigti bet kokias kontoras, tiek prašymams rašyti, tiek byloms spręsti. 1896 ir 1899 metais senatas pasisakė ta prasme, kad patarimų davimas bylų vedimo reikalais yra iš esmės lygus raštų surašymo darbui. Baudž. Kas. Dep. 1901 m. sprend. Nr. 6 gana plačiai motyvuotame sprendime pareiškė savo nuomonę dėl Civ. Kod. 2295 tikrosios prasmės. Senato nuomone, steigti kontoras prašymams rašyti įstatymas nedraudžia, bet kadangi šis steigimas gali padėti apeiti šio įstatymo tikrąją prasmę, tai kontoros steigimą reikėtų visai uždrausti. Šis sprendimas teisininkų buvo aštriai kritikuojamas: jie nurodinėjo, kad čia yra įstatymo žymi spraga, kurios jokiais teismo interpretavimais užkišti negalima.

Rašiniui medžiaga imta iš 1898—1902 m. žurnalo „Pravo“.

Henri Capitant.

Henri Capitant mirus, netekome visų gerbiamos asmenybės, kuri su didžiausiu garsu ir intelektualiniu įmantrumu įkūnijo aukštąsias prancūzų juridinės dvasios tradicijas.

Jis buvo garsus profesorius, troškęs visa suprasti ir išaiškinti. Jo baisėjimasis netikrumu, nuolatinis ieškojimas tikro išreiškimo, darnus argumentų sujungimas, tobulas lengvumas diskutuoti, gražus ramumas, kuris betgi neužslopindavo judrumo, padarydavo jo dėstymą nepaprastai sklandų, nepaliekantį klausytojams jokių neaiškumų.

Dėl tų neginčijamų ypatumų Capitant buvo labiausiai klausytojų mėgstamas teisės profesorius. Jis nepaprastai sėkmingai dirbo mokymo darbą ne tiktai Prancūzijoje, bet ir visoje Europoje. Jo darbai pasiekė net ir Japoniją. Capitant laimėjo nuostabias lažybas, būdamas kartu kinų ir japonų draugu. Praeitą vasarą, kai jo sveikata jau buvo labai pašlijusi ir jis turėjo pakelti sunkią operaciją, Capitant buvo pasiryžęs vykti į Italiją, kur jį kvietė vienas iš tų tarptautinių juridinių kongresų, kuriuose jo autoritetas, o kartu su juo ir prancūzų teisė buvo aukštai vertinami.

Aukštas Capitant autoritetas buvo jo įgimtų savybių ir nepaliaujamo darbo vaisius. Dirbdamas profesoriaus darbą (nuo 1891 m.) tiek Grenoblyje, tiek paskui Paryžiuje, jis be pertraukos buvo atsidavęs civilinei teisei. Jo veikalas *Introduction à l'étude du droit civil,* pilnas kūrybinių idėjų ir patraukiančių sutrumpinimų, ir kita garsi knyga, *Traité de droit Civil,* informacijos tikrumu, apžvalgų grynumu, niuansiniu gvildenimų turtingumu yra klasikiniai veikalai.

Čia pat tenka pažymėti kitą Capitant klasikinį, bet kartu originalų veikalą, skirtą ginčijamai prievolių priežasties teorijai. Sau įprastu būdu jis priėmė tradicinę teoriją. Capitant daugiau, nei kas kitas, parodė pagarbos senųjų mokytojų galvojimui; bet veikale žymu ir griežta jo paties istorinių titulų revizija, pailiustruota kruopščia anketa, liečiančia praktiškus jurisprudencijos sprendimus. Taigi, doktrinos atžvilgiu Capitant visuomet laikėsi tam tikro *via media.*

Prof. Capitant darbai nesiribojo vien tik civilinės teisės sritimi, nors ji ir labai plati. Tikrasis specialistas ne tas, kuris

užsidaro savo specialybės rėmuose, bet tas, kuris moka panaudoti universalaus tyrinėjimo rezultatus patiems savo profesijos reikalams. Mes nesistebime, matydami Capitant kartu su Cuche rašant *Cours de législation industrielle,* kur jis palygina to paties laiko socialinio gyvenimo reikalavimus su civilinės teisės duomenimis.

Daugybė Capitant straipsnių, įdėtų žurnaluose, sumanios sprendimų pastabos, rodo, kad jis tolydžio labai domėjosi visomis teisinės aktualijos problemomis. Jo darbai įvairiuose komitetuose, kuriuose jis dalyvaudavo, ypač juridiniame Paryžiaus Miesto Komitete, buvo visada didžiai vertinami.

Pakviestas į Institutą, Capitant susilaukė aukščiausių viešojo dėkingumo pareiškimų. Turėdamas nuoširdų savo kolėgų pasitikėjimą, jis buvo pakviestas i Vyriausiąją Viešojo Švietimo Tarybą. Niekas nežino, kad kaip tik jo veikimo dėka teisių faktultete vėl buvo įvesti rašomieji darbai. Iš šios reformos, kadaise taip ginčijamos, jis tikėjosi to rezultato, kurį ji ir davė. O tas rezultatas — juridinių mokslų pakėlimas.

Čia dar reikėtų suminėti tris rašinių serijas: 1. *Comment il faut faire sa thèse de Doctorat en Droit;* tai pilna prityrimo ir išminties brošiūra, kurią mūsų kandidatai turėtų nuolat atsiminti; 2. rinkinį, pavadintą *Espèces choisies empruntées à la jurisprudence,* teikiantį juristui konkrečių atsitikimų būtiną ryšį, ir 3. *Vocabulaire juridique,* sudarytą su moksliniu kruopštumu. Šiandien jis yra nepakeičiamas darbo įrankis.

Toks buvo profesoriaus ir mokslininko darbas, kurį Henri Capitant džiaugdamasis norėjo matyti varant savo palikuonis. Daugybė jo mokinių, jo kolėgų ir ypačiai tų, kuriems buvo lemta būti jo draugais, niekuomet neužmirš to gero patarėjo, nuoširdaus žmogaus, turėjusio nepaprastai aukštą profesinę sąžinę, nepalyginamą mokslinį teisingumą.

Achille Mestre,

Paryžiaus Teisių Fakulteto profesorius.

Juridinės literatūros naujienos.

Kritika.

1. VALSTYBĖS TARYBOS NUOMONĖS TEISĖS KLAUSIMAIS. *Redagavo J. Byla, „Teisės“ Redaktorius.* Leidžia Lietuvos Teisininkų Draugija. Kaunas, 1937 m.

Valstybės Taryba, reikšdama savo nuomones dėl vykdomosios valdžios įsakymų ir taisyklių teisėtumo arba aiškindama valdžios organų praktikoje kilusius įstatymų neaiškumus, dirba gilų mokslinį teisės darbą.

Būtų ne tik netikslinga, bet net skriauda mūsų teisės mokslui, jei ta rimta Valstybės Tarybos teisinio darbo medžiaga būtų neviešai laikoma tik įstaigos spintose ar kraunama archyve, nepaskelbus jos spaudoje ir nepadarius jos prienamu veikiančios teisės pažinimo šaltiniu plačiajai visuomenei.

Todėl tik džiaugtis tenka, kad Liet. Teisininkų Draugija, susitarusi su Valstybės Tarybos Pirmininku, išleido Valstybės Tarybos nuomones įvairiais teisės klausimais, kurie buvo išspręsti 1929—1937 metais. Tų nuomonių yra 75-kios. Reikia pastebėti, kad išleistame rinkinyje tiek „nuomonių“ yra tik pagrindiniais teisės klausimais, kurie įvairių įstaigų buvo prašomi išspręsti, bet išspręstų teisės klausimų yra kur kas daugiau, nes Valstybės Taryba, spręsdama pagrindinį teisės klausimą, dažnai išsprendžia ir visą eilę kitų, šalutinių teisės klausimų.

Aiškinti tas Valstybės Tarybos nuomones iš esmės — čia ne vieta. Tenka tik pastebėti, kad Valstybės Tarybos teisės klausimai sprendžiami nevengiant giliai pažvelgti į svarstomąjį klausimą iš esmės, nepraleidžiant tylomis ir neišsisukinėjant pasisakyti net ir gana sunkiais teisės klausimais, — nors jie tik pagelbiniai būtų. Vietomis duodami preciziški teisinių sąvokų apibūdinimai, pagrįsti šių dienų teisės mokslu, moderniosios teisės dogmatikos išvadomis. Kadangi mūsų kalba dar nėra tikrosios teisinės terminologijos, tai sveikas yra metodas paaiškinti kai kurias teisines sąvokas net keliomis svetimomis kalbomis, įsigyvenusiais ir doktrinos griežtai nustatytais teisiniais terminais. Šitas metodas ir Valstybės Tarybos vartojamas.

Todėl spaudoje paskelbtos Valstybės Tarybos nuomonės teisės klausimais turės keliariopos reikšmės. Pirmiausia, jos bus vykdomosios valdžios organams tarnybinės veiklos gairėmis, kai tarnybinėje praktikoje jiems teks spręsti jau Valstybės Tarybos išaiškintus teisės klausimus. Tiksli teisinė kalba, kuria tie nutarimai parašyti, prisidės ir prie mokslinės teisinių sąvokų klasifikacijos, šalins iš teisinės terminologijos anarchiją, kuri dar vis jaučiama.

Šios Valstybės Tarybos nuomonės naudinga paskaityti ne tik teisininkams praktikams, bet ir mūsų teisės mokslo žmonėms, teorininkams.

P. Stravinskas.

2. *J. Robinzonas, Baltijskaja Juridičeskaja Unija I. Kommentarii k obščim konvencijam meždunarodnavo častnavo i ugolovnavo prava Litvy, Latvii i Estonii.* Kaunas, Gutmano leidinys, 1937 m., 168 p.

Pamažu tarp Lietuvos, Latvijos ir Estijos susidaro atskira sutartinė regionalinė teisės sistema. Be trišalės „Santarvės ir bendradarbiavimo sutarties“ (V. Ž. 460/3212), tarp trijų Baltijos valstybių galioja trys privatinės teisės srities konvencijos (civilinis procesas, palikimai, civilinių sprendimų pripažinimas ir vykdymas) ir dvi baudžiamosios teisės srities konvencijos (nusikaltėlių išdavimas ir teismo pagalba baudžiamose bylose, o taip pat pirmesnio teistumo pripažinimas). Autorius smulkiai nagrinėja visas šias penkias konvencijas. Tiesa, skaitytojai jau turėjo progos pirmiau susipažinti su R. komentarais, liečiančiais tris konvencijas (žr. konvenciją dėl civilinių sprendimų pripažinimo ir vykdymo — Teisė, Nr. 36, 331—357; pirmesnio nuteisimo pripažinimo konvenciją — Kriminalistikos Žinynas, Nr. 10, 145—153; nusikaltėlių išdavimo konvenciją — ibid, Nr. 12, 248—260), bet šioje knygoje aiškinimai yra žymiai praplėsti, o, be to, dviejų konvencijų komentarai išeina pirmą kartą. Neaiškioms vietoms išaiškinti autorius apsčiai panaudoja ne vien tarptautinės teisės doktriną, bet ir užsienių teismų praktiką, susijusią su analoginių sutarčių interpretacija. Ypač gausi teismų praktika, liečianti palikimų reikalu susitarimą, kuris sudaro ne atskirą sutartį, bet vieną ilgą straipsnį konsularinėj konvencijoj.

Autorius nepasitenkino vien tekstų analize, bet nužengė dar vieną žingsnį: patikrino pačius tekstus kalbos ir stiliaus atžvilgiu. Mat, autentiškas visų konvencijų tekstas yra prancūzų kalbos tekstas. Sulyginus tuos 2 tekstus (oficialų ir autoriaus ištaisytą), matyti, kokie yra oficialaus teksto trūkumai. Knygos gale yra pridėtas sąrašas Lietuvos, Latvijos ir Estijos teismų, turinčių teisę tiesiogiai susisiekti.

Teoretikams ir praktikams pažymėtoji knyga reikalinga ir naudinga. Ji, be abejo, bus svarbus įrankis trijų Baltijos valstybių teisiniam bendradarbiavimui pagilinti. *Č. Butkys.*

3. *Policijos Departamento Aplinkraščių Sąvadas. „POLICIJOS“ laikraščio leidinys.* Kaunas, 1937 metai, 488 p.

Tai yra autentiškas ligi 1937 metų birželio 1 d. policijos departamento ir vidaus reikalų ministerio, viešojo pobūdžio aplinkraščių ar įsakymų forma išleistų taisyklių, instrukcijų, paliepimų, nurodymų bei aiškinimų, liečiančių policijos departamento sritį, rinkinys. Rinkinys padalintas į šešias dalis: policijos organizacija, policijos tarnyba, policijos tarnautojai, policijos mokslinimas ir sportas, policijos aprūpinimas ir tiekimas, policijos raštvedyba ir kontroliavimas. Gale yra pridėta smulki aplinkraščių alfabetinė rodyklė.

Tas „Policijos“ žurnalo leidinys naudingas ne tik policijos tarnautojams, bet ir piliečiams, o ypatingai teisininkams.

J. R.

II. BIBLIOGRAFIJA.

A. Žurnalų, straipsnių lietuvių kalba.

SAVIVALDYBĖ:

Jakobas, A.: Miestų ir miestelių planų reikšmė. Nr. 6 (29), Birželis 1937 m., p. 177—178.

E. S., Klausimai — atsakymai, Nr. 6 (29).
A. Šostakas, Darbo apsauga Lietuvoje, Nr. 7 (30).
R. A-s, Vietinis valdymas ir revizijos karo metu, Nr. 7 (30).
Pastabos socialinės globos reikalu, Nr. 7 (30).
E. S., Klausimai — atsakymai, Nr. 7 (30).
Jakobas, Dėl burmistrų padėjėjų ir viršaičių padėjėjų balso teisės tarybos posėdžiuose, Nr. 8 (31).
Dr. A. Birutavičienė, Kaip Lietuvoje rūpinasi motinomis ir vaikais, Nr. 8 (31).
A. Jakobas, Vyriausiojo Tribunolo praktika, Nr. 8 (31).
E. S., Klausimai — atsakymai, Nr. 8 (31).
J. Markūnas, Kai kurie sumanymai mokesčių srity, Nr. 9 (32).
Savivaldybininkas, Dar apie vaistinių, vaistų gamybą ir prekybos įstatymo projektą, Nr. 9 (32).
A. Jakobas, Suimtųjų laikymo išlaidų išieškojimo reikalu, Nr. 10 (33).
E. S., Klausimai — atsakymai, Nr. 10 (33).

POLICIJA.

Nr. 12. — 1937 m. birželio mėn. 15 d. Atleiskime policiją nuo pašalinių pareigų, p. 225—226; *J. Bražinskas,* Nusikalst. darbams tirti ir byloms kelti instrukcijos pakeitimo reikalu, p. 226—228 ir Nr. 13, p. 249—251; *A. Stungurys,* Kinoteatrų priežiūros dalykai, p. 228—229.

Nr. 13. — *Pov. Šilbajoris,* Dėl vieno įstatymo, p. 256; *K. Beiga,* Drausmės Bausmės, p. 258—259.

Nr. 14. — *Dilys,* Keleta pastabų apie teismo kaltinamųjų iš gyv. vietų pasišalinimus, p. 269; *Ant. Kimsa,* Kriminalinė statistika, p. 275—276.

Nr. 15. — Pasikėsinimas sieną peržengti įstatymų šviesoje, p. 285; *P. Pamataitis,* Kriminalinės policijos tarptautinės komisijos XII sesija, įvykusi Londone birželio mėn. 7—11 d., p. 290—292; Dip. teis. *J. Undraitis,* Kurortai ir policijos tarnautojų registracija, p. 292.

Nr. 16. — *Pr.*, Kada yra atlikta mokestinė prievolė? p. 317—318; *I. A.*, Neturto liudijimas nesuteikia teisės nemokamai naudotis teismo sprendimo vykdymu, p. 318.

Nr. 17. — *K. Laucius,* Dar keletos pastabos dėl nusikalst. darbams tirti ir byloms kelti instrukcijos, p. 326—328.

Nr. 18. — Teisėjas *J. Januška,* Kelios pastabos, p. 350—351; *K. Tautkevičiaus,* Ar tikslu? p. 360.

Nr. 19. — Teisėjas *J. Januška,* Pertvarkytinas policijos darbas, p. 373.

Nr. 20. — Reikia sutvarkyti policijos dalyvavimą teisme kaltinimą palaikant, p. 389; *Br. Straukas,* Autonominė Klaipėdos Krašto policija, 394—395; *J. Baltaragis,* Nenormalumai mokesčius išieškant, p. 400.

Nr. 21. — *J. Žukauskas,* Kova su nusikalstamaisiais akcizų įstatymams darbais, p. 411—412; *Vl. Adomavičius,* Policija ir priešlėktuvinės apsaugos organizavimas, p. 418.

Nr. 22. — *K. Laucius,* Kas darytina, kad policija galėtų tinkamai atlikti savo, kaip kaltintojo, pareigas, p. 426—427; *Br. Straukas,* Kas dalyvauja varžytynėse? p. 427—429; *J. Januška,* Privalomieji įsakymai,

p. 430; *K. Gorinas,* Asmenybės išaiškinimo reikalu, p. 439; *Pov. Šilbajoris,* Dėl policijos iškeltų bylų atstovavimo teismuose, p. 442.

Nr. 23. — *K. Laucius,* Kas darytina, kad policija galėtų tinkamai atlikti savo, kaip kaltintojo, pareigas, p. 446—447; *V. Vorobjovas,* Apie senėjimą, p. 450—451 (b. d.); *P. G.,* Patogu pakeisti mokesčių išieškojimo tvarką, p. 456; *Br. Straukas,* priverstinas mokesčių išieškojimas Klaipėdos krašte, p. 457—458.

KRIMINALISTIKOS ŽINYNAS.

Nr. 16. — III metai, 1937 m. liepos-rugpiūčio mėn. *Dr. J. Robinzonas,* Iš Lietuvos tarptautinės ir tarpsritinės baudžiamosios teisės (tąsa iš Nr. 10, p. 145—153, ir Nr. 12, p. 248—260), p. 153—168; *M. Dragūnas,* Darbo reikšmė suimtiesiems, p. 169—173; *A. Vaitkevičius,* Kaip nustatyti rašalu parašytų tekstų parašymo laikas, p. 174—181; *A. Andriušis,* Kaip nustatyta, kad dviejose valstybėse nusikaltimai buvo padaryti tais pačiais ginklais, p. 181—184; *R. Burokas,* Šiek tiek duomenų apie savižudybes, p. 184—188; Anglų Vidaus Reikalų Ministerio kalba, atidarant Tarptautinės Kriminalinės Policijos Komisijos XIII sesiją Londone birželio mėn. 7—11 d., p. 189—192; *Dr. J. Pusdešris,* Srovinių įtakų žala mokyklos jaunimui, p. 192—194; Kriminalistikos mokslų mokykla Briuselio Universitete, p. 194; Kitų kraštų įstatymai, p. 199—200.

Nr. 17. — (specialus numeris nepilnamečių nusikaltėlių klausimui nušviesti kovos su piktu dienos proga). *Dr. B. Kalvaitis,* Specialų leidinį išleidžiant, p. 201—203; *J. Lembergas,* Nepilnamečiai nusikaltėliai pozityvioje mūsų teisėje, p. 203—214; *P. Grincevičiūtė,* Nepilnamečių nusikaltėlių klausimas mūsų kaimynų valstybėse, p. 214—228; *J. Kurklietis,* Nepilnamečių nusikaltėlių auklėjimo sistemos reforma, jos reikalas ir mūsų kolonijų tvarkymo pagrindai, p. 229—247; *Žmuidzinavičiūtė,* Mūsų nepilnamečių nusikaltėlių drausmės auklėjimo įstaigos, p. 247—277; Prancūzijos įstatyminis dekretas, tvarkąs priemones viešosios tvarkos palaikymui sustiprinti 1935 m. spalių 23 d., p. 279—280.

B. Žurnaliniai straipsniai ir knygos svetimomis kalbomis:

Lithuanie — Discours de M. S. *Lozoraitis,* ministre des affaires étrangères de Lithuanie, prononcé le 6 mars 1937, au Parlament lithuanien, en réponse à une interpellation et à une déclaration à la Commission sénatoriale polonaise des affaires étrangères, au sujet des relation lithuano-polonaises. Revue internationale française du droit des gens 2 : 222—228, mars 1937.

Asche, Graf von *Mandelsloh,* Politische Pakte und völkerrechtliche Ordnung. Berlin, 1937, Julius Springer, p. 78—83 (Baltenbund).

Baltische Aussenminister - Konferenz. Baltische Monatshefte: 458—465, Juli—August, 1937.

Model, M.: La III-e anniversaire de l'Entente balte. Europe nouvelle, 20:811, 21.8.37.

Natkevičius, Ladas: La question de l'application de la Convention relative à Klaipėda (Académie diplomatique internationale 1937, 33—41).

Ferrus, C.: L'Etat lithuanien — La question de Memel. Tribune des nations 2: 7—8, 12.8.37.

Gredler—Oxenbauer, Willfried: Die völkerrechtliche Stellung des Memelgebiets, Jahrbuch der Konsularakademie zu Wien, 1936, 42—56.

Kopelmanas, L.: Custom as a means of the creation of international law. Britisch Yearbook of International Law 18: 127—151, 1937.

Kopelmanas, L.: Du conflit entre le traité international et la loi interne. Revue de droit international et de législation comparée 64: 310—161, n⁰ 2, 198.

St. Vainoras, Laivininkystės sutartys, Jūra. Nr. 3 (19), 67.

Mettgenberg, Die Verträge und Vereinbarungen des Deutschen Reiches mit dėn Oststaaten über strafgerichtliche Angelegenheiten ZfOER NF IV, 69—70, 75—77.

Robinson, Jacob, Zur internationalen Anerkennung von Staatsurteilen in Litauen, ibid 193—195.

Le régime d'oppression appliqué par l'administration polonaise aux Lithuaniens de la région de Vilna. Revue parlamentaire, économique et financière 33—28—29; 1-er février 1937.

Litauen. Aenderung des einstmeiligen Gesetzes über die litauische Staatsangehörigkeit (V. Ž. 534/3714). — Internationales und ausländisches Personenrecht. Vierter Bericht der Wissenschaftlichen Gesellschaft für Personenstand u. Sippenwesen und der Internationalen Vereiningung der Beamten des Zivilstanddienstes. 1937. Alfred Metzner, Berlin, p. 173.

Robinson, Jacob: Bericht über die litauische Gesetzgebung (Jahr 1936): Legislazione internazionale. Volume V, Instituto di Studi Legislativi, Roma, 1937, p. 329—361.

T. S. Į. pakeitimo (V. Ž. 527/3656) liečiančio teismo nuostolių veikimą vertimas vokiečių kalbon, ibid. 334.

Seimo rinkimų įstatymo (V. Ž. 533/3704) vertimas, ibid 343—354.

В. Фридштейн, Из текущего законодательства Литвы, Закон и Суд № 75, 3627—3630.

В. Фридштейн, К вопросу об административном суде в Литве, Закон и Суд № 76, 3649—3654; № 77, 3681—3686; № 78, 3719—3724; № 79, 3763—3766.

Принятие устава бюро юристов балтийских государств, Закон и Суд № 77, 3706.

Oficialinė dalis.

Teisingumo Ministerio įsakymai.

Priimti į advokatus:

1. Dipl. teisininkas Juozas Rymeikis priimtas į advokatus su gyvenamąja vieta Kretinga, nuo 1937 m. spalių mėn. 1 d. (įsak. 311).

2. Teismo kandidatas Petras Kiškis priimtas į advokatus, nuo 1937 metų spalių mėn. 1 d. su gyvenamąja vieta Rokiškis (įsak. 312).

3. Kauno Apygardos Teismo kandidatas Bronius Baleniūnas priimtas į advokatus su gyvenamąja vieta Kaune, nuo 1937 m. lapkričio mėn. 20 d. (įsak. 366).

4. Panevėžio Apygardos Teismo kandidatas Juozas Holšanskis priimtas į advokatus, nuo 1937 m. lapkričio mėn. 20 d., su gyvenamąja vieta Utena (įsak. 367).

5. Dipl. teisininkas Vladas Maželis priimtas į advokatus su gyvenamąja vieta Kaune, nuo 1937 m. gruodžio mėn. 1 d. (įsak. 379).

6. Kauno Apyg. Teismo kandidatas Jonas Totoraitis priimtas į advokatus su gyvenamąja vieta Raseiniai, nuo 1937 m. gruodžio mėn. 1 d. (įsak. 380).

7. Kauno Apyg. Teismo kandidatas Archipovas Filimonas priimtas į advokatus su gyvenamąja vieta Zarasuose, nuo 1937 m. gruodžio mėn. 1 d. (įsak. 381).

8. Kauno Apyg. Teismo kandidatas Aleksandras Salanskis priimtas į advokatus su gyvenamąja vieta Kaune, nuo 1937 m. gruodžio mėn. 1 d. (įsak. 382).

Teismo kandidatai:

1. Teismo kandidatui Vytautui Valiuliui atšauktas įsakymas Nr. 292 dėl pavedimo eiti apylinkės tardytojo pareigas (įsak. 295).

2. Panevėžio Apyg. Teismo kandidatas Filimonas Archypovas paskirtas etatiniu Kauno Apyg. Teismo kandidatu, nuo 1937 m. spalių mėn. 1d. (įsak. 320).

3. Marijampolės Apyg. Teismo kandidatui Vaclovui Širvinskui pavesta eiti apylinkės teisėjo pareigos prie Prienų Apylinkės Teismo, nuo 1937 m. spalių mėn. 15 d. (įsak. 324).

4. Marijampolės Apyg. Teismo kandidatui Zigmui Steponavičiui pavesta eiti apylinkės teisėjo pareigos prie Šakių Apylinkės Teismo, nuo 1937 m. spalių mėn. 15 d. (įsak. 325).

5. Diplomuota teisininkė Ona Janulionienė-Puodžiūnaitė paskirta neetatine teismo kandidate prie Panevėžio Apygardos Teismo, nuo 1937 m. lapkričio mėn. 1 d. (įsak. 342).

6. Neetatinis Šiaulių Apyg. Teismo kandidatas Bronius Nemickas atleistas iš užimamos vietos, nuo 1937 m. lapkričio mėn. 1 d. (įsak. 356).

7. Šiaulių Apygardos Tardytojo Miko Janilionio būstinė nustatyta Klaipėdos mieste (įsak. 358).

8. Šiaulių Apygardos Teismo kandidatui Severui Jasinskui pavesta eiti apylinkės tardytojo pareigos, nuo 1937 m. gruodžio mėn. 1 d. prie Telšių Apylinkės Tardytojo (įsak. 369).

9. Šiaulių Apygardos Teismo kandidatui Kęstučiui Stepšiui pavesta eiti apylinkės teisėjo pareigos, nuo 1937 m. gruodžio mėn. 1 d. prie Šilalės Apylinkės Teismo (įsak. 370).

10. Šiaulių Apygardos Teismo kandidatui Vincui Kazlauskui pavesta eiti apylinkės tardytojo pareigos, nuo 1937 m. gruodžio mėn. 1 d. prie Šiaulių II Apylinkės Tardytojo (įsak. 371).

11. Šiaulių Apyg. Teismo kandidatui Andriui Miknevičiui pavesta eiti apylinkės teisėjo pareigos prie Šiaulių Apylinkės Teismo, nuo 1937 m. gruodžio mėn. 1 d. (įsak. 372).

12. Apeliacinių Rūmų teismo kandidatui Česlovui Juknevičiui pavesta eiti Apylinkės tardytojo pareigos prie Kauno I Apyl. Tardytojo, nuo 1937 m. lapkričio mėn. 25 d. (įsak. 374).

13. Panevėžio Apygardos Teismo kandidatui Ignui Markevičiui pavesta eiti prokuroro padėjėjo pareigos prie Panevėžio Apyg. Teismo Prokuratūros, nuo 1937 m. gruodžio mėn. 1 d. (įsak. 375).

14. Kauno Apygardos Teismo kandidatui Juozui Jančiukui pavesta eiti apylinkės tardytojo pareigos prie Kauno V Apylinkės Tardytojo, nuo 1937 m. gruodžio mėn. 1 d. (įsak. 376).

15. Panevėžio Apyg. Teismo kandidatui Vytautui-Pranciškui Dovydaičiui-Baltrušaičiui pavesta eiti apygardos tardytojo pareigos prie Panevėžio Apygardos Tardytojo, nuo 1937 m. gruodžio mėn. 1 d. (įsak. 383).

16. Kauno Apyg. Teismo kandidatui Juozui Goničui pavesta eiti apylinkės teisėjo pareigos prie Kėdainių Apylinkės Teismo, nuo 1937 m. gruodžio mėn. 10 d. (įsak. 384).

17. Kauno Apygardos Teismo kandidatui Antanui Račiui pavesta eiti apylinkės teisėjo pareigos prie Kaišiadorių Apylinkės Teismo, nuo 1937 m. gruodžio mėn. 10 d. (įsak. 385).

18. Kauno Apygardos Teismo kandidatui Eustachijui Protui pavesta eiti apylinkės tardytojo pareigos prie Kėdainių Apylinkės Tardytojo, nuo 1937 m. gruodžio mėn. 10 d. (įsak. 386).

19. Kauno Apygardos Teismo kandidatui Antanui Gailiušiui pavesta eiti apylinkės teisėjo pareigos prie Ukmergės Apylinkės Teismo, nuo 1937 metų gruodžio mėn. 10 d. (įsak. 387).

Atleisti:

Plungės Apylinkės Teismo antstolis Vladas Mylimas, kaip paskirtas Telšių m. burmistru, atleistas iš užimamos vietos, nuo 1937 m. spalių mėn. 20 d. (įsak. 335).

Redaktorius JURGIS BYLA

„Teisės" Nr. Nr. 1—40 turinys.

I. Bendroji teisės sritis.

1. Luomų tvarka ir papročiai. — *M. Römeris*, Nr. 1, 1922 m., psl. 19-34.
2. Mūsų įstatymai teisės šviesoje. — *O. Finkelšteinas*, Nr. 2, 1922 m., psl. 19—22.
3. Vietos savivaldybės. — *M. Römeris*, Nr. 3, 1922 m., psl. 1—15.
4. Kuriais įstatymais gyvena Lietuvos Valstybė? — *M. Cimkauskas*, Nr. 3, 1922 m., psl. 22—27.
5. Profesoriaus L. Duguit asmens subjektyvinė teisė ir valstybės valdymo teisė ir jo pažiūrų kritika. — *P. Leonas*, Nr. 5, 1925 m., psl. 1—13.
6. Prigimtinės teisės idėja. — *B. Fridmanas*, Nr. 6, 1924 m., psl. 1—21.
7. Teisės istorijos reikšmė. — *A. Janulaitis*, Nr. 6, 1924 m., psl. 33—45.
8. Moralinė statistika. — *Č. Butkys*, Nr. 6, 1924 m., psl. 46—51.
9. Lietuvos teisyno reikalu. — *A. Janulaitis*, Nr. 7, 1925 m., psl. 39—60.
10. Keletas minčių iš naujosios vokiečių teisės filosofijos literatūros. — — *A. Tamošaitis*, Nr. 10, 1926 m., psl. 1—28.
11. Romėnų teisės orientalizacija. — *D. Gecas*, Nr. 13, 1928 m., psl. 1—15.
12. Svetimų teisių įtaka Romėnų teisei. — *A. Tamošaitis*, Nr. 18, 1930 m., psl. 55—63.
13. Senasis įstatymas (Biblija), kaip teisės paminklas. — *D. Gecas*, Nr. 20, 1931 m., psl. 1—23.
14. Iš Klaipėdos krašto teisingumo žinybos. — *V. Burkevičius*, Nr. 22, 1932 m., psl. 93—100.
15. Aequitas Lietuvos teismuose, — *P. Leonas*, Nr. 23, 1933 m., psl. 176—188.
16. Mišna ir jos paruošimas. — *D. Gecas*, Nr. 24, 1933 m., psl. 263—275; Nr. 25, 1934 m., psl. 38—48.
17. Įstatymo redakcinė klaida ir nenuoseklumas. — *P. Stravinskas*, Nr. 24, 1933 m., psl. 321—322.
18. Pinigų vertės kritimo reikšmė teisės srityje. — *Č. J.* ir *J. L.*, Nr. 25, 1934 m., psl. 75—84.
19. Vokiečių teisininkų 1933 m. suvažiavimas ir nacionalsocialistų įstatymų leidimas. — *V. Fridšteinas*, Nr. 27, 1934 m., psl. 201—227.
20. Svetimšalių teisės nekilnojamam turtui Lietuvoje. — *J. Robinzonas*, Nr. 28, 1934 m., psl. 291—308.

21. Gintaro gamybos (kasimo) reikalu Klaipėdos krašte. — *V. Burkevičius*, Nr. 28, 1934 m., psl. 369—372.

22. Gyvuliams globoti įstatymas. — *V. Burkevičius*, Nr. 28, 1934 m., psl. 372—373.

23. Pripažinimo mokestis. — *J. Beinorius*, Nr. 28, 1934 m., psl. 385—386.

24. Teisinė bažnyčios padėtis Vokiečių Reiche, Serbų - Kroatų - Slovėnų Valstybėje, Olandijoje ir Persijoje. — *D. Stankūnas*, Nr. 30, 1935 m., psl. 141—147.

25. Bylos dėl spaudos lietuvių raidėmis. — *K. Šalkauskis*, Nr. 31, 1935 m., psl. 305—312; Nr. 32, 1935 m., psl. 403—410; Nr. 33, 1936 m., psl. 101—102.

26. Akcinių bendrovių ir bankų įstatymų reforma Vokietijoj. — *V. Fridšteinas*, Nr. 31, 1935 m., psl. 313—330.

27. Svetimšalių persiskyrimo klausimai Latvijoj ir Estijoj. — *G. Rutenbergas*, Nr. 31, 1935 m., psl. 330—342.

28. Vado principas teisme. — *G. R.*, Nr. 31, 1935 m., psl. 382—384.

29. Liudytojų vaidmuo ir jų kvalifikacijos senojoje romėnų jus civile. — — *A. Tamošaitis*, Nr. 32, 1935 m., psl. 391—402.

30. Akcijų teisės reforma Italijoje. — *Br. P. Dormeikis*, Nr. 32, 1935 m., psl. 468—472.

31. Estijos Respublikos svarbiausieji valstybės valdymo įstatymai ir aktai už laiką nuo 1934 m. sausio 1 d. ligi 1935 m. rugsėjo 1 d. — — *J. Klesment*, Nr. 32, 1935 m., psl. 487—498; Nr. 34, 1936 m., psl. 202—209.

32. Ar vokiečiai gali Lietuvos piliečiams taikyti Nuernbergo įstatymus? — *G. R.*, Nr. 32, 1935 m., psl. 498—499.

33. Naujas atradimas romėnų teisėje. — *A. Tamošaitis*, Nr. 33, 1936 m., psl. 1—19.

34. Priesaika mūsų teisme. — *V. Burkevičius*, Nr. 33, 1936 m., psl. 82—90; Nr. 34, 1936 m., psl. 185—192.

35. Tarptautinio Tribunolo Hagoje 1935 m. gruodžio 4 d. sprendimas dėl Dancigo dekretų, įvedusių analogiją baudžiamoj teisėj. — *J. Robinzonas*, Nr. 34, 1936 m., psl. 149—153.

36. Idėjos ir jų realizacijų arba tikslų ir priemonių teorijos (vertimas). — *A. Tamošaitis*, Nr. 34, 1936 m., psl. 192—198.

37. Romos imperatoriaus Augusto kadukiniai įstatymai. — *A. Tamošaitis*, Nr. 35, 1936 m., psl. 254—269.

38. Apžiūrėjimas vietose. — *J. Januška*, Nr 35, 1936 m., psl. 308—311.

39. Humaniškumo principų įsigalėjimas romėnų šeimos teisėje. — *A. Tamošaitis*, Nr. 36, 1936 m., psl. 357—369; Nr. 37, 1937 m., psl. 24—42.

40. Iždas ir tikybinės organizacijos. — *K. Šalkauskis*, Nr. 36, 1936 m., psl. 395—400.

41. Konstitucijos 23-is § ir jo santykis su įvairiomis mūsų įstatymdavystės novelomis. — *P. Leonas*, Nr. 37, 1937 m., psl. 10—23.

42. Teisėjo „sąžinės" sąvoka mūsų įstatymuose. — *K. Šalkauskis*, Nr. 37, 1937 m., psl. 122—126.
43. Fiducija moderniojoje teisėje. — *A. Tamošaitis*, Nr. 40, 1937 m., psl. 400—406.

II. Civilinė teisė ir procesas.

1. Sutartinių prievolių laisvės sąvoka. — *P. Leonas*, Nr. 1, 1922 m., psl. 13—18.
2. Dėl 1920 m. birželio 28 d. įstatymo. — *Vl. Mačys*, Nr. 1, 1922 m., psl. 35—38.
3. Šis-tas iš žemės nuomos politikos. — *K. Šalkauskis*, Nr. 2, 1922 m., psl. 13—18.
4. Vietos reikšmė prievolėse. — *O. Büchleris*, Nr. 3, 1922 m., psl. 16—21.
5. Dėl „gimininio" (giminės) turto". — *P. Leonas*, Nr. 3, 1922 m., psl. 39—41.
6. Žemės Reformos įstatymo 2 str. — *Vl. Stašinskas*, Nr. 3, 1922 m., psl. 41—43.
7. Ar galima daryti pasidalinimo aktai, Žemės Reformos įst. paskelbus? — *Vl. Stašinskas*, Nr. 4, 1923 m., psl. 41—43.
8. Globų steigimo klausimu. — *Vl. Mačys*, Nr. 4, 1923 m., psl. 44—45.
9. Butų nuomos teisė pas mus ir užsieny. — *J. Robinzonas*, Nr. 5, 1924 m., psl. 22—31.
10. Įstatymo sumanymas dėl senų skolų atsiteisimo. — *C. Petraškevičius*, Nr. 5, 1924 m., psl. 39—41.
11. Dovanojimas, kaip dorovės ir padorumo prievolė. — *G. Rutenbergas*, Nr. 8, 1925 m., psl. 45—55.
12. Kas taisytina mūsų civiliniam procese? — *B. Fridmanas*, Nr. 8, 1925 m., psl. 56—59.
13. Dėl vieno įstatymo aiškinimo. — *M. Römeris*, Nr. 9, 1926 m., psl. 60—68.
14. Kai kurių Civ. Kodekso (X t.) normų netikslingumas proceso atžvilgiu. — *M. Markauskas*, Nr. 10, 1926 m., psl. 62—64.
15. Ipoteka, jos pagrindai ir santvarka. — *Vl. Mačys*, Nr. 11, 1927 m., psl. 1—34; Nr. 12, 1927 m., psl. 1—27.
16. Kreditoriams žalingi aktai. — *D. Gecas*, Nr. 12, 1927 m., psl. 76—89.
17. *Globa*. — *Č. Butkys*, Nr. 12, 1927 m., psl. 90—97.
18. Kai kurios Lietuvos ir Latvijos šeimos teisės problemos. — *G. Rutenbergas*, Nr. 13, 1928 m., psl. 23—34; Nr. 14, 1928 m., psl. 25—53.
19. Legatarų interesai vyresniojo notaro įstaigoje. — *V. Burkevičius*, Nr. 15, 1929 m., psl. 43—45.
20. Apie civilinio proceso suprastinimą. — *D. Gecas*, Nr. 16, 1929 m., psl. 70—84.

21. Vyr. Tribunolo praktika vekselių srity. — *S. Fridmanas*, Nr. 16, 1929 m., psl. 85—89.
22. Vardo teisė. — *K. Šalkauskis*, Nr. 17, 1930 m., psl. 46—51.
23. Senoji Lietuvos šeimos teisė. Vedybų teisė. — *L. Veržbavičius*, Nr. 18, 1930 m., psl. 64—83; Nr. 19, 1931 m., psl. 26—43; Nr.20, 1931 m., psl. 77—92.
24. Radio teisė. — *L. Kameneckis*, Nr. 18, 1930 m., psl. 84—89.
25. Tvirtiniai, notariniai, pareikštiniai ir naminiai raštai. — *V. Burkevičius*, Nr. 18, 1930 m., psl. 90—94.
26. Uzufruktas (ususfructus). — *O. Finkelšteinas*, Nr. 19, 1931 m., psl. 1—12.
27. Čekio sutartis ir jos neišpildymo pasekmės. — *A. Goniondskis*, Nr. 19, 1931 m., psl. 13—25.
28. Naminiai raštai (aktai) ir jų reikšmė procese. — *V. Burkevičius*, Nr. 19, 1931 m., psl. 60—65.
29. Civilinių vedybų klausimu. — *G. Rutenbergas*, Nr. 19, 1931 m., psl. 66—73.
30. Didžiosios Lietuvos piliečių užsieny sudarytų vedybų galia. — *J. Robinzonas*, Nr. 20, 1931 m., psl. 45—76.
31. Civilinio proceso str. pakeitimai, kuriuos yra padariusi Latvija. — — *L. Bukovski's*, Nr. 21, 1932 m., psl. 8—33.
32. Kai kurios pastabos Didžiosios Lietuvos piliečių užsieny ir Klaipėdos krašte padarytų civilinių vedybų klausimu. — *G. Rutenbergas*, Nr. 21, 1932 m., psl. 34—45.
33. Kas yra Užnemunės čiabuvis? — *L. Garfunkelis*, Nr. 21, 1932 m., psl. 46—54.
34. Nuomininko ir pusininko sąvoka ir jų teisinė padėtis, einant Žemės Reform. įstatymo § 53. — *Pr. Vasiliūnas*, Nr. 22, 1932 m., psl. 101—106.
35. Baudžiamojo teismo sprendimo reikšmė civilinėj byloje. — *L. Volovickis*, Nr. 23, 1933 m., psl. 189—202.
36. Įsisenėjimo novela. — *L. Ivanenka*, Nr. 23, 1933 m., psl. 203—209.
37. Kreipimas skolos į žemės ūkio inventorių Suvalkijoj. — *P. Stravinskas*, Nr. 24, 1933 m., psl. 276—281.
38. Pastabos dėl Vyr. Tribunolo 1933 m. gegužės mėn. 18 d. išaiškinimo Lietuvos piliečių Latvijoj sudarytų civilinių vedybų galios ir jų persiskyrimo reikalu. — *G. Rutenbergas*, Nr. 24, 1933 m., psl. 282—302.
39. Kaip reikėtų pakeisti Civil. Proceso įstatymą, Teismų Santvarkos įstatymą paskelbus? — *Č. Butkys*, Nr. 24, 1933 m., psl. 303—311.
40. Činšo ar amžinos nuomos žemė. — *Vs. Bojevas*, Nr. 25, 1934 m., psl. 1—24.
41. Skirtinė žemė ir sodžiaus sueigų nutarimai Vyr. Notariate. — — *V. Burkevičius*, Nr. 25, 1934 m., psl. 49—60.
42. Nauji iždo pajamų šaltiniai. — *K. Sąmajauskas*, Nr. 25, 1934 m., psl. 91—94.
43. Varžytynės. — *Č. Butkys*, Nr. 26, 1934 m., psl. 156—165.

44. Klausimas dėl užsienių teismų teismingumo ir tų teismų sprendimų vedybų perskyrimo bylose pripažinimo Lietuvoje. — *G. Rutenbergas*, Nr. 26, 1934 m., psl. 166—172.

45. Iškilusiojo palikimo apsauga (pagal X t. 1 d.). — *P. Atkočaitis*, Nr. 26, 1934 m., psl. 173—181.

46. Dėl vekselinio kredito. — *Pr. Lemberis*, Nr. 26, 1934 m., psl. 187—189.

47. Dėl šaltinių naujoms pajamoms. — *D. Tamšė*, Nr. 26, 1934 m., psl. 190—191.

48. Res incorporales, kaip skolos išieškojimo objektai. — *P. Stravinskas*, Nr. 27, 1934 m., psl. 238—249.

49. Kurie Klaipėdos krašto Civ. Proceso nuostatai būtų mums naudingi? — *G. Rutenbergas*, Nr 27, 1934 m., psl. 250—257.

50. Žmonos atsineštinis turtas pagal Suvalkų krašte veikiančius įstatymus. — *L. Volovickis*, Nr. 27, 1934 m., psl. 271—282.

51. Nusižudėlių testamentai. — *V. Burkevičius*, Nr. 28, 1934 m., psl. 373—375.

52. Įstatymų suvienodinimo reikalu. — *V. Burkevičius*, Nr. 28, 1934 m., psl. 375—377.

53. Smulkaus kredito draugijų paskolų ieškojimas. — *J. Urbaitis*, Nr. 28, 1934 m., psl. 383—384.

54. Paveldėjimo normų kolizijų klausimas. — *V. Fridšteinas*, Nr. 29, 1935 m., psl. 17—36.

55. Paderminio turto palikimo suvaržymai. — *J. Žagrakalys*, Nr. 29, 1935 m., psl. 67—70.

56. Naminės sutartys, kuriomis įpėdiniai karo metu pasidalino tekusį jiems nekiln. turtą. — *A. Tamošaitis*, Nr. 29, 1935 m., psl. 71—73.

57. Naujoji Latvijos šeimos teisė. — *G. Rutenbergas*, Nr. 29, 1935 m., psl. 78—94.

58. Civilinio teisėjo vaidmuo įrodymų rinkimo procedūroje. — *J. Robinzonas*, Nr. 30, 1935 m., psl. 99—113.

59. Užmirštas įstatymo straipsnis (Civ. įst. X t. 1 d. 132[9] str.). — *Č. Butkys*, Nr. 30, 1935 m., psl. 148—151.

60. Rūpintojo ir rūpinamojo teisiniai santykiai (X. t. 1 d.). — *P. Atkočaitis*, Nr. 30, 1935 m., psl. 169—176.

61. Ar yra teisėto pagrindo ieškoti iš teisėjo jo sekretoriaus išeikvotus valdiškus pinigus? — *V. Burkevičius*, Nr. 30, 1935 m., psl. 177—179.

62. Civilinio Proceso įstatymo pakeitimas (V. Ž. Nr. 408, 458, 459). — *V. Burkevičius*, Nr. 30, 1935 m., psl. 179—180.

63. Namų savininkų skolų mokėjimui palengvinti įstatymas (V. Ž. Nr. 444). — *V. Burkevičius*, Nr. 30, 1935 m., psl. 180—181.

64. Valstybės Kontrolės padarytų įskaitų ieškojimas. — *V. Burkevičius*, Nr. 30, 1935 m., psl. 183—185.

65. Mažamečių asmens ir turto globa Lietuvoje. — *V. Burkevičius*, Nr. 31, 1935 m., psl. 357—361.

66. Klaipėdos krašto civilinis kodeksas Vokietijos B. G. B. reformos šviesoj. — *A. Mikalauskas,* Nr. 31, 1935 m., psl. 362—365.

67. Bankinių indėlių areštas. — *J. Beinorius,* Nr. 31, 1935 m., psl. 366—367.

68. Dėl Vyr. Tribunolo Civ. Teis. įst. 161^{10} str. aiškinimo. — *G. Trusfusas,* Nr. 31, 1935 m., psl. 368—371.

69. Žemės ūkio kilnojamojo turto varžytynių sustabdymas. — *G. Trusfusas,* Nr. 31, 1935 m., psl. 372—374.

70. Nauja Lenkijos konkurso teisė. — *J. R.,* Nr. 31, 1935 m., psl. 381—382.

71. Sunkenybės kodifikuoti Lenkijoj santuokos asmens teisę. — *J. Robinzonas,* Nr. 32, 1935 m., psl. 411—416.

72. Už kokią sumą gali ipotekinis kreditorius prašyti palikti jam ipotekine skola apsunkintą turtą, antroms varžytynėms neįvykus? — *L. Veržbavičius,* Nr. 32, 1935 m., psl. 417—421.

73. Dėl vekselių ir čekių įstatymų projektų. — *K. Račkauskas,* Nr. 32, 1935 m., psl. 421—431.

74. Moters teisinė padėtis šeimoje Lietuvoje ir Latvijoje. — *M. Rutenbergienė,* Nr. 32, 1935 m., psl. 438—447.

75. Privatinė teisė ir nacionalsocializmas. — *J. Robinzonas,* Nr. 32, 1935 m., psl. 448—459.

76. Išpasoginimas. — *J. Žagrakalys,* Nr. 32, 1935 m., psl. 461—464.

77. Mirusių bevaikių asmenų piniginių indėlių likimo klausimas. — *J. Kairys,* Nr. 32, 1935 m., psl. 464—465.

78. Latvių civilinio proceso naujenybės. — *G. R.,* Nr. 32, 1935 m., psl. 466—468.

79. Vyriausiosios namų savininkų įkaitinių skolų grąžinimui reguliuoti komisijos nutarimai. — Nr. 32, 1935 m., psl. 473—479.

80. Posesorinis ieškinys istorijoj, teorijoj ir praktikoj. — *V. Fridšteinas,* Nr. 33, 1936 m., psl. 29—38; Nr. 34, 1936 m., psl. 137—149.

81. Kelios pastabos prie Lietuvos, Latvijos ir Estijos konvencijos dėl savitarpio pripažinimo ir vykdymo civilinių bylų teisminių sprendimų. — *G. Rutenbergas,* Nr. 33, 1936 m., psl. 66—77.

82. Skolų mokėjimo palengvinimai. — *K. Šalkauskis,* Nr. 33, 1936 m., psl. 77—82.

83. Kam priklauso laukiniai gyvuliai, sumedžioti svetimoje žemėje? — *K. Š.,* Nr. 33, 1936 m., psl. 106—107.

84. Vokietijos sprendimų pripažinimas Klaipėdos krašte. — *Dr. Hesse,* Nr. 34, 1936 m., psl. 127—133.

85. Dėl Vokietijos teismų sprendimų pripažinimo ir jų vykdymo Klaipėdos krašte. — *J. Robinzonas,* Nr. 34, 1936 m., psl. 133—137; Nr. 35, 1936 m., psl. 306—308.

86. Ar galima imti žyminiai mokesčiai, kai byla yra baigta, o šie mokesčiai savo laiku nebuvo paimti? — Nr. 34, 1936 m., psl. 201.

87. Šeimos teisės klausimai SSSR. — *G. Rutenbergas,* Nr. 35, 1936 m., psl. 238—253.

88. Locus regit actus (Civ. Teis. įst. 707 str.). — *V. Fridšteinas*, Nr. 35, 1936 m., psl. 269—278; Nr. 36, 1936 m., psl. 387—395.

89. Vykdomoji bylosena, atsiskaitant iš nuostolių, pajamų ir išlaidų. — — *Č. Butkys*, Nr. 35, 1936 m., psl. 279—287.

90. Gimininis ir įsigytinis turtas. — *P. Atkočaitis*, Nr. 35, 1936 m., psl. 288—301.

91. Vekseliniai blankai. — *Š. Braudė*, Nr. 35, 1936 m., psl. 301—305.

92. Ieškovo šaukimas publikacija. — *V. Burkevičius*, Nr. 35, 1936 m., psl. 316—318.

93. Lietuvos, Latvijos ir Estijos konvencija dėl vykdymo civilinių bylų sprendimų. — *J. Robinzonas*, Nr. 36, 1936 m., psl. 331—357.

94. Tvenkiniai ir užtvankos. — *J. Masaitis*, Nr. 36, 1936 m., psl. 408— —411.

95. Nečiai ir nebyliai. — *K. Šalkauskis*, Nr. 36, 1936 m., psl. 417—419.

96. Dvi pastabos neturto teisės klausimu. — *N. Naividelis*, Nr. 36, 1936 m., psl. 422—424.

97. Civilinės teisės kodekso ruošti komisijos sudarymas. — *K. Račkauskas*, Nr. 36, 1936 m., psl. 426—428.

98. Pagal kurią teisę nustatoma geležinkelių atsakomybė už nelaimingus atsitikimus Klaipėdos krašte. — *S. Gringauzas*, Nr. 37, 1937 m., psl. 79—92.

99. Klaipėdos krašto vedybų teisės klausimai. — *G. Rutenbergas*, Nr. 37, 1937 m., psl. 93—106.

100. Vokios pilietinės teisės kodekso kūryba. — *V.-K. Čepas*, Nr. 37, 1937 m., psl. 106—115.

101. Materialinė teisėjo atsakomybė. — *J. Januška*, Nr. 37, 1937 m., psl. 126—131.

102. Vekselių įsisenėjimas. — *Š. Braudė*, Nr. 37, 1937 m., psl. 131—136.

103. Ieškovo šaukimas publikacija. — *J. Beinorius*, Nr. 37, 1937 m., psl. 136.

104. Aprašyto turto saugojimas. — *J. Žagrakalys*, Nr. 38, 1937 m., psl. 206—210.

105. Įvaikinimas ir įteisinimas Suvalkijoje. — *J. Mačiulis*, Nr. 38, 1937 m., psl. 211—215.

106. Dabartinė šeimos teisės padėtis Lietuvoje ir numatoma civilinė metrikacija. — *G. Rutenbergas*, Nr. 38, 1937 m., psl. 216—228.

107. Ieškinio kainos nustatymas. — *P. Stravinskas*, Nr. 38, 1937 m., psl. 228—231.

108. Civ. Teis. įst. 82 ir 82[1] str. pakeitimas (Vyr. Žin. 452) ir kasacinė praktika. — *Č. Butkys*, Nr. 38, 1937 m., psl. 232—241.

109. Bažnyčių teisnumas. — *J. Beinorius*, Nr. 38, 1937 m., psl. 259.

110. Neraštingųjų parašai. — *J. Beinorius*, Nr. 38, 1937 m., psl. 259— —260.

111. Civilinių bylų sprendimai. — *K. Šalkauskis*, Nr. 39, 1937 m., psl. 277—287.

112. Civilinės teisėnos įstatymo pakeitimai ir papildymai, padaryti ryšium su Ipotekos įstatymu. — *C. Butkys*, Nr. 39, 1937 m., psl. 287—298.

113. Globa pagal Lietuvos Statutus. — *L. Veržbavičius*, Nr. 39, 1937 m., psl. 298—312.

114. Nevedybinių vaikų išlaikymo teisė Užnemunėje. — *V. Širvinskas*, Nr. 39, 1937 m., psl. 313—320.

115. Atsakovo pasikeitimas, pardavus turtą iš varžytynių. — *J. Žagrakalys*, Nr. 39, 1937 m., psl. 335—340.

116. Prievolė atlyginti laukinių gyvulių padarytus nuostolius. — *K. Navasaitis*, Nr. 39, 1937 m., psl. 340—347.

117. Turto savininkas ir jo padaryti kreditoriams kenksmingi aktai pagal naujai išleistus įstatymus. — *N. Trifskinas*, Nr. 39, 1937 m., psl. 351—355.

118. Nuosavybės teisės ir laisvos valios, sutartis darant ir vykdant, apręžimas Prancūzijoje. — *P. Leonas*, Nr. 40, 1937 m., psl. 363—378.

119. Dėl pavainikio. — *V. Fridšteinas*, Nr. 40, 1937 m., psl. 379—387.

120. Pagrindiniai skirtumai prekybos bendrovių konstrukcijoj. — *Prof. dr. A. Baumgartenas*, Nr. 40, 1937 m., psl. 387—400.

121. Suomijos vedybų teisės klausimai. — *G. Rutenbergas*, Nr. 40, 1937 m., psl. 429—439.

122. Naujas Latvijos civilinis kodeksas. — *A. Vaitiekavičius*, Nr. 40, 1937 m., psl. 440—452.

123. Testamentai ir įsakytinė dalis. — *P. Atkočaitis*, Nr. 40, 1937 m., psl. 452—456.

124. Fiktyvūs vekseliai — *J. Januška*, Nr. 40, 1937 m., psl. 462—465.

125. Valdymo ir nuomos teisių perleidimas. — *N. Friskinas*, Nr. 40, 1937 m., psl. 465—468.

126. Nekilnojamojo turto nusavinimas Lietuvoje ir svetur. — *G. R.*, Nr. 40, 1937 m., psl. 468—471.

127. Turto dalybos ir įpėdinystės teisių pripažinimas. — *J. Januška*, Nr. 40, 1937 m., psl. 476—478.

III. Baudžiamoji teisė ir procesas.

1. Mažamečių nusikaltimai ir kova su jais Lietuvoje. — *Z. Toliušis*, Nr. 2, 1922 m., psl. 1—12.

2. Dėl valdininkų traukimo atsakomybėn. — *Vl. Mačys*, Nr. 2, 1922 m., psl. 45—49.

3. Sunkiųjų darbų kalėjimas „ligi gyvos galvos". — *M. Römeris*, Nr. 3, 1922 m., psl. 33—37.

4. Baudž. Stat. 636, 639, 640 ir kitų str. str. vertimas. — *Al. M.*, Nr. 3, 1922 m., psl. 38—39.

5. Sąlyginis nuteisimas teorijoje ir įstatymuose. — *A. Ugriumovas*, Nr. 4, 1923 m., psl. 1—10.

6. Lyginamoji rodyklė senojo rusų „Ustav o nakazanijach" ir Baudž. Statuto straipsnių. — Nr. 5, 1924 m., psl. 45—48.

7. Lyginamoji rodyklė senojo rusų „Uloženije o nakazanijach“ ir Baudž. Statuto straipsnių. — Nr. 6, 1924 m., psl. 66—77.
8. Vokiečių Baudžiamojo Statuto projektas. — *Ž. Kolodnas,* Nr. 10, 1926 m., psl. 44—55.
9. Tarnybinis smurtas. — *Al. M.,* Nr. 10, 1926 m., psl. 56—61.
10. Dėl „valdininko“ sąvokos mūsų įstatymuose. — *St. Vazbys,* Nr. 12, 1927 m., psl. 98—101.
11. Už ir prieš mirties bausmę. — *A. Tamošaitis,* Nr. 13, 1928 m., psl. 16—22.
12. Reikalinga reforma. — *A. Zarinas,* Nr. 13, 1928 m., psl. 35—37.
13. Valios laisvė ir žmogaus atsakomybė. — *J. Vabalas-Gudaitis,* Nr. 14, 1928 m., psl. 54—60.
14. Teismo įrodymai ir jų įvertinimas. — *Č. Butkys,* Nr. 14, 1928 m., psl. 79—89.
15. Kriminalinio baudimo pagrindai. — *Č. Butkys,* Nr. 15, 1929 m., psl. 46—50.
16. Mažamečių nusikaltimai ir kova su jais Lietuvoje ir kitose valstybėse. — *I. Šipelis,* Nr. 16, 1929 m., psl. 37—60.
17. Mažamečių nusikaltėlių atidavimo į drausmės bei auklėjamąsias įstaigas juridinė reikšmė. — *L. Veržbavičius,* Nr. 17, 1930 m., psl. 40—45.
18. Trumpa naujojo Italijos Baudž. Statuto projekto apžvalga. — *B. Kalvaitis,* Nr. 18, 1930 m., psl. 37—54.
19. Apie kaltinamojo prisipažinimą ir gynimą teisme. — *S. Bieliackinas,* Nr. 18, 1930 m., psl. 111—114.
20. Vaikų nusikaltėlių psichologija ir kova su jais. — *Dr. V. Lazersonas,* Nr. 19, 1931 m., psl. 44—59.
21. Liudytojai. — *St. Vazbys,* Nr. 19, 1931 m., psl. 74—78.
22. Naujas Latvijos Baudžiamasis Statutas. — *A. Vaitiekavičius,* Nr. 20, 1931 m., psl. 137—153.
23. Kūno sužalojimų klasifikacija mūsų Baudž. Statute. — *St. Vazbys,* Nr. 20, 1931 m., psl. 154—159.
24. Nepilnamečių apsauga Belgijoje. — *M. Jonaitis,* Nr. 21, 1932 m., psl. 55—59.
25. Asmens neliečiamybė mūsų įstatymų šviesoj. — *St. Vazbys,* Nr. 22, 1932 m., psl. 107—110.
26. Teismas ir įstatymas apie palengvinimus kaliniams. — *St. Vazbys,* Nr. 22, 1932 m., psl. 117—121.
27. Tarptautinės Baudžiamosios ir Penitenciarinės Komisijos nusikaltėlių išdavimo reikalu pavyzdinės sutarties projektas. — *K. Žalkauskas,* Nr. 22, 1932 m., psl. 128—129.
28. Pavyzdinės išdavimo (nusikaltėlių) sutarties projekto sumanymas (vertimas). — Nr. 22, 1932 m., psl. 129—140.

29. Dėl B. Statuto 255 ir 256 str. — *A. Grajevskis,* Nr. 22, 1932 m., psl. 141—142.
30. Neteisiai patrauktųjų tieson atlyginimas. — *V. Burkevičius,* Nr. 23, 1933 m., psl. 210—212.
31. Naujos baudžiamosios teisės srovės. — V. T. Prok. pad. Žalkauskio, V. T. Nario J. Papečkio pranešimai; prof. prof. Bieliackino ir V. Stankevičiaus ir teisėjo St. Vazbio kalbos, Nr. 26, 1934 m., psl. 109—146.
32. B. St. 586 ir 587 str. str. Laiško atplėšimas. — *J. Žagrakalys,* Nr. 27, 1934 m., psl. 283—285.
33. Latvijos 1933 m. Baudžiamojo Statuto naujenybės. — *T. Udris,* Nr. 28, 1934 m., psl. 309—319; Nr. 29, 1935 m., psl. 37—50.
34. Įžeidimo klausimu. — *St. Vazbys,* Nr. 28, 1934 m., psl. 355—360.
35. Penkerių metų praktika Baudž. Proc. įst. II dal. I skyr. pakeitus. — — *J. Brazinskas,* Nr. 28, 1934 m., psl. 361—365.
36. Advokato dalyvavimas baudž. bylų rengiamojoj tardymo eigoj. — — *V. Burkevičius,* Nr. 28, 1934 m., psl. 377—378.
37. Probation System. — *Č. Butkys,* Nr. 29, 1935 m., psl. 51—60.
38. Teisimas nusik. darbų prieš Valstybės saugumą. — *J. Byla,* Nr. 29, 1935 m., psl. 61—66.
39. Rengiamojo tardymo 1929 m. lapkričio 12 d. pakeitimo reikšmė. — — *Al. Bulotienė,* Nr. 30, 1935 m., psl. 104—128.
40. Sauvališkas svetimo miško kirtimas ar vagystė (dėl B. St. 624—629 straipsnių panaikinimo). — *K. Navasaitis,* Nr. 30, 1935 m., psl. 152— —160.
41. Abortai ir kova su jais. — *A. Vaitiekavičius,* Nr. 30, 1935 m., psl. 161—168.
42. Kova su nelegalia advokatūra. — *V. Burkevičius,* Nr. 30, 1935 m., psl. 181—182.
43. Kova su korupcija Rumunijoje ir Bulgarijoje. —*J. R.,* Nr. 30, 1935 m., psl. 191—192.
44. Tikslingumo sistema keliant baudžiamąsias bylas. — *J. Brazinskas,* Nr. 31, 1935 m., psl. 353—356.
45. Baudžiamosios teisės reforma Vokietijoje ir Prancūzijoje. — *J. R.,* Nr. 31, 1935 m., psl. 384—386.
46. Susitaikinimai baudžiamosiose bylose. — *J. Žagrakalys,* Nr. 32, 1935 m., psl. 431—435.
47. Kiek pažengta „Laukams prižiūrėti įstatymu"? — *S. Vbs.,* Nr. 32, 1935 m., psl. 436—438.
48. Nereikalingas baudž. bylų skaldymas — vilkinimas apylinkės teismuose. — *K. Navasaitis,* Nr. 32, 1935 m., psl. 459—461.
49. Baudžiamųjų įstatymų reforma Estijoje. — *Adv. Kahkra,* Nr. 33, 1936 m., psl. 56—66.
50. Ar reikia daryti rengiamąjį tardymą privatinio kaltinimo bylose? Ar galima tos rūšies bylas pristatyti nutraukti dėl įrodymų stokos? — — *A. V.,* Nr. 33, 1936 m., psl. 107—112.

51. VI-tosios Tarptautinės Konferencijos baudžiamajai teisei suvienodinti Kopenhagoje 1935 m. rugpiūčio mėn. 31 — rugsėjo mėn. 3 d. priimtos rezoliucijos (vertimas). — *K. Žalkauskas,* Nr. 33, 1936 m., psl. 120—124.
52. Kūno sužalojimai, padaryti tėvams. — *S. Vazbys,* Nr. 34, 1936 m., psl. 170—172.
53. Kova su nelegalia advokatūra. — *J. Januška,* Nr. 34, 1936 m., psl. 181—184.
54. Ar reikia imt žyminis mokestis, duodant vykdomąjį raštą priteistam baudžiamoj byloj ieškiniui išreikalauti? — Nr. 34, 1936 m., psl. 201.
55. Nuteistojo priežiūra bandomuoju laiku. — *J. Žagrakalys,* Nr. 35, 1936 m., psl. 312—314.
56. Listo baudžiamosios teisės mokykla ir jos reikšmė dabarčiai. — *Prof. dr. A. Baumgartenas,* Nr. 36, 1936 m., psl. 369—379.
57. Trūkumai įstatymo apie palengvinimus kaliniams. — *J. Brazinskas,* Nr. 36, 1936 m., psl. 380—387.
58. Sterilizacija ir sankcijos. — *R. Burokas,* Nr. 36, 1936 m., psl. 412—416.
59. Liudytojų teisman šaukimas ir nestojusių liudytojų baudimas. — *J. Januška,* Nr. 36, 1936 m., psl. 420—422.
60. Kaltinamųjų aktų turinys ir forma. — *J. Brazinskas,* Nr. 37, 1937 m., psl. 42—48.
61. Baudžiamojo Statuto 578 str. naujo teksto prasmė. — *V. Stankevičius,* Nr. 37, 1937 m., psl. 48—52.
62. Baudžiamojo Kodekso suderinimo su kitais veikiančiais įstatymais klausimu. — *S. Bieliackinas,* Nr. 37, 1937 m., psl. 52—55.
63. Advokatų dalyvavimas rengiamajame tardyme. — *El. St.,* Nr. 38, 1937 m., psl. 241—246.
64. Moderniosios mažamečių nusikaltėlių baudžiamos teisenos bruožai. — *J. Kairys,* Nr. 38, 1937 m., psl. 247—249.
65. Dėl didesnių bausmių skyrimo. — *Kan.,* Nr. 38, 1937 m., psl. 255—257.
66. Piniginė bauda. — *P. Beleckas,* Nr. 40, 1937 m,, psl. 457—462.
67. Baudžiamosios teisenos įstatymo pakeitimo reikalu. — *J. Brazinskas,* Nr. 40, 1937 m., psl. 406—428.
68. Nelegali advokatūra. — *V. Burkevičius,* Nr. 40, 1937 m., psl. 478—483.

IV. Teismų santvarka.

1. Skiriamasis ar renkamasis vietos teisėjas? — *Vl. Mačys,* Nr. 1, 1922 m., psl. 39—44.
2. Teisininkų Draugijos Konstitucijos projektas, kiek jis liečia Teismą. — Nr. 1, 1922 m., psl. 51—52.
3. Lietuvos teismų darbuotojai. — *Z. Toliušis,* Nr. 2, 1922 m, psl. 41—44.
4. Teismų darbo palengvinimo ir sutvarkymo reikalu. — *Vl. Mačys,* Nr. 4, 1923 m., psl. 30—36.

5. Latvijos teismai. — *Z. Toliušis*, Nr. 5, 1924 m., psl. 32—38.
6. Apygardos Teismas, kaip apeliacinė instancija. — *Al. M.*, Nr. 7, 1925 m., psl. 61—62.
7. Keletas pastabų dėl mūsų notariato įstatymų. — *V. Burkevičius*, Nr. 15, 1929 m., psl. 29—37.
8. Latvijos notariatas. — *V. Burkevičius*, Nr. 15, 1929 m., psl. 38—42.
9. Iš notariato reformų ruošimo istorijos. — *V. Burkevičius*, Nr. 16, 1929 m., psl. 61—69.
10. Estijos administracinis teismas. — *A. T. Kliimann*, Nr. 20, 1931 m., psl. 24—44.
11. Šiaurės Europos valstybių advokatūra. — *A. Vaitiekavičius*, Nr. 24, 1933 m., psl. 312—320.
12. Klaipėdos krašto Vyriausiasis Teismas 1920—1933 m. — *V. Burkevičius*, Nr. 24, 1933 m., psl. 323—327.
13. Žinios apie Estijos teismus ir teisinius žurnalus. — *J. Byla*, Nr. 26, 1934 m., psl. 182—186.
14. Klaipėdos krašto teismų veikimo ir organizaciniai trūkumai. — — *V. Vikeris*, Nr. 27, 1934 m., psl. 258—270.
15. Trečiųjų teismo kompetencijos apibrėžimo reikalu. — *St. Pračkaila*, Nr. 28, 1934 m., psl. 330—342.
16. Estijos Karo Teismų sistema ir jų organizacija. — *G. Kraomel*, Teismo Rūmų teisėjas, buvęs Karo Apygardos Teismo pirmininkas, Nr. 30, 1935 m., psl. 129—140.
17. Kai kurie Lietuvos teismų santvarkos ir baudžiamosios teisenos įstatymų trūkumai. — *P. Leonas*, Nr. 33, 1936 m., psl. 20—29; Nr. 34, 1936 m., psl. 153—159.
18. Kasacinė instancija kariniams teismams. — *Tsn. pulk. Meželis*, Nr. 33, 1936 m., psl. 39—56.
19. Advokato J. Bagdžiūno-Borden Teisininkų Draugijoje skaityto pranešimo apie Amerikos teismus, teisėjus ir advokatus santrauka. — — *El. St.*, Nr. 36, 1936 m., psl. 428—431.
20. Lietuvos administracinio teismo pradai. — *K. Račkauskas*, Nr. 37, 1937 m., psl. 55—65.
21. Švedijos ir Suomijos teismų santvarkos bruožai. — *V. Domeika*, Nr. 37, 1937 m., psl. 115—122.
22. Lenkijos teismai ir kalėjimai. — *R. Burokas*, Nr. 37, 1937 m., psl. 159—163.
23. Dėl administracinio teismo Lietuvoje. — *V. Fridšteinas*, Nr. 38, 1937 m., psl. 187—205.
24. Notariato įst. (Įst. Rink. XVI t. 1 d.) 64 str. prasmė. — *V, Burkevičius*, Nr 38, 1937 m., psl. 257—259.
25. Ipotekos įgyvendinimas. — *St. Pračkaila*, Nr. 39, 1937 m., psl. 320— —326.
26. Kelios pastabos dėl Ipotekos įstatymo vykdymo. — *A. Milčinskas*, Nr. 39, 1937 m., psl. 347—350.

V. Valstybinė teisė.

1. Lietuvos suvereninė valdžia konstitucijos projektu. — *M. Römeris*, Nr. 1, 1922 m., psl. 3—12.
2. Didžioji Anglų tautos Chartija. — *A. Presas*, Nr. 5, 1924 m., psl. 14—21.
3. Įstatymų konstitucingumas. — *A. Sugintas*, Nr. 6, 1924 m., psl. 22—32.
4. Rinkimų teisė Lietuvoje. — *Pr. Ysakas*, Nr. 6, 1924 m., psl. 52—65; Nr. 7, 1925 m., psl. 17—38; Nr. 8, 1925 m., psl. 1—22.
5. Įstatymų konstitucingumas. — *M. Römeris*, Nr. 7, 1925 m., psl. 1—16.
6. Parlamentinė užsienio politikos kontrolė. — *P.-V. Raulinaitis*, Nr. 8, 1925 m., psl. 23—44.
7. Austrijos konstitucijos teismas. — *A. Tamošaitis*, Nr. 9, 1926 m., psl. 23—32.
8. Lietuvos pilietybės teisės. — *J. Robinzonas*, Nr. 14, 1928 m., psl. 1—24.
9. Valstybės Taryba. — *M. Römeris*, Nr. 16, 1929 m., psl. 23—36.
10. Austrijos Federacijos konstitucinė reforma. — *D. Krivickas*, Nr. 17, 1930 m., psl. 34—39.
11. Fašistų legisliacija. — *I. Salvatori*, Nr. 19, 1931 m., psl. 79—82.
12. Valstybės valdžios organizacija Estijos Respublikoj. — *J. Klesment*, Nr. 26, 1934 m., psl. 147—155.
13. Anglijos konstitucijos santvarka. — *M. Krokauskis*, Nr. 27, 1934 m., psl. 228—237.
14. Paskutiniai įvykiai Estijoj valstybiškai teisiniu atžvilgiu. — *S. Klesment*, Nr. 28, 1934 m., psl. 366—368.
15. Visuomeninė teisės kilmė. — *M. Römeris*, Nr. 29, 1935 m., psl. 1—16.
16. Naujoji Lenkijos konstitucija. — *J. R.*, Nr. 30, 1935 m., psl. 186—191.
17. Statutinis Teismas ir Klaipėdos krašto Statutas. — *J. Robinzonas*, Nr. 31, 1935 m., psl. 343—352.
18. Naujos konstitucijų revizijos Europoje 1933—1935 m. — *J. Robinzonas*, Nr. 34, 1936 m., psl. 125—127.
19. 1936 metų Seimo rinkimo įstatymas. — *M. Römeris*, Nr. 35, 1936 m., psl. 213—238.
20. Apie teisinę valdymo kontrolę. — *Dr. A. Hesse*, Nr. 38, 1937 m., psl. 171—179.

VI. Tarptautinė teisė.

1. Tarptautinė teisė ir mažosios valstybės. — *G. Rutenbergas*, Nr. 9, 1926 m., psl. 1—6.
2. Tarptautinė privatinė teisė Lietuvoje. — *O. Finkelšteinas*, Nr. 9, 1926 m., psl. 7—22.
3. Lietuvos ir SSSR nepuolimo sutartis. — *G. Rutenbergas*, Nr. 10, 1926 m., psl. 29—38.

4. La Cour Permanente de la justice internationale. — *V. V.*, Nr. 10, 1926 m., psl. 39—43.
5. Lietuvos, kaipo nepriklausomos valstybės, susikūrimas ir jos pripažinimas tarptautinės teisės šviesoje. — *G. Rutenbergas*, Nr. 11, 1927 m., psl. 35—51; Nr. 12, 1927 m., psl. 28—63.
6. Tarptautinis privalomasis arbitražas po didžiojo karo. — *L. Natkevičius*, Nr. 12, 1927 m., psl. 64—75.
7. Privatinės tarptautinės teisės klausimai Lietuvos ir Latvijos šeimos teisėje. — *G. Rutenbergas*, Nr. 15, 1929 m., psl. 1—28.
8. Naujųjų Lietuvos ir Vokietijos sutarčių svarbiausieji teisės dėsniai. — *G. Rutenbergas*, Nr. 16, 1929 m., psl. 1—22; Nr. 17, 1930 m., psl. 19—33.
9. Tarptautinės teisės plėtojimasis rytų Europoje. — *M. Krokauskis*, Nr. 17, 1930 m., psl. 1—18.
10. Lietuvos jūros teisė. — *R. Valsonokas*, Nr. 18, 1930 m., psl. 1—36.
11. Klaipėdos krašto konvencija. — *V. Burkevičius*, Nr. 20, 1931 m., psl. 93—112.
12. Lex patriae ir lex domicilii Hagos konvencijose ir Pabaltijo valstybių kolizinių normų unifikacija. — *G. Rutenbergas*, Nr. 20, 1931 m., psl. 113—127; Nr. 21, 1932 m., psl. 1—7; Nr. 22, 1932 m., psl, 82—92; Nr. 23, 1933 m., psl. 165—175.
13. Kai kurios pastabos dėl Hagos Tribunolo sprendimo mūsų byloje su lenkais. — *G. Rutenbergas*, Nr. 20, 1931 m., psl. 128—136.
14. Konvencijos su Čekoslovakija. — *O. Finkelšteinas*, Nr. 22, 1932 m., psl. 67—81.
15. Lietuvos, Latvijos ir Estijos neutralumo ir neutralizacijos problema teisės atžvilgiu. — *G. Rutenbergas*, Nr. 25, 1934 m., psl. 61—74.
16. Tautų Sąjungos pakto reformos klausimai SSSR pasiūlymo šviesoje. — *G. Rutenbergas*, Nr. 28, 1934 m., psl. 343—354.
17. Koks turi būti pirmas žingsnis prie Pabaltės santarvės. — *G. Rutenbergas*, Nr. 28, 1934 m., psl. 379—382.
18. Prancūzijos, Čekoslovakijos ir SSSR tarpusavio pagalbos paktai ir Locarno sutartis. — *G. Rutenbergas*, Nr. 34, 1936 m., psl. 159—169.
19. Apie tarptautinės taikos laikotarpį antro tūkstančio metų prieš Kr. g. vidury. — *Prof. Nils Stjernberg* (A. Platerio vertimas), Nr. 38, 1937 m., psl. 179—187.
20. Lietuvos privatinės tarptautinės ir tarpsritinės teisės klausimai. — *G. Rutenbergas*, Nr. 39, 1937 m., psl. 329—335.

VII. Kriminologija ir penitenciarija.

1. Auklėjamosios drausmės kolonijos Šveicarijoje. — *M. Römeris*, **Nr. 4**, 1923 m., psl. 11—29.
2. IX-is Tarptautinis Penitenciarinis Kongresas Londone 1925 m. — *Z. B.*, Nr. 9, 1926 m., psl. 38—42.
3. Psichiatrinė ekspertyza teismuose. — *Dr. V. Kutorga*, Nr. 11, 1927 m., psl. 52—61.

4. X Tarptautinis Kriminalinis bei Penitenciarinis Kongresas Prahoje ir Kongreso nutarimai. — *K. Žalkauskas,* Nr. 18, 1930 m., psl. 95—110.
5. Kriminologija ir kriminologijos profilaktika. — *J. Vabalas-Gudaitis,* Nr. 22, 1932 m., psl. 111—116.
6. Epileptiškas žmogaus būdas. — *M. Jonaitis,* Nr. 22, 1932 m., psl. 122—127.
7. Tarptautinės Baudžiamosios ir Penitenciarinės Komisijos Darbai. — *K. Žalkauskas,* Nr. 28, 1934 m., psl. 320—329.
8. Tarptautinio Baudžiamojo ir Penitenciarinio Kongreso, įvykusio 1935 m. rugpiūčio mėn. Berlyne, priimtos rezoliucijos (vertimas). — *K. Žalkauskas,* Nr. 32, 1935 m., psl. 480—487.
9. Kauno Sunkiųjų Darbų Kalėjimas. — Nr. 33, 1936 m., psl. 91—97.
10. Suklastotų dokumentų aiškinimas. — *N. Radvila,* Nr. 33, 1936 m., psl. 97—101.
11. Neryškūs psichinės ligos simptomai. — *J. Žagrakalys,* Nr. 34, 1936 m., psl. 172—181.
12. Rašysenos ekspertyzės ir ekspertai. — *N. Radvila,* Nr. 34, 1936 m., psl. 199—201.
13. Valsčiaus arešto namai. — *J. Januška,* Nr. 35, 1936 m., psl. 314—316.
14. Žmogaus lavono skrodimas mūsų teisės šviesoje. — *V. Burkevičius,* Nr. 35, 1936 m., psl. 318—321.
15. USA penitenciarija. — *R. Burokas,* Nr. 38, 1937 m., psl. 250—255.
16. Rašysenos ekspertyzė. — *N. Radvila,* Nr. 39, 1937 m., psl. 355—360.
17. Mažamečių nusikaltėlių drausmės įstaigos Jungtinėse Valstybėse. — *J. Kairys,* Nr. 40, 1937 m., psl, 472—473.

VIII. Įvairaus turinio straipsniai.

1. Redakcijos žodis. — Nr. 1, 1922 m., psl. 1—2.
2. Gyvenimas ir jurisprudencija. — *B. Fridmanas,* Nr. 1, 1922 m., psl. 45—46.
3. Teisės terminai. — Nr. 1, 1922 m., psl. 53—56.
4. Teisingumo Ministerijos 1921 metų darbuotės apžvalga. — *Vl. Mačys,* Nr. 2, 1922 m., psl. 23—40.
5. Bokite, teisininkai! — *O. Büchleris,* Nr. 3, 1922 m., psl. 28—32.
6. Dėl „etatinių Valstybės tarnautojų atlyginimo lentelės". — *J. Stankūnas,* Nr. 3, 1922 m., psl. 43—46.
7. Teismo Skolinamųjų-Taupomųjų Kasų reikalu. — *Vl. Mačys,* Nr. 3, 1922 m., psl. 46—53.
8. Jurisprudencijos populiarizacija. — *Z. Toliušis,* Nr. 4, 1923 m., psl. 37—40.
9. Iš Teisininkų Draugijos 1924 m. apyskaitos. — Nr. 7, 1925 m., psl. 63.
10. Konkursas teisių mokslo darbams. — Nr. 7, 1925 m., psl. 64; Nr. 9, 1926 m., psl. 74; Nr. 11, 1927 m., psl. 83; Nr. 13, 1928 m., psl. 55—56; Nr. 15, 1929 m., psl. 79—80.

11. Lietuvos teisininkai ir Lietuvos visuomenės teisinė sąmonė. — — *P. Leonas*, Nr. 9, 1926 m., psl. 33—37.
12. Šis-tas iš užsienio juridinės literatūros. — *J. Robinzonas*, Nr. 9, 1926 m., psl. 43—45.
13. IV-jo Lietuvos teisininkų suvažiavimo protokolas. — Nr. 9, 1926 m., psl. 46—59.
14. Bylų eiga Lietuvos teismuose 1921—1925 m. — *A. Kriščiukaitis*, Nr. 9, 1926 m., psl. 69—70.
15. Iš Teisininkų Draugijos 1925 m. apyskaitos. — Nr. 9, 1926 m., psl. 73.
16. Advokatai teisėjų rolėje. — *M. Cimkauskas*, Nr. 11, 1927 m., psl. 62—66.
17. Teisių mokslo dėstymas Prancūzijoj. — *A. Tamošaitis*, Nr. 11, 1927 m., psl. 67—68.
18. Iš Teisininkų Draugijos 1926 m. apyskaitos. — Nr. 11, 1927 m., psl. 83.
19. Sportas ir įstatymai. — *Č. Butkys*, Nr. 13, 1928 m., psl. 38—43.
20. Teisingumo dirvonus plėšiant. — *P. Bugailiškis*, Nr. 13, 1928 m., psl. 44—48.
21. Iš Teisininkų Draugijos 1927 m. apyskaitos. — Nr. 13, 1928 m., psl. 56.
22. Vyresniojo Notaro darbo praktika. — *V. Burkevičius*, Nr. 14, 1928 m., psl. 61—78; Nr. 17, 1930 m., psl. 52—66.
23. Iš Teisininkų Draugijos 1928 m. apyskaitos. — Nr. 15, 1929 m., psl. 78.
24. Naujo konkurso skelbimas. — Nr. 15, 1929 m., psl. 79; jo rezultatai — Nr. 17, 1930 m., psl. 74.
25. Iš Teisininkų Draugijos 1929 m. apyskaitos. — Nr. 17, 1930 m., psl. 73.
26. Lietuvos Teisininkų Draugijos dešimtmetis. — *Z. Toliušis*, Nr. 18, 1930 m., psl. 115—120.
27. Tarptautiniai teisės mokslo institutai ir draugijos. — *J. Robinzonas*, Nr. 19, 1931 m., psl. 83—85; Nr. 35, 1936 m., psl. 323—324; Nr. 37, 1937 m., psl. 155—159.
28. Pirmasis Pabaltijo valstybių teisininkų kongresas Kaune. — Nr. 19, 1931 m., psl. 86—93.
29. Iš Teisininkų Draugijos 1930 metų apyskaitos. — Nr. 19, 1931 m., psl. 101.
30. Pabaltijo valstybių teisininkų biuro posėdžio protokolas. — Nr. 20, 1931 m., psl. 160—168.
31. Iš Teisininkų Draugijos 1931 m. apyskaitos. — Nr. 21, 1932 m., psl. 62.
32. Iš Teisininkų Draugijos 1932 m. apyskaitos. — Nr. 23, 1933 m., psl. 227.
33. A. a. Antanas Kriščiukaitis. Redakcijos žodis. — Nr. 24, 1933 m., psl. 232—237.

34. A. Krikščiukaitį laidojant, kun. I. Česaičio pasakytas pamokslas. — Nr. 24, 1933 m., psl. 237—240.

35. Kalbos, pasakytos 1933 m. lapkričio 3 d. prie prof. A. Kriščiukaičio kapo. — Nr. 24, 1933 m., psl, 240—256.

36. Atsiminimai apie a. a. Kriščiukaitį. — *V. Burkevičius,* Nr. 24, 1933 m., psl. 257—261.

37. Lietuviškasis Teismas. Terminologija. — *K. Sąmajauskas,* Nr. 25, 1934 m., psl. 25—35.

38. Teisinės terminologijos reikalu. — *Pr. Skardžius,* Nr. 25, 1934 m., psl. 35—37.

39. Teisininkų Draugijos visuotinio susirinkimo protokolas. — Nr. 25, 1934 m., psl. 84—90.

40. Bylų eiga teismuose 1933 metais. — Nr. 25, 1934 m., psl. 95—97.

41. Teisininkų Draugijos visuotinio susirinkimo protokolas. — Nr. 29, 1935 m., psl. 74—77.

42. Juridinis ginčas dėl Karolio (Prahos) Universiteto tarp čekų ir vokiečių. — *J. R.,* Nr. 30, 1935 m., psl. 192.

43. A. a. Vladas Mačys (nekrologas). — *V. Burkevičius,* Nr. 33, 1936 m., psl. 102—104.

44. A. a. Gabrielius Čižikovas (nekrologas). — *J. Januška,* Nr. 33, 1936 m., psl. 104.

45. Žinios apie bylų eigą 1935 metais. — Nr. 33, 1936 m., psl. 113—116.

46. Teisininkų Draugijos 1936 m. ,visuotinis susirinkimas. — Nr. 33 1936 m., psl. 117—120.

47. A. a. advokatas Adolfas Butkys (nekrologas). — Nr. 35, 1936 m., psl. 321—322.

48. Imamų už teismo antstolio veiksmus mokesčių įstatymas. — *Č. Butkys,* Nr. 36, 1936 m., psl. 400—407.

49. A. a. Česlovas Milvydas (nekrologas). — Nr. 36, 1936 m., psl. 424—425.

50. Baltijos Institutas. — *V. Domeika,* Nr. 36, 1936 m., psl. 431—433.

51. „Teisės" žurnalo penkiolikos metų sukaktis. — *M. Römeris,* Nr. 37, 1937 m., psl. 1—9.

52. Tarptautinės Teisės Draugija. — *B. Berent,* Nr. 37, 1937 m., psl. 66—79.

53. „Teisė" per 15 metų skaitmenimis ir pavardėmis. — *Č. B.,* Nr. 37, 1937 m., psl. 137—142.

54. Teisininkų „Teisė" ir kitų specialistų spaudos organai Lietuvoje. — — *V. Burkevičius,* Nr. 37, 1937 m., psl. 143—145.

55. Žinios apie bylų eigą 1936 metais. — Nr. 37, 1937 m., psl. 146—150.

56. Lietuvos Teisininkų Draugijos 1937 m. visuotinio susirinkimo protokolas. — Nr. 37, 1937 m., psl. 150—154.

57. Prof. Nils Stjernbergo paskaitos apie John Marshallą, skaitytos 1937.V.10 d. Teisininkų Draugijoje, santrauka. — *El. St.,* Nr. 38, 1937 m., psl. 260—265.

58. Teisininkai ir lietuvių kalba. — *J. Mičiulis,* Nr. 39, 1937 m., psl. 326—329.
59. Henry Capitant. — *Achille Maistre,* Nr. 40, 1937 m., psl. 484—485.

IX. Recenzijos ir bibliografija.

1. „Lietuvos Ūkis". — Nr. 3, 1922 m., psl. 55—56.
2. P. Butėnas, „Lietuvių tautotyros ir senienų rinkimo programa". — — *Al. M.,* Nr. 9, 1926 m., psl. 71—72.
3. Z. Toliušio brošiūrų recenzija. — *G. R.,* Nr. 10, 1926 m., psl. 65—66.
4. „Asmuo ir valstybė" (Prof. M. Römerio „Reprezentacija ir mandatas"). — *V. Stankevičius,* Nr. 10, 1926 m., psl. 66—71.
5. Šis tas iš prancūzų bibliografijos. — *A. Tamošaitis,* Nr. 11, 1927 m., psl. 69—72.
6. A. Rouzier, „La constitution de la Lithuanie et le statut de Memel". — — *L. Natkevičius,* Nr. 11, 1927 m., psl. 73—82.
7. Parankinės teisininkams knygos. — *Vacl. Biržiška,* Nr. 12, 1927 m., psl. 102—104.
8. Nicolas Politis, „Les nouvelles tendances du droit international". — *D. Gecas,* Nr. 13, 1928 m., psl. 49—54.
9. Prof. S. Bieliackinas, „Privatinė teisė". — *D. Gecas,* Nr. 14, 1928 m., psl. 90—96.
10. Georges Chklaver, „Autour de Vilna". — *L. Natkevičius,* Nr. 14, 1928 m., psl. 96—100.
11. A. Mandelstam, „La consiliation internationale d'aprés et la jurisprudence du Conseil de la Societé des Nations". — *L. Natkevičius,* Nr. 14, 1928 m., psl. 100—110.
12. Casimir Graužinis, „La question de Vilna". — *L. Natkevičius,* Nr. 15, 1929 m., psl. 51—59.
13. Xavier Gorzuchowski, „Les rapports politiques de la Pologne et de la Lithuanie". — *L. Natkevičius,* Nr. 15, 1929 m., psl. 59—63.
14. Dr. H. Rolnik, „Die baltischen Staaten Litauen, Lettland und Estland und ihr Verfassungsrecht". — *G. R.,* Nr. 15, 1929 m., psl. 63— —66.
15. „Handbuch der internationalen Rechtsverfolgung". — *Z. Toliušis,* Nr. 15, 1929 m., psl. 67—68.
16. M. Kavolis, „Bažnytinės tikybiniai mišriosios ir civilinės moterystės juridinė padėtis Lietuvoje". — *G. Rutenbergas,* Nr. 17, 1930 m., psl. 67—72.
17. Dr. L. Natkevičius, „Aspect politique et juridique du différend Polono-Lithuanien". — G. Rutenbergas, Nr. 18, 1930 m., psl. 121— —128.
18. Prof. S. Bieliackinas, „Baudžiamųjų bylų gynimas". — *G. Rutenbergas,* Nr. 18, 1930 m., psl. 129—135.
19. Prof. A. Jaščenka, „Tarptautinės teisės kursas". — *G. Rutenbergas,* Nr. 19, 1931 m., psl. 94—99.

20. Prof. M. Lazerson, „Obščaja teorija prava“. — *J. Robinzonas*, Nr. 19, 1931 m., psl. 99—100.
21. 1931 metų policijos kalendorius. — *J. Robinzonas*, Nr. 19, 1931 m., psl. 100.
22. „Vekselių įstatai su paaiškinimais“. — *G. R.*, Nr. 20, 1931 m., psl. 169.
23. „Civilinio Proceso įstatymas“. — *G. R.*, Nr. 20, 1931 m., psl. 169—170.
24. F. Šenvic, „Lenkijos karalystės civ. įstatymai su rusų Senato paaiškinimais“. — *G. R.*, Nr. 20, 1931 m., psl. 170.
25. „Karinės prievolės įstatymai“. — *J. Robinzonas*, Nr. 20, 1931 m., psl. 170—171.
26. „Annuaire Interparlementaire“. — Nr. 21, 1932 m., psl. 60—61.
27. „Vyr. Tribunolo 1924—1927 metų baudžiamųjų kasacinių bylų sprendimų rinkinys“, paruošė J. Byla. — *G. R.*, Nr. 22, 1932 m., psl. 143.
28. S. Bieliackinas, „Prisiekusieji Sprendėjai“. — *G. Rutenbergas*, Nr. 22, 1932 m., psl. 143—145.
29. A. Jaščenko, „Der Souveraenitaetsbegriff im Zusammenhang mit der Deffinition des Staates und Staatenverbindungen“. — *G. Rutenbergas*, Nr. 22, 1932 m., psl. 145—147.
30. Leske-Loewenfeld, „Rechtsverfolgung im internationalen Verkehr“. — — *G. R.*, Nr. 22, 1932 m., psl. 147—148.
31. Prof. M. Römeris, „Dabartinės konstitucijos“. — *D. Krivickas*, Nr. 22, 1932 m., psl. 148—149.
32. M. Römeris, „Konstitucinės ir teismo teisės pasieniuose“. — *J. Robinzonas*, Nr. 22, 1932 m., psl. 149—150.
33. „Savivaldybių Žinynas“. — *J. Robinzonas*, Nr. 22, 1932 m., psl. 150 — — 151.
34. Dr. Karl Braunias, „Das parlamentarische Wahlrecht“. — *J. Robinzonas*, Nr. 22, 1932 m., psl. 151—152.
35. Georges Gurwitsch, „L'idée du droit social“. — *A. Jaščenka*, Nr. 23, 1933 m., psl. 213—220.
36. Dr. G. Rutenbergas, „Die Entscheidung des Haager Weltgerichtshofes in den litauisch — polnischen Streitsachen“. — *A. Jaščenka*, Nr. 23, 1933 m., psl. 220—221.
37. Jokūbas Robinzonas, „Lietuvos įstatymų raidynas“. — *G. R.*, Nr. 23, 1933 m., psl. 221.
38. K. Šalkauskis, „Civiliniai Įstatymai“; „X t. 1 d.“, — *G. R.*, Nr. 23, 1933 m., psl. 222.
39. „Vyr. Tribunolo 1928—1929 metų baudž. kasacinių bylų sprendimų rinkinys“, redagavo J. Byla. — *G. R.*, Nr. 23, 1933 m., psl. 222—223.
40. R. Valsonokas, „Klaipėdos problema“. — *G. R.*, Nr. 23, 1933 m., psl. 223—224.
41. „Baudžiamojo Proceso įstatymai“, redagavo M. Kavolis. — *J. Robinzonas*, Nr. 23, 1933 m., psl. 224—226.
42. „Kovokime su nusikaltimais“. — *G. R.*, Nr. 24, 1933 m., psl. 328.
43. Ladas Natkevičius, „Lietuvių-lenkų administracijos linija tarptautinės teisės atžvilgiu“. — *G. R.*, Nr. 24, 1933 m., psl. 328—329.

44. V. A. Nadeždin, „Teismo medicina". — *G. R.*, Nr. 24, 1933 m., psl. 329.
45. „Praktiškas vadovėlis įvairių bylų raštams rašyti". — *G. R.*, Nr. 24, 1933 m., psl. 330.
46. W. Mirlin, „Die Ehescheidungsgruende und das Ehescheidungsverfahren nach lettlaendischem Recht". — *L. Garfunkelis,* Nr. 25, 1934 m., psl. 98—100.
47. Vokiečių juridinės periodinės literatūros bibliografinė apžvalga. — — *A. Tamošaitis,* Nr. 25, 1934 m., psl. 101—107.
48. Malbone W. Graham, „In Quest of a Law of Recognition". — *G. Rutenbergas,* Nr. 26, 1934 m., psl. 192—199.
49. „Vyr. Tribunolo 1924—1933 metų visuotinių susirinkimų nutarimų rinkinys", paruošė J. Byla. — *G. Rutenbergas,* Nr. 26, 1934 m., psl. 199—200.
50. Dr. M. Anysas, „Lietuvių-lenkų ginčas dėl Vilniaus krašto nuo jo pradžios iki Nuolatinio Tarptautinio Teismo 1934 m. spalių 15 d. patariamosios nuomonės". — *G. Rutenbergas,* Nr. 27, 1934 m., psl. 286— — 288.
51. Dr. L. Veržbavičius, „Vyr. Tribunolo praktika Civilinių įstatymų (X t. 1 d.) reikalu". — *G. R.*, Nr. 27, 1934 m., psl. 288.
52. Jokūbas Robinzonas, „Klaipėdos konvencijos komentaras". — *V. Sidzikauskas,* Nr. 28, 1934 m., psl. 387—398.
53. Dešimtajam teisininkų kalendoriui pasirodžius. — *V. Burkevičius,* Nr. 29, 1935 m., psl. 96—97.
54. Malbone W. Graham, „The League of Nations and the Recognition of States". — *G. Rutenbergas,* Nr. 31, 1935 m., psl. 375—379.
55. Reinhart Maurach, „Kritik der Notstandslehre". — *J. R.*, Nr. 31, 1935 m., psl. 379—380.
56. „Vyr. Tribunolo 1924—1933 metų civil. kasacinių bylų sprendimų rinkinys", paruošė Z. Toliušis ir V. Požėla. — *V. Burkevičius,* Nr. 32, 1935 m., psl. 499—500.
57. Cezare Beccaria, „Apie nusikaltimus ir bausmes". — *Dz. Toliušis,* Nr. 32, 1935 m., psl. 500—501.
58. „Das litauische Straf - Prozess - Gesetz". — *Dz. Toliušis,* Nr. 32, 1935 m., psl. 501—502.
59. Č. Butkys, „Suvalkijos civiliniai įstatymai". — *Dz. Toliušis,* Nr. 32, 1935 m., psl. 502.
60. Dr. M. Anysas, „Klaipėdos krašto konvencija ir statutas". — *J. R.*, Nr. 32, 1935 m., psl. 503.
61. P. Leonas, „Teisės filosofijos istorija (papildomosios paskaitos). Kinų, Indijos ir Egipto teisė". — *A. Tamošaitis,* Nr. 33, 1936 m., psl. 105—106.
62. Dr. Hugo Vitols, „Baltijos jūra ir Baltijos valstybės". — *G. R.*, Nr. 36, 1936 m., psl. 434—435.
63. A. Makarenko, „Pedagogičeskaja poema". — *R. Burokas,* Nr. 36, 1936 m., psl. 435—436.

64. B. Kolevzonas, „Įstatymai skolininkų padėčiai palengvinti". — *V. B.*, Nr. 36, 1936 m., psl 436.
65. Prof. P. Leonas, „Istorinė žmoniškumo etikos ir teisės evoliucija". — — *A. T.*, Nr. 37, 1937 m., psl. 163—165.
66. „Teisininkas'". — *Bks.*, Nr. 37, 1937 m., psl. 165.
67. Dr.Alfred Laniewski, „Nusikaltimas ir ašaros". — *R. Burokas*, Nr. 37, 1937 m., psl. 165—167.
68. M. Römeris, „Lietuvos konstitucinės teisės paskaitos". — *K. Račkauskas*, Nr. 38, 1937 m., psl. 265—268.
69. Augustinas Janulaitis, „Lietuvos bajorai ir jų seimeliai XIX amž. (1795—1863)". — *Al. Plateris*, Nr. 38, 1937 m., psl. 268—270.
70. Jerzy Szpakowski, „Kalinio psichologija". — *R. Burokas*, Nr. 38, 1937 m., psl. 270—272.
71. Pr. Šulaitis, „Darbo santykių santvarkos pagrindai ir darbo teismai". — *G. R.*, Nr. 38, 1937 m., psl. 272—273.
72. Dr. Hesse, „Das litauische Grundbuchrecht nach dem Gesetz vom 4. Dezember 1936". — *G. R.*, Nr. 38, 1937 m., psl. 273.
73. J. Lappo, „1588 metų Lietuvos Statutas", — *Al. M.*, Nr. 39, 1937 m., psl. 360—362.
74. J. Byla, „Valstybės Tarybos nuomonės teisės klausimais". — *P. Stravinskas*, Nr. 40, 1937 m., psl. 486.
75. J. Robinzonas, „Baltijskaja juridičeskaja unija". — *Č. Butkys*, Nr. 40, 1937 m., psl. 486—487.
76. Policijos Departamento aplinkraščių sąvadas. — *J. R.*, Nr. 40, 1937 m., psl. 487.

X. Teismo kronika.

Nr. 3, 1922 m., psl. 54—55; Nr. 5, 1924 m., psl. 42—44; Nr. 13, 1928 m., psl. 55; Nr. 14, 1928 m., psl. 111—114 ir Nr. 15, 1929 m., psl. 69—77 (Teismo sukaktuvių minėjimas); Nr. 16, 1929 m., psl. 90—91 (A. a. L. Krečinas, nekrologas. — *P. B-kis);* Nr. 19, 1931 m., psl. 102; Nr. 37, 1937 m. psl. 154—155 (Adv. Landau byla).

XI. Vyriausiojo Tribunolo praktika.

Nr. 1, 1922 m., psl. 47—50; Nr. 2, 1922 m., psl. 50—52; Nr. 4, 1923 m., psl. 46—49; Nr. 5, 1924 m., psl. 49—56; Nr. 7, 1925 m., psl. 65—86 (Purickio byloje sprendimas); Nr. 9, 1926 m., psl. 75—85; Nr. 10, 1926 m., psl. 72—78; Nr. 11, 1927 m., psl. 84—87; Nr. 12, 1927 m., psl. 105—106; Nr. 13, 1928 m., psl. 58—72; Nr. 14, 1928 m., psl. 115—120; Nr. 15, 1928 m., psl. 81—84; Nr. 17, 1930 m., psl. 75—78; Nr. 18, 1930 m., psl. 136—138 (Dėl bažnytinių ir civilinių vedybų); Nr. 19, 1931 m., psl. 103—104; Nr. 20, 1931 m., psl. 172; Nr. 21, 1932 m., psl. 63—64; Nr. 22, 1932 m., psl. 153—163 (A. Voldemaro byloje sprendimas); Nr. 23, 1933 m., psl. 228—229.

XII. Oficialinis skyrius (Aplinkraščiai).

Nr. 1, 1922 m., psl. 58—60; Nr. 23, 1933 m., psl. 42—46; Nr. 24, 1933 m., psl. 56—58; Nr. 25, 1934 m., psl. 5—7; Nr. 26, 1934 m., psl. 12—14; Nr. 27, 1934 m., psl. 18; Nr. 28, 1934 m., psl. 24—26; Nr. 29, 1935 m., psl. 4—8; Nr. 30, 1935 m., psl. 12—14; Nr. 31, 1935 m., psl. 17—18; Nr. 32, 1935 m., psl. 26; Nr. 33, 1936 m., psl. 4; Nr. 35, 1936 m., psl. 11—12.

Priedai.

1. R. v. Iheringas, „Kova dėl teisės", *A. Janulaičio* vertimas, — prie Nr. Nr. 2—3.
2. „Baudžiamojo proceso įstatymas", *A. Kriščiukaičio* redakcija, — prie Nr. Nr. 6—10.
3. „Įvairių valstybių konstitucijos", — prie Nr. Nr. 11—13.
4. „Lietuvos Valstybės Konstitucijos reforma", *Prof. M. Römeris*, (atskira knygelė), — prie Nr. 14.
5. „Skolininkų neišsigalėjimas ir bankrotas", *D. Gecas* (atskira knygelė), — prie Nr. 16.
6. „Čekiai", *J. Abramavičius* (atskira knygelė), — prie Nr. 17.
7. „Hagos Tribunolo sprendimas Klaipėdos byloje", — prie Nr. 22.